

Департамент екології та природних ресурсів
Рівненської облдержадміністрації

ДОПОВІДЬ
про стан навколишнього
природного середовища
в Рівненській області
у 2023 році

Рівне – 2024

ВСТУПНЕ СЛОВО

Відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадяни України мають право на повну і достовірну інформацію про стан довкілля.

Для забезпечення більш широкого доступу громадськості до екологічної інформації щороку оприлюднюється Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області (надалі – Доповідь).

У пропонованій Доповіді приведені систематизовані дані про якісний стан довкілля області в 2023 році (атмосферного повітря, земельних та водних ресурсів, рослинного та тваринного світу), використання, охорону і відтворення природних ресурсів, поводження з відходами, екологічну та радіаційну безпеку, державну політику, контроль у галузі охорони природи та природокористування, впровадження еколого-економічних реформ, виконання регіональних природоохоронних програм, моніторинг якісного стану навколишнього середовища, вплив складових довкілля на здоров'я населення і демографічну ситуацію, діяльність громадських екологічних організацій і об'єднань, наукові дослідження в сфері екології, охарактеризовано ключові екологічні проблеми області та визначено пріоритети регіональної екологічної політики на наступний рік.

При підготовці Доповіді використовувались матеріали ряду установ, підприємств та організацій області, зокрема, обласних департаментів та управлінь: статистики, економічного розвитку і торгівлі, інфраструктури та промисловості, з питань будівництва та архітектури, агропромислового розвитку, житлово-комунального господарства, енергетики та енергоефективності, лісового та мисливського господарства, з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення, освіти і науки, культури і туризму, Держгеокадастру, Держпраці, Держпродспоживслужби, Державного агентства рибного господарства, Регіонального офісу водних ресурсів у області; центрів та державних установ: з гідрометеорології, з організації радіологічного контролю, КП «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики», Рівненської філії ДУ «Держгрунтохорона», ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»; державних інспекцій: екологічної, з ядерної та радіаційної безпеки; підприємств: ВП «Рівненська АЕС», РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал», КП «Дубноводоканал», ДП «Рівнестандартметрологія»; природоохоронних установ: Рівненського природного заповідника, Рівненського зоопарку, національних природних парків «Дермансько-Острозький» і «Нобельський», Березнівського державного дендрологічного парку; наукових установ та громадських організацій області тощо.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Рівненська область розташована на північному заході України. Її площа – 20051 км², що становить 3,1 % від загальної території України.

На території області розміщується 4 адміністративні райони: Рівненський, Дубенський, Вараський, Сарненський. Усього в області нараховується 1026 населених пунктів, з них 11 міст, 16 селищ міського типу, 999 сільських населених пунктів. Станом на 01.01.2024 року в області мешкало 1141,8 тис. осіб.

Клімат помірно континентальний: м'яка зима з частими відлигами, тепле літо, середньорічна кількість опадів – 600–700 мм. Зима настає наприкінці листопада, а стійкий сніговий покрив утворюється в останні дні грудня - першій декаді січня. Літо, що приходить наприкінці травня, триває до вересня. Це період найвищих температур повітря і ґрунту, опадів, дозрівання врожаю. Ясна, прохолодна ранньоосіння погода встановлюється на початку вересня.

Область в геоморфологічному відношенні поділяється на три частини: Полісся, Волинське лесове плато і Мале Полісся, що розташоване на півдні, між містами Радивилів і Острог, де у нього вклинюються відроги Подільської височини з висотами понад 300 м над рівнем моря.

Розміщення Рівненщини на межі Східноєвропейської платформи і Карпатської геосинклінальної області зумовили бурхливий і неоднозначний перебіг геологічної історії, що відбилося у неоднорідності тектонічної структури і формуванні досить складного комплексу геологічних відкладів на більшій її частині.

Територія області розташована у межах двох крупних платформених структур – Українського щита та Волинсько-Подільської плити, і лише незначна ділянка на північно-східній окраїні Рівненщини лежить у межах Прип'ятського прогину.

Мінерально-сировинна база області складається з корисних копалин паливно-енергетичного напрямку (торф), дорогоцінного каменю (бурштин), базальтової сировини для виробництва мінеральної вати та волокна, сировини для виробництва будівельних матеріалів (сировина цементна, скляна, крейда будівельна, камінь будівельний тощо), прісних та мінеральних підземних вод.

Гідрологічно Рівненщина знаходиться у районі трьох артезіанських басейнів підземних вод: Волино-Подільського, Прип'ятського та Українського басейну тріщинуватих вод. Прогнозні ресурси підземних вод області оцінюються 1314,9 млн. м³/рік. Затверджені запаси підземних вод – 165,7 млн. м³/рік.

Рівненщина, як і більшість областей західного і північного регіону України, багата на поверхневі води. Територією області протікає 149 річок довжиною понад 10 км, знаходиться 151 озеро, 12 водосховищ, 1546 ставків.

Річки області належать до басейну Прип'яті і живляться, в основному, за рахунок талих снігових вод, у меншій мірі – ґрунтових вод та атмосферних опадів. Найбільші з них – Стир з притокою Іква, Ствига з притокою Льва, Горинь та її притока Случ. Основний напрямок течії річок області – з півдня на північ – зумовлений загальним зниженням території від Волинського лесового плато до Поліської низовини. Найбільші серед озер області – Нобель (4,99 км²) та Біле (4,53 км²). Є також значна кількість озер у заплавах річок Горині, Стиру, Веселухи. Озера використовуються для рекреації, риболовлі.

Болота поширені всією територією області, більшість з них низинні, менш поширені – перехідні та верхові. При цьому слід зауважити, що заболоченість дуже нерівномірна і коливається від 40 % на півночі до 2–3 % на півдні.

Ґрунтовий покрив області неоднорідний. Найбільш поширені дерново-підзолисті, опідзолені, дернові, торфові та торфоболотні ґрунти. Дерново-підзолисті, характерні для Полісся. Південь Полісся представляють дернові та торфоболотні ґрунти. На лесах Волинського плато сформувались світло-сірі ґрунти і опідзолені чорноземи, які майже всі розорані.

Флора області нараховує понад 1,6 тисячі видів вищих рослин. У рослинному покриві переважають ліси та інші лісовкриті площі. На Поліссі найбільш поширені соснові та сосново-дубові ліси, на Волинському лесовому плато – здебільшого листяні ліси, а в Малому Поліссі – дубово-соснові ліси з більш багатим, ніж на Поліссі, трав'яним покривом.

Тваринний світ характерний для лісової зони і широко представлений ссавцями, птахами, плазунами, земноводними, круглоротими та рибами.

Поліська зона характеризується великим розмаїттям фауни, серед представників якої зустрічаються і рідкісні у сучасній Україні види хребетних (лось, рись, глухар, тетерук, рябчик тощо).

У лісостеповій зоні області зростає чисельність зайців, лисиць, мишовидних гризунів та землерийв, проте видовий склад лісової фауни тут значно бідніший, ніж у лісах Полісся (частіше зустрічаються лише білки, лісові куниці, дещо менше – вовки, дикі кабани тощо). Разом з тим, є чимало видів хребетних, які поширені всією територією області, не маючи певних регіональних ареалів. Серед таких представники орнітофауни – водоплавні, болотні та лучні птахи (качки, кулики, перепілки тощо).

1.2. Соціальний та економічний розвиток території

Рівненська область, як і вся Україна, перебувала увесь 2023 рік в умовах повномасштабної війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 року і яка згенерувала нові виклики для системи державного управління та суспільства.

Незважаючи на колосальні втрати людських життів, виробничого потенціалу країни, удари ворога по державному устрою та інститутах влади, економіка України продовжувала функціонувати як цілісна система. І після стрімкого падіння ВВП на 28,8 відсотків у 2022 році, вдалося втримати економіку і в 2023 році почалось економічне відновлення. ВВП зріс більш ніж на 5 відсотків, про що повідомив Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль у рамках форуму «Україна. Рік 2024».

Рівненська облдержадміністрація разом з іншими органами виконавчої влади області продовжували створювати відповідні умови для адаптації економіки регіону до роботи в умовах воєнного стану.

На 2023 рік завдання та заходи органів виконавчої влади області щодо розвитку господарського комплексу та соціальної сфери були визначені прийнятою Програмою економічного та соціального розвитку Рівненської області на 2023 рік, затвердженої розпорядженням голови Рівненської обласної державної адміністрації – начальника Рівненської обласної військової адміністрації від 20 грудня 2022 року № 479, яка є механізмом упровадження Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року та плану на 2021 - 2023 роки із реалізації Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року.

Стабільне функціонування та розвиток господарського комплексу області забезпечувалося активною роботою органів виконавчої влади області спільно з посадовими особами податкових та митних органів, західного міжрегіонального управління Державної служби з питань праці, Регіонального відділення Фонду державного майна України, служби зайнятості, банківських установ області, представниками бізнесу Рівненщини, різноманітних соціальних служб та громадських організацій.

На цих зустрічах вирішувалися шляхи вирішення проблемних соціальних питань, питань функціонування господарського комплексу області у період воєнного стану, налагодження логістичних зв'язків, особливості оподаткування та звітності, зовнішньоекономічної діяльності, регіональних програм підтримки бізнесу та підприємництва.

Як наслідок, у 2023 році в області забезпечено приріст обсягів випуску промислової продукції на 10,6 % проти рівня 2022 року.

Обсяг реалізованої промислової продукції склав 112,5 млрд. гривень. Питома вага області у загальнодержавному обсязі реалізованої промислової продукції складає 3,4 % – це 10 місце серед регіонів України.

В області забезпечено виробництво продуктів харчування у обсягах, достатніх для регіону. Зокрема: виробництво молочних і м'ясних продуктів, хлібобулочних виробів, борошна, макаронів, продукції птахівництва, кондитерських виробів.

Чимала увага органів виконавчої влади приділялася підтримці та розвитку агропромислового комплексу області. Не зважаючи на численні труднощі, які викликані військовим станом, у 2023 році всіма категоріями господарств вироблено валової продукції сільського господарства на суму 31,8 млрд. гривень, обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на 1 особу населення становить 21927 гривень.

Питома вага регіону в загальноукраїнському обсязі виробництва валової продукції сільського господарства складає 2,9 %.

Обсяг виробництва у всіх категоріях господарств за 2023 рік наступний:

- зерна – 1270 тис. тонн, урожайність – 50,6 ц/га;
- цукрових буряків – 936,2 тис. тонн, урожайність – 481,2 ц/га;
- сої – 229,8 тис. тонн, урожайність – 25,2 ц/га;
- соняшника – 160,7 тис. тонн, урожайність – 26,1 ц/га;
- ріпаку – 82,5 тис. тонн, урожайність – 28 ц/га;
- картоплі – 1323,7 тис. тонн, урожайність – 184,1 ц/га;
- овочів – 288,2 тис. тонн, урожайність – 229 ц/га.

У 2023 році посівна площа сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств становили 611,3 тис. га.

Протягом 2023 року аграріями області у розвиток галузі залучено кредитні ресурси з державного бюджету та кошти міжнародної технічної допомоги, зокрема:

- 1,4 млрд. гривень - 219 сільгосп товаровиробниками (за державними програмами «Доступні кредити 5-7-9 %» та портфельних гарантій);
- 8,7 млн. гривень грантових коштів - двома суб'єктами господарювання для створення 37 га саду.

Два підприємства отримали гранти у сумі 10,5 млн. гривень для будівництва цеху з переробки насіння сої та придбання технологічної лінії для приготування кормів.

Відповідно до Програми USAID АГРО та спільно із СОК «Зерновий»:

- 308 дрібних агро виробників області через Державний аграрний реєстр отримали по 1 тонні мінеральних добрив, які внесено на площу понад 3 тис. га;
- у рамках Ініціативи AGRI-Україна агро виробникам області видано близько 400 тонн мінеральних добрив (карбаміду) під посів ярих зернових та олійних культур у 2024 році.

В 2023 році у всіх категоріях господарств області зросло виробництво м'яса на 8 % і становило 76,6 тис. тонн та молока – на 5,7 % і становило 289,3 тис. тонн. Збільшилось поголів'я птиці на 1,4 %, чисельність поголів'я ВРХ залишилось на рівні 2022 року.

Для підтримки тваринництва відповідно до Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу Рівненської області у 2023 році з обласного бюджету було виділено 8 млн гривень для розвитку молочного та м'ясного скотарства за напрямом – часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелів, корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямку продуктивності. П'ять суб'єктів господарювання області отримали часткове відшкодування за закуплені для подальшого відтворення племінні тварини. Ними було закуплено 576 голів нетелів.

В області 24 суб'єктам господарювання присвоєно статус суб'єкта племінної справи у тваринництві різних напрямів спеціалізації, які займаються виробництвом та реалізацією племінних (генетичних) ресурсів для покращення генетичного потенціалу поголів'я сільськогосподарських тварин, зокрема: 15 суб'єктів господарювання по молочному скотарству, 3 – по м'ясному скотарству, 2 – по вівчарству, 1 – по бджільництву та 3 – по рибицтву.

В області за підтримки компанії «УкрМілкІнвест» реалізується проєкт «Сімейні молочні ферми». Проєкт стартував у 2017 році. На сьогодні в Рівненській області створено 20 молочних ферм, в яких утримується 358 корів.

В області впроваджується органічне виробництво, що обумовлено потребою збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів та інших природних ресурсів у процесі сільськогосподарського виробництва, покращення якості життя населення та можливості реалізації продукції на експорт.

У 2023 році на території області було сертифіковано 19 операторів органічного виробництва, переробки та експортування органічної продукції, в тому числі 9 операторів згідно з вимогами законодавства України у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Найбільшими та постійними операторами органічного ринку є ТзОВ «Деденс-Агро», ТОВ «Ріттер Біо Агро», які в 2023 році сертифікували менше видів органічної продукції, але збільшили площі під органічним виробництвом.

Постійними операторами органічної продукції є: ТзОВ «Діброва Фармз», ТзОВ «ЕКО ЛАН САРНІ», ТОВ СП «Агро Органік», ФГ «Петрович -2016», ФОП Мельник Т.М.

Суб'єкти господарювання сертифікували сільськогосподарську органічну продукцію по таких культурах, як ріпак озимий, соя, кукурудза, овес, пшениця, гречка, різні овочі та ягоди. ТзОВ «Терлич» сертифікували органічне виробництво макаронних виробів, ФОП Яцюк О.В. - сертифікував органічний мед. В області є сертифіковані оператори органічного ринку, які займаються заготівлею та переробкою дикорослиних продуктів.

З метою підтримки розвитку органічного виробництва з обласного бюджету спрямовано кошти на компенсацію понесених витрат суб'єктом господарювання із

проведення сертифікації з органічного виробництва в розмірі фактичних витрат (не більше 40 тис. гривень на один суб'єкт господарювання).

Для 7 суб'єктів господарювання компенсовано з обласного бюджету понесені витрати на проведення сертифікації органічного виробництва на суму 267,7 тис. гривень.

Крім того, аграрії області за рахунок фінансових ресурсів у вигляді власних, кредитних коштів, грантів та міжнародної технічної допомоги здійснюють будівництво і реконструкцію тваринницьких ферм, створюють додаткові потужності зі зберігання продукції, закуповують високопродуктивних тварин.

В регіоні створено 5 сімейних фермерських господарств без статусу юридичної особи, 24 фермерських господарства у статусі юридичної особи та 25 суб'єктів господарювання.

У 2023 році облдержадміністрацією спільно з причетними установами та організаціями області організовано та проведено 12 робочих зустрічей з суб'єктами підприємницької діяльності Рівненщини, в тому числі релокованого. Основна мета цих зустрічей – спільний пошук шляхів вирішення проблемних питань функціонування господарського комплексу області в умовах воєнного стану, можливість участі бізнесу у діючих програмах підтримки, в тому числі експортоорієнтованих галузей, бронювання військовозобов'язаних працівників підприємств.

За результатами зустрічей забезпечено належну координацію робіт всіх причетних до процесу релокації бізнесу, включаючи органи місцевого самоврядування територіальних громад, територіальні органи міністерств та відомств, підприємства, установи та організації регіону. В області створено Call-центр (0 800 500 078), який став ключовим комунікативним майданчиком для бізнесу та всіх задіяних у програмі релокації.

За підтримки Проєкту USAID діє платформа з релокації бізнесів (<https://restartbusiness.in.ua/>), яка дозволяє всім українським підприємствам з територій, охоплених бойовими діями, оперативно отримати інформацію про об'єкти нерухомості, придатні для оренди або продажу (на порталі розміщено 247 пропозицій від місцевого бізнесу).

На територію Рівненської області релоковано 40 підприємств, переважно з Харківської та Київської областей.

Крім того, на Рівненщину переїхали – Луганський державний медичний університет, Харківський інститут медицини та біомедичних наук, підприємство Луганської обласної ради «Луганський обласний клінічний онкологічний диспансер» та Державний навчальний заклад «Бахмутський центр професійно-технічної освіти».

Найпоширенішими галузями, у яких здійснюють свою діяльність релоковані підприємства є: деревообробна промисловість, текстильне виробництво, виробництво напоїв, логістичні послуги, виробництво меблів, ремонт та монтаж машин і устаткування, комп'ютерне програмування, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та виробництво продуктів харчування.

За ініціативою Рівненської облдержадміністрації та за підтримки Української асоціації меблевиків створено меблевий кластер Рівненської області, який охоплює такі сфери діяльності: деревообробна, меблева, швейна, а також сфери дизайну й логістики.

На території Городоцької сільської ради Рівненського району створено приватний індустріальний парк «Кроноспан Рівне» (обсяг інвестицій – 400 млн.

євро, планується створення понад 2000 нових робочих місць з врахуванням суміжних виробництв) загальною площею 85 га, який розглядається як базова виробнича площа для меблевого кластеру.

Данською компанією «HJORT KNUDSEN» завершено будівництво підприємства із виробництва дизайнерських меблів (загальна вартість проєкту – 11 млн. євро, заплановано створити близько 1000 нових робочих місць).

Меблевики та деревообробники області є одними із найбільших та найсучасніших виробників відповідної продукції в Україні.

Зокрема, підприємства регіону забезпечують 62 % загальноукраїнського виробництва фанери, 43 відсотки – деревостружкових плит, 72 % – окремих видів меблів (дивани, що трансформуються в ліжка).

У структурі експорту з області питома вага деревообробної та меблевої промисловості становить 33 %.

На цих підприємствах працюють тисячі мешканців регіону – загалом 16 % загальної кількості штатних працівників промислового комплексу Рівненщини.

Свідченням адаптації бізнесу області до роботи в умовах воєнного стану є той факт, що кількість фізичних осіб – підприємців за час війни зросла на 16,6 % і на сьогоднішній день становить майже 45,7 тис. осіб.

Проводиться активна робота по залученню бізнесу Рівненщини до участі у державних програмах грантової підтримки, передусім державному проєкті «Робота».

У рамках проєкту вперше передбачена масштабна фінансова підтримка бізнесу на безповоротній основі.

1264 проєктів мають позитивні рішення щодо фінансування на загальну суму 297,3 млн. гривень.

1103 переможцям зараховано 263,1 млн гривень на банківські рахунки.

Бізнес-планами переможців грантової програми передбачено створення 2467 нових робочих місць.

За результатами реалізації грантової програми Рівненщина знаходиться в трійці лідерів серед регіонів України.

На розвиток 13 переробних підприємств області було спрямовано 51,5 млн. гривень грантової підтримки.

Бізнес-планами переможців грантової програми передбачено створення 165 нових робочих місць.

З метою оперативного вирішення питань підготовки кваліфікованих кадрів відповідно до потреб місцевого бізнесу діє обласна координаційна платформа для роботодавців та працівників «Rivne work hub».

Налагоджено дієву комунікацію з роботодавцями області, вносяться корективи до програм підготовки та перепідготовки кадрів, впроваджуються сучасні форми освітнього процесу (зокрема, дуальна освіта у професійно-технічних та вищих навчальних закладах), створено умови для перепідготовки кадрів. Першочергова увага приділяється підготовці робітничих кадрів. В області відкрито 31 сучасний навчально-практичний центр, а також Центр професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості з п'ятьма навчальними відділеннями в населених пунктах центру, півдня та півночі Рівненщини. Минулого року до роботи Центрів долучилося 989 роботодавців.

В регіоні реалізується програма розвитку малого і середнього підприємництва у Рівненській області.

В рамках програми у 2023 році:

5 підприємств області, які виготовляють товари оборонного призначення або надають послуги у цій сфері отримали 1,6 млн. гривень часткової компенсації за придбане обладнання;

17 суб'єктів малого і середнього підприємництва отримали часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами (позиками) на загальну суму 830,7 тис. гривень. Це дало можливість здешевити кредитний ресурс на загальну суму 60 млн гривень.

Вагому роль у забезпеченні ефективної реалізації експортного потенціалу Рівненщини відіграє співпраця з ПрАТ «Експортно-кредитне агентство».

Обсяг підтриманого експорту ЕКА складає 179,6 млн. гривень.

При цьому Рівненщина посідає друге місце серед регіонів України за кількістю укладених кредитних договорів (20 договорів на 78,8 млн. гривень).

Рівненщина займає 6 місце серед регіонів України за кількістю виданих кредитів в рамках програми «ЄОселя».

На даний час банківськими установами області видано 426 кредитів на загальну суму 582 млн. гривень.

Найбільшу кількість кредитів отримали військовослужбовці та медики.

Розвиток регіону, особливо в нинішніх умовах потребує значних обсягів інвестицій та системної роботи над активізацією інвестиційної діяльності.

Головним фактором, який стримує розвиток інвестиційної активності (на галузевому й територіальному рівнях) та відповідно спричиняє зниження обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в пріоритетні галузі економіки та соціально – економічний розвиток територіальних громад Рівненської області є військова агресія РФ проти України.

До основних країн – інвесторів входять: Кіпр, Німеччина, Італія, Литва, Польща, США. Значними є обсяги інвестицій країн Європейського Союзу.

За 2023 рік зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами 120 країн світу.

У структурі експортних поставок питома вага країн Європейського Союзу становила 74,4 %.

У структурі експорту питома вага продуктів рослинного походження – 28,1 %, деревини і виробів з деревини – 26,4 %, скла та виробів із скла – 9 %, меблів – 5,7 %.

За 2023 рік оборот роздрібної торгівлі склав 46,5 млрд. гривень, що на 10,6 % більше рівня 2022 року.

У 2023 році в області прийнято в експлуатацію 231,9 тис. м² загальної площі житлових будівель (2457 квартир)

Обсяг виконаних будівельних робіт склав 5,1 млрд. гривень, що на 39,5 % більше рівня 2022 року.

За 2023 рік до загального фонду зведеного бюджету області (без трансфертів) надійшло 24,3 млрд. гривень, що на 23,2 % більше ніж за 2022 рік.

Надходження платежів до державного бюджету склали 13,7 млрд. гривень, що на 29,2 % більше ніж за 2022 рік.

Власні доходи місцевих бюджетів за 2023 рік становили 10,6 млрд. гривень, що на 16,2 % або на 1,5 млрд. гривень більше ніж за 2022 рік. Завдання з надходження платежів виконано на 103,7 %, тобто понад завдання надійшло 375,8 млн. гривень.

Надходження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в області на 01 січня 2024 року склали 11,2 млрд. гривень, що на 16 % більше ніж на 01 січня 2023 року. Виконання завдання становить 103 %.

В області забезпечується своєчасна і в повному обсязі виплата пенсій та їх перерахування. Середній розмір пенсії станом на 01 січня 2024 року складав 6826,7 гривні, порівняно з 01 січня 2023 року (4466,96 гривень) її розмір зріс на 53 % або на 2359,74 гривні.

До бюджету Пенсійного фонду за 2023 рік надійшло 239,9 млн. гривень страхових внесків, що на 18 % більше ніж за 2022 рік. Виконання завдання становить 114,4 %.

Зазначені соціально-економічні результати були виконані лише завдяки координації дій органів влади у тісній співпраці з приватним, громадським секторами та наукою в складній ситуації воєнного стану.

Вищезазначені результати не в повній мірі відображають реальний соціально-економічний стан Рівненщини, який був досягнутий в 2023 році. У період воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупинили оприлюднення статистичної інформації на виконання вимог закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

Рівненська область має значний виробничий, інвестиційний та ресурсний потенціал і розвинену транспортну інфраструктуру. Подальша всебічна підтримка розвитку всіх напрямків промислової діяльності, збільшення частки у структурі експорту, що орієнтована на ринки ЄС, покращення інвестиційного клімату в області та розвиток енерго- і ресурсозберігаючих технологій є основним завданням для всіх гілок влади області.

Рівненська облдержадміністрація в 2023 році продовжувала створювати відповідні умови для адаптації економіки регіону до роботи в умовах воєнного стану так як без працюючої, ефективної економіки перемога у війні неможлива.

За умови обмеженості фінансових ресурсів, більша частина яких наразі спрямовується на відсіч військової агресії Росії проти України та подолання її наслідків, необхідно визначити пріоритети їх розподілу та сконцентрувати на тих заходах та територіях, що можуть забезпечити найвищий результат у найкоротший строк та матимуть довготривалий і комплексний вплив на розвиток не лише нашої області, але і всієї держави в цілому.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

За даними Головного управління статистики у області загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2023 році від стаціонарних джерел склав 7,6 тис. т, що на 2 тис. т більше ніж у 2022 році.

Таблиця 2.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис .т			Щільність викидів у розрахунку на1 км², кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг
	Всього	у тому числі			
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами		
2000	49,7	14,1	35,6	2478,7	42,0
2005	57,7	17,3	40,4	2877,2	49,9
2010	56,2	12,9	43,3	2805,5	48,8
2015	52,2	10,2	42,0	2602,1	44,9
2016	47,4	9,1	38,3	454,2**	7,8**
2017	46,7	9,6	37,1	476,8**	8,2**
2018	44,1	9,1	35,0	455,4**	7,9**
2019	45,1	9,9	35,2	494,3**	8,6**
2020	39,5	10,1	29,4	506,1**	8,8**
2021	42,4	9,4	33,0	467,7**	8,2**
2022	*	5,6	*	278,5**	4,9**
2023	*	7,6	*	380,8**	6,7**

Примітка: * у 2022-2023 рр. інформація може бути надана після завершення встановленого Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» терміну для подання статистичної та фінансової звітності

** у 2016-2023 рр. показники «щільність викидів у розрахунку на 1 км²» та «обсяг викидів у розрахунку на 1 особу» наведено у значенні «щільність викидів від стаціонарних джерел у розрахунку на 1 км²» та «обсяг викидів від стаціонарних джерел у розрахунку на 1 особу»

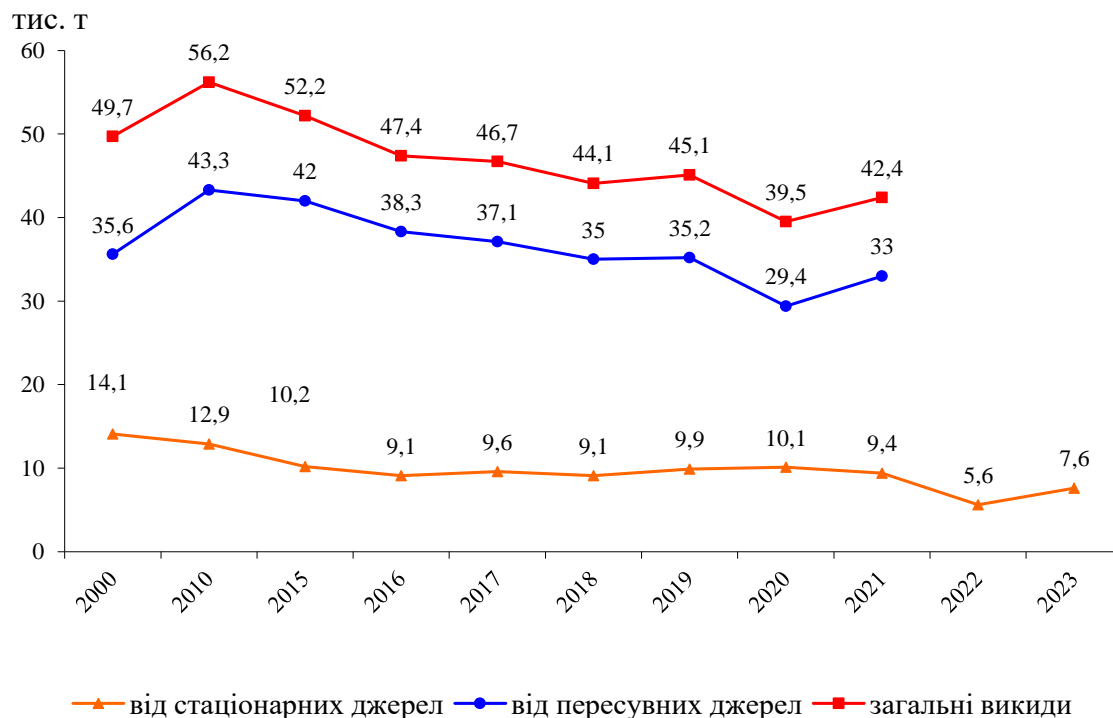

Рис. 2.1. Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферу

Хімічний склад викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення в 2023 році наведено на рис. 2.2.

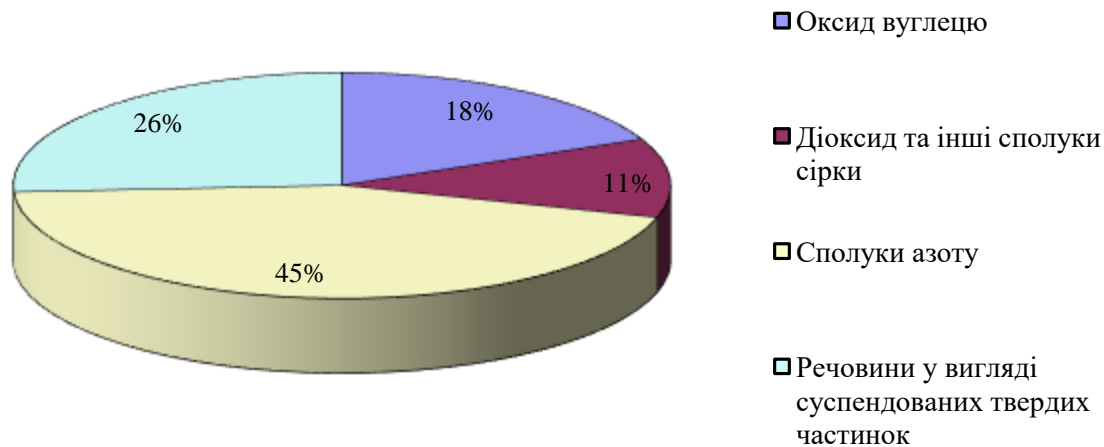

Рис. 2.2. Хімічний склад забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення у 2023 році

Таблиця 2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (в розрізі адміністративних одиниць) у 2023 році

Адміністративна одиниця	Обсяги викидів всього, т	Щільність викидів, кг/км ²	У розрахунку на 1 особу, кг
Вараський район	97,1	29,2	0,7
у тому числі м. Вараш	33,4	3035,3	0,8
Дубенський район	576,9	175,1	3,5
у тому числі м. Дубно	68,7	2544,3	1,9
Рівненський район	6470,5	896,6	10,3
у тому числі м. Рівне	413,7	7132,7	1,7
м. Острог	3,5	320,7	0,2
Сарненський район	491,8	79,2	2,3
Всього в області	7636,3	380,8	6,7

На динаміку викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря впливають економічні процеси в області. Збільшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2023 році пов'язане із використання замість газу інших видів палива. Основними причинами забруднення атмосфери є використання технологій, велика частина яких не відповідає сучасним екологічним вимогам, із значною частиною морально застарілого і фізично зношеного устаткування, невиконання у встановлені терміни атмосфернозахисних заходів щодо зниження шкідливих викидів, низький рівень експлуатації пилогазоочисних споруд.

В умовах зростаючого антропогенного навантаження відбувається порушення екологічної рівноваги, спостерігається зміна кількісних та якісних показників навколишнього середовища. Найбільший обсяг викидів речовин у вигляді суспендованих твердих частинок в атмосферне повітря спостерігалось в с. Городок, м. Здолбунів, м. Костопіль та с. Зоря Рівненського району, с-ще Томашгород, с. Гранітне та селище Клесів Сарненського району, с. Злинець, смт Смига та м. Радивилів Дубенського району; діоксиду сірки – в м. Здолбунів та с. Зоря Рівненського району, м. Рівне; діоксиду азоту – в м. Здолбунів, с. Зоря, с. Городок Рівненського району; оксиду вуглецю – в с. Городок, м. Здолбунів та селище Оржів Рівненського району (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Динаміка викидів в атмосферне повітря, в тому числі за найпоширенішими речовинами (пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому в області та в розрізі адміністративних одиниць (населених пунктів), т

Адміністративні одиниці	усього	у тому числі			
		речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
1	2	3	4	5	6
Вараський	97,073	44,384	12,339	10,844	9,067
м.Вараш	33,388	1,704	1,804	6,101	3,585

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
м.Володимирець	6,023	4,131	0,004	0,836	0,799
смт Зарічне	11,137	4,665	-	3,277	3,195
с.Полиці	7,664	7,624	-	0,024	0,016
с.Іванчі	38,861	26,230	10,531	0,606	1,472
<i>Дубенський</i>	<i>576,897</i>	<i>149,978</i>	<i>57,931</i>	<i>72,091</i>	<i>94,717</i>
с.Бокійма	0,614	-	-	0,126	0,486
с.Варковичі	93,433	0,155	-	0,740	0,194
с.Верба	0,481	0,263	-	-	0,160
смт Демидівка	2,001	0,998	-	0,315	0,688
м.Дубно	68,697	11,576	4,122	30,468	21,035
с.Крупець	46,411	6,764	0,346	6,051	4,548
с.Мирогоща Друга	1,425	0,091	0,017	0,749	0,420
смт Млинів	8,549	4,901	-	0,740	0,955
с.Острожець	66,082	1,942	-	4,197	0,854
м.Радивилів	28,493	21,268	0,007	2,165	3,490
с.Злинець	131,512	77,317	37,364	1,621	3,050
смт Смига	121,529	24,138	14,934	23,611	54,917
с.Тараканів	7,670	0,565	1,141	1,308	3,920
<i>Рівненський</i>	<i>6470,492</i>	<i>1058,089</i>	<i>596,752</i>	<i>2508,933</i>	<i>924,76</i>
с.Горбаків	50,415	0,020	-	0,267	0,031
м.Березне	37,434	12,225	0,850	11,164	10,487
с.Балашівка	0,236	-	-	-	0,034
с.Зірне	55,787	0,056	35,642	14,805	2,160
с.Кургани	27,603	0,670	0,081	11,849	9,001
с.Городище	7,956	0,271	6,975	0,318	0,386
с.Бугрин	0,042	0,001	0,001	0,019	0,016
с.Великі Межирічі	5,490	2,324	1,116	0,895	0,921
с.Велика Омеляна	6,853	-	-	0,494	1,873
с.Базальтове	8,618	8,488	0,010	0,036	0,084
с.Городок	2257,678	474,106	3,511	454,894	328,194
м.Гоща	0,770	0,108	0,055	0,177	0,429
с.Русивель	0,129	-	-	-	0,129
с.Верхівськ	4,492	1,605	-	0,767	0,152
с.Урвенна	1,692	-	0,391	0,679	0,622
м.Здолбунів	1864,474	175,607	435,304	1025,436	207,343
с.П'ятигори	1,122	-	-	0,709	0,413
с.Зоря	727,128	84,731	67,644	502,531	57,092
смт Клевань	5,658	-	-	0,002	0,001
смт Оржів	298,121	36,092	-	103,931	118,671
м.Корець	32,844	20,404	-	1,580	10,796
м.Костопіль	484,969	144,046	1,359	244,591	61,305
с.Великий Мидськ	0,215	0,163	-	0,040	0,011
с.Глажева	20,232	9,171	0,066	1,923	1,075
с.Лісопіль	5,474	2,566	0,029	1,292	1,242
смт Мізоч	0,202	-	-	0,185	0,017
с.Боянівка	0,206	-	-	0,176	0,030
с.Нова Любомирка	131,991	33,487	1,578	28,099	47,937
м.Острог	3,528	0,549	0,139	0,998	1,807
с.Плоске	0,415	-	-	0,044	0,062
с.Розваж	3,900	-	-	-	-
м.Рівне	413,699	48,203	41,876	95,638	60,398
смт Квасилів	4,016	-	-	3,400	0,579
смт Соснове	6,503	3,186	0,105	1,643	1,247
с.Хотин	0,600	0,010	0,020	0,351	0,215
<i>Сарненський</i>	<i>491,794</i>	<i>302,013</i>	<i>11,119</i>	<i>69,475</i>	<i>66,781</i>
с.Гранітне	117,356	88,046	2,173	15,865	6,883
с.Селище	18,934	18,839	-	0,037	0,044
с.Сварищевичі	2,717	1,859	0,343	0,200	0,315
смт Клесів	56,525	49,945	0,772	0,741	4,444
с.Немовичі	0,065	0,034	-	-	-
смт Рокитне	134,373	36,240	7,769	45,032	41,059
смт Томашгород	93,945	93,299	-	0,236	0,367
с.Рокитне	1,521	1,494	-	0,011	0,008
м.Сарни	53,851	12,257	0,062	7,353	13,661
с.Городець	12,507	-	-	-	-
<i>Рівненська область</i>	<i>7636,256</i>	<i>1554,464</i>	<i>678,141</i>	<i>2661,343</i>	<i>1095,325</i>

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами довкілля області є підприємства переробної промисловості (84,2 % обсягу викидів у порівнянні з 2022 роком). Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності наведені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у 2023 році

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів в області	
		т	% до загального підсумку
1	Усі види економічної діяльності	7636,3	100
	у тому числі:		
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство	277,6	3,6
1.2	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	345,5	4,5
1.3	Переробна промисловість	6427,6	84,2
1.4	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	261,9	3,4
1.5	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	9,6	0,1
1.6	Будівництво	19,7	0,3
1.7	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	27,5	0,4
1.8	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	195,6	2,6
1.9	Тимчасове розміщування й організація харчування	0,2	0,0
1.10	Інформація та телекомунікації	1,0	0,0
1.11	Фінансова та страхова діяльність	0,7	0,0
1.12	Операції з нерухомим майном	8,9	0,1
1.13	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,5	0,0
1.14	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	8,4	0,1
1.15	Освіта	20,8	0,3
1.16	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	30,8	0,4
1.17	Надання інших видів послуг	0,0	0,0

До основних забруднювачів атмосферного повітря області відносяться підприємства ПрАТ «Рівнеазот», «Волинь-цемент» філія ПрАТ «Дікергофф цемент Україна», ПрАТ «Вераллія Україна», ПрАТ «Кроноспан Рівне», ТЗОВ «ОДЕК Україна», ПрАТ «Костопільський завод скловиробів», ТЗОВ «Свиспан Лімітед», ТЗОВ «Укрмолпродукт», ТЗОВ «Оператор газотранспортної системи України Рівненське ЛВУМГ, ТЗОВ «Любомирське вапняно-силікатне підприємство», ТЗОВ «Вирівський кар'єр», ПрАТ «Рокитнівський скляний завод» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5. Основні забруднювачі атмосферного повітря у 2023 році

№ з/п	Назва об'єкта	Частка викидів забруднюючої речовини			Частка оснащення джерел викидів газопаливними установками (ГОУ), %	Ефективність роботи ГОУ, %	Зменшення обсягів викидів за рахунок впровадження природоохоронних заходів, т/рік	
		усього викидів, т/рік	до загального обсягу викидів об'єкта, %	до загального обсягу викидів населеного пункту, %			очікуване	фактичне
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	ПАТ «Рівнеазот»	1846,8	24,2	*	*	*	*	*
2	«Волинь-цемент» філія ПрАТ «Дікергофф цемент Україна»	1843,9	24,1	*	*	*	*	*
3	ПрАТ «Вераллія Україна»	664,4	8,7	*	*	*	*	*
4	ТЗОВ «Кроноспан Рівне»	355,0	4,6	*	*	*	*	*
5	ТЗОВ «ОДЕК Україна»	298,1	3,9	*	*	*	*	*
6	ПрАТ «Костопільський завод скловиробів»	248,0	3,2	*	*	*	*	*
7	ТОВ «Свиспан Лімітед»	133,4	1,7	*	*	*	*	*
8	ТЗОВ «Укрмолпродукт»	131,5	1,7	*	*	*	*	*
9	ТЗОВ «Оператор газотранспортної системи України» Рівненське ЛВУМГ	129,2	1,7	*	*	*	*	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	ТзОВ «Любомирське вапняно-силікатне підприємство»	123,5	1,6	*	*	*	*	*
11	ТзОВ «Вирівський кар'єр»	117,4	1,5	*	*	*	*	*
12	ПрАТ «Рокитнівський скляний завод»	103,5	1,4	*	*	*	*	*

Примітка: * розробка показника не передбачена планом державних статистичних спостережень

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

За сучасних умов глобалізації та регіоналізації світових еколого-економічних відносин підвищується і роль регіональних утворень окремих держав, особливо щодо спільного вирішення транскордонних проблем стану навколишнього природного середовища, шляхом використання різних організаційно-економічних механізмів та інструментів. Оскільки проблеми в екологічній сфері накопичувалися протягом тривалого часу, для захисту населення і території недостатньо боротися із наслідками забруднення. Вирішення цього питання лежить у площині превентивації ризиків та загроз, що вимагає значних інвестиційних, організаційно-економічних, технічних та інших витрат.

Будь-яка господарська діяльність, а особливо та, що здійснюється на суміжних територіях, може стати причиною виникнення і поширення екологічних загроз і небезпек. Тому у прикордонних регіонах особлива увага при впровадженні різних видів економічної діяльності повинна приділятися дотриманню низки принципів, серед яких запобігання транскордонної шкоди, належна обачність, відповідність нормам міжнародного екологічного законодавства тощо.

Інформація щодо існуючих та потенційних транскордонних техногенно-екологічних загроз (обсяги викидів потенційно небезпечних об'єктів на суміжних прикордонних територіях) області наведена в табл. 2.6.

Таблиця 2.6. Обсяги викидів потенційно небезпечних об'єктів на суміжних прикордонних територіях

№ з/п	Назва об'єкта	Розташування	Потенційний обсяг викидів, т/рік
1.	ТОВ «ВВВ Монтаж»	34100, Сарненський р-н, м. Дубровиця, вул. Залізнична, 16	5,107
2.	ТОВ «РівнеЕнергоАльянс»	34212, Сарненський р-н, с. Березове	31,407
3.	ПАТ «Томашгородський щебеневий завод»	34246, Сарненський р-н, смт Томашгород, вул. Поліська, 7	81,095
4.	ПрАТ «Рокитнівський скляний завод»	34200, Сарненський р-н, смт Рокитне, вул. Пролетарська, 18	151,191
5.	ТОВ «Рокитнівський спецкар'єр»	34208, Сарненський р-н, с. Рокитне, вул. І.Франка, 101	41,524
6.	КЗ «Заріченська центральна районна лікарня»	34000, Вараський р-н, смт Зарічне, вул. Аерофлотська, 15	2,315

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

В області у 2023 році спостереження за станом забруднення атмосферного повітря та промислових викидів в атмосферу здійснювали:

Рівненський обласний центр з гідрометеорології;

ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та його міжрайонні та міські відділи лабораторних досліджень.

Оцінка ступеня забрудненості атмосферного повітря в м. Рівне проводилась за матеріалами Рівненського обласного центру гідрометеорології, для чого на 3-х стаціонарних постах в м. Рівне відбирались проби атмосферного повітря, визначалась кислотність атмосферних опадів. Всі пости спостереження розташовані у частинах міста з інтенсивним рухом транспорту.

В пробах вимірювались концентрації 11 пріоритетних забруднювальних речовин, які найбільше впливають на організм людини і навколишнє середовище, а саме: пилу, діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду азоту, сірководню, фенолу, фтористого та хлористого водню, аміаку, формальдегіду, а також 8 важких металів – заліза, кадмію, марганцю, міді, нікелю, свинцю, хрому і цинку.

Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Рівне наведено в табл. 2.7.

*Таблиця 2.7. Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Рівне, в мг/м³ (*для важких металів в мкг/м³)*

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м ³ (*для важких металів мкг/м ³)	Середньодобові ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³ (*для важких металів мкг/м ³)	Максимально разові ГДК
Зважені речовини (пил)	3	1	0,03	0,15	0,58	0,5
Діоксид сірки	3	1	0,001	0,05	0,039	0,5
Оксид вуглецю	4	1	0,95	3,0	2,94	5,0
Діоксид азоту	3	1	0,050	0,04	0,199	0,2
Оксид азоту	3	1	0,037	0,06	0,157	0,4
Сірководень	2	1	0,001	не регламентується	0,022	0,008
Фенол	2	1	0,003	0,003	0,036	0,01
Фтористий водень	2	1	0,006	0,005	0,029	0,02
Хлористий водень	2	1	0,051	0,2	0,277	0,2
Аміак	4	1	0,001	0,04	0,028	0,2
Формальдегід	2	1	0,005	0,003	0,037	0,035
Кадмій	1	1	0,008*	0,3*	0,01*	-
Залізо	3	1	0,27*	40*	0,63*	-
Марганець	2	1	0,006*	1*	0,01*	10*
Мідь	2	1	0,009*	2*	0,03	-
Нікель	1	1	0,009*	1*	0,02*	-
Свинець	1	1	0,010*	0,3*	0,03	-
Хром	1	1	0,010*	1,5*	0,04	1,5*
Цинк	3	1	0,022*	50*	0,08	-

Середньорічні і максимальні концентрації забруднюючих речовин в кратності гранично допустимої концентрації (ГДК) в атмосферному повітрі міста Рівне наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8. Середньорічні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міста Рівне

Забруднююча речовина	Середньорічна концентрація	Максимальна з разових концентрацій
Зважені речовини (пил)	0,17	1,16
Діоксид сірки	0,02	0,08
Оксид вуглецю	0,32	0,59
Діоксид азоту	1,25	0,99
Оксид азоту	0,62	0,39
Сірководень	не регламентується	2,75
Фенол	1,00	3,60
Фтористий водень	1,20	1,45
Хлористий водень	0,25	1,38
Аміак	0,03	0,10
Формальдегід	1,67	1,06
Кадмій	0,03	
Залізо	0,007	
Марганець	0,006	0,001
Мідь	0,004	
Нікель	0,009	
Свинець	0,03	
Хром	0,007	0,03
Цинк	0,0004	

Середньорічні концентрації забруднюючих речовин не перевищували нормативів, за винятком діоксиду азоту, фтористого водню і формальдегіду, концентрації яких перевищували ГДК у 1,25 разу, 1,2 разу та 1,7 разу відповідно.

Аналізуючи концентрації забруднювальних домішок атмосферного повітря м. Рівне у 2023 році в порівнянні з 2022 роком, можна зробити наступні висновки:

- середньомісячні концентрації фтористого водню дещо збільшились і їх значення були в межах 0,3 – 1,8 ГДК. Середньорічна концентрація фтористого водню дорівнювала 1,2 ГДК (у 2022 році – 0,9 ГДК). Максимальне значення було у вересні, мінімальне значення – у лютому. Значення максимальних з разових концентрацій спостерігались у межах 0,6 – 1,4 ГДК. Найвищі концентрації зафіксована на постах спостережень № 4 вул. Ак. Грушевського та № 5 вул. Млинівська, найменша – у червні на посту спостережень № 1 вул. Небесної Сотні. Зафіксовано 81 випадок перевищення максимально разової ГДК;

- середньомісячні концентрації фенолу зменшились, і максимального значення 1,3 ГДК досягала у липні, мінімального 0,4 ГДК – у березні. Середньорічна концентрація фенолу дорівнювала 0,8 ГДК (у 2022 році – 0,9 ГДК). Максимальні з разових концентрацій спостерігались у межах 0,7 – 3,6 ГДК. Найбільша концентрація спостерігалась у липні на посту спостережень № 5 вул. Млинівська, найменша концентрація – у червні на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні. Зафіксовано 140 випадків перевищення максимально разової ГДК;

- середньомісячні концентрації діоксиду азоту зросли і спостерігались в межах 0,97 – 1,65 ГДК. Максимальне значення середньомісячні концентрації досягли у вересні, мінімальне значення – у червні. Середньорічна концентрація дорівнювала 1,25 ГДК (у 2022 році – 0,65 ГДК). Максимальні з разових концентрації спостерігались в межах 0,4 – 1 ГДК. Максимум спостерігався у травні на посту спостережень № 5 вул. Млинівська та грудні на посту спостережень № 4 вул. Ак. Грушевського, а мінімум у липні на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні. Випадків перевищення максимально разової ГДК не зафіксовано;

- середньомісячні концентрації формальдегіду дещо зменшились та спостерігались в межах 0,5 – 3,1 ГДК. Максимальне середньомісячне значення спостерігалось у червні серпні, мінімальне значення – у листопаді. Середньорічна концентрація формальдегіду дорівнювала 1,7 ГДК (у 2022 році – 2,3 ГДК). Максимальні з разових концентрацій спостерігались у межах 0,1 – 1,1 ГДК. Найбільша концентрація з максимально-разових зафіксована у січні на посту спостережень № 5 на вул. Млинівська, найменша – у листопаді на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні. Зафіксовано 2 випадки перевищення максимально разової ГДК;

- середньомісячні концентрації пилу спостерігались в межах 0 – 0,6 ГДК. Найменші середньомісячні концентрації спостерігались у січні та лютому, найбільші – у грудні. Середньорічна концентрація дорівнювала 0,2 ГДК (у 2022 році – 0,2 ГДК). Значення максимальної з разових концентрації пилу спостерігались у межах 0 – 1,2 ГДК. Найбільша концентрація спостерігалась у грудні на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні, найменша концентрацій у грудні на всіх постах спостережень. Зафіксовано 1 випадок перевищення максимально разової ГДК;

- середньомісячні концентрації сірководню були в межах 0–0,003 мг/м³. Значення максимальних з разових концентрацій зафіксовані в межах 0,5 – 2,7 ГДК. Максимум спостерігався у жовтні на посту спостережень № 5 на вул. Млинівська, найменша – у грудні теж на посту спостережень № 5 на вул. Млинівська. Зафіксовано 34 випадки перевищення максимально разової ГДК;

- середньомісячний вміст оксиду азоту збільшився, але не перевищував встановлені гранично-допустимі концентрації. Середньомісячні концентрації спостерігались в межах 0,46 – 0,99 ГДК. Середньорічна концентрація оксиду азоту дорівнювала 0,61 ГДК (у 2022 році – 0,39 ГДК). Максимальна з разових концентрації досягала 0,99 ГДК у лютому та вересні на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні, найменша концентрація – 0,4 ГДК у зимовий період та червні. Випадків перевищення максимально разової ГДК не зафіксовано;

- середньомісячні концентрації діоксиду сірки були в межах 0,01 – 0,03 ГДК, що не перевищували встановлені нормативи. Середньорічна концентрація дорівнювала 0,02 ГДК (у 2022 році – 0,022 ГДК). Максимальні з разових концентрації спостерігались в межах 0,02 – 0,08 ГДК. Випадків перевищення максимально разової ГДК не зафіксовано;

- середньомісячні значення хлористого водню спостерігались в межах 0,17 – 0,38 ГДК та не перевищували встановлені гранично-допустимі концентрації. Середньорічна концентрація дорівнювала 0,25 ГДК (у 2022 році – 0,3 ГДК). Значення максимальних з разових концентрацій зафіксовані в межах 0,9 – 1,4 ГДК. Найбільші значення з максимально разових концентрацій зафіксовані у серпні та листопаді на посту спостережень № 5 на вул. Млинівська, найменші концентрації – у лютому, березні, грудні на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні. Зафіксовано 85 випадків перевищення максимально разової ГДК;

- середньомісячні значення оксиду вуглецю були на рівні минулорічних значень і спостерігались в межах 0,27 – 0,35 ГДК. Середньорічна концентрація дорівнювала 0,32 ГДК. Значення максимально-разових концентрацій зафіксовані в межах 0,2 – 0,6 ГДК. Найбільше максимальне значення було у березні та грудні на посту спостережень № 5 на вул. Млинівська, а найменше – у червні та липні на посту спостережень № 1 на вул. Небесної Сотні. Випадків перевищення максимально разової ГДК не зафіксовано;

- середньорічна концентрація аміаку зменшилась в порівнянні з минулорічним показником і становила 0,03 ГДК (у 2022 році – 0,06 ГДК). Випадків перевищення максимально разової ГДК не зафіксовано.

Концентрації важких металів у 2023 році не перевищували встановлених гранично допустимих концентрацій. Заміри проводились на посту спостережень №1 на вул. Небесної Сотні. Середньорічні концентрації заліза, свинцю, міді, мангану, нікелю, хрому та цинку зменшились в порівнянні з минулим 2022 роком, а дещо зросли.

За останні 5 років спостерігається тенденція до зменшення середньорічних концентрацій хлористого водню, аміаку, формальдегіду, заліза, свинцю, міді, хрому та цинку, збільшення середньорічних концентрацій оксидів азоту, фенолу, фтористого водню, кадмію мангану та нікелю. Без суттєвих змін залишаються середньорічні концентрації пилю, діоксиду сірки та сірководню.

Кислотність атмосферних опадів протягом року була в межах 5,23-6,98 од. рН, що відповідає встановленим нормативам.

За даними спостережень протягом 2023 року екстремально високих рівнів забруднення атмосферного повітря в м. Рівне не спостерігалось. Рівень забруднення атмосферного повітря, згідно індексу забруднення (ІЗА) дещо збільшився в порівнянні з минулим роком і у 2023 році дорівнював 6,0 (у 2022 році – 5,75).

Загальний рівень забруднення атмосферного повітря в м. Рівне оцінюється як підвищений (табл. 2.9).

Таблиця 2.9. Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням індексу забруднення атмосферного повітря (ІЗА)

Рік	Міста, (значення ІЗА)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
2014	Рівне (7,4)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, оксид вуглецю
2015	Рівне (6,7)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, оксид вуглецю
2016	Рівне (6,52)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, пил
2017	Рівне (7,66)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, пил
2018	Рівне (6,25)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, оксид вуглецю
2019	Рівне (7,26)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, пил
2020	Рівне (5,74)	формальдегід, фенол, фтористий водень, діоксид азоту, пил
2021	Рівне (6,76)	формальдегід, фтористий водень, діоксид азоту, фенол, оксид азоту
2022	Рівне (5,75)	формальдегід, фтористий водень, діоксид азоту, фенол, оксид азоту
2023	Рівне (6,0)	формальдегід, фтористий водень, діоксид азоту, фенол, оксид азоту

У 2023 році лабораторіями ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» проведено дослідження у 99 населених пунктах області, в тому числі у 83 сільських поселеннях. Відібрано 2680 проб атмосферного повітря, з них перевищення ГДК зафіксовано в 15 випадках, що становить 0,6 % відібраних проб. Перевищення спостерігалися за вмістом сірчистого ангідриду, діоксиду азоту, аміаку, сірководню, формальдегіду. Концентрації інших хімічних речовин, що досліджувались в пробах атмосферного повітря, не перевищували встановлених нормативів.

Про виявлені перевищення гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин в атмосферному повітрі населених пунктів ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» та його структурні підрозділи інформували Головне управління Держпродспоживслужби в області.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

В 2023 році радіометричний аналіз проб атмосферних випадінь з повітря проводився Рівненським обласним центром гідрометеорології в 19 пунктах спостережень 9 західних областей, з них два пункти знаходяться в межах Рівненської області – М Сарни, АМСЦ Рівне (табл. 2.10).

Таблиця 2.10. Середньомісячна, максимально добова та місячна сумарна бета-активність атмосферних випадінь, Бк/м²*добу

Місяці	АМСЦ РІВНЕ			М САРНИ		
	Р сер.	Р max.	Сумарна	Р сер.	Р max.	Сумарна
Січень	1,8	2,6	55,7	1,8	2,8	54,9
Лютий	1,7	2,5	48,2	1,9	2,5	52,0
Березень	1,8	2,9	56,6	1,8	2,9	56,1
Квітень	1,8	2,6	53,8	1,8	2,5	53,3
Травень	1,7	2,5	53,4	1,8	2,8	54,3
Червень	1,7	2,6	51,8	1,9	2,9	58,4
Липень	1,8	2,8	57,3	1,8	2,7	55,0
Серпень	1,8	2,8	55,2	1,7	2,5	51,3
Вересень	1,7	2,4	51,5	1,7	2,5	51,2
Жовтень	1,7	2,4	53,7	1,7	2,3	52,0
Листопад	1,8	2,5	53,1	1,8	2,8	52,6
Грудень	1,8	2,4	55,0	1,8	2,5	55,6
Сума за 2023 рік	-	-	645,3	-	-	646,7

Протягом року різких коливань величини сумарної бета-активності не спостерігалось. Максимальні значення відрізняються від середньомісячних у 1,4-1,7 рази. Річна сумарна бета-активність атмосферних випадінь в пунктах контролю перевищує доаварійні рівні приблизно в 1,11 рази (584 Бк/м² – середнє у колишньому СРСР доаварійне значення річної сумарної бета-активності атмо-

сферних випадінь). Випадків перевищення сумарної бета-активності значення 110 Бк/м^2 за добу у даних пунктах спостереження не виявлено.

Щомісячно проводився гама-спектрометричний аналіз проб атмосферних випадінь на вміст ^{137}Cs у пунктах спостережень АМСЦ Рівне та МС Сарни. Випадків перевищення гранично допустимих рівнів концентрації ^{137}Cs в пробах не виявлено. Результати гама-спектрометричного аналізу проб атмосферних випадінь у пунктах спостереження, що знаходяться на території області, наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11. Результати гама-спектрометричного аналізу проб атмосферних випадінь, $\text{Бк/м}^2 \cdot \text{добу}$

Назва метеостанції	Місяці												За рік	
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жов- тень	листо- пад	грудень	мін.	макс.
АМСЦ Рівне	0,08	0,10	0,04	0,09	0,07	0,08	0,07	0,09	0,04	0,09	0,04	0,06	0,04	0,10
МС Сарни	0,09	0,06	0,08	0,09	0,04	0,09	0,04	0,04	0,09	0,09	0,04	0,09	0,04	0,09

Щоденні спостереження за потужністю експозиційної дози гама-випромінювання проводились в 4 пунктах контролю: м. Рівне (радіологічна лабораторія), АМСЦ м. Рівне, М Сарни, М Дубно. Росту величини експозиційної дози гама-випромінювання в пунктах спостереження не встановлено, появу «свіжих» радіоактивних продуктів не зареєстровано. Детальний аналіз радіаційного стану у 2023 році в пунктах спостережень Рівненського центру гідрометеорології наведено в табл. 2.12 та на рис. 2.3.

Таблиця 2.12. Потужність експозиційної дози гама-випромінювання, мкР/год

Місяці	Радіологічна лабораторія м. Рівне			АМСЦ Рівне			М Сарни			М Дубно		
	мін.	макс.	сер.	мін.	макс.	сер.	мін.	макс.	сер.	мін.	макс.	сер.
Січень	11	15	13	10	15	12	10	13	11	11	15	13
Лютий	12	15	13	10	14	12	10	14	11	11	15	13
Березень	11	15	13	10	14	12	10	13	11	11	15	14
Квітень	11	15	13	10	14	12	10	13	11	12	16	14
Травень	11	15	13	10	14	12	9	13	11	12	16	14
Червень	11	15	13	11	15	13	10	14	11	10	16	12
Липень	11	15	13	11	16	13	10	12	11	10	15	13
Серпень	12	15	14	11	15	12	10	12	11	11	15	13
Вересень	11	16	14	11	15	13	10	13	11	11	15	14
Жовтень	12	15	13	11	15	13	9	15	11	13	16	14
Листопад	12	15	13	11	15	13	10	11	11	11	16	13
Грудень	11	15	13	11	15	13	10	13	11	11	15	13
За 2023 рік			13			13			11			13

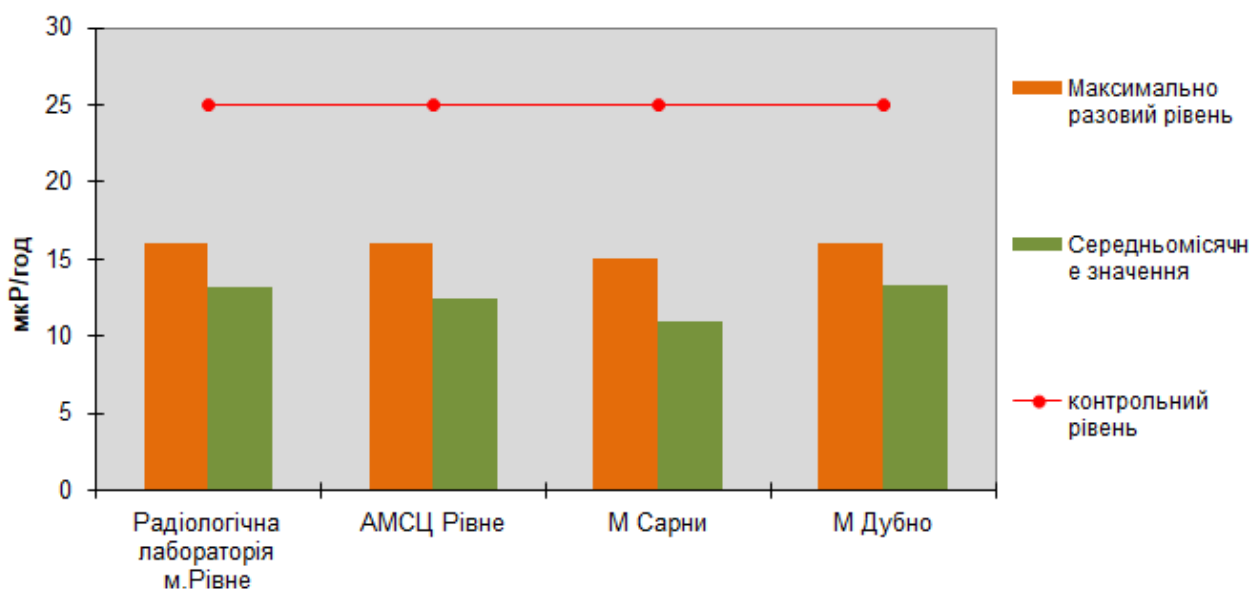

Рис. 2.3. Радіоактивне забруднення атмосферного повітря області у 2023 році

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Згідно звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) забруднене навколишнє середовище є однією найголовніших причин високої смертності у світі. Найбільше на здоров'я українців впливає забруднене повітря. Шкідливі речовини, що викидаються в атмосферу в результаті діяльності підприємств та автотранспорту, мають значний вплив на зміну клімату, а, відтак, і на погіршення стану здоров'я людей. Забруднення атмосферного повітря промислових міст призводить до отруєння населення токсичними речовинами, погіршення здоров'я, зниження працездатності, погіршує умови життя населення. Люди, що проживають в забруднених районах та поблизу автомагістралей, частіше хворіють на хвороби верхніх дихальних шляхів, серцево-судинні захворювання, а також хвороби ока. Шкідливі речовини в складі атмосферного повітря, часто є причиною патологій у новонароджених. Особливо шкідливо ці речовини впливають на плід в перші два триместри вагітності, коли відбуваються основні процеси його розвитку.

В цілому здоров'я населення можна оцінити такими показниками, як середня тривалість життя при народженні або після досягнення певного віку, загальна смертність та смертність дітей до одного року життя, захворюваність і функціональні відхилення, поширеність хвороб.

За даними Головного управління статистики в області станом на 01.01.2024 року чисельність наявного населення становить 1141,8 тис. осіб, в т. ч. міське населення 541,8 тис. осіб, сільське – 600 тис. осіб. Середня тривалість життя в області дещо вища ніж в Україні в цілому і становить 69,9 роки (чоловіки – 64,9 роки, жінки – 75,1 роки).

За даними КП «Обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» в цілому у 2023 році процес природного приросту набув вектору природного скорочення. В порівнянні з минулим 2022 роком природний приріст та рівень народжуваності зменшились, а рівні смертності та дитячої смертності навпаки зросли:

- природний приріст зменшився з -2,1 до -3,1 на 1000 осіб;
- рівень народжуваності зменшився з 8,9 до 8,3 дітей на 1000 осіб;
- показник смертності зріс з 11 до 11,4 на 1000 осіб;
- показник дитячої смертності зріс з 7,78 до 8,36 дітей на 1000 народжених живими.

Динаміка демографічних процесів в області наведена в табл. 2.13.

Таблиця 2.13. Динаміка демографічних процесів в області

Показники, на 1000 осіб	Значення показників за роками					Зміни у 2023 р. (+/-) у порівнянні з 2022 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Народжуваність	10,7	10,6	10,2	8,9	8,3	-0,6
Загальна смертність	12,3	13,5	13,5	11,0	11,4	+0,4
Природний приріст (скорочення)	-1,6	-2,9	-3,3	-2,1	-3,1	-1,0
Смертність дітей до 1 року на 1000 народжених живими	8,5	5,3	9,45	7,78	8,36	+0,58

За останні п'ять років в області відмічається зменшення кількості народжених дітей. За рахунок збільшення рівня смертності природний приріст у 2023 році зменшився з -2,1 до -3,1 на 1000 осіб. Природне поновлення населення зберігається лише у Сарненському та Вараському районах.

Також збільшився показник смертності дітей віком до 1 року і у 2023 році становив 8,36 на 1000 народжених живими (у 2022 році – 7,78 на 1000 народжених живими).

живими). Вищою середнього обласного показника смертність дітей до 1-го року в Дубенському районі.

Погіршення стану довкілля безпосередньо впливає на зростання кількості людей, що страждають від хронічних хвороб: алергій, хвороб систем кровообігу та онкологічних захворювань. Захворюваність населення можна вважати найбільш чутливим показником, який характеризує вплив середовища на людину. При цьому первинна захворюваність визначається на основі лише вперше зареєстрованих випадків хвороби протягом року, загальна (поширеність) враховує всіх хворих, виявлених на момент обліку.

В 2023 році в порівнянні з 2022 роком в області відмічається збільшення рівнів поширеності хвороб з 1640,5 до 2039,7 на 1000 осіб серед всього населення.

Динаміка первинної захворюваності та поширеності хвороб серед населення Рівненщини за останні 5 років наведена в табл. 2.14.

Таблиця 2.14. Динаміка захворюваності та поширеності хвороб серед населення області (на 1000 осіб)

Категорії населення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Захворюваність всього населення області	693,5	591,1	793,2	759,6	
в т. ч. – дорослі	502,1	458,9	660,5	663,1	
- підлітки (15-17 років) та	1411,0	1258,6	1214,3	1066,8	
- діти (до 14 років)	1262,4	972,8			
Поширеність	1797,0	1384,4	1708,1	1640,5	2039,7

На першому місці за поширеністю хвороб серед населення області лідирують хвороби органів дихання. Поширеність хвороб органів дихання у 2023 році становила 409,7 випадки на 1000 осіб, на другому місці знаходиться поширеність хвороб системи кровообігу – 380,6 випадки на 1000 осіб, поширеність хвороб ендокринної системи – 134 випадки на 1000 осіб, злоякісних новоутворень – 25,5 випадки на 1000 осіб.

Динаміка поширеності серед населення області хвороб системи кровообігу, органів дихання, органів травлення, ендокринної системи, крові та кровотворних органів, новоутворень за останні 5 років наведена в табл. 2.15.

Таблиця 2.15. Поширеність хвороб (на 1000 осіб)

Класи хвороб	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Система кровообігу	467,8	320,2	344,1	335,4	380,6
Органи дихання	361,7	335,8	368,0	349,7	409,7
Ендокринна система	140,8	130,3	130,1	126,5	134,0
Кров і кровотворні органи	16,3	13,9	13,7	13,1	н/д
Новоутворення (злоякісні)	48,4	21,5	22,7	23,9	25,5

Зростання онкозахворюваності та захворюваності на туберкульоз залишається важливою медико-біологічною та соціально-економічною проблемою як в області, так і в цілому в державі. Не останню роль у захворюваності населення цими хворобами відіграють несприятливі екологічні фактори, адже ряд забруднювальних речовин, що потрапляють у повітря, питну воду, через ґрунт у рослини, тварини та продукти харчування відзначаються своєю канцерогенною дією. Особливо небезпечними є радіонукліди, що потрапили у довкілля внаслідок аварії на ЧАЕС.

Онкологічна ситуація в області характеризується значною поширеністю злоякісних новоутворень серед населення, зростанням контингентів онкохворих, яка протягом останніх років зростає. Станом на 01.01.2024 року поширеність злоякісних новоутворень становить 2518,4 на 100 тис. осіб, первинна захворюваність 272,4 на

100 тис. осіб. В порівнянні з 2022 роком поширеність злоякісних новоутворень серед населення області зросла на 5 %.

Ситуація з онкологічними захворюваннями та туберкульозом в області наведена в табл. 2.16.

Таблиця 2.16. Ситуація з онкологічними захворюваннями та туберкульозом (на 100 тис. осіб) в області за останні п'ять років

Назва показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Захворюваність на онкопатологію на 100 тис. осіб	266,1	224,3	244,5	252,5	272,4
Відсоток 4 стадії онкозахворювань (у вперше виявлених хворих)	13,3	13,1	13,4	13,5	13,9
Поширеність злоякісних новоутворень на 100 тис. осіб	2068,7	2148,4	2273,8	2385,8	2518,4
Захворюваність активним туберкульозом на 100 тис. осіб	41,5	30,6	31,7	37,5	39,5
Відсоток занедбаних форм туберкульозу (у вперше виявлених хворих)	31,2	35,4	33,2	32,6	23,4
Поширеність (хворобливість) активним туберкульозом на 100 тис. осіб	63,8	50,8	44,4	46,5	49,9

Найбільшу небезпеку становить Чорнобильська катастрофа, наслідки від якої досі не вдалося повністю ліквідувати. Найбільше постраждали ті, хто в цей період був ще дитиною, адже хвороби проявляються вже у більш зрілому віці. З роками стан речей лише погіршується. Так, у районах, які постраждали від радіоактивного забруднення в результаті Чорнобильської катастрофи, захворюваність онкопатологіями серед населення на порядок збільшилась.

Рівненщина нині залишається однією з найбільш постраждалих від наслідків Чорнобильської катастрофи. До зон радіоактивного забруднення віднесено населені пункти північних районів області. Малі дози радіації спричиняють порушення розвитку та функціонування щитовидної залози, дихальної системи, органів кровотворення.

Забруднення атмосферного повітря, окрім прямої шкоди здоров'ю людей, негативно впливає на рослинний та тваринний світ, а саме призводить до уповільнення росту зелених насаджень, зменшення чисельності окремих видів рослин та тварин, зниження родючості ґрунтів та якості сільськогосподарської продукції.

Ступінь забруднення атмосферного повітря є визначаючим фактором для росту, розвитку, продуктивності рослин і екологічного благополуччя наземних екосистем в цілому. Коли вміст деяких складових газового середовища перевищує критичний рівень адаптації і стійкості, настає стресова реакція і порушується функціонування найбільш чутливих компонентів системи.

Серед основних впливів забруднювальних речовин, що містяться у атмосферному повітрі, на різні рівні екосистеми виділяють наступні: накопичення забруднювальних речовин у рослинах та інших компонентах екосистем (ґрунт, лісова підстилка, поверхневі та ґрунтові води); порушення, пов'язані із забрудненням продуктів харчування рослиноїдних тварин (наприклад, флюороз); зниження видової різноманітності, обумовлене у тому числі зміною умов конкуренції; порушення взаємозв'язків у спільнотах і в екосистемі в цілому; порушення біохімічних циклів; зниження стабільності екосистеми і послаблення її здатності до саморегуляції.

Найбільш небезпечними речовинами для рослин, що знаходяться у забрудненому атмосферному повітрі, є сірчистий ангідрид, фтормісткі сполуки та смог усіх типів. Внаслідок надлишку в повітрі сірчистого ангідриду листя дерев темнішає, зморщується й опадає, а голки хвойних дерев стають спочатку темно-червоними, а потім засихають. Під дією фтору листя і квіти культурних рослин знебарвлюється, укриваються плямами, опадають, рослини гинуть.

Також значної шкоди зеленим насадженням завдають оксид вуглецю, хлор і хлористоводнева кислота, а також вуглеводні, зокрема, бензол, антрацен, бенз(а)пі-

рен. Особливо негативно діють на рослини відпрацьовані гази автотранспорту, що спричиняє масове всихання дерев, чагарників і трав'яної рослинності. Забруднення повітря відпрацьованими газами автомобілів призводить до утворення фотооксидантів (фотохімічних окисників), що є джерелами вторинного забруднення повітря.

Рослини по-різному реагують на забруднення повітря, найбільш вразливими є яблуня, береза, груша, сосна, а більш стійкими – вишня, бузок, дуб тощо. Внаслідок забруднення повітря та під впливом інших антропогенних факторів тривалість життя дерев у населених пунктах значно менша, ніж у лісі. Для прикладу, граничний вік липи, ясеня та в'яза в лісі становить 250 – 400 років, а в місті – всього 40 – 80 років.

Атмосфера володіє здатністю до самоочищення від забруднювальних речовин. Повітряні потоки, що переносять забруднення, очищуються, зустрічаючи на своєму шляху зелені насадження. На деревах осаджуються не тільки тверді частки, але й леткі речовини. Саме завдяки здатності хімічних речовин проникати у тканини рослин, зелені насадження здатні мінімізувати вплив забруднювачів та багатьох інших негативних факторів (шум, вібрація) на організм людини. В населених пунктах з промисловими об'єктами та інтенсивним рухом автотранспорту наявність зелених і паркових зон приносить не лише естетичне задоволення, а й неабияку користь. Тому, важливим напрямком роботи в межах населених пунктів є збільшення зелених зон та створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду, що охороняються законодавством, а саме парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, дендропарків та охорона вікових дерев тощо.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Відповідно до Закону України «Про охорону атмосферного повітря» викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися виключно після отримання дозволу на викиди, виданому суб'єкту господарювання дозвільним органом за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення. Підприємства, установи, організації та громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та діяльність яких пов'язана з впливом фізичних та біологічних факторів на його стан, відповідно до законодавства зобов'язані: здійснювати організаційно-господарські, технічні та інші заходи щодо забезпечення виконання вимог, передбачених стандартами та нормативами екологічної безпеки у галузі охорони атмосферного повітря, дозволами на викиди забруднюючих речовин тощо; вживати заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів; забезпечувати безперебійну ефективну роботу і підтримання у справному стані споруд, устаткування та апаратури для очищення викидів і зменшення рівнів впливу фізичних та біологічних факторів; здійснювати контроль за обсягом і складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнями фізичного впливу та вести їх постійний облік; заздалегідь розробляти спеціальні заходи щодо охорони атмосферного повітря на випадок виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і вживати заходів для ліквідації причин, наслідків забруднення атмосферного повітря; забезпечувати здійснення інструментально-лабораторних вимірювань параметрів викидів забруднюючих речовин стаціонарних і пересувних джерел та ефективності

роботи газоочисних установок; забезпечувати розроблення методик виконання вимірювань, що враховують специфічні умови викиду забруднюючих речовин; використовувати метрологічно атестовані методики виконання вимірювань і повірені засоби вимірювальної техніки для визначення параметрів газопилового потоку і концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та викидах стаціонарних і пересувних джерел; здійснювати контроль за проектуванням, будівництвом і експлуатацією споруд, устаткування та апаратури для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин і зниження впливу фізичних та біологічних факторів, оснащення їх засобами вимірювальної техніки, необхідними для постійного контролю за ефективністю очищення, дотриманням нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин і рівнів впливу фізичних та біологічних факторів та інших вимог законодавства в галузі охорони атмосферного повітря; своєчасно і в повному обсязі сплачувати екологічний податок. Виконання заходів щодо охорони атмосферного повітря не повинно призводити до забруднення ґрунтів, вод та інших природних об'єктів. Найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Рівненської області за 2023 рік надійшов від ПрАТ «Рівнеазот», «Волинь-цемент» філії ПАТ «Дікергофф цемент Україна», ПрАТ «Вераллія Україна».

Підприємствами – основними забруднювачами атмосферного повітря області у 2023 році були заплановані та виконані наступні заходи щодо зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря:

- на «Волинь-цемент» філії ПАТ «Дікергофф цемент Україна» встановлено фільтр Herding для аспірації клінкерних транспортерів в будівлі пічного відділення обортових печей на суму 1231,6 тис. грн.;

- на ПрАТ «Рівнеазот» проведено ремонт сховища рідкого аміаку № 2 в к. 173 в цеху аміаку № 1 на суму 232,748 тис. грн.; проведено ремонт сховища рідкого аміаку № 8 в к. 173 в цеху аміаку № 1 на суму 178,003 тис.грн.; проведено заміну трубопроводу нітрозних газів від підігрівача хвостових газів ПХГ-1 до відмітки 12 м на агрегаті № 6 в цеху неконцентрованої азотної кислоти на суму 1620,000 тис. грн.; проведено заміну каплевідбійних сіток в сепараційній частині ВТН поз. 3/1,2 в цеху аміачної селітри на суму 38,400 тис. грн. та проведено заміну ділянок витяжних трубопроводів аспіраційної системи АС-1, АС-2 в цеху складних мінеральних на суму 311,000 тис. грн.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Рівненщина характеризується сприятливим кліматом для життєдіяльності людини. Проте особливості місцезположення, розвиток атмосферних процесів створюють умови для виникнення стихійних метеорологічних явищ, які приймають іноді катастрофічний характер і приносять значні збитки. Дійсно, погодні умови, клімат, водні ресурси впливають практично на всі аспекти життя людини.

Щоденно Рівненським обласним центром з гідрометеорології на метеостанціях області (Рівне, Дубно, Сарни) проводяться спостереження за параметрами погоди, а саме за температурним режимом, опадами, небезпечними та стихійними явищами погоди – грозами, градом, шквальним вітром, снігопадами, ожеледдю, туманами тощо. Дані збираються та аналізуються, трансформуючись у прогнози погоди та попередження про виникнення небезпечних та стихійних явищ, а також поповнюють архів гідрометеорологічних даних (формують кліматичні ряди).

Глобальне потепління клімату є на сьогодні визнаним процесом, який спостерігатиметься й у найближче десятиліття. На Рівненщині протягом останнього десятиріччя середньорічна температура повітря зросла в середньому на 1°C. Загалом, якщо говорити про зміну температури, то найбільше підвищення її відбувається в холодний період року. Це значить, що суттєво скорочується імовірність дуже тривалих і холодних періодів, проте не зменшується імовірність короточасних сильних похолодань. Те саме стосується літнього періоду, коли суттєво зростає імовірність підвищення температури до 30°C і більше. Абсолютний мінімум температури повітря за майже 70-річний період безперервних спостережень -35°C зафіксований на метеостанціях в Сарнах у 1950 році, в Рівному та Дубно у 1987 році, абсолютний максимум +38°C – на метеостанції Сарни у 1961 році. Тенденцією є те, що останніми роками весняне тепло настає із запізненням, а вересень стає майже літнім місяцем.

Для холодного періоду характерні такі атмосферні явища, як різної інтенсивності тумани, морози, снігопади, ожеледні утворення, сильні штормові вітри, які спостерігаються щорічно, ймовірність їх виникнення досить висока (80-95 %).

В теплий період відмічаються сильна спека, надзвичайна пожежна небезпека, а також явища, пов'язані з хмарами вертикального розвитку (інтенсивні дощі, грози, град, шквали). Ці явища носять досить часто локальний характер.

Загалом 2023 рік видався на 1° теплішим від попередника та одним з найтепліших за період спостережень – середня температура повітря становила +10° тепла, що на 2° вище кліматичної норми.

Найхолоднішим місяцем був лютий, із середньою температурою близько 0°, відповідно абсолютний мінімум -13,1° морозу був зафіксований 8 лютого 2023 року на АМСЦ Рівне. Найтеплішим виявився серпень, з середньою температурою +22° тепла, відповідно абсолютний максимум +36,5° тепла було зафіксовано 29 серпня 2023 року на МДубно.

Рік характерний додатною аномалією температури, з середньою місячною температурою переважно вищою кліматичної норми на 2–5°.

Винятком став квітень, коли середня температура була на 1° нижчою кліматичної норми. У травні, червні, липні та листопаді середня температура була близькою до кліматичної норми.

Опадів за рік випало найменше в північній частині – 573 мм (93 % норми), в найбільше центральній частині – 677 мм (111 %), в південній частині – 632 мм

(98 %), що загалом близько норми.

В часі вони також розподілилися нерівномірно. Максимальну їх кількість зафіксовано у липні – за даними АМСЦ Рівне випало 131 мм (139 % від кліматичної норми), на решті території 103-115 мм (100-108 % норми). Також великою кількістю опадів на більшій частині території області відзначився насамперед квітень – 78-98 мм (204-258 % норми), листопад – 50-60 мм (139-154 % норми), на всій території жовтень – 75-88 мм (171-194 % норми), березень – 69-72 мм (186-207 % норми), грудень – 51-57 мм (125-139 % норми), місцями червень – 84 мм (112 % норми).

Мінімум опадів зафіксовано у травні, і це був найсухіший місяць на всій території – дощу випало всього 8-9 мм (12-14 % від кліматичної норми). Дефіцитом відзначився на всій території також вересень – за даними МСарни випало лише 9 мм (18 % норми), на решті території 13-14 мм (21-23 %). Недобір опадів відмічався за даними МДубно у лютому – 23 мм (65 % норми) та у січні – 24 мм (70 % норми).

На більшій частині території близько норми опадів випало у січні – 31-32 мм (95-99 % норми) та у лютому – 29-35 мм (93-108 % норми).

2023 рік загалом був задовільним для виробничої діяльності господарства області. Впродовж року на території Рівненської області спостерігалось 3 стихійні метеорологічні явища (СМЯ II) – сильних заморозки, відповідно найбільш значні синоптичні процеси спостерігались:

- 27-29 квітня 2023 року погоду формував холодний антициклон, центр якого розташовувався в районі Праги. Холодне арктичне повітря, що надходило з північних широт, спричинило зниження температури: вночі та вранці 29 квітня 2023 року спостерігалися сильні заморозки в повітрі $-1^{\circ}\text{..}-2^{\circ}$ на всій території, вдень температура була $+15^{\circ}\text{..}+16^{\circ}$ тепла;

- 9-12 травня 2023 року погодні умови обумовлював антициклон, що сформувався в холодному арктичному повітрі. Повітряна маса, що надходила з північних широт, спричинила зниження нічної температури. Вночі та вранці 9-10 травня 2023 року в повітрі спостерігалися сильні заморозки $0^{\circ}\text{..}-1^{\circ}$, вдень температура становила $+14^{\circ}\text{..}+16^{\circ}$ тепла;

- 9-10 жовтня 2023 року погоду формувала східна периферія антициклону з центром над Угорщиною. Холодне арктичне повітря з північних широт обумовило зниження температури до заморозків: вночі та вранці 10 жовтня 2023 року на всій території області відмічалися сильні заморозки $0^{\circ}\text{..}-3^{\circ}$ в повітрі, вдень температура становила $+11^{\circ}\text{..}+12^{\circ}$ тепла. 11 жовтня 2023 року вночі погодні умови ще визначав антициклон, центр якого перемістився з Угорщини на територію Молдови, а вдень улоговина північного циклону з центром над Балтійським морем. Вночі зберігалися сильні заморозки $-1^{\circ}\text{..}-2^{\circ}$ в повітрі, вдень температура складала $+14^{\circ}\text{..}+16^{\circ}$ тепла.

Суттєвих збитків господарському комплексу області завдано не було.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до змін клімату

На початку ХХІ століття світова спільнота визнала, що зміна клімату є однією з основних проблем світового розвитку з потенційно серйозними загрозами для глобальної економіки та міжнародної безпеки внаслідок підвищення прямих і непрямих ризиків, пов'язаних з енергетичною безпекою, забезпеченням продовольством і питною водою, стабільним існуванням екосистем, ризиків для здоров'я і життя людей.

Низька здатність країн адаптуватися до таких проявів зміни клімату, як повені, посухи, руйнування берегів і тривалі періоди з аномальною спекою, яка може призвести до соціальної та економічної нестабільності. За останні два десятиріччя питання щодо зміни клімату перетворилося в одну з найбільш гострих проблем світової економіки і політики у контексті вироблення стратегій скорочення викидів парникових газів і поступового переходу до низьковуглецевого розвитку всіх секторів економіки і складових життєдіяльності людини.

Здійснення термінових заходів щодо боротьби із зміною клімату та її наслідками є однією із цілей, сформульованих у новому порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року, ухваленому на саміті сталого розвитку, що проходив 25 вересня 2015 року в Нью-Йорку.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України 6 грудня 2017 року № 878-р затверджено «План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року», одним з пунктів якого є схвалення Стратегії адаптації до зміни клімату України на період до 2030 року.

В області упродовж 2021 року органами виконавчої влади, суб'єктами господарювання усіх форм власності здійснено значний обсяг робіт з підвищення енергоефективності регіону, заходів, спрямованих на зменшення використання природного газу і залучення альтернативних видів палива до паливно-енергетичного балансу області.

З метою підвищення ефективності споживання паливно-енергетичних ресурсів в області прийнято Комплексну програму енергоефективності Рівненської області на 2018-2025 роки, яка затверджена розпорядженням Рівненської обласної державної адміністрації від 13 березня 2018 року № 166. Стратегічною метою даної програми є вихід регіону на рівень передових країн світу щодо рівня енергоспоживання.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонowego шару

16 вересня – Міжнародний день охорони озонowego шару. У 1985 році у Відні (Австрія) 22 країни підписали Конвенцію про охорону озонowego шару. Через два роки, 16 вересня в Монреалі (Канада) був підписаний Протокол про речовини, які руйнують озонувий шар. Основною метою цих двох угод є запобігання руйнуванню озонowego шару внаслідок антропогенних дій, який фільтрує сонячне проміння і перешкоджає проникненню шкідливого ультрафіолетового проміння на поверхню Землі, тим самим зберігаючи життя на планеті. У рамках Монреальського протоколу вдалося заборонити виробництво і застосування 100 видів хімічних речовин, що руйнують озонувий шар. Багато з них зумовлюють глобальне потепління. В цілому, використання таких сполук скоротилося у світі більше ніж на 95%. Саме тому 19

грудня 1994 року Генеральна Асамблея ООН проголосила 16 вересня – день підписання протоколу – Міжнародним днем охорони озонowego шару планети.

В 2019 році Верховна Рада ухвалила закон «Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази». Реалізація закону створить сприятливі правові, організаційні умови для виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері охорони озонowego шару та запобігання зміні клімату, що в свою чергу дозволить уникнути вжиття санкції, зокрема, повної заборона постачання цих речовин в країну. Оскільки власне виробництво цих речовин відсутнє, очікується, що це забезпечить імпорту та використання холодоагентів суб'єктами господарювання. Впровадження запропонованих механізмів регулювання сприятиме переходу галузі на озон і кліматобезпечні технології та речовини.

Очікувані сумарні витрати малого підприємництва на виконання запланованого регулювання впродовж п'яти років становлять 12249,982 тис. грн. В той же час, завдяки впровадженню альтернативних технологій, за розрахунками Групи з технічного та економічного оцінювання Монреальського протоколу, очікується підвищення показників енергоефективності на 20 - 30 %.

За рахунок зменшення впливу на стан озонowego шару та зміну клімату, очікується створення передумов для зміцнення та збереження здоров'я населення.

Реалізація вимог закону матиме безпосередній вплив на екологію, зокрема шляхом обмеження потрапляння до навколишнього природного середовища речовин, що мають негативний вплив на стан озонowego шару та зміну клімату.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Рівненщина, як і більшість областей західного і північного регіону України, багата на поверхневі води. Територією області протікає 149 річок довжиною понад 10 км, знаходяться 151 озеро, 12 водосховищ, 1546 ставків.

Загальна характеристика водних об'єктів області наведена у табл. 4.1.

Таблиця 4.1. Загальна характеристика водних об'єктів області

Назва водного об'єкту	Кількість	Примітка
Річки (довжиною понад 10 км), всього	149	загальна довжина річок в межах області 3946 км
в т. ч. великі	1	р. Прип'ять
середні	6	р. Стир, р. Іква, р. Горинь, р. Случ, р. Ствига, р. Льва
малі	142	-
Озера	151	загальна площа – 30,52 км ² , сумарний об'єм води майже 45,668 млн. м ³
в т. ч. найбільші озера	3	Нобель (4,99 км ²), Біле (4,53 км ²), Острівське (1,12 км ²)
Водосховища	12	загальна площа – 2942,4 га, сумарний об'єм води – 45,319 млн. м ³
в т. ч. найбільші водосховища	2	Хрінницьке на р. Стир (Дубенський район) Млинівське на р. Іква (Дубенський район)
Ставки	1546	Загальна площа 8489,48 га, акумулюють 93,733 млн. м ³ води

Серед річок області одна велика (р. Прип'ять), шість середніх (р. Стир, р. Іква, р. Горинь, р. Случ, р. Ствига, р. Льва) та 142 малі річки.

Річки області належать до басейну правої притоки Дніпра – р. Прип'ять і живляться в основному за рахунок талих, снігових вод, у меншій мірі – ґрунтових вод та атмосферних опадів. Основний напрямок течії рік з півдня на північ зумовлений загальним зниженням у цьому напрямку висотних відміток поверхні.

У будові річкової сітки відбилися відмінності рельєфу двох фізико-географічних зон, в яких розташована Рівненщина. У межах Полісся річки мають широкі, з заболоченими заплавами, долини, в яких є багато стариць та озер. У південній частині області, в межах Волинської височини, характер річок різко змінюється. Внаслідок значного зниження рельєфу швидкість течії річок збільшується до 0,5–1 м/с. Долини річок вузькі та глибокі, ширина заплав невелика.

Густота річкової сітки також нерівномірна. Вона більша в лісостеповій зоні області і дещо менша на Поліссі. Характеристика річок області наведена в табл. 4.2.

Таблиця 4.2. Характеристика річок області

Назва	Протяжність території області, км	Кількість населених пунктів вздовж берегової смуги, од.	Кількість гребель (водосховищ), од.	Кількість трубопроводів, що проходять через річку, од.				Кількість напірних каналізаційних колекторів, що перетинають водний об'єкт, од.
				газо -	нафто -	аміако -	про-дукто -	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Великі річки								
Прип'ять	20	4	0	0	0	0	0	0
Усього	20	4	0	0	0	0	0	0
Середні річки								
Горинь	386	94	1	3	1	0	1	6
Стир	208	47	1	1	0	0	0	0
Случ	158	41	1	0	0	0	0	0
Іква	93	26	1	2	2	0	1	2
Ствига	60	7	0	0	0	0	0	0
Льва	111	13	1	0	0	0	0	0
Усього	1016	228	5	6	3	0	2	8

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Малі річки (найбільші з них)								
Стохід	26	4	0	0	0	0	0	0
Простир	5	1	0	0	0	0	0	0
Жабичі	22	15	0	1	0	0	0	0
Слонівка	27	13	0	1	2	0	1	0
Вілія	30	7	0	1	0	0	0	1
Устя	68	19	1	0	2	0	1	6
Стубелка	86	31	1	2	0	0	0	0
Путилівка	25	2	0	0	0	0	0	0
Замчисько	40	8	0	1	0	0	0	0
Корчик	42	11	0	0	0	0	0	0
Бунів	27	5	0	0	0	0	0	0
Усього	3018	116	7	6	4	0	2	7
Разом	3946	348	12	12	7	0	4	15

В області налічується 151 озеро, загальна площа цих природних водойм становить 30,52 км², а сумарний об'єм води в них сягає майже 45,668 млн. м³. Майже всі озера зосереджені у поліській частині області. Найбільші серед озер Рівненщини – Нобель та Біле. Озеро Біле має максимальну глибину 26,8 м. Нобель розташоване в заплаві Прип'яті, його максимальна глибина 11,3 м. Крім того, на заплавах крупних річок налічується близько 750 заплавних і старичних водойм, площа яких, як і обриси берегів та водозапаси, можуть змінюватися з року в рік та протягом року у досить значних межах. Саме заплавні озера становлять найчисельнішу генетичну групу природних водойм Рівненщини. Другу велику групу природних водойм в області становлять карстові озера, які особливо поширені у північно-західній її частині.

В області налічується 12 водосховищ, з них 7 руслових, 5 наливних. Найбільші водосховища Хрінницьке на річці Стир і Млинівське на річці Іква.

Рівненщина рівномірно забезпечена поверхневими водами (водними об'єктами). Характеристика поверхневого стоку області наведена в табл. 4.3.

Таблиця 4.3. Характеристика поверхневого стоку області

Середньо багаторічний стік, км ³ /рік		Стік багатоводного року, км ³ /рік		Стік маловодного року, км ³ /рік		Водозабезпеченість стоком на одну людину, тис. м ³	
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний
2,33	6,4	69,17	190,0	0,26	0,63	1,96	5,38

За гідрогеологічним районуванням територія області знаходиться переважно в межах Волино-Подільського артезіанського басейну і частково (на крайньому сході області) – Українського басейну тріщинуватих вод приуроченого до Українського кристалічного щита.

Загальні прогнозні ресурси підземних вод в області складають близько 1314,913 млн. м³/рік, затверджені запаси 165,707 млн. м³/рік, відсоток від прогнозних складає 12,6 %.

В межах Волино-Подільського артезіанського басейну гідрогеологічні умови відмічаються великою різноманітністю. Не всі водоносні комплекси Волино-Подільського артезіанського басейну використовуються для водопостачання в зв'язку з низькими гідрогеологічними характеристиками та якістю води, або великими матеріальними затратами для їх освоєння.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

За узагальненими даними державної статистичної звітності за формою 2-ТП (водгосп) у 2023 році водокористувачами області забрано з природних водних об'єктів 116,136 млн. м³ прісної води, в тому числі 78,987 млн. м³ з поверхневих джерел і 37,149 млн. м³ з підземних водоносних горизонтів. Основні показники використання і відведення води наведені в табл. 4.4 та на рис. 4.1-4.2.

Таблиця 4.4. Основні показники використання і відведення води, млн. м³

Показники	2000	2019	2020	2021	2022	2023
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	144,4	124,9	116,328	116,624	104,484	116,136
у тому числі для використання	124,5	124,9	116,328	116,624	104,484	116,136
Спожито свіжої води, з неї на:	124,5	96,23	89,087	90,187	80,262	86,967
виробничі потреби	66,6	78,71	71,306	69,637	64,717	70,308
побутово-питні потреби	40,2	16,48	16,533	16,253	14,903	15,980
зрошення	-	0,014	0,002	0,013	-	-
сільськогосподарські потреби	5,7	0,716	0,841	0,147	0,039	0,139
інші		0,237	2,937	0,743	0,602	0,540
ставково-рибне господарство	3,388	5,218	4,622	3,397	3,63	35,016
Втрати води при транспортуванні	6,411	6,378	6,393	6,537	6,079	6,186
Загальне водовідведення з нього	98,49	52,21	59,469	57,412	50,806	55,922
у поверхневі водні об'єкти	95,6	51,86	56,793	56,98	50,492	55,504
у тому числі:						
забруднених зворотних вод	17,97	4,631	14,983	8,25	3,914	7,576
з них без очищення	0,66	-	0,022	0,845	-	0,838
нормативно очищених	47,88	21,90	20,273	29,983	28,673	21,997
нормативно чистих без очистки	29,75	17,56	21,538	18,747	17,905	21,997
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	3160	4242,0	3992,217	4327,608	4219,676	4088,196
Потужність очисних споруд	133,0	115,5	114,953	112,912	113,847	116,838

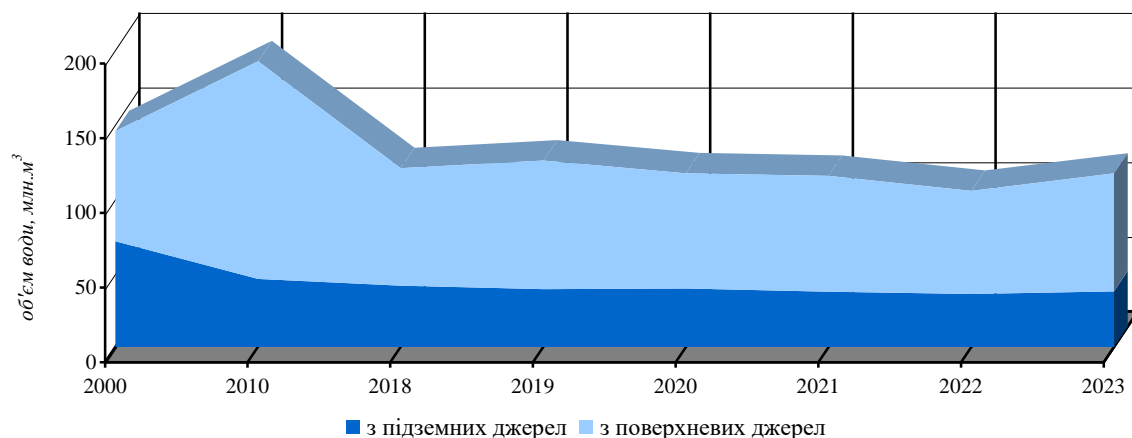

Рис.4.1. Динаміка забору води з поверхневих та підземних водних джерел, млн.м³

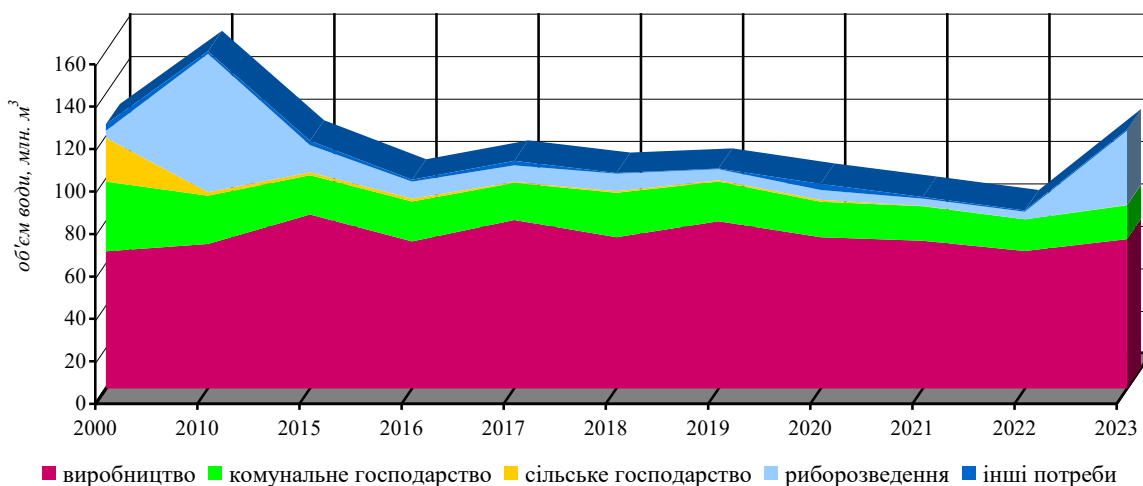

Рис. 4.2. Динаміка використання води за основними галузями економіки, млн.м³

Забір води за галузями економіки в області у 2023 році склав:

- промисловість – 70,308 млн. м³;
- сільське господарство – 0,139 млн. м³;
- ріборозведення – 35,016 млн. м³;
- житлово-комунальне господарство – 15,98 млн. м³;
- інші галузі – 0,54 млн. м³.

Забір, використання та відведення води у 2023 році у басейнах основних річок наведено в табл. 4.5.

Таблиця 4.5. Забір, використання та відведення води у басейнах основних річок, млн.м³

Назва водного об'єкту (басейн річки)	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
р. Стир	66,14	57,385	22,324	2,677
р. Горинь	42,769	26,995	29,165	2,850
р.Случ (басейн р.Горинь)	5,559	2,474	2,186	0,865
р. Ствига	1,668	0,113	1,831	1,184

Забір та використання води за 2019-2023 рр. наведено в табл. 4.6.

Таблиця 4.6. Забір і використання води, млн. м³ на рік

Рік	Найменування річкового басейну	Забрано води			Використано води					
		З поверхневих джерел	З підземних джерел	Разом	Промисловість	Сільське господарство	Комунальне господарство	Зрошення	Ріборозведення	Інші галузі
2019	р. Прип'ять									
Разом в області		86,07	38,78	124,9	70,699	0,716	18,69	-	5,218	0,237
2020	р. Прип'ять									
Разом в області		77,279	39,049	116,328	63,941	0,841	16,731	0,002	4,622	2,937
2021	р. Прип'ять									
Разом в області		77,634	36,99	116,624	69,637	0,147	16,253	0,013	3,397	0,743
2022	р. Прип'ять									
Разом в області		69,107	35,377	104,484	64,717	0,039	14,903	-	3,63	0,602
2023	р. Прип'ять									
Разом в області		78,987	37,149	116,136	70,308	0,139	15,98	-	35,016	0,540

Розподіл використання та відведення води в розрізі адміністративно-територіальних одиниць області наведено в табл. 4.7.

Таблиця 4.7. Використання та відведення води в розрізі адміністративно-територіальних одиниць області, млн. м³

Адміністративно-територіальна одиниця	Використано води	з неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у т.ч. забруднених	з них без очищення
Вараський	54,74	2,135	52,604	19,756	1,391	-
Дубенський	3,845	1,402	2,304	3,878	1,306	-
Рівненський	26,989	11,802	14,647	25,58	3,079	0,838
Сарненський	1,393	0,641	0,752	6,289	1,800	-

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

В 2023 році у поверхневі водні об'єкти області скинуто 55,504 млн. м³ зворотних вод. Динаміка скидів зворотних вод за останні п'ять років наведена в табл. 4.8, а розподіл скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти в 2023 році – на рис.4.3.

Таблиця 4.8. Скиди зворотних вод, млн. м³ на рік

Рік	Категорія очищення	Найменування річкового басейну	Скинуто зворотних вод		
			У поверхневі водні об'єкти	У підземні горизонти	Разом
2019	О	басейн р. Прип'ять	21,90	-	21,90
	НО		-	-	-
	НДО		4,631	-	4,631
	НЧБО		17,56	-	17,56
Разом в області			51,86*	-	51,86*
2020	О	басейн р. Прип'ять	20,273	-	20,273
	НО		0,022	-	0,022
	НДО		14,983	-	14,983
	НЧБО		21,538	-	21,538
Разом в області			56,793*	-	56,793*
2021	О	басейн р. Прип'ять	29,983	-	29,983
	НО		0,845	-	0,845
	НДО		7,405	-	7,405
	НЧБО		18,747	-	18,747
Разом в області			56,98*	-	56,98*
2022	О	басейн р. Прип'ять	28,673	-	28,673
	НО		-	-	-
	НДО		3,914	-	3,914
	НЧБО		17,905	-	17,905
Разом в області			50,492*	-	57,22*
2023	О	басейн р. Прип'ять	25,930	-	25,930
	НО		0,838	-	0,838
	НДО		6,738	-	6,738
	НЧБО		21,997	-	21,997
Разом в області			55,504*	-	55,504*

Примітка * - загальний об'єм зворотних вод, що включає шахтно-кар'єрні зворотні води.

Відповідно до п. 5.16. наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування», скиди шахтно-кар'єрних вод, що не використовуються, колекторно-дренажних вод, що відводяться з метою зниження рівня ґрунтових вод, а також вод, що відводяться на поля зрошення, рельєф місцевості, поля фільтрації, у накопичувачі та вигреби, у графах Форми № 2ТП-водгосп (річна), що містять інформацію про ступінь очистки зворотних вод (О, НО, НДО, НЧБО) не заповнюються.

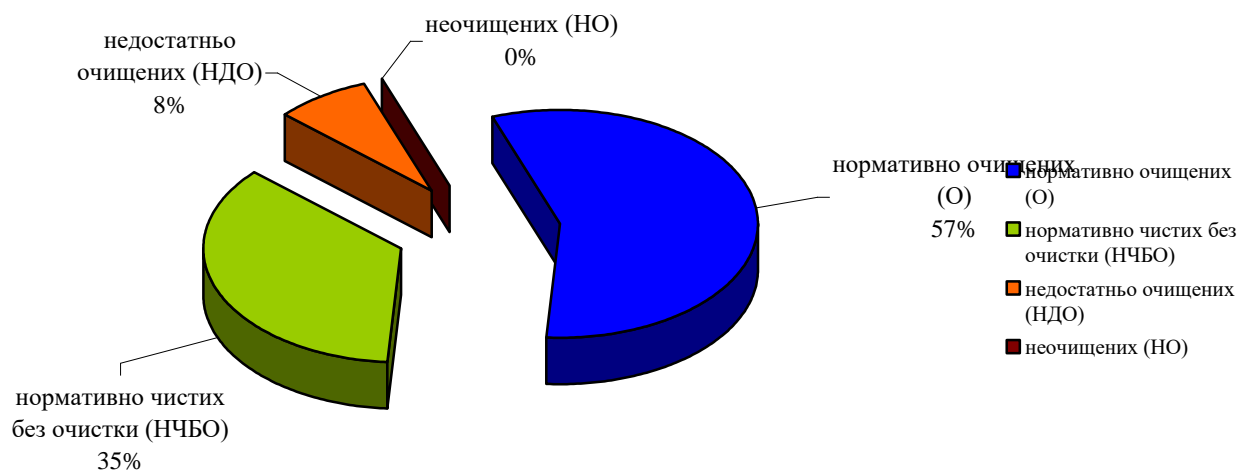

Рис 4.3. Розподіл скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти в 2023 році, %

У складі зворотних вод нормативно очищені – 25,93 млн. м³, нормативно чисті без очистки – 21,997 млн. м³, недостатньо очищені – 6,738 млн. м³, неочищені – 0,838 млн. м³.

Нормативно очищені зворотні води проходили очистку на очисних спорудах біологічної та механічної очистки. В табл. 4.9 наведені типи очищення зворотних вод за 2019-2023 рр.

Таблиця 4.9. Типи очищення зворотних вод, млн. м³ на рік

Рік	Водний об'єкт	Скинуто разом	нормативно очищених				Потужність очисних споруд	
			Разом	Біологічна очистка	Фізико-хімічна очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
2019	р. Прип'ять							
Разом в області		51,86	21,90	17,32	-	4,578	115,5	115,5
2020	р. Прип'ять							
Разом в області		56,793	20,273	6,823	0,09	13,36	114,953	114,953
2021	р. Прип'ять							
Разом в області		56,98	29,983	18,81	-	11,173	112,912	112,912
2022	р. Прип'ять							
Разом в області		50,492	28,673	17,121	-	11,552	113,847	113,847
2023	р. Прип'ять							
Разом в області		55,504	25,930	15,669	-	15,669	116,838	116,838

У складі зворотних вод у поверхневій водоймі області в 2023 році наступні забруднюючі речовини, що наведені у табл. 4.10.

Таблиця 4.10. Скиди забруднюючих речовин у поверхневій водній об'єкти, т/рік

Забруднюючі речовини	тонн/рік
БСК ₅	184,8
Завислі речовини	194,1
Азот амонійний	74,2
Нітрити	23,8
Нітрати	1157,6
Сульфати	1534,7
Хлориди	2350,8
Фосфати	143,2424
Залізо	9,3695
Нафтопродукти	2,3873
СПАР	2,0984
Фтор	0,19458
Мідь	0,1372
Цинк	0,0745
Формальдегід	0,029
Сухий залишок	7915,2
ХСК	1273,1
Хром +6	-
Нікель	-
Всього	14865,83288

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки наведено у табл. 4.11.

Таблиця 4.11. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки, млн. м³

Галузь економіки	Використано води	з неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневій водній об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у т.ч. забруднених	з них без очищення
1	2	3	4	5	6	7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	53,37	0,893	52,477	11,475	-	-
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	16,454	13,573	2,376	12,107	2,704	-
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,92	0,033	6,758	10,324	-	-

1	2	3	4	5	6	7
Переробна промисловість	8,237	0,547	7,69	11,948	1,001	-
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,521	0,379	0,141	0,1	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,62	0,002	0,618	8,145	2,493	-
Інші галузі	0,845	0,553	0,248	1,405	1,378	0,838
Всього	86,967	15,980	70,308	55,504	7,576	0,838

У 2023 році забруднені зворотні води скидали підприємства, наведені у табл. 4.12.

Таблиця 4.12. Скиди забруднених зворотних вод підприємствами, тис. м³

Адміністративно-територіальні одиниці, підприємства	Об'єм скидів забруднених вод, тис. м ³
<i>Вараський район</i>	
КП «Добробут», смт Зарічне	36,9
ПАТ «Рафалівський кар'єр»	1334,2
ДП «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№ 76)» (с. Полиці)	19,7
<i>Дубенський район</i>	
КП «Дубноводоканал»	1101,1
Мирогощанський аграрний коледж	48,7
КП «Благоустрій громади» Млинівської селищної ради	75,7
КП «Комунальник», м. Радивилів	80,3
<i>Рівненський район</i>	
Острозьке КП «Водоканал»	176,8
КП «Березневодоканал»	138,0
ТзОВ «Західкапіталінвест»	227,3
ТОВ «Папірінвест»	8,3
ДП «Зіренський спиртовий завод»	86,7
КП «Корецьжитловодоканал»	21,0
ДКП «Костопільводоканал»	472,0
ТОВ «Українські лісопильні»	46,8
«Волинь Цемент» філія ПАТ «Дікергофф Цемент Україна»	764,9
ОСББ «Центральна – 47-А»	3,7
ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна» м. Рівне	11,2
ТОВ «Екватор-Р» м. Рівне	9,6
Комунальне Рівненське шляхо-експлуатаційне управління автомобільних доріг	1003,4
ТзОВ «Обарівінвест»	0,7
Підприємство Клеванин «Комунсервіс» с.Зоря	151,0
Підприємство Клеванин «Комунсервіс» смт Клеванин	25,0
Оржівське ВУЖКГ	81,9
ТОВ «ОДЕК» Україна	74,4
КЗ «Ясининицький навчально-реабілітаційний центр»	0,5
<i>Сарненський район</i>	
ПП санаторій «Горинь»	4,8
КП «Обласна психіатрична лікарня «Рівненської обласної ради (с. Орлівка)»	21,0
КП «Екосервіс» м. Сарни	315,4
ДП «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№ 46)» (с. Катеринівка)	39,6
ВПФ «Каменярдів»	3,4
КП «Рокитневодоканал»	18,2
ПАТ «Томашгородський щебеневий завод»	3,8
Томашгородське ВУЖКГ	10,6
ВП «Томашгородський кар'єр» філії «ЦУП» АТ «Укрзалізниця»	679,9
ВП «Клесівський кар'єр» філії «ЦУП» АТ «Укрзалізниця»	471,8

Основні забруднювачі водних об'єктів в 2021-2023 рр. в басейнах основних річок області наведені в табл. 4.13.

Таблиця 4.13. Основні забруднювачі водних об'єктів

Назва водокористувача-забруднювача	2021 р.		2022р.		2023 р.	
	об'єм скидання зворотних вод, млн. м³	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скидання зворотних вод, млн. м³	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скидання зворотних вод, млн. м³	обсяг забруднюючих речовин, т
1	2	3	4	5	6	7
р. Стир						
КП «Добробут» смт Зарічне	36,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,6 Нітрати – 0,1 Сульфати – 0,9 Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0266 Залізо – 0,0091 СПАР – 0,0007	36,1	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 ХСК – 1,5 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,4 Хлориди – 1,5 Фосфати – 0,0576 Залізо – 0,0072 СПАР – 0,0031	36,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 ХСК – 1,8 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,8 Хлориди – 0,9 Фосфати – 0,0493 Залізо – 0,0074 СПАР – 0,0037
ПАТ «Рафалівський кар'єр»	-	-	-	-	1334,2	Органічні речовини (по БСК ₅) – 2,4 Завислі речовини – 6,4 ХСК – 19,3 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 3,5 Сульфати – 49,7 Хлориди – 18,9 Фосфати – 0,1401 Залізо – 0,1124
р. Іква						
КП «Дубноводо-канал»	1151,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 15,0 ХСК – 75,2 Завислі речовини – 4,6 Азот амонійний – 6,2 Сульфати – 20,1 Хлориди – 92,6 Фосфати – 2,8197	1125,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 13,2 Завислі речовини – 1,5 ХСК – 38,2 Азот амонійний – 5,1 Хлориди – 111,3 Фосфати – 3,9621	1101,1	Органічні речовини (по БСК ₅) – 14,3 ХСК – 53,6 Азот амонійний – 5,5 Сульфати – 11,5 Хлориди – 87,9 Фосфати – 2,5389
Комунальне підприємство «Благоустрій громади» (КП Млинівської селищної ради «Комбінат комунальних підприємств»)	85,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,2 ХСК – 3,6 Азот амонійний – 0,5 Нітрити – 0,1 Сульфати – 2,2 Хлориди – 1,4 Фосфати – 0,2496	75,3	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,9 ХСК – 4,4 Азот амонійний – 0,9 Нітрити – 0,2 Сульфати – 3,9 Хлориди – 2,8 Фосфати – 0,1514	75,7	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,3 ХСК – 2,1 Азот амонійний – 0,4 Сульфати – 2,6 Хлориди – 1,6 Залізо – 0,0241 Фосфати – 0,0214
р. Людомирка						
КП «Комунальник» смт Смига	65,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,6 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 0,8 Азот амонійний – 0,4 Нітрати – 0,1 Сульфати – 3,2 Хлориди – 9,9 Фосфати – 0,1756	-	-	-	-
р. Липка						
Мирогощанський аграрний коледж, с. Мирогоща Дубенський район	35,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 6,1 Завислі речовини – 5,3 ХСК – 9,1 Азот амонійний – 1,3 Сульфати – 1,4 Хлориди – 3,4 Фосфати – 0,4719	45,8	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,7 Завислі речовини – 0,7 ХСК – 3,3 Азот амонійний – 0,1 Сульфати – 2,7 Хлориди – 5,5 Фосфати – 0,1374	48,7	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,7 Завислі речовини – 0,7 ХСК – 3,6 Азот амонійний – 0,1 Сульфати – 2,8 Хлориди – 5,8 Фосфати – 0,1327
р. Жабичка						
Демидівське ВУЖКГ	16,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 2,2 Завислі речовини – 0,8 ХСК – 3,4 Азот амонійний – 0,5 Сульфати – 0,3 Хлориди – 1,2 Фосфати – 0,3066 Залізо – 0,0131	16,2	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,3 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 2,2 Азот амонійний – 0,3 Сульфати – 0,4 Хлориди – 0,7 Фосфати – 0,2387 Залізо – 0,0014	-	-

1	2	3	4	5	6	7
р. Слонівка						
КП «Комунальний» м. Радивилів	80,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,5 Завислі речовини – 1,3 ХСК – 7,0 Азот амонійний – 0,8 Сульфати – 1,4 Хлориди – 1,0 Фосфати – 0,2573 Залізо – 0,0128	80,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,1 Завислі речовини – 0,6 ХСК – 1,8 Сульфати – 2,4 Хлориди – 1,7 Фосфати – 0,1039 Залізо – 0,0118	80,3	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,8 Завислі речовини – 0,8 ХСК – 2,5 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,7 Сульфати – 0,8 Хлориди – 3,6 Фосфати – 0,1685 Залізо – 0,0042 Нафтопродукти – 0,0084
р. Горинь						
Оржівське ВУЖКГ	93,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 6,4 Завислі речовини – 1,9 ХСК – 9,4 Азот амонійний – 1,1 Нітрати – 0,2 Сульфати – 3,3 Хлориди – 0,9 Фосфати – 0,6382 Залізо – 0,014	84,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,8 Завислі речовини – 0,2 ХСК – 3,4 Азот амонійний – 0,6 Нітрати – 0,1 Сульфати – 3,3 Хлориди – 1,9 Фосфати – 0,241	81,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,7 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 3,8 Азот амонійний – 0,7 Нітрати – 0,1 Сульфати – 3,6 Хлориди – 2,7 Фосфати – 0,3418 Залізо – 0,0022
Острозьке КП «Водоканал»	164,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 5,4 Завислі речовини – 1,9 ХСК – 12,0 Азот амонійний – 1,9 Сульфати – 9,4 Хлориди – 9,8 Фосфати – 1,5839 Залізо – 0,0164 СПАР – 0,0672 Нафтопродукти – 0,0147	166,3	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,7 Завислі речовини – 1,2 ХСК – 6,8 Азот амонійний – 1,1 Сульфати – 9,4 Хлориди – 9,9 Фосфати – 1,3188 Залізо – 0,0175 СПАР – 0,067 Нафтопродукти – 0,015	176,8	Органічні речовини (по БСК ₅) – 2,0 Завислі речовини – 1,8 ХСК – 9,8 Азот амонійний – 1,3 Сульфати – 11,0 Хлориди – 13,6 Фосфати – 1,3317 Залізо – 0,0375 СПАР – 0,0907 Нафтопродукти – 0,0159
РОВКП ВКГ «РІВНЕОБЛВО ДОКАНАЛ» (с.Олександрія Рівненський район)	12,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,7 Фосфати – 0,0301 Залізо – 0,0013	-	-	-	-
ДП «Підприємство Державної кримінально- виконавчої служби України (№96)», с.Городище Рівненський район	35,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,5 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 2,6 Азот амонійний – 0,3 Нітрати – 0,2 Сульфати – 2,2 Хлориди – 2,9 Фосфати – 0,0942 Залізо – 0,00268	32,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,4 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 2,4 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 2,1 Хлориди – 2,4 Фосфати – 0,0544 Залізо – 0,0068	-	-
Військова частина А2798	27,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 0,3 ХСК – 1,4 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,6 Хлориди – 3,6 Фосфати – 0,0574 Залізо – 0,0054	-	-	-	-
КП «Міськ- водоканал» м. Дубровиця	79,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 3,9 Завислі речовини – 0,7 ХСК – 5,8 Сульфати – 2,8 Хлориди – 2,4 Фосфати – 0,5231 Залізо – 0,0189 Нафтопродукти – 0,0414 СПАР – 0,0515	-	-	-	-

Продовження таблиці 4.13

1	2	3	4	5	6	7
ТОВ «ОДЕК» України	-	-	94,5	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,5 Завислі речовини – 0,5 ХСК – 3,4 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,3 Сульфати – 4,3 Хлориди – 3,3 Фосфати – 0,224 Залізо – 0,0189 Формальдегід – 0,0243	74,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,3 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 2,6 Нітрати – 0,2 Сульфати – 3,3 Хлориди – 2,8 Фосфати – 0,0502 Залізо – 0,016 Формальдегід – 0,0063 Нафтопродукти – 0,0023
ПП санаторій «Горинь»	2,0	ХСК – 0,1 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0055 Залізо – 0,0004	5,2	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,4 Завислі речовини – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 0,5 Хлориди – 0,6 Фосфати – 0,0189 Залізо – 0,0017 Нафтопродукти – 0,0003	4,8	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,4 Сульфати – 0,4 Хлориди – 0,6 Фосфати – 0,0168 Залізо – 0,0015 Нафтопродукти – 0,0002
ДСОК «ЕЛЕКТРОНІК- РІВНЕ»	3,0	ХСК – 0,1, Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0005 Залізо – 0,0008	-	-	-	-
ПрАТ «Івано- Долинський спецкар'єр»	-	-	164,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,6 Завислі речовини – 1,8 ХСК – 12,0 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,9 Сульфати – 12,4 Хлориди – 5,2 Фосфати – 0,0074 Залізо – 0,0507	-	-
р. Случ						
КП «Березне- водоканал»	141,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 36,0 Завислі речовини – 10,7 ХСК – 48,0 Азот амонійний – 6,1 Нітрати – 0,2 Сульфати – 5,4 Хлориди – 7,3 Залізо – 0,089 Фосфати – 2,1052	137,2	Органічні речовини (по БСК ₅) – 7,1 Завислі речовини – 3,5 ХСК – 24,1 Азот амонійний – 3,1 Нітрати – 0,2 Сульфати – 2,9 Хлориди – 5,1 Залізо – 0,0213 Фосфати – 2,206	138,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,2 Завислі речовини – 1,7 ХСК – 12,6 Азот амонійний – 1,1 Сульфати – 2,7 Хлориди – 1,1 Залізо – 0,0148 Фосфати – 0,5509
ДП «Зіренський спиртовий завод»	-	-	-	-	86,7	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,0 Завислі речовини – 1,2 ХСК – 12,6 Нітрати – 0,1 Сульфати – 5,6 Хлориди – 3,0 Фосфати – 0,0546 Залізо – 0,0409
ТзОВ «Захід- капіталінвест»	-	-	6,1	ХСК – 0,2 Сульфати – 0,3 Хлориди – 0,1 Залізо – 0,001	227,3	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,6 Завислі речовини – 1,1 ХСК – 7,6 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,4 Сульфати – 6,6 Хлориди – 2,3 Фосфати – 0,0042 Залізо – 0,2075
ТОВ «Папір- інвест» с. Моквин Рівненського району	4,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,4 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0002	10,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,5 Завислі речовини – 0,1 Сульфати – 0,2 Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0012 Залізо – 0,0016	8,3	Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,4 Сульфати – 0,4 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,002 Залізо – 0,0011

Продовження таблиці 4.13

1	2	3	4	5	6	7
ТОВ «Балашівський граніт»	7,0	ХСК – 0,2 Сульфати – 0,2 Хлориди – 0,1 Залізо – 0,0008	-	-	-	-
КП «Екосервіс» м. Сарни	353,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 24,0 Завислі речовини – 2,1 ХСК – 43,8 Азот амонійний – 7,4 Нітрити – 0,2 Нітрати – 0,4 Сульфати – 18,0 Хлориди – 3,2 Залізо – 0,0218 Фосфати – 2,9051 Нафтопродукти – 0,0231	324,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 3,3 Завислі речовини – 1,6 ХСК – 16,8 Азот амонійний – 2,4 Нітрити – 0,1 Нітрати – 0,3 Сульфати – 11,6 Хлориди – 6,7 Залізо – 0,0354 Фосфати – 1,6175 Нафтопродукти – 0,0178	315,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 3,1 Завислі речовини – 1,7 ХСК – 16,5 Азот амонійний – 2,4 Нітрити – 0,1 Сульфати – 10,7 Залізо – 0,0343 Фосфати – 1,5218 Нафтопродукти – 0,0257
КП «Обласна психіатрична лікарня» с. Орлівка Сарненського району	14,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,2 ХСК – 0,8 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 0,8 Хлориди – 0,9 Залізо – 0,0062 Фосфати – 0,0191	19,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,2 ХСК – 1,4 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,4 Хлориди – 1,3 Залізо – 0,0061 Фосфати – 0,0231	21,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 0,2 ХСК – 1,5 Азот амонійний – 0,2 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,5 Хлориди – 1,7 Залізо – 0,0075 Фосфати – 0,0239
ТзОВ «Західна каолінова компанія»	14,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,6 Сульфати – 0,7 Хлориди – 0,5 Залізо – 0,0048 Фосфати – 0,0002	-	-	-	-
Сарненська дослідна станція	-	-	17,1	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,7 Завислі речовини – 0,1 Сульфати – 0,7 Хлориди – 0,4 Фосфати – 0,0029 Залізо – 0,0032	-	-
ДП «Підприємство Державної кримінально- виконавчої служби України (№46)»	-	-	-	-	39,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,3 Завислі речовини – 0,5 ХСК – 2,3 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,9 Хлориди – 2,6 Залізо – 0,0048 Фосфати – 0,0319
р. Люблінка						
КП «Клесів- водоканал»	2,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,3 Завислі речовини – 0,3 Нітрати – 0,1 Сульфати – 2,9 Фосфати – 0,0303	2,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 0,1 Нітрати – 0,1 Сульфати – 2,6 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0251	-	-
ДП КДЗ «ВІТА» ПП «СОПІС»	124,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,4 Завислі речовини – 1,2 Азот амонійний – 0,4 Сульфати – 24,3 Хлориди – 2,3 Залізо – 0,2416	-	-	-	-
р. Боркова						
ВПФ «Каменяр- Древ»	-	-	-	-	3,4	ХСК – 0,1 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Залізо – 0,0003 Фосфати – 0,0005

Продовження таблиці 4.13

1	2	3	4	5	6	7
р. Тусталь						
ТОВ «Селищанський гранітний кар'єр»	1618,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 6,3 ХСК – 46,7 Завислі речовини – 8,6 Азот амонійний – 0,5 Нітрити – 0,1 Нітрати – 4,6 Сульфати – 74,5 Хлориди – 46,4 Залізо – 0,6614 Фосфати – 0,8426	-	-	-	-
р. Корчик						
КП «Корецьжит- ловодоканал»	32,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,0 Завислі речовини – 1,5 Азот амонійний – 2,5 Нітрати – 0,5 Сульфати – 1,6 Хлориди – 2,5 Залізо – 0,0331 Фосфати – 0,4767	18,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 ХСК – 0,6 Завислі речовини – 2,4 Азот амонійний – 0,3 Нітрати – 0,8 Сульфати – 2,5 Хлориди – 2,4 Залізо – 0,0271 Фосфати – 0,1446	21,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 2,7 ХСК – 0,7 Азот амонійний – 0,4 Нітрати – 0,6 Сульфати – 1,6 Хлориди – 1,7 Залізо – 0,0314 Фосфати – 0,1601
КП «Корецька обласна лікарня відновного лікування»	6,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,0 ХСК – 0,2 Сульфати – 0,4 Хлориди – 0,7 Залізо – 0,0014 Фосфати – 0,0009	-	-	-	-
ТОВ Холдингова компанія «Надра України»			0,7	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,0 Завислі речовини – 0,0 ХСК – 0,0 Сульфати – 0,0 Хлориди – 0,0 Залізо – 0,0 Фосфати – 0,0	-	-
р. Замчисько						
ДКП «Косто- пільводоканал»	488,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 9,3 Завислі речовини – 4,8 ХСК – 32,2 Азот амонійний – 3,8 Сульфати – 12,7 Хлориди – 29,5 СПАР – 0,0033 Фосфати – 3,5672	459,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,5 Завислі речовини – 3,6 ХСК – 26,9 Азот амонійний – 2,6 Сульфати – 7,3 Хлориди – 26,8 СПАР – 0,0026 Фосфати – 2,9946	472,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,9 Завислі речовини – 3,8 ХСК – 27,4 Азот амонійний – 2,9 Сульфати – 7,7 Хлориди – 25,6 СПАР – 0,0094 Фосфати – 3,0595
ТОВ «Українські лісопилні»	-	-	-	-	46,8	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 1,4 Нітрати – 0,1 Сульфати – 1,2 Хлориди – 0,6 Нафтопродукти – 0,0069 Фосфати – 0,0131
р. Устя						
ПАТ «ДІКЕР- ГОФФ ЦЕМЕНТ Україна» («Волинь Цемент» філія ПРАТ «Дікер- гофф Цемент Україна»)	646,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 6,6 Завислі речовини – 2,2 ХСК – 24,7 Азот амонійний – 0,1 Нітрити – 0,1 Нітрати – 1,8 Сульфати – 58,3 Хлориди – 13,3 Фосфати – 0,0097 Залізо – 0,1731	785,5	Органічні речовини (по БСК ₅) – 3,6 Завислі речовини – 4,8 ХСК – 21,6 Азот амонійний – 0,1 Нітрити – 0,1 Нітрати – 0,3 Сульфати – 48,4 Хлориди – 22,9 Фосфати – 0,0042 Залізо – 0,1767 Нафтопродукти – 0,1766	764,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 2,6 Завислі речовини – 4,1 ХСК – 17,6 Азот амонійний – 0,3 Нітрати – 2,3 Сульфати – 50,7 Хлориди – 14,0 Фосфати – 0,0267 Залізо – 0,042 Нафтопродукти – 0,0305

Продовження таблиці 4.13

1	2	3	4	5	6	7
Комунальне Рівненське шляхово-експлуатаційне управління автомобільних доріг	1004,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,8 Завислі речовини – 7,8 ХСК – 28,9 Азот амонійний – 0,3 Нітрити – 0,2 Нітрати – 4,1 Сульфати – 59,2 Хлориди – 32,7 Фосфати – 1,7396 Нафтопродукти – 0,0607	-	-	1003,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 4,5 Завислі речовини – 7,8 ХСК – 27,1 Азот амонійний – 0,1 Нітрити – 0,1 Нітрати – 4,3 Сульфати – 55,5 Хлориди – 30,0 Фосфати – 1,6122 Нафтопродукти – 0,0257
ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна»	12,0	Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,3 Сульфати – 0,4 Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0006	14,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,4, Сульфати – 0,6, Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0013	11,2	Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,3 Сульфати – 0,4 Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0007
Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕКВАТОР-Р»	5,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,2 ХСК – 0,1 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,2 Фосфати – 0,0003	6,0	ХСК – 0,1 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0009	9,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,2 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,004
ОСББ «Центральна 47-А» м. Рівне	-	-	5,2	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,3 Азот амонійний – 0,1 Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0116 Нафтопродукти – 0,0012	3,7	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,8 Сульфати – 0,1 Фосфати – 0,0001 Нафтопродукти – 0,0001
ТЗОВ «Обарів-інвест»	2,0	Сульфати – 0,1 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0055 Залізо – 0,0003	0,9	ХСК – 0,1 Фосфати – 0,004 Залізо – 0,0001	0,7	Фосфати – 0,001
Підприємство Клевань «Комунсервіс» с. Зоря Рівненського району	164,1	Органічні речовини (по БСК ₅) – 6,5 ХСК – 12,5 Завислі речовини – 1,4 Азот амонійний – 3,0 Нітрити – 0,1 Нітрати – 4,2 Сульфати – 7,5 Хлориди – 33,1 Фосфати – 1,6502 Залізо – 0,0059 Нафтопродукти – 0,0044	151,1	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,8 Завислі речовини – 0,6 ХСК – 3,2 Азот амонійний – 0,2 Нітрити – 0,1 Нітрати – 3,0 Сульфати – 4,0 Хлориди – 21,8 Фосфати – 0,6133 Нафтопродукти – 0,0036	151,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,1 Завислі речовини – 0,5 ХСК – 5,1 Азот амонійний – 0,6 Нітрити – 0,1 Нітрати – 2,0 Сульфати – 4,1 Хлориди – 21,0 Фосфати – 0,5456 Нафтопродукти – 0,0036
р. Стубелка						
КЗ «Ясининицький навчально-реабілітаційний центр» с. Ясиничі Рівненського району	2,0	Завислі речовини – 0,1 СПАР – 0,0002 Нафтопродукти – 0,0007	0,5	ХСК – 0,1 Фосфати – 0,0002 Залізо – 0,0004	0,5	ХСК – 0,1 Фосфати – 0,0001 Завислі речовини – 0,048
Підприємство Клевань «Комунсервіс» смт Клевань Рівненського району	23,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,7 ХСК – 1,5 Завислі речовини – 0,1 Азот амонійний – 0,2 Нітрати – 0,6 Сульфати – 0,8 Хлориди – 2,7 Фосфати – 0,1336 Нафтопродукти – 0,0005	24,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 ХСК – 0,7 Нітрати – 0,5 Сульфати – 0,6 Хлориди – 2,4 Фосфати – 0,095 Нафтопродукти – 0,0003	25,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,9 Азот амонійний – 0,1 Нітрати – 0,4 Сульфати – 0,5 Хлориди – 2,9 Фосфати – 0,0949 Нафтопродукти – 0,0007
р. Путилівка						
ОП санаторій «Червона калина»	9,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 ХСК – 0,6 Завислі речовини – 0,1 Сульфати – 0,5 Хлориди – 0,9 Залізо – 0,0019 Фосфати – 0,0122	-	-	-	-

Продовження таблиці 4.13

1	2	3	4	5	6	7
р. Вирка						
ДП «Підприємство Державної кримінально-виконавчої служби України (№76)» с. Поліці Вараського району	13,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 0,4 ХСК – 0,7 Азот амонійний – 0,1 Сульфати – 0,3 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,0524	-	-	19,7	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 Завислі речовини – 0,2 ХСК – 1,5 Азот амонійний – 0,1 Сульфати – 1,0 Хлориди – 1,4 Фосфати – 0,0211 Залізо – 0,0064
р. Бережанка						
КП «АКВА» смт Володимирець	152,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 3,4, ХСК – 7,0 Завислі речовини – 1,2 Азот амонійний – 1,6 Нітроти – 0,1 Нітрати – 1,6 Сульфати – 5,6 Хлориди – 4,3 Залізо – 0,0761 Фосфати – 1,1484 СПАР – 0,0202 Нафтопродукти – 0,05	149,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,6 ХСК – 5,1 Азот амонійний – 0,8 Нітроти – 0,9 Сульфати – 2,7 Хлориди – 7,6 Залізо – 0,0273 Фосфати – 0,9612 СПАР – 0,0115 Нафтопродукти – 0,0499	-	-
р. Льва						
ПАТ «Томашгородський щебеневий завод»	179,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,5 ХСК – 4,6 Завислі речовини – 1,2 Азот амонійний – 0,4 нітроти – 1,2 Сульфати – 7,9 Хлориди – 2,2 Фосфати – 0,0771 Залізо – 0,0463	2,4	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,5 Завислі речовини – 0,6 ХСК – 5,0 Азот амонійний – 0,1 Нітроти – 1,0 Сульфати – 5,5 Хлориди – 2,3 Фосфати – 0,0221 Залізо – 0,0337	3,8	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,5 Завислі речовини – 0,6 ХСК – 5,4 Азот амонійний – 0,1 Нітроти – 1,1 Сульфати – 5,5 Хлориди – 2,4 Фосфати – 0,0114 Залізо – 0,0302
Томашгородське ВУЖКГ	11,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Сульфати – 1,8 Хлориди – 0,6 Фосфати – 0,0213	-	-	10,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Сульфати – 0,5 Хлориди – 1,2 Фосфати – 0,0293
ДП КДЗ «ВІТА» ПП «СОПІС»	-	-	45,6	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,1 Завислі речовини – 0,3 Нітроти – 0,7 Сульфати – 4,5 Хлориди – 0,6 Фосфати – 0,0009 Залізо – 0,0068	-	-
ВП «Томашгородський кар'єр» філії «ЦУП» АТ «Укрзалізниця»	754,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 2,0, ХСК – 18,5 Завислі речовини – 1,1 Азот амонійний – 0,1 нітроти – 1,1 Сульфати – 20,0 Хлориди – 8,7 Фосфати – 0,003 Залізо – 0,0829	-	-	679,9	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,8 Завислі речовини – 2,0 Азот амонійний – 0,1 Нітроти – 1,4 Сульфати – 21,5 Хлориди – 8,2 Фосфати – 0,035 Залізо – 0,5572
ВП «Клесівський кар'єр» філії «ЦУП» АТ «Укрзалізниця»	571,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 2,0 Завислі речовини – 4,5 ХСК – 17,3 Азот амонійний – 0,8 нітроти – 1,5 Сульфати – 86,0 Хлориди – 8,0 Фосфати – 0,0345 Залізо – 1,736	-	-	471,8	Органічні речовини (по БСК ₅) – 1,4 Завислі речовини – 2,1 ХСК – 19,3 Азот амонійний – 0,3 Нітроти – 1,3 Сульфати – 18,9 Хлориди – 11,5 Фосфати – 0,1051 Залізо – 0,3397

1	2	3	4	5	6	7
р. Бунів						
КП «Рокитне-водоканал»	17,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,5 Завислі речовини – 0,1 ХСК – 0,9 Азот амонійний – 0,6 Нітрити – 0,1 Нітрати – 0,3 Сульфати – 0,9 Хлориди – 0,8 Фосфати – 0,1847	17,0	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 ХСК – 0,3 Азот амонійний – 0,7 Нітрати – 0,3 Сульфати – 0,7 Хлориди – 0,3 Фосфати – 0,0089	18,2	Органічні речовини (по БСК ₅) – 0,2 ХСК – 0,3 Азот амонійний – 0,5 Нітрати – 0,2 Сульфати – 0,6 Хлориди – 0,1 Фосфати – 0,1163

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

З метою недопущення можливих транскордонних забруднень басейну річки Прип'ять проводився моніторинг за якісним станом водних об'єктів у прикордонних з республікою Білорусь пунктах спостережень, а саме Регіональним офісом водних ресурсів у області здійснювались спостереження на водних об'єктах Прип'ять, Стир, Горинь, Льва, Ствига.

В поверхневій воді транскордонних водних об'єктів на території області відмічався підвищений вмісту заліза загального, у деяких пунктах спостережень й амонію сольового, значення яких перевищували нормативи гранично-допустимих концентрацій (ГДК) для водойм рибогосподарського водокористування, а саме:

- на р. Прип'ять, с. Сенчиці – амоній сольовий 1,1 ГДК, залізо загальне 1,75 ГДК;
- на р. Стир, смт Зарічне – залізо загальне 1,7 ГДК;
- на р. Горинь, с. Висоцьк – залізо загальне 1,8 ГДК;
- на р. Ствига, с. Познань – амоній сольовий 1,25 ГДК, залізо загальне 2,1 ГДК;
- на р. Льва, с. Переброди – амоній сольовий 1,4 ГДК, залізо загальне 2,4 ГДК.

Результати спостережень Регіонального офісу водних ресурсів у області у поверхневій воді транскордонних водних об'єктів (середньорічні значення) наведено в табл. 4.14.

Таблиця 4.14. Перевищення вмісту забруднюючих речовин у поверхневій воді транскордонних водних об'єктів (середньорічні значення в ГДК)

Пункт спостережень	Перевищення вмісту забруднюючих речовин, в ГДК		
	БСК ₅	амоній сольовий	залізо загальне
р. Прип'ять, с. Сенчиці Заріченського району	0,9	1,1	1,75
р. Стир, смт Зарічне	0,8	0,85	1,7
р. Горинь, с. Висоцьк Дубровицького району	0,8	0,7	1,8
р. Ствига, с. Познань Рокитнівського району	0,9	1,25	2,1
р. Льва, с. Переброди Дубровицького району	0,95	1,4	2,4

4.3. Стан поверхневих вод

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

У області забезпечення населення питною водою здійснюється виключно із джерел підземних водоносних горизонтів. Поверхневі водні об'єкти використовуються для організованого відпочинку, купання та заняття спортом.

Протягом 2023 року ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» здійснювався постійний лабораторний

контроль за якістю питної води комунальних, відомчих, сільських та локальних централізованих водопроводів.

Лабораторно обстежено було 493 об'єкти централізованого водопостачання, з яких 23 комунальних водопроводів, 106 відомчих, 192 сільських та 172 локальних водопроводах. За результатами проведених досліджень на 270 об'єктах, що становить 54,8%, якість питної води не відповідала вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

Всього з об'єктів централізованого господарсько-питного водопостачання відібрано та досліджено на санітарно-хімічні показники 6922 проби води, 1000 з них не відповідала вимогам ДСанПіНу, що становить 14,4% досліджених проб.

На мікробіологічні показники досліджено 7728 проб, у 534 випадках мало місце відхилення від нормативних значень, що становить 6,9%.

На комунальних водопроводах області відсоток невідповідності за санітарно-хімічними показниками становить – 3,1%; відомчих водопроводах – 28,6%; сільських – 32,4%; локальних – 50,2%. Найбільший відсоток невідповідності за санітарно-хімічними показниками із водопровідних мереж спостерігається на об'єктах водопостачання у Сарненському (Рокитнівська ТГ, Сарненська ТГ, Клесівська ТГ); Вараському (Зарічненська ТГ), та Рівненському (Березнівська ТГ, Корецька ТГ, Клеванська ТГ) районах.

Невідповідність за санітарно-хімічними показниками реєструвалась за такими забруднюючими речовинами: забарвленість, каламутність, аміак, залізо, нітрати, жорсткість, рН, лужність, кальцій.

Основна ж невідповідність питної води традиційно спостерігається за вмістом заліза загального, жорсткістю, каламутністю. Середньообласний показник вмісту нітратів у водопровідній мережі становив 1,6%.

За мікробіологічними показниками невідповідність якості води на комунальних водопроводах складає – 2,9%, відомчих – 10,6%, сільських – 17,2%, локальних – 22,0%.

Якість води з водопровідних мереж за мікробіологічними показниками на об'єктах водопостачання фіксувалась на рівні 5,9%. Найбільший відсоток невідповідності із водопровідних мереж спостерігається на об'єктах водопостачання Рівненського (Мізоцька ТГ, Клеванська ТГ, Зорянська ТГ), Вараського (Рафалівська ТГ, Зарічненська ТГ) районів.

Таким чином, за останній рік спостерігається погіршення якості питної води, що подається до споживача за мікробіологічними показниками.

З метою гігієнічної оцінки радіаційної безпечності питної води у місцях водозаборів відібрано та досліджено 40 проб води. В усіх доставлених пробах перевищень нормативних рівнів не зафіксовано.

РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» здійснює комплекс робіт, пов'язаних з видобутком та постачанням питної води, а також з відведенням стічних вод з повним біологічним очищенням.

Водозабір здійснюється із підземних джерел, які налічують 94 артезіанських свердловин, що розташовані на 7 водозабірних майданчиках. Водозабірні споруди (свердловини) здійснюють водозабір підземної води з верхньокрейдяного, Валдайського та Горбашівського водоносних горизонтів, обладнаних занурювальними насосами. Обсяг піднятої води з підземних джерел за 2023 рік становить 15815 тис. м³. Піднята вода очищається на 4 станціях знезалізнення загальною потужністю 121,5 тис. м³/добу:

- с. Горбаків, вул. Центральна, 46 (Гощанський район) – 2 станції, потужністю 40 тис.м³ кожна;

- м. Рівне, вул. Чорновола, 89 – 1 станція на 40 тис.м³;

- смт Гоща, вул. Костомарова, 11 – 1 станція на 1,5 тис.м³.

Для зберігання запасів води на підприємстві експлуатується 17 резервуарів чистої води, загальним об'ємом 107,8 тис. м³ та 20 водонапірних башт загальним об'ємом 1,2 тис. м³.

Протяжність водопровідних мереж РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» всього – 752,758 км.

РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» здійснює постійний лабораторний контроль за якістю питної води відповідно до вимог ДсанПіН 2.24.-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». Дослідження якості питної води здійснюється власною акредитованою лабораторією, а саме:

- з підземних джерел водопостачання;
- на виході із насосних станцій перед надходженням у водопровідну мережу;
- у водопровідній мережі.

На підприємстві розроблений технологічний регламент з виробництва питної води із застосуванням гіпохлориту натрію марки «А», який передбачає цілодобову подачу води із стабільними заданими тисками у визначені зони м. Рівне, що унеможливорює гідроудари та забезпечує якісне водопостачання.

РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» запустив власне виробництво гіпохлориту. Установка із виробництва цієї хімічної сполуки необхідної для забезпечення міста якісною питною водою, тепер працює на одній з водопровідно-насосних станцій (ВНС). Ця установка на 20 % забезпечує потреби підприємства у гіпохлориті, який використовується для знезараження питної води.

Протяжність каналізаційних мереж РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» становить 303,467 км. Стічні води від споживачів перекачуються на очисні споруди 34 каналізаційними насосними станціями (КНС), в т.ч.: м. Рівне – 22 КНС та 1 ГКНС; смт Гоща – 3 КНС; смт Квасилів – 2 КНС; с. Олександрія – 2 КНС; с. Горбаків – 1 КНС, с.Бармаки – 1 КНС, с. Вересневе – 1 КНС та с. Велика Омеляна – 1 КНС.

На балансі підприємства знаходиться 4 комплекси каналізаційних очисних споруд. Окрім того, через недостатню потужність власних очисних споруд частина стічних вод м. Рівне перекачується для очистки на каналізаційні очисні споруди ПрАТ «Рівнеазот».

Забезпечення населення м. Рівне централізованою системою каналізації становить 95,5%. Частково відсутня каналізаційна мережа в районі «Басів кут», «Тинне», «Новий двір», «Червоні гори».

За 2023 рік на власних каналізаційних очисних спорудах підприємства було очищено 6630,38 тис. м³, передано на очистку на каналізаційні очисні споруди ПрАТ «Рівнеазот» – 5643,3 тис. м³.

В зв'язку з недостатньою потужністю каналізаційних очисних споруд м. Рівне підприємство несе значні збитки на перекачку та очистку стоків на каналізаційні очисні споруди «Рівнеазот». На перекачку стоків на очисні споруди ПрАТ «Рівнеазот» щорічно витрачається орієнтовно 2,0 млн.кВт/год. електроенергії.

З огляду на вище викладене та враховуючи той факт, що перекачування стоків на ПрАТ «Рівнеазот» є надзвичайно енергозатратним, питання будівництва каналізаційних очисних споруд для м. Рівне є першочерговим.

Оскільки, існуючі каналізаційні споруди м. Рівне замортовані (каналізаційні очисні споруди збудовані ще в 1964 році) є нагальна необхідність в реконструкції та розширення діючих очисних споруд з доведенням їх потужності до 60 тис. м³/добу для забезпечення якісної очистки стічних вод та дотримання норм ГДС.

Завдяки своєчасному виконанню профілактичних та капітальних ремонтів підприємством забезпечується стабільна та надійна робота водопровідно-каналізаційних об'єктів. За останні роки аварійних та надзвичайних ситуацій на водопровідно-каналізаційних мережах не було. Водночас, витоку неочищених стоків із каналізаційних колодязів, мереж та КНС на прилеглу територію та у водні об'єкти, що призвело б до забруднення довкілля, не допускалось.

4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод

В області спостереження та контроль за станом поверхневих вод за гідрохімічними показниками здійснюють:

- Рівненський та Волинський обласний центр з гідрометеорології;
- Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області;
- ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»;
- РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал», КП «Дубноводоканал»;
- державна екологічна інспекція Поліського округу.

Як і у минулі роки погіршенню якості поверхневих вод сприяють скиди недостатньо очищених та неочищених стічних вод комунальних підприємств області, які є найбільшими забруднювачами поверхневих вод, зокрема, в містах Дубно, Сарни, Костопіль, Корець, Острог, Березне, Радивилів та селищах Рокитне, Зарічне, Млинів, Оржів, Клевани, Томашгород та с. Зоря.

Результати спостережень, проведені протягом 2023 року на водних об'єктах області, наводяться за середньорічними значеннями показників у порівнянні з гранично-допустимими концентраціями для водойм рибогосподарського та культурно-побутового призначення.

річка Прип'ять протікає північно-західною частиною області. Загальна довжина річки – 775 км, у межах області – 20 км, має 4 великі притоки понад 10 км.

Регіональним офісом водних ресурсів у Рівненській області річка контролювалась у пункті с. Сенчиці Зарічненського району (прикордонний контрольний пункт з Республікою Білорусь), де зафіксовані перевищення заліза загального у 1,75 рази та амонію сольового в 1,1 рази. За іншими показниками якості води в річці відповідає нормам ГДК.

річка Стир належить до басейну р. Прип'ять і є її правою притокою першого порядку. Річка бере початок на Львівщині поблизу джерел Західного Бугу і Серету. Стир протікає Волинською та Рівненською областями, а далі Республікою Білорусь. Загальна довжина річки становить 494 км, у межах області – 208 км. Стир має понад 10 великих приток. В річку скидаються промислово-зливові води ВП «Рівненська АЕС» та стічні води з комунальних очисних споруд м. Вараж та смт Зарічне, РОК «Біле озеро» ДП НАЕК «Енергоатом».

Волинським обласним центром з гідрометеорології здійснювались щомісячні спостереження за станом поверхневих вод у пункті біля с. Маюничі. Вміст вище встановлених нормативів ГДК спостерігався за показниками БСК₅ у 1,3 рази, азотом нітритним у 1,4 рази.

Регіональним офісом водних ресурсів у Рівненській області річка контролювалась у пункті спостережень смт Зарічне (прикордонний пункт з Республікою Білорусь), де зафіксовані перевищення нормативів за залізом загальним у 1,7 рази.

річка Іква належить до басейну р. Стир і є її правою притокою першого порядку. Бере початок поблизу с. Гусицько-Литовське Львівської області. Протікає територією Львівської, Тернопільської, Рівненської областей. Річка має 9 приток довжиною більш ніж 10 км, 18 приток довжиною до 10 км. Основними притоками Ікви в межах області є річки Тартацька і Людомирка. Загальна довжина річки 156 км, у межах області – 93 км. В річку скидаються стічні води з комунальних очисних споруд м. Дубно та смт Млинів.

річка Горинь є головною артерією Рівненщини. Річка належить до басейну р. Прип'ять і є її правою притокою першого порядку. Бере свій початок у Кременецьких горах з джерела у с. Волиця Тернопільської області на висоті 345 м над рівнем моря, протікає територією Рівненської області, а далі – Республіки Білорусь. Загальна довжина річки становить 659 км, у межах області – 386 км. Горинь має понад 15 великих приток, з них в межах області: Случ, Замчисько, Вілія, Устя, Стубелка (Стубазка), Бережанка. В річку скидаються стічні води з комунальних очисних споруд м. Острог, смт Гоща та Оржів, м. Дубровиця, стічні води підприємств ТзОВ «ОДЕК» Україна, Городищенської виправної колонії, стічні води ПАТ «Рівнеазот» та дренажні води з території відвалу фосфогіпсу ПАТ «Рівнеазот».

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Рівненській області спостереження проводились на річці у пункті с. Висоцьк Дубровицького району (прикордонний пункт з Республікою Білорусь), де зафіксовані перевищення за залізом загальним в 1,8 рази.

Рівненським обласним центром з гідрометеорології здійснювались щомісячні спостереження за станом поверхневих вод у пункті нижче смт Оржів нижче скиду з очисних споруд ТзОВ «ОДЕК» Україна, де зафіксовано перевищення вмісту забруднювальних речовин за БСК₅ в 1,2 рази, азотом амонійним 1,6 рази, азотом нітритним в 2,4 рази.

РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» здійснює щомісячні спостереження за станом поверхневих вод в 2 пунктах спостережень – до і після скиду очисних споруд Гощанської ділянки «Рівнеоблводоканал», де зафіксоване перевищення ГДК в за показниками БСК₅ в 1,7 та 1,7 рази відповідно, протягом року спостерігався низький вміст розчиненого у воді кисню в межах 4,9-5,2 мг/дм³ при нормі не менше 6 мг/дм³.

річка Случ є найбільшою правою притокою р. Горинь. Бере початок з невеликого озера поблизу с. Червоний Случ (Хмельницька область), протікає територією Хмельницької, Житомирської та Рівненської областей. Загальна довжина річки 451 км, у межах області – 158 км. Случ має 78 приток. Основні притоки - річки Корчик, Переверзня, Вілля та інші невеличкі річки та струмки. На території області в річку скидають зворотні води з комунальних очисних споруд м. Березне, м. Сарни, КП «Обласна психіатрична лікарня» с. Орлівка Сарненського району та підприємств ТзОВ «Папірінвест» с. Моквин Костопільського району, ТОВ «Свиспан Лімітед», ДП «Зіренський спиртовий завод», ТОВ «Завод металевих виробів» м. Сарни.

Волинським обласним центром з гідрометеорології здійснювались щомісячні спостереження за станом поверхневих вод у пункті нижче м. Сарни. Вміст вище встановлених нормативів ГДК спостерігався за показниками азотом амонійним у 2,3 рази.

річка Замчисько належить до басейну р. Горинь та є її правою притокою першого порядку. Протікає територією Рівненської області. Довжина - 40 км. За початок річки прийнята точка, що розташована у 2 км на північ від с. Пустомити Гощанського району. Річка має одну притоку довжиною більше 10 км. В річку скидають стічні води з комунальних очисних споруд м. Костопіль та підприємств ЗАТ «Костопільський завод скловиробів», ТзОВ «Хмизи сервіс» (Костопільський молокозавод) та ТзОВ «Свиспан Лімітед».

річка Устя є лівою притокою першого порядку р. Горинь і протікає територією Здолбунівського та Рівненського районів області. Бере початок за два кілометри на південний схід від с. Дермань Перший. Довжина річки становить 68 км. Вона має 28 приток до 10 км та три притоки довжиною більше 10 км. В річку скидаються стічні води з очисних споруд смт Квасилів, с. Зоря, м. Рівне і зливові води м. Рівне.

Рівненським обласним центром з гідрометеорології здійснювались щомісячні спостереження за станом поверхневих вод у пункті нижче міста Рівне. Вміст вище встановлених нормативів ГДК спостерігався за показниками БСК₅ у 2,2 рази, азотом амонійним у 3,1 рази, азотом нітритним у 3,5 рази.

РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» здійснювало щомісячні спостереження за станом поверхневих вод в 4 пунктах спостережень на р. Устя – до і після скидів з очисних споруд Квасилівської дільниці та каналізаційних очисних споруд м. Рівне.

За результатами спостережень на річці Устя у пункті до і після скиду стічних вод очисних споруд Квасилівської дільниці РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» вміст розчиненого у воді кисню був низьким в межах 4,5-4,7 мг/дм³ при нормі не менше 6 мг/дм³, перевищення нормативів зафіксовані за БСК₅ в 2,8 і 2,9 рази, залізом загальним в 1,9 та 2 рази. У пункті до і після скиду стічних вод з очисних споруд м. Рівне перевищення нормативів зафіксовані за БСК₅, в 1,7 та 1,8 рази.

річка Ствига є правою притокою Прип'яті, бере початок з боліт Клесівської рівнини, що на Поліссі, за 5 км на південний захід від с. Будки-Сновидовицькі, протікає територією Рокитнівського району Рівненської області та Брестської і Гомельської областей Республіки Білорусь. Загальна довжина водотоку 178 км, у межах області – 66 км.

За даними спостережень Регіонального офісу водних ресурсів у Рівненській області річка у с. Познань Рокитнівського району (прикордонний пункт з Білорусією) зафіксовані перевищення ГДК за амонієм сольовим в 1,25 рази, залізом загальним в 2,1 рази.

річка Льва бере початок в с. Карпилівка Рокитнівського району, протікає територією Рокитнівського, Дубровицького районів Рівненської області та Пінського району Республіки Білорусь. Загальна довжина водотоку 172 км, у межах області – 111 км. Річка протікає з півдня області на північ і впадає в р. Ствига. Для річки характерне природне забруднення органічними сполуками та залізом загальним. В річку скидаються стічні води з комунальних очисних споруд смт Томашгород Рокитнівського району.

За даними спостережень Регіонального офісу водних ресурсів у Рівненській області річка в с. Переброди (прикордонний пункт з Республікою Білорусь) зафіксовані перевищення ГДК за амонієм сольовим в 1,4 рази, залізом загальним у 2,4 рази.

Результати державного моніторингу поверхневих вод, проведеного Регіональним офісом водних ресурсів в області, наведено в табл. 4.15.

Таблиця 4.15. Результати державного моніторингу вод

Назва водного об'єкта	Кількість державних моніторингових створів спостереження, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
1	2	3	4	5	6
р. Прип'ять	1	1	24	264	БСК – 6 NH ₄ – 9 ХСК – 2 NO ₂ – 5
р. Стир	1	1	24	264	БСК – 3 NH ₄ – 6 NO ₂ – 1
р. Горинь	1	1	22	264	БСК – 2 NH ₄ – 5 NO ₂ – 1
р. Ствига	1	1	22	264	БСК – 3 NH ₄ – 10 ХСК – 3 Fe – 3 NO ₂ – 4
р. Льва	1	1	22	264	БСК – 6 NH ₄ – 12 ХСК – 4 Fe – 3 NO ₂ – 1

Протягом 2023 року спеціалістами ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» проводився відбір проб води в 68 точках - місцях масового відпочинку населення. Досліджено 328 проб води поверхневих водних об'єктів на санітарно-хімічні показники, з них не відповідали вимогам 93 проби (28 %) за показниками каламутність, запах, БПК₅, ХСК та водневим показником рН. Невідповідність нормативам реєструвалась у оз. Басів Кут, водоймах Рівненського, Дубенського (Радивилівська ТГ), Сарненського районів.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Протягом 2023 року в області спеціалістами ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» на мікробіологічні показники відібрано 291 пробу поверхневої води, з них не відповідали нормативним вимогам 79 проб (27 %). На паразитологічні показники досліджено 146 проб води поверхневих водних об'єктів, з них 6 проб (4 %) не відповідала нормам.

Нестандартні проби за мікробіологічними показниками спостерігалися у зразках води, відібраної із оз. Басів Кут, водойм Рівненського, Дубенського (Радивилівська ТГ), Сарненського районів.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Радіоактивне забруднення поверхневих вод в області визначається в основному впливом Рівненської і Хмельницької атомних електростанцій. В області моніторинг радіаційного стану поверхневих вод здійснює:

- Рівненський обласний центр з гідрометеорології;
- Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області.

Обласним центром з гідрометеорології в зоні дії Рівненської та Хмельницької АЕС відбирались проби поверхневих вод для гамма-спектрометричного аналізу на вміст в них ¹³⁷Cs. Аналіз радіоактивного забруднення поверхневих вод навколо АЕС надано в табл. 4.16.

Таблиця 4.16. Результати аналізу проб води на вміст в них ^{137}Cs , Бк/м³

Об'єкт, орієнтир	I-півріччя	II- півріччя	Середнє	Max	Min
Рівненська АЕС	17.05.2023	26.09.2023			
1. р. Стир, гідропост вище АЕС	2,53	2,29	2,41	2,53	2,29
2. р. Стир, с. Бабка, промстоки, нижче АЕС	2,61	4,90	3,76	4,90	2,61
Хмельницька АЕС	15.05.2023	04.10.2023			
1. р. Горинь, с. Полян, вище АЕС	2,59	2,44	2,52	2,59	2,44
2. р. Горинь, с. Вельбівне, нижче АЕС	3,55	2,92	3,24	3,55	2,92

Радіаційний стан в районах діючих Рівненської та Хмельницької АЕС у 2023 році був стабільним. Питома активність ^{137}Cs у поверхневій воді пунктів спостережень гідрометцентру навколо Рівненської АЕС була значно нижчою за допустимі рівні (ДР-2006).

Радіологічною лабораторією Регіонального офісу водних ресурсів у Рівненській області проводяться спостереження проб поверхневих вод у прикордонних з білорусією пунктах спостережень, в т. ч. гама-спектрометричні (на ^{137}Cs) та радіохімічні (на ^{90}Sr).

Аналіз забруднення радіонуклідами поверхневих вод в прикордонних пунктах спостережень надано в табл. 4.17.

Таблиця 4.17. Результати аналізу проб води на вміст в них ^{137}Cs і ^{90}Sr , пКі/л

№ з/п	Найменування пунктів спостережень	Концентрація ¹³⁷ Cs				Концентрація ⁹⁰ Sr			
		середньорічна		Max за	Min за	середньорічна		Max за	Min за
		2022	2023	2023 р.	2023 р.	2022	2023	2023 р.	2023 р.
Прикордонні пункти спостережень									
1	р. Стир, смт Зарічне	2,0	2,0	2,0	2,0	0,10	0,10	0,11	0,08
2	р. Горинь, с. Висоцьк	2,0	2,0	2,0	2,0	0,11	0,11	0,15	0,08
3	р. Прип'ять, с. Сенчиці	2,0	2,0	2,0	2,0	0,11	0,19	0,30	0,13
4	р. Льва, с. Переброди	2,01	2,0	2,0	2,0	0,18	0,20	0,28	0,15
5	р. Ствига, с. Познань	2,0	2,0	2,0	2,0	0,21	0,10	0,13	0,09

У прикордонних з білорусією пунктах спостережень питома активності ^{137}Cs були до 2,0 пКі/л та ^{90}Sr – 0,08–0,30 пКі/л та не перевищували допустимі рівні. Максимальну активність радіонукліду ^{90}Sr було зафіксовано на р. Льва в с. Переброди у вересні 2023 року, дане значення не перевищує допустимі рівні (ДР-2006) (рис. 4.4).

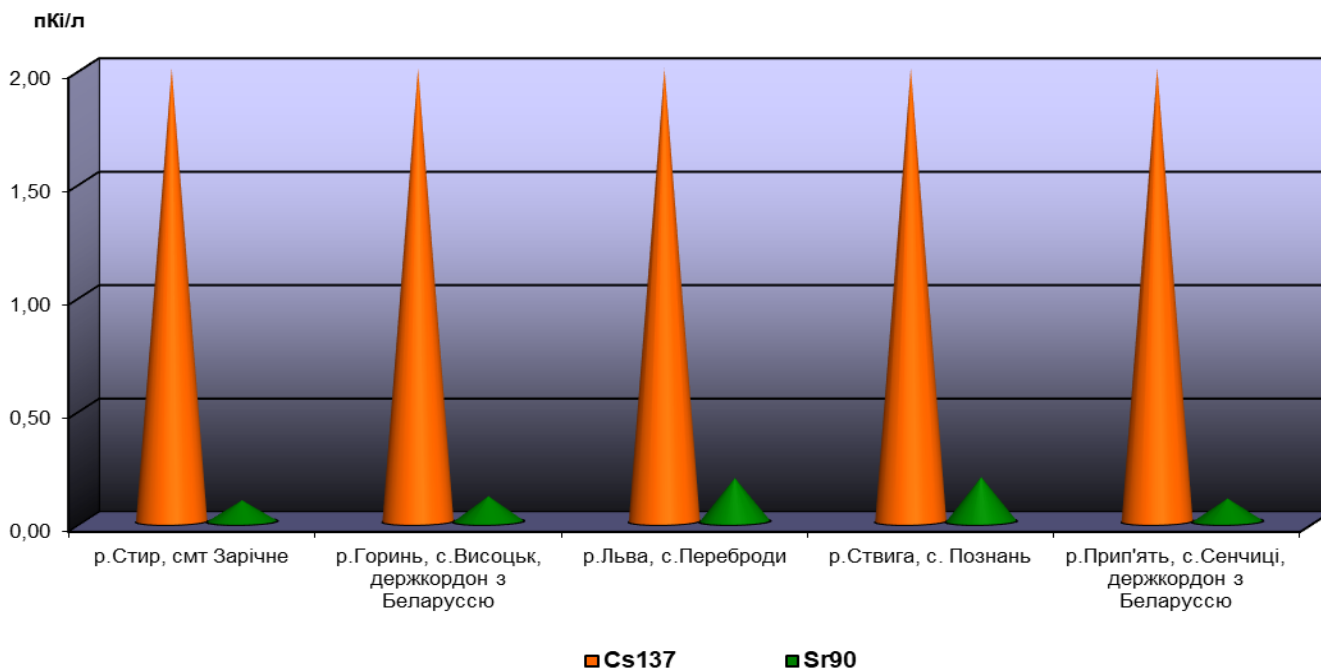

Рис. 4.4. Радіоактивне забруднення поверхневих вод (середньорічні показники) у прикордонних пунктах у 2023 році

4.4. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

З метою охорони і раціонального використання водних ресурсів здійснювались заходи, які передбачені Обласною програмою охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки. Зокрема, за рахунок коштів обласного та місцевих природоохоронних фондів проводились роботи з:

- реконструкції очисних споруд продуктивністю 1000 м³/добу в смт Оржів Рівненського району в сумі 13388,63629 тис. грн. – підрядною організацією РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» в 2023 році виконано загально будівельні роботи на пісковловлювачах, на аеротенках, на вторинному відстійнику: змонтовано дизель-генератор, виконано загально будівельні роботи з частковим монтажем установки «КУБО» та частково виконано загально-будівельні роботи виробничої будівлі, але виконання усіх робіт з реконструкції на кінець року не завершено;

- реконструкції каналізаційної насосної станції № 2 на вул. Татарській в м. Острог в сумі 1437,677 тис. грн. – підрядною організацією ТзОВ «Рівнебудмайстер» у 2023 році встановлено обладнання для захисту насосів, проводяться роботи щодо здачі об'єкту в експлуатацію;

- реконструкції напірного каналізаційного колектора від КНС по вул. Нова до камери переключення в м. Здолбунів в сумі 112,9734 тис. грн. – підрядною організацією ТОВ-фірма «Кортакоз» завершені будівельні роботи та у 2023 році об'єкт здано в експлуатацію;

- придбання і встановлення насосного і технологічного обладнання для заміни такого, яке використало свої технічні можливості, в сумі 354,3988 тис. грн. на комунальній каналізаційних системах м. Березне (2 насоси), м. Дубно (1 насос FZY. 1.41.11.2010 з двигуном на 3кВт), селища Зарічне (занурювальний насосний агрегат DTNR 30/25/4);

- виготовлення проєктно-кошторисної документації «Реконструкція системи водовідведення в с.Бабин Рівненського району Рівненської області з улаштуванням споруди біологічного очищення стічних вод»;

- придбання матеріалів для Здолбунівської міської громади для виконання заходів з відновлення санітарного стану р. Устя шляхом внесення вапнякових меліорантів тощо.

З метою охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення та збереження їх водності вздовж річок і навколо озер, водосховищ та інших водойм в межах водоохоронних зон виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги. Заходи з проектування і виносу в натуру прибережних захисних смуг річок та водних об'єктів у нашій області майже не проводились, основною причиною було відсутність цільового фінансування зазначених заходів. Розміри прибережних захисних смуг у нашій області регламентуються згідно з ст.88 Водного кодексу України.

Завдяки своєчасному виконанню профілактичних та капітальних ремонтів підприємством РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» забезпечується стабільна та надійна робота водопровідно-каналізаційних об'єктів. За останні роки аварійних та надзвичайних ситуацій на водопровідно-каналізаційних мережах не було. Водночас, витоку неочищених стоків із каналізаційних колодязів, мереж та КНС на прилеглу територію та у водні об'єкти, що призвело б до забруднення довкілля, не допускалось.

Протягом 2023 року замінено та відремонтовано 3020 п.м. водопровідних

мереж різних діаметрів, 87 засувок на водопровідних мережах, замінено та встановлено 11 люків, ліквідовано 817 пошкоджень на водопровідних мережах, а також замінено та відремонтовано 382 п.м. каналізаційних мереж, ліквідовано 18 аварій і 2101 засмічень на каналізаційних мережах.

За власні кошти підприємства загальною вартістю 9620,713 тис. грн. виконано наступні роботи з капітального та поточного ремонту на об'єктах водопостачання та водовідведення:

- капітальні ремонти артезіанських свердловин №2а в с. Горбаків вул. Центральна, 46 та №25 в с. Воскодави вул. Ювілейна, 61, в с. Терентіїв;

- капітальний ремонт трансформаторної підстанції 35/6 кВ с. Горбаків (влаштування укриття трансформаторів), фільтра №1 на станції знезалізнення води №2 «Горбаків»;

- капітальний ремонт приміщення камери переключення ГП-11-дозаторна (м. Рівне, вул. Київська, 99г);

- поточні ремонти майданчика №3 «Новий Двір» та ремонт гідролізної установки майданчика «Новий Двір», бомбосховища «Новий Двір»;

- капітальний ремонт на насосних станціях «Київська», «Новий Двір» та встановлення відеокамери відео нагляду на насосній станції «Боярка»;

- капітальні ремонти водопроводів в м. Рівне на вул. С. Крушельницької, 32, вул. Стельмаха, 56-58, вул. Стельмаха, 96, вул. Княгининського, 5а, вул. Енергетиків – вул. Рівненської, вул. Кн. Ольги – архітектора Бугільйона, вул. Дворецька, 128, вул. Кулика і Гудачека, 21, вул. Д. Галицького – вул. Стельмаха, вул. 16 Липня, 22, вул. О. Теліги, 2а, вул. 24 Серпня, вул. Млинівська – Соборна, вул. Млинівська, 276, вул. Біла, 103а, вул. Біла, 105а, вул. Біла, 18, вул. Коцюбинського, 4, вул. Соборна, 263, вул. Соборна, 442а, вул. Соборна, 22, вул. Героїв поліції, 40, вул. Студентська, 5а, вул. Київська, вул. Коновальця, 6, вул. Пересопницька, вул. С. Бандери, 62а, вул. Н. Хасевича, 1, вул. Грушевського – Вишиванки, вул. Чорновола; у зв'язку з демонтажем водонапірної башти переключення водопроводу на вул. Стельмаха, 70б; влаштування водопровідної камери, колодязя і спускової засувки на водопроводі в вул. Захисників Маріуполя;

- капітальний ремонт водопроводу в с. Вересневе, с. Корнин вул. Центральна та заміна аварійних ділянок водопроводу в с. Городище, с. Копитків вул. Шкільна, с. Корнин вул. Кн. Ольги;

- капітальні ремонти ділянок каналізаційних напірних колекторів в м. Рівне від КНС-1 на вул. Замкова, 32, від КНС-4 на до очисних споруд на вул. Будівельників, вул. Кн. Романа, 1, вул. Мегеля, 7, вул. Казимира Любомирського, 9 та ліквідація пориву на правій нитці напірного каналізаційного колектора на вул. Джерельній;

- капітальні ремонти каналізаційних мереж в м. Рівне на вул. П. Могили, 15-17, вул. Драгоманова, 7, вул. Дворецька, 41

- капітальні ремонти в м. Рівне на КНС №3, 7, КНС-25, у приміщеннях ГКНС, решіток та мулової НС №7;

- капітальний ремонт первинних відстійників очисних каналізаційних споруд смт Гоща;

- капітальний ремонт по прокладанню трубопроводу для перекачування піскової пульпи;

- капітальний ремонт покрівлі повітродувної насосної станції;

- заміна аварійної ділянки каналізаційної мережі смт Квасилів вул. Рівненська, 1 на КНС №1 смт Квасилів

Безоплатно від благодійників отримано обладнання на суму 33731,695 тис.грн, завдяки чому було виконано:

- капітальні ремонти артезіанських свердловин №1 в с. Горбаків вул. Центральна, 46 та №6 в смт Гоща, насосної станції «Горбаків», встановлення розподілу низької напруги на станції знезалізнення води №1, заміна на артезіанській свердловині №1 в с.Б.Криниця;
- капітальний ремонт на КНС №5 в м.Рівне та на КНС-2 в с.Олександрія;
- капітальний ремонт на пісколовці очисних споруд каналізації смт Квасилів;
- встановлення трансформатора на очисних спорудах каналізації.

За інвесторські грантові кошти на водопостачальній НС «Київська» замінено засувка і затвор з електроприводом та шафою керування.

За кошти обласного бюджету в рамках виконання Програми розвитку проведено:

- реконструкцію водогону «Горбаків-Рівне» в районі с. Бабин Гощанського району: ділянка I - в районі 306-307 км дороги «Київ-Чоп» (замінено ділянку II водоводу 557 м.п.);
- заміна окремих ділянок мережі водопроводу на території Великоомелянської територіальної громади Рівненського району;
- придбання матеріалів для ремонту та утримання в належному стані зовнішніх мереж водовідведення (субвенція Рівненської територіальної громади) тощо.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ОБЛАСТІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі області

Біологічне різноманіття – це все різноманіття життя на планеті, яке сьогодні стрімко скорочується. Вимирають рослини, зникають з лиця Землі тварини і ліси. Багато в чому, виною тому активна діяльність людини. Наслідком занепокоєння про подальшу долю біологічного різноманіття видів на нашій планеті стала пропозиція Конференції ООН з навколишнього середовища і сталого розвитку (1992, Ріо-де-Жанейро). Учасники форуму запропонували світовій громадськості звернути увагу, в першу чергу, на збереження біологічної різноманітності – як живих видів, так і екологічних систем. Була прийнята Конвенція про біологічне різноманіття, і сьогодні її сторонами є близько 200 держав. Цілі, до яких прагнуть країни, що приєдналися до Конвенції, очевидні: збереження біологічного різноманіття живих видів і екологічних систем, стале використання компонентів біологічного різноманіття та отримання вигоди від використання генетичних ресурсів.

Секретаріат Конвенції про біорізноманіття та Картахенського протоколу про біобезпеку знаходиться в м. Монреаль (Канада). Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про охорону біологічного різноманіття 29 листопада 1994 року, а також ухвалила ряд законів щодо ратифікації, приєднання та виконання інших міжнародних договорів, що регулюють питання збереження та використання біологічного різноманіття. 22 вересня 2004 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки. На національному рівні координацію реалізації положень законів та відповідних програм здійснює Національна Комісія з питань збереження біорізноманіття та Міністерство енергетики та захисту довкілля України.

5.1.1. Загальна характеристика

Біорізноманіття Земної кулі – це приблизно 1,6 млн. описаних біологічних видів, але, за різними оцінками, реальна кількість видів на Землі є значно більше. Будь-який живий організм грає свою роль в екосистемі і представляється часткою харчового ланцюга, які складаються в харчові мережі. Якщо одна частинка такого ланцюга випадає, під загрозою знаходиться вся екосистема. Скорочення видів тварин і рослин викликає деградацію екосистеми. Результат – опустелювання земель, скорочення продуктивності земельних угідь і, врешті погіршення умов життя.

За останні 400 років планета втратила близько 100 видів лише хребетних тварин. На цей час приблизно 22 тисячі видів рослин і тварин перебувають на межі зникнення. Сьогодні у світі під загрозою зникнення перебуває понад 7 тисяч видів тварин і майже 60 тисяч видів рослин. Ми маємо переглянути стосунки «людина – природа».

Україна щедро обдарована рослинністю: флора налічує майже 4500 видів рослин, з них понад 700 видів – лікарські. Внаслідок нераціонального використання, а також інтенсивного рекреаційного навантаження виснажуються природні запаси рослинності, а окремі види вже занесені до переліку зникаючих.

В офіційному виданні «Конвенції про біорізноманіття» (1992) біорізноманіття у дослівному перекладі означають як «варіабельність живих організмів із всіх джерел, включаючи, серед іншого, наземні, морські та інші водні системи і екологічні комплекси, частиною яких вони є; це поняття включає в себе різноманіття у межах виду, міжвидове та міжекосистемне». У цьому означенні до біорізноманіття включають екосистеми як просторові складові, в межах яких воно і функціонує (деякі дослідники за аналогією долучають до цього поняття різноманіття ценозів, біоценозів і навіть ландшафтів). На відміну від об'єктивного таксономічного (на рівні популяцій і видів) підходу до розуміння і оцінки біорізноманіття, типологічний підхід дає суб'єктивне уявлення про континуальне розміщення рослинних і тваринних угруповань (біоценозів), і, відповідно, їх доцільно відносити до наукового сприйняття (відображення) різноманіття екосистем, ценозів і ландшафтів і не змішувати з більш-менш реальним популяційно-видовим (таксономічним) рівнем біорізноманіття. Крім того, усі рівні видового різноманіття мають спадкові властивості, а екосистемне є не спадковим, а функціональним явищем. Тому до поняття «біорізноманіття» не слід включати різні просторові (типологічні) системи (біоценози, екосистеми, ландшафти). В межах останніх проводять кількісну і якісну оцінку біорізноманіття на видовому (таксономічному) рівні. При цьому слід враховувати життєву форму організмів (дерева, кущі, трави, мохи), яка створює домінуючий аспект угруповання і значною мірою регулює біорізноманіття.

Майже половина видів організмів, що перебувають на межі зникнення, пов'язана з лісами. Аналіз 10 тис. видів дерев (з відомих 100 тис.) свідчить, що стан майже 6 тис. з них є загрозливим (у т. ч. 976 – критичним). Біорізноманіття на планеті на видовому рівні ще недостатньо вивчене. Загалом описано близько 1,7 млн видів організмів, прогностична оцінка припускає існування від 5 до 100 млн видів. Найбагатшими на біорізноманіття екосистемами є ліси, в першу чергу тропічні, в яких зосереджено до 90 % усіх видів організмів Землі.

В Україні майже повністю вивчено біорізноманіття судинних рослин, мохів, лишайників і хребетних тварин; значно менше – водоростей, грибів, міксоміцетів, комах, червів та найпростіших; мало вивчено мікроорганізми та віруси. Всього налічується до 70 тис. видів біоти. Флора представлена майже 27 тис. видів, серед яких судинних рослин бл. 5 тис. (дикорослих – 4523, в культурі – понад 500), грибів і міксоміцетів – 14–15 тис., водоростей – 4720, лишайників – 1322, мохів – 763–800. За життєвою формою судинні рослини представлені: деревами – 76 (1,7 %) видів, чагарниками – 278 (6 %), багаторічними – 2856 (63,1 %), дворічними – 329 (7,3 %) та однорічними – 984 (21,7 %) трав'янистими видами рослин. У фауні налічується понад 45 тис. видів тварин: хребетних – 836, у т. ч. ссавців – 198, птахів – 400, плазунів – 21, земноводних – 17, риб – 200; безхребетних – понад 44 тис., у т. ч. членистоногих – 38 440, з яких понад 35 тис. припадає на комах, нематод – 3350, найпростіших – 1800, моллюсків – 600. За ін. даними, в Україні налічується 34 309 видів тварин, серед яких до найпростіших належать 1224 види, безхребетних (без членистоногих) – 3480, членистоногих (включаючи комах) – 28902, хордових (разом з хребетними) – 703 види. Найбільш вивчене біорізноманіття біосферних і природних заповідників.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Споживацьке ставлення до природних ресурсів призводить до втрати лісів, степів, які є середовищем існування багатьох видів, зокрема тих, що занесені до Червоної книги. Саме жива природа є основою життя на Землі та фундаментом гармонійного існування.

Біологічне різноманіття продовжує скорочуватися, а екологічна рівновага все ще піддається змінам. Близько 60 % екологічної системи деградує або використовується нерозважливо, що веде до тяжких наслідків

Одним з головних і найдійовіших методів збереження біорізноманіття, є створення природоохоронних територій. Саме вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем, у яких можуть підтримуватись природні механізми відносин між біологічними видами, конче потрібними для існування екосистем.

Однією із основних причин дії антропогенних факторів на природні комплекси заповідника є близьке розташування населених пунктів та інших місць, які активно використовуються людьми. В той час, як для більшості території заповідника така дія компенсується охоронною зоною суміжних користувачів (переважно – лісових господарств, прилеглі до заповідника квартали яких мають особливий режим та виконують своєрідну буферну функцію), частина території Грабунського, Більського та Білоозерського ПНДВ такої можливості позбавлена. Зокрема, територія безпосередньо межує із населеними пунктами Грабунь, Більськ, Більська Воля, Рудка, Озірці, звідки відбувається захід місцевих жителів, проникнення свійських і домашніх тварин, шумовий вплив тощо. Ділянкою постійного антропогенного впливу є і зона відпочинку на озері Біле (територія рятувальної станції; землі відокремленого підрозділу «Рівненська АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» з туристичною базою; землі Рафалівського ДЛГ), що також безпосередньо межує з територією Білоозерського ПНДВ Рівненського природного заповідника. На цій території, окрім власне відпочинку населення, ведеться будівництво землекористувачами (влаштування огорож, пірсів, будиночків, атракціонів) та організація й проведення розважальних заходів. З метою зменшення негативного впливу та запобігання порушенню природних комплексів заповідника територія патрулюється службою охорони заповідника, на межах встановлені інформаційні та попереджувальні знаки, проводяться роз'яснювальні роботи. З метою підвищення екологічної свідомості населення поруч із зоною відпочинку діє еколого-пізнавальна стежка «Білоозерські бори».

З метою охорони та збереження природних комплексів заповідника, у 2023 р. працівниками заповідника було проведено комплекс заходів, зокрема: догляд за мінералізованими смугами та протипожежними розривами в обсязі 362 км (у Білоозерському ПНДВ – 93 км, у Карасинському ПНДВ – 66 км, Північному ПНДВ – 43 км, Старосільському ПНДВ – 48 км, Грабунському ПНДВ – 65 км, Більському ПНДВ – 47 км).

Протягом року на території Рівненського природного заповідника пожежі виявлені у Північному ПНДВ (5 випадків, квартал 53, відділ 6) Загальна площа складає яких склала 2 га.

До основних антропогенних чинників, які впливають на природні комплекси та об'єкти Нобельського національного природного парку, відносяться: землеробство, застосування пестицидів, нелегальний видобуток бурштину, заготівля сіна, заготівля лози, пожежі, випасання худоби, заготівля лісу, порушення природоохоронного режиму заповідних територій. У 2023 році спеціальних досліджень щодо впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі не проводилось. Рубки головного користування, санітарні, суцільно-санітарні, лісовідновлювальні й інші види рубок на землях, які включені до складу парку з вилученням та без вилучення у землекористувачів, не проводились.

Землеробство, або сільськогосподарське виробництво у межах парку не набуло значного прояву – більшість сільськогосподарських угідь розміщені поза межами національного природного парку і навколо населених пунктів. У межах сільськогосподарських угідь використовуються пестициди, але висока їх вартість спричинює помірне використання. Ці пестициди опосередковано, через ґрунти і воду, потенційно можуть потрапляти на територію парку з поверхневим і підземним стоком, але цілеспрямовані дослідження цього процесу не проводилися. Пестициди негативно впливають на тваринне населення Парку, спричиняючи зростання рівня смертності потомства від різних причин, утримують чисельність тварин на низькому рівні і унеможливають мешкання багатьох видів взагалі.

Нелегальний видобуток бурштину має місце в південних лісових масивах на території Нобельського нацпарку (ПОНДВ № 5, 2). В лісах нині спостерігаються поодинокі викопані «котловини» ставки для забору води та місця гідророзмиву ґрунту. В цих місцях верхній шар ґрунту та рослинний покрив зазнав суттєвих негативних трансформацій.

На території парку постійно проводяться патрулювання природоохоронних територій. Особливу увагу приділяють місцям, де раніше фіксували незаконну діяльність видобутку бурштину.

Заготівля сіна і лози має місце у першу чергу на прилеглих до населених пунктів територіях заплавлених річкових долин: Прип'яті, Стоходу та Веселухи. Однак такий вплив помірний і суттєво не впливає на природні комплекси та об'єкти парку.

Пожежі – постійні супутники лісових та нелісових територій, особливо у літній пожежонебезпечний період. У лісових територіях найбільшою пожежонебезпечністю відзначаються хвойні насадження. Нелісові території найбільш пожежонебезпечні в осінній період, коли наземна частина трав'яного покриву висихає і представляє собою значні маси сухого травостою. Працівниками Парку регулярно проводиться роз'яснювальна робота з населенням про правила поведінки в лісах на час пожежонебезпечного періоду. Протягом 2023 року випадків виникнення надзвичайної ситуацій на території Нобельського нацпарку не було.

Випасання худоби набуває регулярних проявів поблизу населених пунктів, де випас найбільш інтенсивний. Слід відмітити, що зміни у рослинному покриві внаслідок випасу відбуваються, але останній не призводить до зменшення щільності рослинного покриву, тобто повного стоптування не відбувається.

Заготівля лісу як антропогенний вплив проявляється у прилеглих до парку лісових насадженнях, закріплених за лісовими господарствами. Протягом року виявлено 4 правопорушення природоохоронного законодавства, пов'язаних з незаконною рубкою лісу. Передано 4 матеріали про діяння, в яких вбачаються ознаки кримінального правопорушення. Загальна сума нанесеної шкоди внаслідок незаконної рубки становить 7011284,92 грн.

Порушення природоохоронного режиму заповідних територій має місце у межах національного природного парку і пов'язане перш за все з розвиненою інфраструктурою мисливства, що на теперішній час категорично заборонено на законодавчому рівні. Поблизу території Парку розміщені мисливські господарства, які ведуть інтенсивну діяльність. Велику небезпеку для рідкісних ссавців становить полювання за допомогою вогнепальної зброї. Всі тварини, за найменшої нагоди, є об'єктами першочергового видобутку, не дивлячись на передбачену законодавством заборону полювання на більшість з них (Закон України «Про тваринний світ», 2001) і взагалі на заборону полювання у межах національних природних парків. У 2023 році випадків незаконного полювання на території Парку не зафіксовано. На водоймах національного парку фіксуються і випадки рибного браконьєрства, тобто незаконний вилов риби забороненими методами та засобами (сітки, раколовки, ятера тощо). У 2023 році працівниками державної служби охорони природно-заповідного фонду з водойм парку вилучено знаряддя незаконного вилову природних ресурсів: сітки – 96 шт.; раколовки – 1 шт.; ятера – 55 шт.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Біорізноманіття України є її національним багатством, збереження та невиснажливе використання якого визнано одним з пріоритетів державної політики в сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природного довкілля, невід'ємною умовою екологічно збалансованого соціально – економічного розвитку.

Для вивчення стану природного середовища та його компонентів й збереження наявного різноманіття на території Рівненського природного заповідника щорічно ведуться систематичні спостереження та проводяться окремі наукові дослідження, зокрема у 2023 році:

- моніторинг водно-болотних птахів територій міжнародного значення – проведено 24 обліки журавля, 25 – тетерукових птахів, обстежено 103 гнізда денних хижих птахів, сов, лелеки чорного, 50 штучних гніздівель для гоголя, 15 – для сивораки, проведено 12 акустичних обліків фонових видів птахів;

- моніторинг гідрологічних показників водного режиму територій міжнародного значення – здійснено 53 заміри рівнів води на 21 гідроекологічному пості, визначено 1113 показників;

- моніторинг стану видів особливої цінності – обстежено 60 локалітетів 20 рідкісних видів рослин;

- ремонт та відновлення зруйнованих гнізд птахів – відремонтовано зруйноване гніздо підорлика великого (Північне ПНДВ, квартал 56);

- популяризація відомостей про рідкісні тварини та пропаганда їх збереження – проведено 8 уроків-презентацій, присвячених Дню зникаючих видів (21 травня) у 7 навчальних закладах м.Сарни, Сарненського та Рівненського районів, 11 екскурсій у музеї природи (популяризація флори Червоної Книги України); на ТРК «Полісся» проведено виступи «Цікаві факти до Дня рисі» (18 червня 2023 року), «Міжнародна ніч кажанів» (27 серпня 2023 року), «Всесвітній день журавля» (10 вересня 2023 року);

- кадастр адвентивних видів та територій їх поширення – закартовано поширення 18 місцезростань 6 видів адвентивних рослин по масивах заповідника. Внесено відомості до бази даних та QGIS;

- відновлення гідрологічного режиму масиву Сира Погоня – протягом травня-червня 2023 року здійснено один облік на 3 зоологічних (облік куликів) і 3 ботанічних (трансепти) стаціонарах. Здійснено замір рівня ґрунтових і поверхневих вод, залягання і товща торфового шару;

- ведення інвентаризації флори, фауни та їх угруповань – інвентаризовано 383 видів флори (судинні, мохи, лишайники), підтверджено інвентаризацією 250 видів тварин (141 – безхребетні, 109 – хребетні), всі рідкісні флори і фауни види закартовані та описані;

- дослідження маловивчених систематичних груп тварин і рослин – в рамках 2 договірних тем, 2 дисертаційних досліджень та досліджень працівників установи вивчено видовий склад, популяційні характеристики лишайників, мохів, молюсків, комах, за результатами досліджень флора заповідника поповнилась видами: 38 – лишайниками, 1 – мохом, 4 – молюсками, 10 – комахами, 2 – гідробіонтами, також поповнились відомості з розподілу деяких відомих видів у відділеннях заповідника;

- ведення гідробіологічних досліджень – в рамках договірної теми здійснено дослідження гідробіонтів на основних типах водойм заповідника, в тому числі на гідроекологічних постах, здійснено вивчення видового, кількісного складу та екологічної характеристики водойм, виявлено 41 вид гідробіонтів;

- ведення бази даних об'єктів природно-заповідного фонду регіону та її наповнення – обстежено 2 національних природних парки (Нобельський та Пуща Радзівіла), 1 заповідник (Черемський), 1 заповідне лісове урочище на півночі Рівненської і Волинської області.

5.1.4. Формування екомережі області

Рішенням Рівненської обласної ради від 17 червня 2016 року № 225 затверджено Регіональну схему екологічної мережі Рівненської області (схвалену розпорядженням голови облдержадміністрації від 19 травня 2016 року № 281).

До елементів регіональної екологічної мережі області включені такі основні блоки:

1 - природні регіони, де зосереджено наявні та плановані природно-заповідні території. Насамперед це регіони:

- Кременецького горбогір'я та прилеглих територій,
- Малого Полісся
- Волинської височини
- Надслучанських дислокацій
- Поліської низовини з унікальними екосистемами боліт та лісових комплексів
- Річкові екосистеми

2 - основні комунікаційні елементи регіональної екологічної мережі, а саме – широтні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру:

- Долини Прип'яті (міжнародний)
- Волинської височини (міжнародний)
- Малополіський (Малополісько-Горинський)
- Північноподільський (як складова Галицько-Слобожанського національного екокоридору)

3 - меридіональні природні коридори, просторово обмежені долинами середніх і

малих річок: Стиру, Горині, Ікви, Случі та інші, які об'єднують водні та заплавні території – шляхи міграції численних видів рослин і тварин.

На основі цих принципів науково обґрунтована й розроблена система важливіших складових регіональної екомережі – природних ядер та екокоридорів.

Виділені важливіші ключові території (ядра) – переважно національного та макрорегіонального значення. Ці ядра узгоджені зі структурою Поліського екологічного коридору національної екологічної мережі України (Фіторізноманіття. 2006). Відповідно, ці ядра визначені на картографічному рівні в системі базових елементів регіональної екологічної мережі.

До цієї категорії ядер належать:

1. Прип'ять-Стохідське
2. Білоозерсько-Черемське
3. Перебродське
4. Сиропогонське
5. Соминське
6. Надслучанське
7. Дермансько-Острозьке (Бущанське)
8. Демидівське

Також виділені та картографічно візуалізовано важливіші екокоридори національного (у тому числі й міжнародного), міжрегіонального та регіонального рівнів:

1. Любешівсько-Зарічненський
2. Зарічненсько-Дубровицький
3. Соминсько-Перебродський
4. Сиропогонсько-Соминський
5. Сиропогонсько-Олевський
6. Соминсько-Надслучанський
7. Цумансько-Дубровицький
8. Любешівсько-Черемський
9. Черемсько-Білозерсько-Маневицький
10. Цумансько-Надслучанський
11. Дермансько-Горинський
12. Північноподільсько-Кременецький (Гологоро-Кременецький)
13. Малополіський

З них перших три екокоридори регіонального рівня формують Любешівсько-Перебродський екокоридор національної екомережі у складі Поліського екокоридору макрорівня.

Сиропогонсько-Олевський, Любешівсько-Черемський, Черемсько-Білозерсько-Маневицький, Цумансько-Надслучанський, Північноподільсько-Кременецький (Гологоро-Кременецький) та Малополіський екокоридори відіграють міжрегіональне значення.

Крім того, в системі регіональної екомережі Рівненської області виділені річкові екокоридори, які відіграють важливу регіональну й міжрегіональну біокомунікативну роль в системі об'єктів водного та прибережно-водного середовища, об'єднуючи відповідні типи водних, прибережних та евтрофно-болотних типів оселищ: 14. Іквянський

15. Стирський південний
16. Горинський південний
17. Горинський північний

18. Случанський
19. Стирський північний
20. Великогоринський

Таблиця 5.1. Складові структурних елементів екологічної мережі

№ з/п	Адміністративно-територіальні одиниці області	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га									
				території та об'єкти природно-заповідного фонду	землі водного фонду	водно-болотні угіддя	водоохоронні зони	землі лісового фонду	полізахисні лісові смуги та інші захисні насадження, які не віднесені до земель лісового фонду	землі оздоровчого призначення і їх природними ресурсами землі рекреаційного призначення, які використовуються для організації масового відпочинку населення і туризму та впровадження спеціальних заходів	пасовища, сіножаті	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим статусом	інші природні території, об'єкти, землі
	Рівненська область	2005,1	1920,40	229,1	43,3	106,6	404,04	805,8	-	0,1	0,1	254,2	-

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Лісові ресурси в області розміщені нерівномірно, в основному зосереджені в її північній частині. У лісовому покриві хвойні породи дерев становлять 65,4 %, м'яколисті – 23,8 %, твердолисті – 10,8 %.

Особливу групу хвойних лісів на Рівненщині становлять ялинові ліси (у поліській частині області). У найбільш зволжених місцях зустрічаються сосново-ялинові ліси біломошники, де до ялини та сосни домішується вільха чорна.

Серед специфічних рослинних угруповань області слід згадати своєрідні «крейдянні ліси» (соснові та дубово-соснові асоціації на відслоненнях крейди), фрагменти яких зустрічаються у лісостеповій частині області, а також сусідні з ними рослинні угруповання «наскельних степів» (вишня степова, ковила волосиста, осока низька, люцерна розпростерта та інші). Старі дуби віком понад 250 років ростуть на площі 54 га в урочищі «Острожчин» Острозького району, на площі 14 га в урочищі «Олександрівка» Дубенського району. Дубові насадження збереглися в урочищі «Нетреба» Рокитнівського району на площі 52 га.

Всього понад 1,6 тис. видів рослин зустрічається на Рівненщині. Вони створюють зелене вбрання лісів, барвисті килими лук і галявин, простори боліт. Серед рослин є чимало рідкісних, що охороняються законом. 81 вид судинних рослин та грибів області занесено до Червоної книги України. Значну групу серед охоронних рослин становлять види з цікавою біологією – орхідеї та комахоїдні, взяті під охорону в багатьох країнах світу.

Тундрові й тайгові види у флорі України є залишками тих часів, коли північна частина її території була вкрита льодовиком. У флорі Рівненщини близько двох десятків таких видів. Наприклад, плавуни – їхні повзучі стебла, що утворюють зелене плетіння, рясно вкриті вузькими жорсткими листками і схожі на волохатих звірів. Наукова назва «лікоподіум» у перекладі з грецької означає «вовча лапа».

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Загальна площа лісів Рівненської області становить 839,8 тис. га. З них у користуванні Державного агентства лісових ресурсів України – 719,0 тис. га, Міністерства оборони України – 12,5 тис. гектарів, Міндовкілля – 42,3 тис. га, землі спеціалізованих кооперативів – 66,0 тис. га. Лісистість області становить 36,4%. Відомості про землі лісогосподарського призначення області наведені в табл. 5.2.

Таблиця 5.2. Землі лісогосподарського призначення

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення у тому числі:	тис. га	839,8
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га, %	719,0
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних ССВК	тис. га	66,0
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів Міндовкілля	тис. га	42,3
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	
1.5	площа земель лісогосподарського призначення Міноборони	тис. га	12,5
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю л/г підприємств ДАЛРУ	тис. га	641,5
3.	Загальний запас деревини за звітний період	тис. м ³	133166,82
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	м ³	160
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га	0,7
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	116
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі області)	%	36,4

Лісовідновні заходи здійснюються в обсягах, які забезпечують повне заліснення площ зрубів від рубок головного користування в межах розрахункових лісосік, суцільних санітарних рубок тощо.

Роботи з лісовідновлення спрямовані на підвищення біологічної стійкості та продуктивності насаджень шляхом введення до їх складу високопродуктивних швидкоростучих порід-інтродуцентів (модрина, бука, ялини, дуба червоного, інших) та шляхом переведення лісового насадництва на генетико-селекційну основу, що передбачає збільшення обсягів заготівлі насіння з покращеними властивостями з об'єктів постійної лісонасінневої бази, вирощування садивного матеріалу та створення лісових культур з його використанням. Це дає можливість підвищити продуктивність лісів на 15-20 %. Для виконання робіт з лісовідновлення на лісових розсадниках державних лісогосподарських підприємств щороку заплановано вирощувати понад 30 млн. садивного матеріалу сіянців порід дерев та понад 150 тис. садженців.

Упродовж 2019-2023 років забезпечено перевиконання основних планових завдань із лісокультурної та лісогосподарської діяльності. Зокрема, здійснено роботи із лісовідновлення на землях державного лісового фонду на площі 23,8 тис. га. в тому числі проведено посів і посадку лісу на площі 16,4 тис.га. У 2023 році роботи з лісовідтворення виконані на площі 3719,4 га, в тому числі посадка і посів лісових культур проведені на площі 2582,3 га. Лісовідновлення, лісорозведення та створення лісових насаджень в області наведено в табл. 5.3.

Таблиця 5.3. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісогосподарського призначення	4887	5021	5379	4766	3719,4
в т.ч. посадка і посів лісових культур	3592,6	3518,1	3668	3017	2582,3
Створення захисних насаджень на непридатних для с/г землях	8	-	-	-	-
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-

Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2023 році наведене в табл. 5.4.

Таблиця 5.4. Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення

Назва користувачів (філії)	Категорія лісів	Усього, га/куб.м	У тому числі за господарствами (ліквідна левевина, тис.м3)					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	запас, м3	площа, га	запас, м3	площа, га	запас, м3
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Березнівське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	2,7/684	2,7	684	0	0	0	0
	3	0	0	0	0	0	0	0
	4	191,0/29246	159,5	22055	5,3	1121	26,2	6070
	Разом	193,7/29930	162,2	22739	5,3	1121	26,2	6070
Висоцьке ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	0	0	0	0	0	0	0
	3	4,9/1037	2,1	495	0	0	2,8	542
	4	265,7/50395	232,9	43771	3,4	635	29,4	5989
	Разом	270,6/51432	235,0	44266	3,4	635	32,2	6531
Дубенське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	15,6/5133	2,6	807	9,8	3512	3,2	814
	3	8,3/2002	0	0	5,4	1335	2,9	667
	4	236,4/56963	179,0	37028	26,6	8449	30,8	11486
	Разом	260,3/64098	181,6	37835	41,8	13296	36,9	12967
Клесівське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	0,5/117	0	0	0	0	0,5	117
	3	7,9/1987	5,4	1353	1,0	291	1,5	343
	4	345,6/73067	294,5	60693	12,2	3249	38,9	9125
	Разом	354/75171	299,9	62046	13,2	3540	40,9	9585

Продовження таблиці 5.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Костопільське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	168,7/38806	59,4	14838	33,4	8039	75,9	15929
	3	5/1173	2,8	636	0,8	229	1,4	308
	4	285,3/82928	193,5	62725	17,2	3789	74,6	16414
	Разом	459/122907	255,7	78199	51,4	12057	151,9	32651
Рокитнівське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	0,9/210	0,9	210	0	0	0	0
	3	2,8/492	2,8	492	0	0	0	0
	4	206,8/32816	139,2	19229	5,7	1332	61,9	12255
	Разом	210,5/33518	142,9	19931	5,7	1332	61,9	12255
Сарненське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	37,6/9984	24,6	7017	1,3	355	11,7	2612
	3	4,6/1114	3,8	915	0,6	162	0,2	37
	4	427,2/117309	363,2	103166	5,9	1323	58,1	12820
	Разом	469,4/128407	391,6	111098	7,8	1840	70	15469
Соснівське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	0	0	0	0	0	0	0
	3	0	0	0	0	0	0	0
	4	218,1/50466	184,7	42447	6,3	1510	27,1	6509
	Разом	218,1/50466	184,7	42447	6,3	1510	27,1	6509
Рафалівське ЛГ	1	0	0	0	0	0	0	0
	2	4,1/873	1,2	241	-	-	2,9	632
	3	9,3/2120	4,4	1105	-	-	4,9	1015
	4	176,8/44293	111,4	28603	4,1	976	61,3	14714
	Разом	190,2/47286	117	29949	4,1	976	69,1	16361

З метою недопущення виникнення пожеж у лісових масивах області спеціалістами лісогосподарських підприємств області постійно проводилась роз'яснювальна робота серед населення щодо необхідності дотримання правил пожежної безпеки під час перебування у лісових масивах і на торфополях, попередження випадків необережного поводження з вогнем та недопущення розпалювання вогнищ. Лісокористувачами області прийняті рішення про обмеження відвідування лісів населенням та в'їзду до них транспортних засобів у період високої пожежної небезпеки, розроблено комплексні плани-заходи на поточний рік із запобігання виникнення пожеж та їх гасіння з відповідними розрахунками сил та засобів. З цією метою в'їзди до лісових масивів обладнані шлагбаумами.

З метою оперативного реагування на виникнення лісових пожеж у складі лісогосподарських підприємств області діє 17 лісових пожежних станцій укомплектованих 88 пожежними автомобілями, 47 лісопожежними модулями, 189 тракторами з ґрунтообробним обладнанням, 159 мотопомпами, 938 ранцевими лісовими вогнегасниками, різноманітним протипожежним обладнанням. В кожному лісництві створені пункти зосередження протипожежної техніки, обладнання та інвентарю. Пункти укомплектовані транспортом для доставки пожежних команд до місця гасіння лісових пожеж, пристосованою технікою та обладнанням для їх гасіння, ємностями для створення запасів води та об'єктовими резервними запасами паливно-мастильних матеріалів. Сформовано пожежні команди з гасіння лісових пожеж. В особливо небезпечних в пожежному відношенні лісових масивах лісовою охороною разом з працівниками відомчого підрозділу поліції систематично проводяться патрулювання на попередньо розроблених маршрутах.

Для підвищення оперативності у боротьбі з лісовими пожежами в насадженнях лісового фонду влаштовані штучні пожежні водойми та збудовані пірси для забору води пожежною технікою.

У лісогосподарських філій на території Рівненської області ДП «Ліси України» створена мережа протипожежного спостереження, яка складається з 91 спостережного пункту, з яких 86 – вежі, працює 47 телевізійних систем відеоспостереження. Для оперативної інформації діє система радіозв'язку з 299 радіостанцій.

Загибель лісових насаджень від пожеж у 2023 році наведена в таблиці 5.5.

Таблиця 5.5. Загибель лісових насаджень від пожеж

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га Площа на 1 випадок, га					Завдані збитки, тис. грн.	
			Лісові землі		Нелісові землі	2023 рік, га	2022 рік, га	всього	в т.ч. побічні
			всього	в т.ч. верховими					
1	ДП Березнівський ЛГ	-	-	-	-	-	-	-	-
2	ДП Клеванський ЛГ	-	-	-	-	-	-	-	-
3	ДП Клесівський ЛГ	-	-	-	-	-	-	-	-
4	ДП Дубенський ЛГ	-	-	-	-	-	<u>0,3</u> 0,3	-	-
5	ДП Рафалівський ЛГ	-	-	-	-	-	<u>3,0</u> 3,0	-	-
6	ДП Костопільський ЛГ	-	-	-	-	-	<u>0,9</u> 0,9	-	-
7	ДП Остківський ЛГ	-	-	-	-	-	-	-	-
8	ДП Сарненський ЛГ	-	-	-	-	-	<u>0,5</u> 0,5	-	-
9	ДП Соснівський ЛГ	-	-	-	-	-	-	-	-
	ВСЬОГО	-	-	-	-	-	<u>4,7</u> 4,7	-	-

Заготівля другорядних лісових матеріалів, побічні лісові користування і використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних, освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт відносяться до спеціального використання лісових ресурсів місцевого значення, тому проводиться згідно з вимогами Лісового кодексу України.

Порядок використання лісових ресурсів був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року № 761, рішенням обласної ради від 22 квітня 2011 року № 265 «Про порядок і умови виділення лімітів та організації справляння збору при здійсненні побічних користувань і заготівлі другорядних лісових матеріалів». Заготівля (в тому числі закупка у населення) дикорослих плодів, ягід, горіхів, грибів, лікарської технічної сировини тощо в області в 2023 році проводились на основі лімітів та дозволів, виданих постійними лісокористувачами.

Протягом всього сезону заготівлі лісовою охороною області і оперативними групами, створеними із представників органів місцевого самоврядування, фіскальних, природоохоронних та правоохоронних органів, проводився постійний контроль за повним використанням суб'єктами підприємницької діяльності виділених лімітів на заготівлю лісових ресурсів. Використовуються наявні ліміти не повністю через зменшення заготівель лісових ресурсів суб'єктами підприємницької діяльності у зв'язку зі зниженням попиту на цю сировину, з низькою врожайністю окремих видів ягід та грибів через посуху.

Затверджені та виділені ліміти на заготівлю побічних лісових ресурсів постійними лісокористувачами в 2023 році наведені в табл. 5.6.

Таблиця 5.6. Заготівля недревних рослинних ресурсів

<i>Назва сировини</i>	<i>Затверджено лімітів на заготівлю, тонн</i>	<i>Виділено лімітів, тонн</i>
Дикорослі ягоди	7349,17	2382
Гриби	2051,7	505,4
Соки деревні	1145	0
Лікарська технічна сировина	1407,28	44
Всього	11953,15	2931,4

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

З метою збереження типових та унікальних природних комплексів з усією сукупністю їх компонентів, в тому числі біологічного та ландшафтного різноманіття створено об'єкти природно-заповідного фонду області. Найбільшими з них є Рівненський природний заповідник, національний природний парк «Дермансько-Острозький», Нобельський національний природний парк та національний природний парк «Пуца Радзівіла».

Відповідно до 4 видання Червоної книги України на території Рівненського природного заповідника станом на 01.01.2024 року зареєстровано 50 видів рослин та 3 види грибів, занесених до Червоної книги. До Європейського червоного списку занесено 19 видів судинних рослин (згідно IUCN RedListofThreatenedSpecies, Version 2021.3. www.iucnredlist.org), до Додатку 1 Бернської конвенції – 4 види, регіонально рідкісних – 52 види (Відповідно до: «Переліку регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Рівненської області» занесені до переліку регіонально рідкісних видів рослин Рівненської області від 7 грудня 2018 р. №1229). У 2023 році працівниками заповідника було виявлено 52 нових місцезростань 15-ти відомих видів рослин раритетної флори.

Рослинний світ заповідника використовується виключно в наукових цілях, здебільшого з метою інвентаризації та обліку чисельності без вилучення з природи. В окремих випадках проводиться відбір зразків флори в гербарій заповідника з метою подальшого встановлення видової приналежності в камеральних чи лабораторних умовах, що здійснюється в межах погоджених лімітів та виданих дозволів на відбір гербарних зразків. У 2023 році з території заповідника працівниками проводився відбір зразків рослин, гербарій поповнився 91 зразком.

В складі флори території національного природного парку «Дермансько-Острозький» нараховується 160 видів судинних рослин, 5 видів мохів та 2 види грибів, які підлягають охороні на різних рівнях. Це види, занесені до Додатку № 1 Бернської конвенції (8 видів), до списку CITES (18 видів) та Європейського Червоного списку (2 види) – міжнародний рівень охорони, Червоної книги України (51 вид) – державний рівень та списку рослин, які охороняються у Рівненській області (113 видів) – регіональний рівень.

Станом на 01.01.2024 р. інвентарний перелік флори Нобельського національного природного парку, в порівнянні з попереднім роком збільшився на 80 видів та становить 521 вид вищих судинних рослин із 117 родин. До Червоної книги України занесено 17 видів рослин. За природоохоронним статусом 2 види є рідкісними, 10 видів – вразливими, 5 видів – неоціненими.

За попередніми даними інвентарний перелік флори національного природного парку «Пуца Радзівіла» складає 457 видів вищих судинних рослин, з них до Червоної книги України занесено 12 видів рослин.

Таблиця 5.7. Види рослин та грибів, які охороняються у 2023 році

Показники	Рівненський природний заповідник	НПП «Дермансько-Острозький»	Нобельський НПП	НПП «Пуца Радзівіла»
1	2	3	4	5
Загальна кількість видів рослин та грибів, од.	1513	1118	521	457
Види рослин та грибів, занесені до Червоної книги України, од.	53	51	17	12
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, од.	4	8	3	-

1	2	3	4	5
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	13	18	5	-

Таблиця 5.8. Перелік видів рослин та грибів, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2024 року)

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	Регіонально-рідкісні види	CITES	Європейський червоний список	Червоний список МСОП
1	2	3	4	5	6	7
Абрикос звичайний <i>Armeniaca vulgaris</i> Mill.						DD
Агрус відхилений <i>Grossularia reclinata</i> (L.) Mill.			+			
Айстра степова <i>Aster amellus</i> L.			+			
Аконіт шерстистовустиий <i>Aconitum lasiostomum</i>			+			
Анемона лісова <i>Anemone sylvestris</i> L.			+			
Андромеда багатоліста <i>Andromeda polifolia</i> L.			+			
Аспленій волосовидний <i>Asplenium trichomanes</i>			+			
Аспленій муровий <i>Asplenium ruta-muraria</i>			+			
Астрагал піщаний <i>Astragalus arenarius</i> L.					+	
Астранція велика <i>Astrantia major</i> L.			+			
Ахірофорус плямистий <i>Achyrophorus maculatus</i> (L.) Scop.			+			
Багатоніжка звичайна <i>Polypodium vulgare</i> L.			+		+	
Багаторядник Брауна <i>Polystichum braunii</i> (Spenn) Fee*			+			
Багаторядник шипуватий <i>Polystichum aculeatum</i>			+			
Баранець звичайний <i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh. ex Schrank et Mart.	+					
Береза низька <i>Betula humilis</i> Schrank.	+					
Бекманія звичайна <i>Beckmannia eruciformis</i> (L.) Host			+			
Билинець комарниковий <i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. Br.	+			+		
Бобівник трилистий <i>Menyanthes trifoliata</i> L.					+	
Борідник паростковий <i>Jovibarba sobolifera</i> (Sims) Opiz	+					
Булатка велико квіткова <i>Cephalanthera damasonium</i> (Mill.) Druce.	+			+		
Булатка довголіста <i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch	+			+	+	
Булатка червона <i>Cephalanthera rubra</i> (L.) Rich.	+			+		
Валеріана цілоліста <i>Valeriana simplicifolia</i>			+			
Верба лапландська <i>Salix lapponum</i> L.	+					
Верба мирзиноліста (чорніюча) <i>Salix myrsinifolia</i> Salisb			+			
Верба Старке <i>Salix starkeana</i> Willd.	+					
Верба чорнична <i>Salix myrtilloides</i> L.	+					
Верес звичайний <i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull					+	
Вероніка лікарська <i>Veronica officinalis</i> L.					+	
Вероніка струмкова <i>Veronica beccabunga</i> L.			+		+	LC
Вероніка широколіста <i>Veronica teucrium</i> L.			+			
Вишня степова <i>Cerasus fruticosa</i>			+			
Відкашник звичайний <i>Carlina vulgaris</i> L.			+			
Вовчі ягоди звичайні <i>Daphne mezereum</i> L.			+			
Вовчі ягоди пахучі <i>Daphne cneorum</i> L.	+					
Водяна соснка звичайна <i>Hippuris vulgaris</i> L.			+			
Водяний жовтець водний <i>Battachium aquatile</i> (L.) Dumort			+			
Водяний жовтець волосистолістий <i>Batrachium trichophyllum</i> (Chai) Bosch			+			
Водяний жовтець завитий <i>Batrachium circinatum</i> (Sibth.) Spach			+			
Водяний різак алоесвидний <i>Stratiotes aloides</i> L.					+	
Водяний хрін короткоплодий <i>Rorippa brachycarpa</i> (C.A. Mey.) Hayek					+	
Вольфія безкоренева <i>Wolffia arrhiza</i> (L.) Horkel ex Wimm.			+			
Волошка фрігійська <i>Centaurea phrygia</i> L.			+			
В'яз гладкий <i>Ulmus laevis</i> Pall.						DD
Гачківник глянкуватий <i>Hamatocaulis vernicosus</i> (Mitt.) Hedenäs.		+				
Гвоздика армерійоподібна <i>Dianthus armeria</i> L.			+			
Гвоздика голувата <i>Dianthus glabriusculus</i>			+			
Гвоздика картузіанська <i>Dianthus carthusianorum</i> L.			+			
Гвоздика несправжньо-відстовбурчена <i>Dianthus pseudosquarrosus</i> (Novak). Klok.			+			
Гвоздика стиснуточашечкова <i>Dianthus stenocalyx</i> Juz			+			
Гвоздика несправжньо-лізнь <i>Dianthus pseudoserotinus</i> Blocki	вр.		+			

1	2	3	4	5	6	7
Герань криваво-червона <i>Geranium sanguineum</i> L.			+			
Герань лісова <i>Geranium sylvaticum</i> L.			+			
Гвоздика несправжньофізнія <i>Dianthus pseudoserotinus</i> Blocki	вр.	.				
Гелодій Бландова <i>Helodium blandowii</i> (F.Weber et D.Mohr) Warnst.	+					
Герань темна <i>Geranium phaeum</i>			+			
Гірчак звичайний <i>Polygonum aviculare</i> L.					+	
Глечики жовті <i>Nuphar lutea</i> (L.) Smith					+	
Глід український <i>Crataegus ucrainica</i> Pojark					+	
Гніздівка звичайна <i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.	+			+		
Голокучник дубовий <i>Gymnocarpium dryopteris</i>			+			
Голокучник Роберта <i>Gymnocarpium robertianum</i>			+			
Гравілат міський <i>Geum urbanum</i> L.					+	
Грицики звичайні <i>Capcella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.					+	
Гронянка багатороздільна <i>Botrychium multifidum</i> (S.G.Gmel.) Rupr.	рд					
Гронянка півмісяцева <i>Botrychium lunaria</i> (L.) Sw.	вр					
Груша звичайна <i>Pyrus communis</i> L.					+	
Гудійсра повзуча <i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.	+			+	+	
Дзвоники оленячі <i>Campanula cervicaria</i>			+			
Дзвоники болонські <i>Campanula bononiensis</i> L.			+			
Дзвоники широколисті <i>Campanula latifolia</i> L.			+			
Дзвоники персиколісті <i>Campanula persicifolia</i> L.			+			
Дикран зелений <i>Dicranum viride</i> (Sull. et Lesq.) Lindb.		+				
Дрік германський <i>Genista germanica</i> L.			+			
Дуб звичайний <i>Quercus robur</i> L.					+	
Дуб скельний <i>Quercus petraea</i> (Mattuschka) Liebl.			+			
Жабурник звичайний <i>Hydrocharis morsus-ranae</i> L.					+	
Жеруха гірка <i>Cardamine amara</i> L.			+		+	
Жеруха лучна <i>Cardamine pratensis</i> L.					+	
Живокіст лікарський <i>Symphytum officinale</i> L.					+	
Жимолость пухната <i>Lonicera xylosteum</i>			+			
Жировик Лезеля <i>Liparis loeselii</i> (L.) Rich.	+	+		+	+	
Жовтозілля Якова <i>Senecio jacobaea</i> L.						DD
Жовтець вогнистий <i>Ranunculus flammula</i> L.					+	LC
Жовтець сланкий <i>Ranunculus reptans</i> L.			+		+	
Жовтець повзучий <i>Ranunculus repens</i> L.					+	
Жовтець язиколістий <i>Ranunculus lingua</i> L.					+	
Журавлина дрібноплісна <i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. Ex Rupr.	+					
Звіробій звичайний <i>Hypericum perforatum</i> L.					+	
Звіробій гірський <i>Hypericum montanum</i> L.			+			
Звіробій сланкий <i>Hypericum humifusum</i>			+			
Звіробій стрункий <i>Hypericum elegans</i> Stephan ex Willd.			+		+	
Звіробій чотирикрилий <i>Hypericum tetrapterum</i> Fries			+			
Зелениця сплюснута <i>Diphasiastrum complanatum</i> (L.) Holub	+					
Зелениця триколоськова <i>Diphasiastrum tristachyum</i> (Pursh) Holub	+					
Зелениця Цайллера <i>Diphasiastrum zeilleri</i> (Rouy) Holub	+					
Зимолібка зонтична <i>Chimaphila umbellata</i> (L.) W.Barton			+			
Зіновать регенсбурська <i>Chamaecytisus ratisbonensis</i>			+			
Зніт дрібноквітковий <i>Epilobium parviflorum</i> Schreb.						LC
Зозуліні сльози яйцеподібні <i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.	+			+		
Зозуліні черевички справжні <i>Cypripedium calceolus</i> L.	+	+		+		
Зубниця бульбиста <i>Dentaria bulbifera</i> L.			+			
Зубниця залозиста <i>Dentaria glandulosa</i> Waldst. Et Kit			+			
Егагропіла лінея, кладофора куляста <i>Aegagropila linnaei</i> Kütz.	рд					
Еремогоне скельна <i>Eremogone saxatilis</i>			+			
Еспарцет піщаний <i>Onobrychis arenaria</i> (Kit.) DC.			+			
Їжача голівка маленька <i>Sparganium minimum</i> Wallr.			+			
Їжача голівка пряма <i>Sparganium erectum</i> L.					+	
Кадило сарматське <i>Melittis sarmatica</i>			+			
Калачики вирізані <i>Malva excise</i>			+			
Калина звичайна <i>Viburnum opulus</i> L.					+	
Калюжниця болотна <i>Caltha palustris</i> L.					+	LC
Кипець великий <i>Koeleria grandis</i> Bess. Ex Gorski			+			
Китятки гіркуваті <i>Polygala amarella</i>			+			
Клопогін європейський <i>Cimicifuga europaea</i>			+			
Козельці українські <i>Tragopogon ucrainicus</i>					+	
Коломонночок зігнутий <i>Succisella inflexa</i> (Kluk) G.Beck	рд					
Комиш лісовий <i>Scirpus sylvaticus</i> L.					+	
Комиш укорінливий <i>Scirpus radicans</i> Schkuhr					+	
Конвалія звичайна <i>Convallaria majalis</i> L.					+	

1	2	3	4	5	6	7
Конюшина альпійська <i>Trifolium alpestre</i> L.			+		+	
Конюшина гірська <i>Trifolium montanum</i> L.			+			
Конюшина лучна <i>Trifolium pratense</i> L.					+	
Конюшина польова <i>Trifolium arvense</i> L.					+	
Коручка болотна <i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz	+			+	+	LC
Коручка темно-червона <i>Epipactis atrorubens</i> (Hoffm. Ex Bernh.) Schult.	+			+	+	
Коручка чемерниковидна <i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz	+			+	+	
Косарики черепахасті <i>Gladiolus imbricatus</i> L.	+					
Костриця поліська <i>Festuca polesica</i> Zapal.			+			
Котячі лапки дводомні <i>Antennaria dioica</i> (L.) Gaertn	.		+			
Кропива дводомна <i>Urtica dioica</i> L.					+	
Кука озерна <i>Schoenoplectus lacustris</i> (L.) Palla					+	
Куколиця дводомна <i>Melandrium dioicum</i> (L.) Coss. et Germ.			+			
Купальниця європейська <i>Trollius europaeus</i>			+			
Купина пахуча <i>Polygonatum odoratum</i> (Mill.) Druse					+	
Кушир підводний <i>Ceratophyllum submersum</i> L.			+		+	
Кушир темно-зелений <i>Ceratophyllum demersum</i> L.					+	
Латаття біле <i>Nymphaea alba</i> L.			+		+	
Латаття сніжно-біле <i>Nymphaea candida</i> J. Et C. Presl			+		+	
Лешиця волотиста <i>Gypsophila paniculata</i> L.			+			
Лешиця рівновершинна <i>Gypsophila fastigiata</i> L.			+			
Лепешняк великий <i>Glyceria maxima</i> (C. Hartm) Holub.					+	
Лепешняк плаваючий <i>Glyceria fluitans</i> (L.) R. Br.					+	
Лікоподієлла заплавна <i>Lycopodiella inundata</i> (L.) Holub	+					LC
Лілія лісова <i>Lilium martagon</i> L.	+					
Ломиніс прямий <i>Clematis recta</i> L.			+			
Ломикамінь болотний <i>Saxifraga hirculus</i> L.	+	+				
Лопух справжній <i>Arctium lappa</i> L.					+	
Лунарія оживаюча <i>Lunaria rediviva</i> L.	+					
Любка дволиста <i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	+			+	+	
Любка зеленоквіткова <i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Reichenb.	+			+	+	
Льон жовтий <i>Linum flavum</i>			+			
М'якух болотний, хамарбія болотна <i>Hammarbya paludosa</i> (L.) O.Kuntze	+			+	+	
Маруна щиткова <i>Pyrethrum corymbosum</i> L. Scop.			+			
Меезія тригранна <i>Meesia triquetra</i> (L. Ex Jolycl.) Angstr.	+					
Молодильник озерний <i>Isoetes lacustris</i> L.	+				+	
Молодило руське <i>Sempervivum ruthenicum</i> Schnittsp. et C.B. Lehm.			+			
Молочай гранчастий <i>Euphorbia angulata</i> Jacq.			+			
Морква дика <i>Daucus carota</i> L.					+	
Мутин собачий <i>Mutinus caninus</i> (Huds.) Fr.	+					
Мучниця звичайна <i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng.			+		+	
Наперстянка великоцвіта <i>Digitalis grandiflora</i> Mill.			+			
Незабудка литовська <i>Myosotis lithuanica</i>			+			
Одноквітка звичайна <i>Moneses uniflora</i>			+			
Оман високий <i>Inula helenium</i> L.			+			
Оман верболистий <i>Inula salicina</i> L.			+			
Омела біла <i>Viscum album</i> L.					+	
Омфалодес завитий <i>Omphalodes scorpioides</i> (Haenke) Schrank			+			
Орлики звичайні <i>Aquilegia vulgaris</i>			+			
Осока багнова <i>Carex limosa</i> L.			+		+	
Осока волотиста <i>Carex paniculata</i> L.			+		+	LC
Осока гірська <i>Carex montana</i> L.			+			
Осока гостра <i>Carex acuta</i> L.					+	LC
Осока дводомна <i>Carex dioica</i> L.	+					
Осока Девелла <i>Carex davalliana</i> Smith.	+					
Осока здута <i>Carex rostrata</i> Stokes					+	
Осока низька <i>Carex humilis</i>			+			
Осока побережна <i>Carex riparia</i> Curt.					+	LC
Осока повисла <i>Carex flacca</i>			+			
Осока пухирчаста <i>Carex vesicaria</i> L.					+	
Осока тонкокоренивищна <i>Carex chordoriza</i> Ehrh.	+				+	
Осока торфова <i>Carex heleonastes</i>	+					
Осока Хоста <i>Carex hostiana</i> DC.	+		+			
Осока чорна <i>Carex nigra</i> (L.) Reichard.						LC
Очиток їдкий <i>Sedum acre</i> L.					+	
Очиток шестирядний <i>Sedum sexangulare</i> L.			+			
Пажитниця багаторічна <i>Lolium perenne</i> L.					+	

1	2	3	4	5	6	7
Палуделла відстовбурчена <i>Paludella squarrosa</i> (Hedw.) Brid.	+					
Пальчатокорінник м'ясочервоний, зозульки м'ясочервоні <i>Dactylorhiza incarnata</i> (L.) Soo	+			+	+	
Пальчатокорінник плямистий <i>Dactylorhiza maculata</i> (L.) Soo	+			+		
Пальчатокорінник травневий <i>Dactylorhiza majalis</i> (Reichenb.) P.F. Hunt et Summ.	+			+		
Пальчатокорінник Фукса, зозульки Фукса <i>Dactylorhiza fuchsii</i> (Druce) Soo	+			+	+	
Паслін солодко-гіркий <i>Solanum dulcamara</i> L.					+	
Первоцвіт високий <i>Primula elatior</i>			+			
Перстач білий <i>Potentilla alba</i> L.			+			
Перстач темний <i>Potentilla obscura</i> Willd			+			
Півники болотні <i>Iris pseudacorus</i> L.					+	
Півники сибірські <i>Iris sibirica</i> L.	+					
Півники угорські <i>Iris hungarica</i> Waldst. et Kit.			+			
Підбіл звичайний <i>Tussilago farfara</i> L.					+	
Підмаренник посередній <i>Galium intermedium</i> Schult.			+			
Підсніжник білосніжний <i>Galanthus nivalis</i> L.	+					
Плаушник болотний <i>Hottonia palustris</i> L.					+	
Плаун булавовидний <i>Lycopodium clavatum</i> L.					+	
Плаун річний <i>Lycopodium annotinum</i> L.	+					
Плющ звичайний <i>Hedera helix</i>			+			
Подорожник великий <i>Plantago major</i> L.					+	
Порхавка болотяна <i>Bovista paludosa</i> Lévl.	+	.				
Прозанник плямистий <i>Trommsdorffia maculata</i> (L.) Bernh.			+			
Псевдокалієргон трирядний <i>Pseudocalliergon trifarium</i> (F. Weber et D. Mohr) Loeske	+					
Пухирник звичайний <i>Utricularia vulgaris</i> L.					+	
Пухирник малий <i>Utricularia minor</i> L.	+				+	
Пухирник середній <i>Utricularia intermedia</i> Hayne	+				+	
Пухівка струнка <i>Eriophorum gracile</i> Koch.			+		+	
Пухівка широколиста <i>Eriophorum latifolium</i> Hoppe						LC
Пшінка весняна <i>Ficaria verna</i> Huds.					+	
Рдесник довгий <i>Potamogeton praelongus</i> Wulf.			+		+	
Рдесник плаваючий <i>Potamogeton natans</i> L.					+	
Рдесник пронизанолистий <i>Potamogeton perfoliatus</i> L.					+	
Рдесник стиснутий <i>Potamogeton compressus</i> L.					+	
Рдесник туполистий <i>Potamogeton obtusifolius</i> Mert. & W.D.J.Koch		+				
Ринхоспора біла <i>Rhynchospora alba</i>			+			
Рівноплідник рутвицелистий <i>Isopyrum thalictroides</i> L.			+			
Рогіз вузьколистий <i>Typha angustifolia</i> L.					+	
Рогіз широколистий <i>Typha latifolia</i> L.					+	
Рододендрон жовтий <i>Rhododendron luteum</i> Sweet		+	+		+	
Роман напівфарбувальний <i>Anthemis subtinctoria</i> L.			+			
Росичка англійська (Р. Довголиста) <i>Drosera anglica</i> Huds.	+					
Росичка круглолиста <i>Drosera rotundifolia</i> L.			+		+	
Росичка середня <i>Drosera intermedia</i> Hayne	+					
Рутвиця орликолиста <i>Thalictrum aquilegifolium</i> L.			+			
Ряска мала <i>Lemna minor</i> L.					+	
Рядовка опенькоподібна <i>Tricholoma focale</i> (Fries) Ricken	+					
Сальвінія плаваюча - <i>Salvinia natans</i> L.		+				
Самосил часниковий <i>Teucrium scordium</i> L.			+			
Сашник іржавий <i>Schoenus ferrugineus</i> L.	+					
Свербіжниця ворсянколиста <i>Knautia dipsacifolia</i> Kreutzer			+			
Сверція багаторічна <i>Swertia perennis</i> L.	+					
Серпій фарбувальний <i>Serratula tinctoria</i> L.			+			
Синюха голуба <i>Polemonium caeruleum</i>			+			
Ситник бульбистий <i>Juncus bulbosus</i> L.	+				+	LC
Ситник жаб'ячий <i>Juncus bufonius</i> L.					+	
Ситник нитковидний <i>Juncus filiformis</i> L.			+			
Ситник розлогий <i>Juncus effusus</i> L.					+	
Ситник скупчений <i>Juncus conglomeratus</i> L.						LC
Ситник членистий <i>Juncus articulatus</i> L.					+	LC
Ситняг голчастий <i>Eleocharis acicularis</i> (L.) Roem. Et Schult.					+	
Ситняг сосочкоподібний <i>Eleocharis mamillata</i> H.Lindb.	+				+	
Ситовник жовтуватий <i>Pycreus flavescens</i> (L.) P. Beauv. ex Rchb.			+			
Скереда болотна <i>Crepis paludosa</i> (L.) Moench			+			
Скорзонера низька <i>Scorzonera humilis</i> L.			+			
Скополія карніолійська <i>Scopolia carniolica</i> Jacq.	+					

1	2	3	4	5	6	7
Скорпідій скорпіноподібний <i>Scorpidium scorpioides</i> (Hedw.) Limpr.	+					
Смородина блискуча <i>Ribes lucidum</i>			+			
Сонцесвіт звичайний <i>Helianthemum nummularium</i>			+			
Сон розкритий <i>Pulsatilla patens</i> (L.) Mill.	+	+				
Сон широколистяний <i>Pulsatilla latifolia</i> (L.) Mill., P. Patens	+	+				
Стрілолист стрілолистий <i>Sagittaria sagittifolia</i> L.					+	
Стародуб широколистяний <i>Laserpitium latifolium</i>			+			
Страусове перо звичайне <i>Matteuccia struthiopteris</i>			+			
Суниця лісова <i>Fragaria vesca</i> L.					+	
Суховершки великоквіткові <i>Prunella grandiflora</i> (L.) Scholl.			+			
Таволжник звичайний <i>Aruncus vulgaris</i> Rafin (<i>Aruncus dioicus</i> auct.			+			
Талабаниця (тисдалія) голостебла <i>Teesdalia nudicaulis</i> (L.) W.T. Aiton			+			
Тимофіївка лучна <i>Phleum pratense</i> L.					+	
Тимофіївка степова <i>Phleum phleoides</i> (L.) Karst.			+			
Тирлич звичайний <i>Gentiana pneumonanthe</i> L.			+		+	
Тисдалія голостебла <i>Teesdalia nudicaulis</i> (L.) R.Br.		+				
Товстянка звичайна <i>Pinguicula vulgaris</i> L.	+					
Тонконіг лучний <i>Poa pratensis</i> L.					+	
Тополя чорна <i>Populus nigra</i> L.						DD
Трутовик зонтичний <i>Polyporus umbellatus</i>	+					
Фегоптерис з'єднуючий <i>Phegopteris connectili</i>			+			
Фіалка гола <i>Viola rupestris</i>			+			
Фіалка собача <i>Viola canina</i> L.					+	
Фіалка триколірна <i>Viola tricolor</i> L.					+	
Фітеума колосиста <i>Phyteuma spicatum</i>			+			
Фітеума куляста <i>Phyteuma orbiculare</i> L.			+			
Хамедафна чашкова, торф'яниця чашечкова <i>Chamaedaphne calyculata</i> (L.) Moench	+					
Хара витончена <i>Chara delicatula</i> C. Agardh	+					
Хвощ болотний <i>Equisetum palustre</i> L.					+	LC
Хвощ великий <i>Equisetum telmateia</i>			+			
Хвощ рябий <i>Equisetum variegatum</i>			+			
Хвощ польовий <i>Equisetum arvense</i> L.					+	
Хвощ річковий <i>Equisetum fluviatile</i> L.					+	
Хміль звичайний <i>Humulus lupulus</i> L.					+	
Хрящ-молочник золотисто-жовтий <i>Lactarius chrysorrheus</i> Fr.	+					
Цибуля ведмежа <i>Allium ursinum</i> L.	+				+	
Цибуля часникова <i>Allium scorodoprasum</i> L.			+			
Цикута отруйна <i>Cicuta virosa</i>					+	
Цирцея альпійська <i>Circaea alpina</i> L.			+			
Цмин пісковий <i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench						NT
Черета поникла <i>Bidens cernua</i> L.					+	
Чина лісова <i>Lathyrus sylvestris</i> L.					+	
Чина чорна <i>Lathyrus niger</i> (L.) Bernh.			+			
Чистець германський <i>Stachys germanica</i> L.			+			
Чистотіл великий <i>Chelidonium majus</i> L.					+	
Чорниця <i>Vaccinium myrtillus</i> L.					+	
Шейхцерія болотна <i>Scheuchzeria palustris</i> L.	+					
Шпергель Морісона <i>Spergula morisonii</i> Boreau			+			
Шолудивник королівський <i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i> L.	+					
Щавель прибережний <i>Rumex hydrolapathum</i> Huds.					+	
Щитник австрійський <i>Dryopteris austriaca</i> (Jacq.) Woynar ex Schinz et Thell.			+			
Щитник гребенястий <i>Dryopteris cristata</i>			+			
Щитник розставлений <i>Dryopteris dilatata</i> (Hoffm.) A. Gray			+			
Щитолісник звичайний <i>Hydrocotyle vulgaris</i> L.	+				+	
Юридея несправжньоволошковидна <i>Jurinea pseudocyanoides</i> Klok.		+	+			
Юридея волошковидна <i>Jurinea cyanoides</i>		+				
Яблуня лісова <i>Malus sylvestris</i> Mill.					+	
Язичник сибірський <i>Ligularia sibirica</i> Cass.	вр.	+				
Ясен пенсильванський <i>Fraxinus pennsylvanica</i> L.						CR
Ясен звичайний <i>Fraxinus excelsior</i> L.						NT
Усього	78	13	140	19	115	22

Примітка: * категорії видів Червоної книги України 2009 р.
 зк (зн) – зникаючі
 вр – вразливі
 рд (рк, рідк) – рідкісні
 но (неоц) – неоцінені

**Червоний список Міжнародного союзу охорони природи та Європейський червоний список
 Близький до стану загрози зникнення / Near Threatened (NT)
 Знаходиться під невеликою загрозою / Least Concern (LC)
 Відомості недостатні / Data Deficient (DD)

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Список синтаксонів рослинності Рівненського природного заповідника за домінантною класифікацією рослинності та на засадах флористичної класифікації подано в 10 томі Літопису природи заповідника, з доповненням у 14 томі Літопису природи заповідника. В 2023 році нових синтаксонів не виявлено. Список рослинних угруповань, які належать до 13 синтаксонів, внесених до нового видання Зеленої книги України (2009):

22. Угруповання звичайнодубових лісів (*Quercetoroboris*) з домінуванням у травостой цибулі ведмежої (*Allium ursinum*);
43. Угруповання звичайнососнових лісів звичайноялівцевих (*Pineta (sylvestris) juniperosa (communis)*) та звичайнодубово–звичайнососнових лісів звичайноялівцевих (*Querceto (roboris)–Pineta (sylvestris) juniperosa (communis)*);
44. Угруповання звичайнососнових лісів жовторододендронових (*Pineta (sylvestris) rhododendrosa (lutei)*) та звичайнодубово–звичайнососнових лісів жовторододендронових (*Querceto (roboris)–Pineta (sylvestris) rhododendrosa (lutei)*);
46. Угруповання ялиново–клеювільхово–звичайнососнових лісів (*Piceeto (abietis)–Alneto (glutinosae)–Pineta (sylvestris)*) та ялиново–повислобerezово–звичайнососнових лісів (*Piceeto (abietis)–Betuleto (pendulae)–Pineta (sylvestris)*);
69. Угруповання ялинових лісів (*Piceetaabietis*);
129. Угруповання формацій горбасто–мочажинного комплексу фускум–магелланікум–сфагнової пригніченозвичайноснової (*Sphagneta (fusci, magellanici) depressipinetosa (sylvestris)*), осоково–сфагнової (*Cariceto (rostrataeetlimosae)–Sphagneta (cuspidati)*), шейхцерієво–сфагнової (*Scheuchzerieto–Sphagneta (cuspidati)*);
130. Угруповання формації фускум–сфагнової пригніченозвичайноснової (*Sphagneta (fusci) depressipinetosa (sylvestris)*);
131. Угруповання формацій шейхцерієво–сфагнової (*Scheuchzerieto (palustris)–Sphagneta*), осоково–шейхцерієво–сфагнової (*Cariceto–Scheuchzerieto (palustris)–Sphagneta*);
140. Угруповання формації глечиків жовтих (*Nupharetaluteae*);
141. Угруповання формації їжачої голівки маленької (*Sparganietaminimi*);
146. Угруповання формації латаття сніжно–білого (*Nymphaeetacandidae*);
149. Угруповання формації молодильника озерного (*Isoëtetalacustris*);
152. Угруповання формації пухирника малого (*Utricularietaminoris*).

На території національного природного парку «Дермансько-Острозький» виділено 19 угруповань з Зеленої книги України, які наведено нижче:

19. Угруповання звичайнодубових лісів (*Quercetoroboris*) з домінуванням площі звичайного (*Hedera helix*);
21. Угруповання звичайнодубових лісів (*Quercetoroboris*) з домінуванням у травостой скополії карніолійської (*Scopolia carniolica*);
22. Угруповання звичайно дубових лісів (*Quercetoroboris*) з домінуванням у травостой цибулі ведмежої (*Allium ursinum*);
26. Угруповання скельнодубово–звичайнодубових лісів (*Querceto (petraeae)–Quercetoroboris*);
31. Угруповання ацидофільних скельнодубових лісів (*Quercetopetraeae*);
35. Угруповання звичайносново–скельнодубових лісів (*Pineto (sylvestris)–Quercetopetraeae*);

40. Угрупування скельнодубово–звичайнососнових лісів (Querceto (petraeae)–Pineta (sylvestris));
46. Угрупування ялиново–клейковільхово–звичайнососнових лісів (Piceeto (abietis)–Alneto (glutinosae)–Pineta (sylvestris)) та ялиново–повислоберезово–звичайнососнових лісів (Piceeto (abietis)–Betuleto (pendulae)–Pineta (sylvestris));
53. Угрупування клейковільхових лісів (Alneto glutinosae) з домінуванням у травостойі страусового пера звичайного (Matteuccia struthiopteris);
61. Угрупування яворових лісів (Acereta pseudoplatani) з домінуванням у травостойі лунарії оживаючої (Lunaria rediviva);
62. Угрупування яворових лісів (Acereta pseudoplatani) з домінуванням у травостойі скополії карніолійської (Scopolia carniolica);
63. Угрупування яворових лісів (Acereta pseudoplatani) з домінуванням у травостойі цибулі ведмежої (Allium ursinum);
69. Угрупування ялинових лісів (Piceeta abietis);
102. Угрупування формації осоки низької (Cariceta humilis);
123. Угрупування формації іржавосашниково–гіпнової (Schoeneto (ferruginei)–Nupneta);
126. Угрупування формації осоки Девелла (Cariceta davallianae);
140. Угрупування формації глечиків жовтих (Nuphareta luteae);
144. Угрупування формації куширу напівзануреного (Ceratophylleta submersi);
146. Угрупування формації латаття сніжно-білого (Nymphaeeta candidae).

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

За даними департаменту житлово-комунального господарства, енергетики та енергоефективності облдержадміністрації площа зелених насаджень населених пунктів області станом на 01.01.2024 року складає 3119,93 га, із них площа зелених насаджень загального користування – 1115,53 га. Доглядом охоплено 983,83 га зелених насаджень загального користування (88,2 %), витрати на їх утримання за 2023 рік склали 52000,51 тис. грн.

Таблиця 5.9. Озеленення населених пунктів (у містах та селищах міського типу), га

Заходи	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Площа зелених насаджень загального користування	1032,5	1032,5	1115,53	1115,53	1115,53
Створено нових зелених насаджень	-	-	83,03	-	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень	-	-	-	-	-
Проведено догляд за насадженнями	929,07	929,07	985,08	982,73	983,83

Відповідно до розпорядження КМУ від 31.03.2010 № 777-р «Деякі питання проведення щорічної акції «За чисте довкілля» та дня благоустрою населених пунктів», у 2023 році на Рівненщині забезпечено проведення акції «За чисте довкілля» та дня благоустрою територій населених пунктів. Місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування здійснені заходи із благоустрою та озеленення населених пунктів області. Впорядковано та приведено до належного санітарного стану 4,8 млн.м² парків та скверів, 13,5 млн.м² прибудинкових територій, 2631 дитячих та спортивних майданчиків, 845 господарських майданчиків, 51,8 млн.м² тротуарів, вулиць та доріг населених пунктів, 1071 кладовище, 918 братських могил, меморіальних комплексів, місць почесних поховань, 1176 зупинок міського транспорту, 0,97 млн.м² берегів річок та водойм. Висаджено 6,6 тис. саджанців дерев, 2,95 тис. саджанців кущів. Ліквідовано 410 несанкціонованих звалищ у межах смуг

вулиць та доріг населених пунктів, на прибудинкових територіях та пустирях. Загальна вартість виконаних робіт склала понад 13 млн. грн.

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах області

Станом на 01.01.2024 року у Рівненському природному заповіднику зареєстровано 61 вид адвентивних рослин, що становить 8,7 % від загального списку судинних рослин заповідника. Наведені види поширені переважно на антропогенно порушених екотопах (узбіччя доріг, колишні торфорозробки, меліоративні канали, порушені землі в наслідок незаконного видобутку бурштину-сирцю, закинуті пасовища та рілля), які займають незначний відсоток території заповідника. Чисельність особин цих видів невелика і не становить загрози місцевому біорізноманіттю.

Протягом 2023 року працівниками Рівненського природного заповідника було здійснено дослідження щодо поширення і зростання адвентивних видів рослин. На підставі проведених польових досліджень території заповідника виявлено 5 адвентивних (чужорідних) видів судинних рослин, що мають статус інвазійних в Україні та Європі.

При аналізі списку флори національного природного парку «Дермансько-Острозький» виявлено 57 адвентивних види рослин, що становить 7,8 % від загального списку флори судинних рослин нацпарку. Дані види поширені переважно в порушених екотопах (узбіччя доріг, колишні торфорозробки, меліоративні канали, закинуті пасовища та рілля, межа з населеними пунктами), які займають незначний відсоток території нацпарку. Чисельність особин більшості адвентивних видів невелика і не становить загрози місцевому біорізноманіттю. Виключення становлять інвазійні види, зокрема золотушник канадський, угруповання якого займають значні площі на порушених торфовидобутком землях. Оскільки територія нацпарку оточена ділянками зі значним антропогенним впливом, прогнозується, що при подальших дослідженнях цей список буде значно більшим.

Таблиця 5.10. Інформація про інвазійні (чужорідні) види рослин

Назва виду (українська, латинська)	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдженню виду*
Дубчервоний (<i>Quercus rubra</i> L.)	-	Спеціальні заходи не проводилися. Пропонується: поступово вилучити вид зі складу деревних насаджень заповідника та заборонити його додаткові насадження.
Ерехтис нечуйвітровий (<i>Erechtites hieracifolius</i> (L.) DC.)	-	Спеціальні заходи не проводилися. Пропонується: вилучення особин виду в місцях його виявлення до бутонізації
Золотушник канадський (<i>Solidago canadensis</i> L.)		Спеціальні заходи не проводилися.
Клен ясенелистий (<i>Acer negundo</i> L.)		Спеціальні заходи не проводилися.
Розрив-трава дрібноквіткова (<i>Impatiens parviflora</i> DC.)	-	Спеціальні заходи не проводилися.
Черета листяна (<i>Bidens frondosa</i> L.)	-	Спеціальні заходи не проводилися.
Щириця звичайна (<i>Amaranthus retroflexus</i> L.)		Спеціальні заходи не проводилися.

Примітка: * За більшістю видів проводиться моніторинг їх місць зростань. Частина з них перебувають лише в антропогенно-порушених екотопах (узбіччя доріг, колишні торфорозробки, меліоративні канали)

За даними управління фітосанітарної безпеки ГО Держпродспоживслужби в області розповсюджені карантинні організми: бур'ян *амброзія полинолиста* на площі 159,603 га, шкідники *золотиста картопляна нематода* на площі 428,824 га, *західний кукурудзяний жук* на площі 1960,62 га та *американський білий метелик* на площі 117,6 га.

Фітосанітарний стан території (огляд поширення регульованих шкідливих організмів) Рівненської області за 2023 рік відображено в табл. 5.11.

Таблиця 5.11. Карантинний стан області, станом на 01.01.2024 року

№ з/п	Заражено				Площа зараження, га			
	Райони	Міст і населених пунктів	Присадибних ділянок	Господарств всіх форм власності	На присадибних ділянках	В господарствах всіх форм власності	На інших землях	Всього
<i>Карантинний бур'ян - амброзія полинолиста</i>								
1.	Вараський	2	-	1	-	30,0	0,01	30,01
2.	Дубенський	16	-	-	-	-	16,05	16,05
3.	Рівненський	22	-	2	-	32,88	49,943	82,823
4.	Сарненський	8	21	-	5,52	-	25,20	30,72
	Всього в області	48	21	3	5,52	62,88	91,203	159,603
<i>Шкідники</i>								
<i>Золотиста картопляна нематода</i>								
1.	Вараський	4	81	-	25,11	-	-	25,11
2.	Рівненський	10	237	-	75,04	-	-	75,04
3.	Сарненський	52	1509	-	328,674	-	-	328,674
	Всього в області	66	1827	-	428,824	-	-	428,824
<i>Західний кукурудзяний жук</i>								
1.	Дубенський	10	-	9	-	1288,45	-	1288,45
2.	Рівненський	9	-	10	-	672,17	-	672,17
	Всього в області	19	-	18	-	1960,62	-	1960,62
<i>Американський білий метелик</i>								
1.	Дубенський	1	-	-	-	-	4,5	4,5
2.	Рівненський	17	-	-	-	-	50,1	50,1
3.	Сарненський	5	-	-	-	-	63,0	63,0
	Всього в області	23	-	-	-	-	117,6	117,6

Державними фітосанітарними інспекторами протягом 2023 року проведено моніторинг території області на 19,7 тис.га посівних площ, а також 109,6 тис. м² складських приміщень на виявлення шкідливих організмів, що становить 101 % від загальної запланованої площі обстежень. Зокрема, проведено моніторинг на виявлення карантинних бур'янів, обмежено поширених в Україні, у всіх районах області на загальній площі понад 2 тис. га. У Рівненському районі виявлено нові вогнища карантинного бур'яну *амброзія полинолиста* на площі 8,25 га, на якій запроваджено карантинний режим (розпорядження голови Рівненської райдержадміністрації від 30.06.2023 №118, від 29.09.2023 №183). На сьогоднішній день в області запроваджений карантинний режим по *амброзії полинолистій* на площі 159,603 га. Проведено інвентаризацію старих вогнищ *амброзії полинолистій* на площі 151,353 га в 4 районах області (підтверджено наявність старих вогнищ на площі 149,943 га). Землевласниками та землекористувачами, на території яких є наявні вогнища *амброзії полинолистій*, під контролем державних фітосанітарних інспекторів проводилась боротьба на вогнищах як хімічним (внесенням гербіциду), так і механічним (виривання поодиноких рослин *амброзії*, скошування) методами.

Проведено обстеження посівів кукурудзи на виявлення західного кукурудзяного жука в 3 районах області на площі 2,3 тис. га, з них за допомогою феромонних пасток – 0,5 тис. га, виявлено західного кукурудзяного жука на площі 520,89 га, на якій запроваджено карантинний режим (розпорядження голови Рівненської райдержадміністрації від 14.08.2023 №154, розпорядження голови

Дубенської райдержадміністрації від 05.09.2023 №128). На сьогоднішній день в області запроваджений карантинний режим по західного кукурудзяного жука на площі 1960,62 га. Внаслідок проведеної інвентаризації вогнищ західного кукурудзяного жука карантинний організм не виявлено на всій запровадженій площі, на яких проводяться заходи по локалізації та ліквідації шкідника агротехнічним методом (дотримання сівозміни).

Проведено моніторинг на виявлення американського білого метелика в 4 районах на загальній площі 622,85 га, в т.ч. ревізії вогнищ повторно на площі 117,6 га (підтверджено наявність старих вогнищ на площі 72,7 га).

За результатами моніторингу посадок картоплі з одночасним відбором ґрунтових зразків на виявлення золотистої та блідої картопляних, колумбійської та несправжньої колумбійської галових, стеблової нематоди та раку картоплі на площі 100 га цист нематод (Дубенський район), РШО не виявлено.

Проведено інвентаризацію вогнищ золотистої картопляної нематоди. Проведено інвентаризацію вогнищ золотистої картопляної нематоди в 3 районах області 56 населених пунктах на площі 229,12 га. Внаслідок проведеної інвентаризації нематодовогнищних присадибних ділянок та аналізу 1044 ґрунтових зразків виявлено цисти золотистої картопляної нематоди на площі 145,53 га (677 присадибних ділянок), не підтверджено 83,59 га (367 присадибних ділянок).

Проведено візуальне обстеження складських приміщень на виявлення західного квіткового трипсу, тютюнової білокрилки, капрового жука та інших шкідників запасу на загальній площі 109,6 тис. м². Проведеними обстеженнями шкідливих організмів не виявлено.

Для встановлення фітосанітарного стану лісових насаджень на території області державними фітосанітарними інспекторами протягом 2023 року проведено обстеження 10,2 тис. га на виявлення 6 шкідників, внаслідок якого шкідливі організми не виявлені.

Станом на 31.12.2023 року в Рівненській області розроблено та впроваджено 13 програм з локалізації та ліквідації шкідливих організмів: 2 – борщівник Сосновського (Великоомелянська, Корнинська сільські ради Рівненського району), 3 – американський білий метелик (Гоцанський та Сарненський райони), 7 – амброзія полинолиста (Олександрійська сільська рада, Білокриницька сільська рада Оженинська сільська рада, Острозька міська рада Рівненського району, Миляцька сільська рада Сарненського району, Зарічненська сільська рада Вараського району, Радивилівська міська рада Дубенського району). На проведення заходів по програмах впродовж 2023 року виділено та освоєно 52,1 тис. грн.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ хребетних видів області широко представлений ссавцями, птахами, плазунами, земноводними, круглоротими та рибами.

Поліська зона характеризується великим розмаїттям фауни, серед представників якої зустрічаються і рідкісні у сучасній Україні представники хребетних (лось, рись, глухар, тетерук, рябчик тощо).

У лісостеповій зоні області зростає чисельність зайців, лисиць, мишовидних гризунів та землерийв, проте видовий склад лісової фауни тут значно бідніший, ніж у лісах Полісся (частіше зустрічаються лише білки, лісові куниці, дещо менше – вовки, дикі кабани тощо). Разом з тим, є чимало видів хребетних, які поширені всією територією області, не маючи певних регіональних ареалів. Серед таких представники орнітофауни – водоплавні, болотні та лучні птахи (качки, кулики, перепілки).

Найбільш поширені родини хребетних на Рівненщині:

- ссавці: білячі, боброві, вепрячі, вовчкові, гладконосі, зайцеві, землерийкові, їжаків, котяті, кротові, куницеви, мишині, нутрієві, оленячі, підковоносі, полівкові, полорогі, хом'якові;
- птахи: вівсянкові, воронові, в'юркові, голубині, дрімлюгові, дроздові, дятлові, жайворонкові, завирушкові, зозулеві, вивільгові, качині, королькові, кропивникові, ластівкові, лелекові, мартиніві, мухоловкові, норцеві, одудові, омелюхові, пастушкові, пищухові, плискові, серпокрильцеві, сивкові, сиворакшеві, синицеві, славкові, соколині, сорокопудові, тетерукові, ткачукові, фазанові, чаплєві, шпакові, яструбині;
- плазуни: веретінцеві, вужеві, гадюкові, черепахові (наземні), ящіркові;
- земноводні: жаб'ячі, квакшеві, круглозязикові, ропахові, саламандрові;
- риби: коропові, лососєві, окуневі, сомові, тріскові, шукові, бичкові, в'юнові, колючкові.

У межах зооценозів сосново-березових лісів, що домінують у поліській частині області та характеризуються зниженим кормовим і захисним потенціалом, відмічається відносно збіднення фауни хребетних. Простежується чітка залежність видового складу фауни та щільності окремих популяцій від віку і складу деревостанів, а також від сезонів року.

У молодих сосново-березових лісах (до 10 років), особливо у весняно-літній період, домінують окремі види плазунів та земноводних (ропухи, квакші, ящірки прудкі, веретінниці, звичайні вужі, гадюки), а також гніздові птахи (тетерук, болотна сова, дрімлюга тощо). Часто у молодих лісах годуються рябчики, зяблики, синиці, мухоловки та інші птахи, які гніздяться переважно у старих лісах.

З розвитком сосново-березових лісів крони їх все більше зникають, що збільшує захисні можливості лісу і сприяє поширенню лисиць, кабанів, косуль, єнотовидних собак тощо. При цьому у 25-30-річних лісах зменшується кількість птахів, майже зникають земноводні і плазуни.

У старих (50-60 років) соснових лісах інтенсивно розвивається підлісок, що сприятливо позначається на видовій різноманітності і щільності тваринного світу, особливо птахів та мишовидних гризунів.

Зооценози дубово-соснових лісів, що поширені переважно у південній частині області, відрізняються більшою видовою різноманітністю та щільністю пернатих і мишовидних гризунів (лісової полівки, жовтогорлої миші), що особливо помітно у теплі пори року. Одночасно зростає кількість трофічно пов'язаних з ними хижих птахів та звірів, насамперед куниць, ласок, лисиць, тхорів.

Багата кормова база дубово-соснових лісів, наявність зручних місць для гніздування і норіння, висока захисна здатність густих лісових масивів сприяють широкому розвитку інших видів хребетних – земноводних (ропухи, гостромордої жаби, квакші, тритонів), плазунів, птахів (особливо дроздових, дятлів, горобиних, а також тетеруків), інших різноманітних тварин, у тому числі цінних хутрових і промислових видів (косуль, диких кабанів тощо).

Зооценози водойм і річкових заплав притаманні водним об'єктам (річки, природні та штучні водойми) та прилеглим до них ділянкам заплав. Особливістю цих зооценозів є значне поширення іхтіофауни, представленої 10 родинами риб, насамперед коропами (плітка, лящ, ялець, в'язь, краснопірка, лин). Крім них зустрічаються представники щукових, сомових, окуневих, в'юнових. В останні десятиріччя успішно проводиться акліматизація окремих видів лососевих, форелі, білого амура, товстолобика та інших видів промислових риб. Проте основу ставкового господарства в області становить розведення короїв.

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства

Станом на 01.01.2024 року площа мисливських угідь області становить 1 млн. 367,7 тис.га, (лісові угіддя – 698,1 тис. га, польові – 577 тис. га, водно-болотні – 85,3 тис. га). Мисливські угіддя закріплені за 83 користувачами різних форм власності де зайнято біля 400 чоловік, які мають відповідно робочі місця.

Відповідно мисливські угіддя області надані в користування 44 громадським організаціям – 912,4 тис.га або 66,7 %, із них за системою УТМР (із 16 районними організаціями УТМР та КП «Мисливець» – 598,5 тис. га, що становить 43,7 %); 39 приватним організаціям – 455,3 тис.га або 33,3%

Державні лісомисливські господарства в області відсутні.

В області нараховується 20171 мисливець.

У зв'язку із Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» (зі змінами), Наказом начальника обласної військової адміністрації полювання в Рівненській області 08 липня 2022 року № 276 «Про встановлення обмежень щодо здійснення полювання та регулювання питань у галузі мисливського господарства на період воєнного стану на території Рівненської області» полювання в Рівненській області не проводилося.

Незважаючи на те, що в Україні мисливське господарство в теперішній час повністю збиткове, більшість користувачів безповоротно інвестують в мисливську галузь значні кошти.

Динаміка чисельності та добування основних видів мисливських тварин в області наведена в табл. 5.12-5.13.

Таблиця 5.12. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Вид мисливських тварин	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6
Копитні	17598	18551	18563	19195	20076
Кабан	394	407	477	654	862
Козуля	15195	15590	15552	15872	16353
Лось	1071	1085	1068	1091	1174
Олень благородний	898	1349	1326	1494	1598
Олень плямистий	-	-	-	-	-
Лань	40	70	89	84	89
Муфлон	-	50	51	-	-
Хутрові звірі	53345	55593	54904	53529	57780
Білка	4379	4579	4311	4510	4675

1	2	3	4	5	6
Бобер	5350	5231	5053	5116	5277
Борсук	1597	1576	1540	1564	1574
Видра	763	744	772	704	730
Вовк	95	106	110	111	180
Єнотовидний собака	577	649	657	639	721
Засп'я-русак	31949	32208	32564	33177	34651
Кіт лісовий	-	-	-	-	-
Куниця лісова	2707	2610	2592	2446	2578
Куниця кам'яна		396	316	-	0
Лисиця червона	780	769	737	771	2831
Норка американська	7	1681	-	-	-
Ондатра	4249	4144	3815	3716	3766
Рись	13	19	27	21	27
Тхір лісовий	879	881	798	754	770
Перната дичина	121069	415705	404162	45335	-
Гуси		1100	1305		
Кулики		55181	54881		
Голуби		125901	120036		
Фазан		1325	1433		
Сіра куріпка		12071	12250		
Перепілка		32946	30636		
Глухар	244	289	251	276	298
Качка	118918	116238	120198	43363	-
Тетерук	1907	1917	1762	1696	1743
Рябчик		3111	2947		
Лебідь		802	671		
Лиска		57744	51928		
Курочка водяна		3145	2935		
Норець великий (чомга)		3935	2929		

Таблиця 5.13. Добування основних видів мисливських тварин (голів)

Рік	Вид мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано	Причина невикористання
2019	Лось	-	-	-		
	Козуля	1692	1587	1358		
	Кабан	-	-	-		
	Олень благородний	74	63	44		
	Олень плямистий	-	-	-		
2020	Лось	-	-	-	-	
	Козуля	1649	1501	1321	148	Відсутність попиту
	Кабан	-	-	-	-	
	Олень благородний	69	63	35	6	Відсутність попиту
	Олень плямистий	-	-	-	-	
2021	Лось	-	-	-	-	
	Козуля	1696	1631	1514	78	Відсутність попиту
	Кабан	-	-	-	-	
	Олень благородний	121	117	90	20	Відсутність попиту
	Олень плямистий	-	-	-	-	
2022	Лось	-	-	1 факт браконерства	-	Червонокнижний вид
	Козуля	1721	-	-	-	-
	Кабан	-	-	-	-	-
	Олень благородний	113	-	-	-	-
	Олень плямистий	-	-	-	-	-
2023	Олень благородний	123	-	-	-	
	Лось європейський	-	-	-	-	Червонокнижний вид
	Косуля (козуля)	1706	-	1	-	
	Кабан	-	-	-	-	
	Олень плямистий	-	-	-	-	
	Лань	8	-	-	-	
	Муфлон	9	-	-	-	
	Бобер	144	-	-	-	
	Борсук	18	-	-	-	
	Куниця	31	-	-	-	
	Білка	10	-	-	-	
	Ондатра	10	-	-	-	

Для збільшення чисельності тварин в лісах області проводяться роботи з підвищення ефективності біотехнічних заходів, покращення стану охорони мисливських угідь від браконьєрства. Результативними заходами щодо охорони живих ресурсів від браконьєрів є проведення широкомасштабних операцій із залученням повітряного транспорту, автотранспорту і плавзасобів.

У 2023 році працівниками всіх інспектуючих служб (рибоохоронного патруля, держекоінспекції Поліського округу та Поліського лісового офісу) під час проведення систематичних рейдів щодо запобігання протизаконному добуванню мисливських тварин і вилову риби виявлено 838 фактів браконьєрства.

5.3.3. Стан і ведення рибного господарства

Рівненщина багата водними об'єктами як природного так і штучного походження, які цілком або частково придатні для ведення рибного господарства. В основному такими об'єктами являються штучні стави, водосховища та озера.

В області функціонують суб'єкти аквакультури, які здійснюють рибогосподарську діяльність у сфері аквакультури (вид сільськогосподарської діяльності, що пов'язаний зі штучним розведенням, утриманням та вирощуванням водних біоресурсів у повністю або частково контрольованих умовах для одержання продукції) відповідно до Закону України «Про аквакультуру».

За напрямками діяльності аквакультура здійснюється з метою: отримання товарної продукції аквакультури та її подальшої реалізації (товарна аквакультура); штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів; надання рекреаційних послуг (організація відпочинку громадян, надання права спортивного та любительського рибальства, зелений туризм тощо).

Основними напрямками отримання товарної аквакультури може бути випасна, ставкова та індустріальна аквакультура.

Для здійснення ставкової аквакультури використовуються рибогосподарські технологічні водойми, руслові, балочні та одамбовані рибницькі ставки, штучно відокремлені від материнських водних об'єктів (їх частин), обводнені торфові кар'єри в умовах рибницьких господарств (риборозплідники, нерестово-вирощувальні, товарні, повносистемні господарства). З метою здійснення випасної аквакультури використовуються рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), рибогосподарські технологічні водойми при цьому не використовуються (здійснюється за екстенсивною формою за відсутності негативного впливу на навколишнє природне середовище). Для індустріальної аквакультури використовуються рибницькі басейни, рибницькі садки, акваріуми, а також частини водних об'єктів із застосуванням спеціальних технологічних пристроїв – плавучих садків, колекторів для молюсків, установок замкнутого водопостачання тощо.

У 2023 році на території області в експлуатації суб'єктів аквакультури було 300 ставків (вирощувальних, нагульних, нерестових, маточних, тощо) загальною площею 1838,9 га, 6 резервуарів та басейнів загальним об'ємом 110 м³, а також установки замкнутого водопостачання об'ємом 622,6 м³.

Таблиця 5.14. Обсяги виробленої товарної продукції аквакультури у 2023 році

Назва виду	Ставки		Садки		Установки замкнутого постачання		Всього:	
	кількість, шт.	маса, кг	кількість, шт.	маса, кг	кількість, шт.	маса, кг	кількість, шт.	маса, кг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Короп звичайний	602494,00	120183,70	0,00	0,00	0,00	0,00	602494,00	120183,70

Амур білий	151727,00	5264,50	0,00	0,00	0,00	0,00	151727,00	5264,50
Гібрид товстолобиків	103 105,00	53 060,60	0,00	0,00	0,00	0,00	103 105,00	53 060,60
Карась сріблястий	139 407,00	23 823,00	0,00	0,00	0,00	0,00	139 407,00	23 823,00

Продовження таблиці 5.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Щука	1 142,00	1 710,00	80,00	180,00	0,00	0,00	1 222,00	1 890,00
Окунь звичайний	960,00	171,00	0,00	0,00	0,00	0,00	960,00	171,00
Райдужна форель	4 640,00	1 300,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4 640,00	1 300,00
Африканський сомик	4 230,00	838,00	0,00	0,00	127 632,00	82 490,80	131 862,00	83 328,80

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Основними природоохоронними установами області, що займаються відтворенням та охороною рідкісних і зникаючих видів тварин, є Рівненський природний заповідник, національні природні парки: «Дермансько-Острозький», «Нобельський» та «Пуца Радзівіла». На території цих заповідних об'єктів охороняється природний комплекс вцілому, в тому числі і його фауністична складова.

Станом на 01.01.2024 року на території Рівненського природного заповідника достовірно відмічено 296 видів тварин, що знаходяться під регламентованою національною або міжнародною охороною. Серед них – 106 видів із Червоної книги України, 56 – з Європейського червоного списку, 38 – з Червоного списку МСОП, 181 – із Додатку 2 Бернської конвенції, 66 – зі списку CITES, 29 – зі списку AEWA, 16 – зі списку EUROBATS, 98 – зі списку CMS.

Список фауни, що охороняється в національному природному парку «Дермансько-Острозький», включає 256 видів. Зокрема, до Червоної книги України занесено 68 видів, до Європейського червоного списку – 40 видів, із додатків 2 та 3 Бернської конвенції – 236 видів, Вашингтонською конвенцією охороняється 29 видів, Бонською конвенцією – 90 видів, з Червоного списку МСОП (IUSN) – 30 видів тварин, 32 види – зі списку AEWA, 15 видів – зі списку EUROBATS.

На території Нобельського національного природного парку охороняється 246 видів тварин. Серед яких до Червоної книги України занесено 59 видів, до Європейського червоного списку – 13 видів, до додатків Бернської конвенції – 234 види, до додатків Боннської конвенції (CMS) – 100 видів, 36 видів – зі списку CITES, 21 вид – з Червоного списку МСОП, 34 види охороняється відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів, 4 види – відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів.

Загальна кількість видів тваринного світу, що охороняється на території національного природного парку «Пуца Радзівіла», складає 230 видів тварин. Зокрема, до Червоної книги України занесено 27 видів, до Європейського червоного списку – 16 видів, до Червоного списку МСОП – 16 видів, до додатків Бернської конвенції – 14 видів, до додатків Боннської конвенції (CMS) – 7 видів, 7 видів – зі списку CITES, 3 види охороняється відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів, 7 видів – відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів.

Тваринний світ на території заповідних об'єктів використовується виключно в наукових цілях, здебільшого з метою інвентаризації та обліку чисельності фауни без нанесення шкоди тваринам. В окремих випадках проводиться відбір зразків фауни безхребетних тварин з метою подальшого встановлення видової приналежності в камеральних умовах, що здійснюється в межах погоджених лімітів та виданих дозволів на відбір екземплярів безхребетних тварин.

Кількість видів та перелік фауни, які охороняються, наведені в табл. 5.15-5.16.

Таблиця 5.15. Види фауни, які охороняються у 2023 році

Показники	Рівненський природний заповідник	НПП «Дермансько-Острозький»	Нобельський НПП	НПП «Пуца Радзівіла»
Загальна кількість видів фауни, що охороняється, од.	296	256	246	230
Види фауни, занесені до Червоної книги України, од.	106	68	59	27
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	66	29	36	7
Види фауни, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	181	236	234	14
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	98	90	100	7
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	29	32	34	3
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS), од.	16	15	4	7
Види фауни, занесені до Європейського червоного списку	56	40	13	16
Види фауни, занесені до Червоного списку Міжнародного Союзу Охорони Природи	38	30	21	16

Таблиця 5.16. Перелік видів тварин, що охороняються, в Рівненській області (станом на 01.01.2024 року)

Назва виду (українська, латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMS	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
КОМАХИ								
Андрена бобова <i>Andrena ovatula</i> (Kirby)							NT	
Бджола-гесляр фіолетова <i>Xylocopa violacea</i>	Рд							
Білоноса білолоба <i>Leucorrhinia albifrons</i> (Burmeis.)	Зн	2						
Білоноса болотна <i>Leucorrhinia pectoralis</i> (Charp.)		2						
Білоноса товстохвоста <i>Leucorrhinia caudalis</i> (Charp.)		2						
Борос Шнайдера <i>Boros schneideri</i> (Panzer)	Рд						VU	
Бронзівка велика зелена <i>Protaetia (Cetonischema) speciosissima</i> (Scopoli)							NT	
Восковик восьмикрапковий <i>Gnorimus variabilis</i> L.							NT	
Ведмедиця велика <i>Pericallia matronula</i> L.	Вр							
Ведмедиця-господиня <i>Callimorpha dominula</i> (L.)	Вр							
Ведмедиця Метелькана <i>Diacrisia metelkana</i> (Lederer)	Зн							
Вусач мускусний <i>Aromia moschata</i> (L.)	Вр							
Головчак Палемон <i>Carterocephalus palaemon</i>							VU	
Джміль моховий <i>Bombus muscorum</i> (L.)	Рд						VU	
* <i>Epeolus cruciger</i> (Panzer)							NT	NT
Дозорець-імператор <i>Anax imperator</i> Laech	Вр							
Дукачик непарний <i>Lycaena dispar</i> (Haworth)		2						NT
Жовтوخ торфовищний <i>Colias palaeno</i> (L.)	Зн							
Жук-олень <i>Lucanus cervus</i> L.	Рд	3					NT	
Жук-самітник <i>Osmoderma barnabita</i>	Вр	2					EN	VU
Зеленотілка північна <i>Somatochlora arctica</i> (Zetterst.)	Вр							
Каліпробла особлива <i>Caliprobola speciosa</i>	Вр							
Красуня діва <i>Calopteryx virgo</i> L.	Вр							
Красотіл пахучий <i>Calosoma sycophanta</i>	Вр							
Ксилокопа звичайна <i>Xylocopa valga</i> (Gerstaecker)	Рд							
* <i>Colletes succinctus</i> (L.)							NT	
* <i>Halictus leucaheneus</i> Ebmer							VU	
* <i>Lasioglossum brevicorne</i> (Schenck)							NT	
* <i>Lasioglossum costulatum</i> (Kr.)							NT	
* <i>Lasioglossum quadrinotatum</i> Sch.							NT	
* <i>Sphecodes cristatus</i> Hagens							NT	
Льодовичник Вествуда <i>Boreus westwoodi</i> (Hagen)	Вр							
Мнемозина <i>Parnassius mnemosyne</i>	Вр	2						
Мураха руда лісова <i>Formica rufa</i> L.								NT
* <i>Formica polyctena</i> Foerster								NT
* <i>Microdon major</i> Andries							EN	EN
Негаленія чудова <i>Nehalennia speciosa</i> (Charp.)	Вр						NT	VU
Осадець ахіна <i>Lopinga achine</i> (Scopoli)		2					VU	

Офіогомфус Цецилія <i>Ophiogomphus cecilia</i>	Вр	2						
--	----	---	--	--	--	--	--	--

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Пасмовець тополевий <i>Limenitis populi</i> (L.)	Вр							
Перлівець Евномія <i>Boloria eunomia</i> (Esper)	Вр							
Плавунець широкий <i>Dytiscus latissimus</i> L.	Нв	2						VU
Плоскотілка червона <i>Cucujus cinnaberinus</i> (Scopoli)	Вр	2					NT	NT
* <i>Cucujus haematodes</i> Erichson							EN	
Пилкоротиця південна <i>Temnostoma meridionale</i>	Вр							NT
Прочанок болотяний <i>Coenonympha tullia</i> (Muller)							VU	
Прочанок Едип <i>Coenonympha oedippus</i> (Fabr.)	Зн	2					EN	NT
Райдужниця велика, мінливець великий <i>Apatura iris</i>	Вр							
Рябець Аврінія <i>Euphydryas aurinia</i>	Вр	2						
Рябець великий <i>Матурна</i> <i>Euphydryas maturna</i>	Вр	2					EN	VU
Рябець Бритомартида <i>Melitaea britomartis</i> Assman							NT	
Сатурнія грушева <i>Saturnia pyri</i>	Вр						EN	
Сатурнія мала <i>Saturnia pavonia</i> (L.)	Рд							
Сколія гігантська <i>Megascolia maculata</i>	Но							
Сатир залізний <i>Hipparchia statilinus</i> (Hufnagel)	Рд						NT	
Синявець Аріон <i>Maculinea arion</i>		2					VU	LR
Синявець чорнуватий <i>Maculinea nausithous</i> (Bergstr.)		2					NT	NT
Синявець Телей <i>Maculinea teletius</i>		2					EN	LR
Сінниця Геро <i>Coenonympha hero</i>	Вр							VU
Стрічка ордєнська малинова <i>Catocala sponsa</i>	Рд							
Стрічка тополева, пасмовець тополевий <i>Limenitis populi</i>	Вр							
Тонкочервець перев'язаний <i>Sympetrum pedemontanum</i> (Muller)	Вр							
Турун Менетріє <i>Carabus menetriesi</i> (Hummel)	Вр							
* <i>Agabus clypealis</i> (Thomson)								EN
Червонець непарний, дукачик непарний <i>Lycaena dispar</i>		2					EN	
Чорнотілка лісова <i>Upis ceramboides</i> (L.)								NT
П'ЯВКИ								
П'явка медична <i>Hirudo medicinalis</i> L.	Вр	3	2					NT
МОЛЮСКИ								
Закрутка вузькорота <i>Vertigo angustior</i>	Рд						VU	LR
РИБИ								
Бичок пісочник <i>Neogobius fluviatilis</i>		2						
Верховка звичайна <i>Leucaspis delineatus</i>		3						
Вугор звичайний (європейський) <i>Anguila anguila</i> (L.)	Зн		2				CR	CR
В'юн звичайний <i>Misgurnus fossilis</i> (L.)		3						
В'язь звичайний <i>Leuciscus idus</i> (L.)	Вр							
Гірчак європейський <i>Rhodeus amarus</i>		3						
Гольян озерний <i>Rhynchocypris perchurus</i> (Pall.)	Зн							
Карась звичайний <i>Carassius carassius</i> (L.)	Вр							
Короп звичайний <i>Cyprinus carpio</i>							VU	VU
Минь річковий <i>Lota lota</i> (L.)	Вр							
Сом європейський <i>Silurus glanis</i> (L.)		3						
Товстолобик білий <i>Hypophthalmichthys molitrix</i> (Valenciennes)								NT
Щипавка звичайна <i>Cobitis taenia</i> (L.)		3						
ЗЕМНОВОДНІ								
Джерелянка червоночерева <i>Bombina bombina</i> (L.)		2						
Жаба гостоморда <i>Rana arvalis</i> Nilsson		2						
Жаба їстівна <i>Pelophylax esculentus</i>		3						
Жаба озерна <i>Pelophylax ridibundus</i>		3						
Жаба ставкова <i>Pelophylax lessonae</i>		3						
Жаба трав'яна <i>Rana temporaria</i>		3						
Землянка звичайна <i>Pelobates fuscus</i>		2						
Райка звичайна <i>Hyla arborea</i>		2						
Ропуха зелена <i>Bufo viridis</i>		2						
Ропуха очеретяна <i>Bufo calamita</i> Laurenti	Вр	2						
Ропуха сіра, або звичайна <i>Bufo bufo</i>		3						
Східна райка <i>Hyla orientalis</i>		2						
Тритон звичайний <i>Lissotriton vulgaris</i>		3						
Тритон гребенястий <i>Triturus cristatus</i> Laurenti	Вр	2						
Часничниця звичайна <i>Pelobates fuscus</i>		2						
ПЛАЗУНИ								
Веретільниця ламка <i>Anguis fragilis</i>		3						
Вуж звичайний <i>Natrix natrix</i>		3						
Гадюка звичайна <i>Vipera berus</i>		3						
Мідянка <i>Coronella austriaca</i> Laurenti	Вр	2						
Черепаша болотяна <i>Emys orbicularis</i> L.		2	3				NT	NT
Ящірка живородна <i>Zootoca vivipara</i>		3						
Ящірка прудка <i>Lacerta agillis</i>		2						

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПТАХИ								
Балабан <i>Falco cherrug</i>	Вр	2	2	2			EN	EN
Баклан великий <i>Phalacrocorax carbo</i>		3		2	+			
Баранець великий <i>Gallinago media</i> (Lath.)	Зн	2		2	+			NT
Баранець звичайний <i>Gallinago gallinago</i> (L.)		3		2	+		VU	
Баранець малий <i>Lymnocyrtes minimus</i> (Brün.)		3		2	+			
Бджолоїдка <i>Merops apiaster</i>		2		2	+			
Берестянка звичайна <i>Hippolais icterina</i> (Vieill.)		2	3					
Беркут <i>Aquila chrysaetos</i> (Linnaeus)	Вр	2	2					
Боривітер звичайний <i>Falco tinnunculus</i> (L.)		2	2					
Брижач <i>Philomachus pugnax</i> (L.)		3		2	+		NT	
Бугай <i>Botaurus stellaris</i> (L.)		2		2	+			
Бугайчик <i>Ixobrychus minutus</i>		2		2	+			
Вивільга <i>Oriolus oriolus</i> (L.)		2	3					
Вівсянка звичайна <i>Emberiza citrinella</i> (L.)		2	3					
Вівсянка очеретяна <i>Emberiza schoeniclus</i> (L.)		2						
Вівчарик весняний <i>Phylloscopus trochilus</i> (L.)		2						
Вівчарик жовтобровий <i>Phylloscopus sibilatrix</i> (Bechst.)		2						
Вівчарик зелений <i>Phylloscopus trochiloides</i> (Sund.)		2						
Вівчарик-ковалик <i>Phylloscopus collybita</i> (Vieill.)		2						
Вільшанка <i>Erithacus rubecula</i> (L.)		2	3					
Волове очко <i>Troglodytes troglodytes</i> (L.)		2	3					
В'юрок <i>Fringilla montifringilla</i>		3						
Гагара червоноголова <i>Gavia stellata</i> Pontop.		2		2	+			
Гагара чорноголова <i>Gavia arctica</i> (L.)		2		2	+			
Гаїчка болотяна <i>Parus palustris</i> (L.)		2						
Гаїчка-пухляк <i>Parus montanus</i> Bodd.		2						
Глушець <i>Tetrao urogallus</i> (L.)	Зн	3						
Гоголь <i>Bucephala clangula</i> (L.)	Рд	3		2	+			
Голуб сизий <i>Columba livia</i>		3						
Голуб-синяк <i>Columba oenas</i> L.	Вр	3						
Горихвістка звичайна <i>Phoenicurus phoenicurus</i> (L.)		2						
Горихвістка чорна <i>Phoenicurus ohruros</i> (Gmel.)		2						
Горіхівка <i>Nucifraga caryocatactes</i> (L.)		2						
Горлиця звичайна <i>Streptopelia turtur</i>		3					VU	VU
Горлиця садова <i>Streptopelia decaocto</i>		3						
Горобець польовий <i>Passer montanus</i>		3						
Грак <i>Corvus frugilegus</i> (L.)							VU	
Грицик великий <i>Limosa limosa</i> (L.)	Вр	3		2	+		NT	NT
Гуменник <i>Anser fabalis</i> (Latham)		3		2	+			
Гуска білолоба <i>Anser albifrons</i> (Scop.)		3		2	+			
Гуска сіра <i>Anser anser</i> (L.)		3		2	+			
Гуска мала <i>Anser erythropus</i>	Вр	2		2	+		VU	VU
Деркач <i>Crex crex</i> (L.)		2		2	+			
Дрізд білобровий <i>Turdus iliacus</i> L.		3						NT
Дрізд співочий <i>Turdus philomelos</i> C.L.Brehm		3	3					
Дрізд чорний <i>Turdus merula</i> L.		3	3					
Дрізд-омелюх <i>Turdus viscivorus</i> L.		3		2				
Дрімлюга <i>Caprimulgus europaeus</i> L.		2						
Дятел білоспинний <i>Dendrocopos leucotos</i> (Bechst.)	Рд	2						
Дятел звичайний <i>Dendrocopos major</i> (L.)		2						
Дятел малий <i>Dendrocopos minor</i> (L.)		2						
Дятел середній <i>Dendrocopos medius</i> (L.)		2						
Дятел сирійський <i>Dendrocopos syriacus</i>		2						
Дятел трипалий <i>Picoides tridactylus</i> (L.)	Вр	2						
Жайворонок лісовий <i>Lullula arborea</i>		3	3					
Жайворонок польовий <i>Alauda arvensis</i>		3	3					
Жовна зелена <i>Picus viridis</i> L.	Вр	2						
Жовна сива <i>Picus canus</i> Gmel.		2						
Жовна чорна <i>Dryocopus martius</i> (L.)		2						
Журавель сірий <i>Grus grus</i> (L.)	Рд	2	2	2	+			
Зеленяк <i>Chloris chloris</i> (L.)		2						
Зимняк <i>Buteo lagopus</i> (Pontop.)		2	2					
Змієїд <i>Circaetus gallicus</i> (Gmel.)	Рд	2	2					
Зозуля звичайна <i>Cuculus canorus</i>		3						
Золотомушка жовточуба <i>Regulus regulus</i> (L.)		2						
Золотомушка червоночуба <i>Regulus ignicapillus</i>	Но	2						
Зяблик <i>Fringilla coelebs</i>		3						
Кам'янка звичайна <i>Oenanthe oenanthe</i> (L.)		2						

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Канюк звичайний <i>Buteo buteo</i> (L.)		2	2					
Квак <i>Nycticorax nycticorax</i> (L.)		2		2	+			
Кібчик <i>Falco vespertinus</i> L.		2	2				VU	VU
Кобилочка річкова <i>Locustella fluviatilis</i> (Wolf)		2		2				
Кобилочка солов'їна <i>Locustella luscinioides</i> (Savi)		2		2				
Кобилочка-цвіркун <i>Locustella naevia</i>		2		2				
Коловодник болотяний <i>Tringa glareola</i> L.		2		2	+			
Коловодник великий <i>Tringa nebularia</i> (Gunnerus)		3		2	+			
Коловодник звичайний <i>Tringa totanus</i> (L.)		3		2	+		VU	
Коловодник лісовий <i>Tringa ochropus</i> L.		2		2	+			
Коловодник ставковий <i>Tringa stagnatilis</i> (B.)	Зн	2		2	+			
Коловодник чорний <i>Tringa erythropus</i> (Pall.)		3		2	+			
Коноплянка <i>Acanthis cannabina</i> (L.)		2	3					
Костогриз <i>Coccothraustes coccothraustes</i> (L.)		2						
Крем'яшник <i>Arenaria interpres</i> (L.)		2		2	+			
Крех великий <i>Mergus merganser</i> L.		3		2	+			
Крех малий <i>Mergus albellus</i> L.		2		2	+			
Крех середній <i>Mergus serrator</i> L.	Вр	3		2	+		NT	
Крижень <i>Anas platyrhynchos</i> L.		3		2	+			
Кропив'янка прудка <i>Sylvia curruca</i> (L.)		2	3					
Кропив'янка рябогрудка <i>Sylvia nisoria</i> (Bechst.)		2	3					
Кропив'янка садова <i>Sylvia borin</i> (Bodd.)		2	3					
Кропив'янка сіра <i>Sylvia communis</i> Lath.		2						
Кропив'янка чорноголова <i>Sylvia atricapilla</i> (L.)		2	3					
Крук <i>Corvus corax</i>		3						
Крутиголовка <i>Jynx torquilla</i> L.		2						
Крячок білокрилий <i>Chlidonias leucopterus</i> (Temm.)		2		2	+			
Крячок білощокий <i>Chlidonias hybrida</i> (Pall.)		2		2	+			
Крячок каспійський <i>Hydroprogne caspia</i> (Pall.)	Вр	2		2	+			
Крячок малий <i>Sterna albifrons</i> Pall.	Рд	2		2	+			
Крячок річковий <i>Sterna hirundo</i> L.		2		2	+			
Крячок чорний <i>Chlidonias niger</i> (L.)		2		2	+			
Кульон великий <i>Numenius arquata</i> (L.)	Зн	3		2	+		NT	NT
Куріпка сіра <i>Perdix perdix</i>		3						
Курочка водяна <i>Gallinula chloropus</i>		3		2	+			
Ластівка берегова <i>Riparia riparia</i> (L.)		2						
Ластівка міська <i>Delichon urbica</i> (L.)		2						
Ластівка сільська <i>Hirundo rustica</i> L.		2						
Лебідь-кликун <i>Cygnus cygnus</i> (L.)		2		2	+			
Лебідь малий <i>Cygnus columbianus</i> [bewickii]	Рд	2		2	+		VU	
Лебідь-шипун <i>Cygnus olor</i> (Gmel.)		3		2	+			
Лелека білий <i>Ciconia ciconia</i> (L.)		2		2	+			
Лелека чорний <i>Ciconia nigra</i> (L.)	Рд	2	2	2	+			
Лиска <i>Fulica atra</i> L.		3		2	+		NT	
Лунь лучний <i>Circus pygargus</i> (L.)	Вр	2	2					
Лунь очеретяний <i>Circus aeruginosus</i> (L.)		2	2					
Лунь польовий <i>Circus cyaneus</i> (L.)	Рд	2	2					
Лунь степовий <i>Circus macrourus</i> (S.G.Gmelin)	Зн	2	2					NT
Мартин звичайний <i>Larus ridibundus</i>		3		2	+			
Мартин жовтоногий <i>Larus cachinnans</i>		3		2	+			
Мартин малий <i>Larus minutus</i> Pall.		2		2	+			
Мартин сивий <i>Larus canus</i>		3		2	+			
Мартин чорнокрилий <i>Larus fuscus</i> (L.)				2	+			
Мартин сріблястий <i>Larus argentatus</i> Pontopp.				2	+			
Могильник <i>Aquila heliaca</i> Savigny	Рд	2	1					VU
Морянка <i>Clangula hyemalis</i> (L.)		3		2	+			VU
Мухоловка білошия <i>Ficedula albicollis</i> (Temm.)		2						
Мухоловка мала <i>Ficedula parva</i> (Bechst.)		2	3					
Мухоловка сіра <i>Muscicapa striata</i> (Pall.)		2						
Мухоловка строката <i>Ficedula hypoleuca</i> (Pall.)		2						
Набережник <i>Actitis hypoleucos</i> (L.)		3		2	+			
Нерозень <i>Anas strepera</i> L.	Рд	3		2	+			
Одуд <i>Upupa epops</i> L.		2						
Омелюх <i>Bombicilla garrulous</i> (L.)		2						
Орлан-білохвіст <i>Haliaeetus albicilla</i> (L.)	Рд	2	1					
Орябок <i>Tetrastes bonasia</i> (L.)	Вр	3						
Орел-карлик <i>Hieraaetus pennatus</i> (G.)	Рд	3	2	2				
Осоїд <i>Pernis apivorus</i> (L.)		2	2	2				
Очеретянка велика <i>Acrocephalus arundinaceus</i> (L.)		2		2				

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Очеретянка лучна <i>Acrocephalus schoenobaenus</i> (L.)		2		2				
Очеретянка прудка <i>Acrocephalus paludicola</i> (Vieill.)	Зн			2			VU	VU
Очеретянка ставкова <i>Acrocephalus scirpaceus</i> (Hermann)		2		2				
Очеретянка чагарникова <i>Acrocephalus palustris</i> (Bechst.)		2		2				
Пастушок <i>Rallus aquaticus</i>		3		2	+			
Перепілка <i>Coturnix coturnix</i> (L.)		3					NT	
Підкоришник звичайний <i>Certhia familiaris</i> (L.)		2						
Підорлик великий <i>Aquila clanga</i> Pall.	Рд	2	2				VU	VU
Підорлик малий <i>Aquila pomarina</i> C.L.Brehm	Рд	2	2					
Підсоколик великий <i>Falco subbuteo</i> (L.)		2		2				
Підсоколик малий <i>Falco columbarius</i> L.		2		2			VU	
Пірникоза велика <i>Podiceps cristatus</i>		3		2	+			
Пірникоза мала <i>Podiceps ruficollis</i> (Pall.)		2		2	+			
Пірникоза сірощока <i>Podiceps grisegena</i> (Bodd.)	Вр	2		2	+		VU	
Пірникоза червоношия <i>Podiceps auritus</i> (L.)	Вр	2		2	+		NT	VU
Пірникоза чорношия <i>Podiceps nigricollis</i> C.L.Brehm		2		2	+		VU	
Пісочник малий <i>Charadrius dubius</i> L.		2		2	+			
Пісочник великий <i>Charadrius hiaticula</i>	Рд	2		2	+			
Плиска біла <i>Motacilla alba</i> L.		2						
Плиска жовта <i>Motacilla flava</i> L.		2						
Плиска жовтогорола <i>Motacilla citreola</i> Pall.		2						
Побережник білохвостий <i>Calidris temminckii</i> (Leisl.)		2		2	+			
Побережник чорногрудий <i>Calidris alpina</i> (L.)		2		2	+			
Повзик <i>Sitta europaea</i> L.		2						
Погонич звичайний <i>Porzana porzana</i> (L.)		2		2	+			
Погонич малий <i>Porzana parva</i> (Scop.)		2		2	+			
Попелюх <i>Aythya ferina</i> (L.)		3		2	+		VU	VU
Посмітюха <i>Galerida cristata</i> (L.)		3						
Припутень <i>Columba palumbus</i> (L.)		3						
Пугач <i>Bubo bubo</i> (L.)	Рд	2	2					
Пуночка <i>Plectrophenax nivalis</i> (L.)		2						
Ремез <i>Remiz pendulinus</i> (L.)		2						
Рибалочка <i>Alcedo atthis</i> (L.)		2						
Сапсан <i>Falco peregrinus</i> Tunst.	Рд	2	1					
Свищ <i>Anas penelope</i> (L.)		3		2	+			
Серпокрилець чорний <i>Apus apus</i>		3					NT	
Сівка звичайна <i>Pluvialis apricaria</i> (L.)		3		2	+			
Сівка морська <i>Pluvialis squatarola</i> (L.)		3		2	+			
Сиворакша <i>Coracias garrulus</i> (L.)	Зн	2						
Синиця біла <i>Parus cyanus</i> (L.)	Рд	2						
Синиця блакитна <i>Parus caeruleus</i> (L.)		2						
Синиця велика <i>Parus major</i> (L.)		2						
Синиця вусата <i>Panurus biarmicus</i> (L.)		2						
Синиця довгохвоста <i>Aegithalos caudatus</i>		3						
Синиця чорна <i>Parus ater</i> (L.)		2	3					
Синиця чубата <i>Parus cristatus</i> (L.)		2						
Синьга <i>Melanitta nigra</i> (L.)		3		2	+			
Синьошийка <i>Luscinia svecica</i> (L.)		2	3					
Сич волохатий <i>Aegolius funereus</i> (L.)	Рд	2	2					
Сич хатній <i>Athene noctua</i>		2	2					
Сичик горобець <i>Glaucidium passerinum</i> (L.)	Вр	2	2					
Скопа <i>Pandion haliaetus</i> (L.)	Зн	2	2					
Слуква <i>Scolopax rusticola</i> (L.)		3		2	+			
Снігур <i>Pyrrhula pyrrhula</i> (L.)			3					
Сова болотяна <i>Asio flammeus</i> (Pontop.)	Рд	2	2					
Сова бородата <i>Stris nebulosa</i> Forster	Рд	2	2					
Сова вухата <i>Asio otus</i> (L.)		2	2					
Сова сіра <i>Strix aluco</i> (L.)		2	2					
Сойка <i>Garrulus glandarius</i> (L.)		2	2					
Соловейко східний <i>Luscinia luscinia</i> (L.)		2	3					
Сорокопуд сірий <i>Lanius excubitor</i> L.	Рд	2						
Сорокопуд терновий <i>Lanius collurio</i> L.		2						
Тетерук <i>Lyrurus tetrix</i> (L.)	Зн	3						
Тинівка лісова <i>Prunella modularis</i> (Scop.)		2						
Трав'янка лучна <i>Saxicola rubetra</i> (L.)		2						
Трав'янка чорноголова <i>Saxicola torquata</i>		2		2				
Турпан <i>Melanitta fusca</i> (L.)		3		2	+		VU	VU
Чайка <i>Vanellus vanellus</i> (L.)		3		2	+		VU	NT
Чапля руда <i>Ardea purpurea</i> (L.)		2		2				

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чапля сіра <i>Ardea cinerea</i>		3		2	+			
Чепура велика <i>Egretta alba</i> (L.)		2		2	+			
Чепура мала <i>Egretta garzetta</i> (L.)		2		2	+			
Чернь білоока <i>Aythya nyroca</i> (Güldenstadt)	Вр	3		2	+			NT
Чернь морська <i>Aythya marila</i> (L.)		3		2	+			
Чернь чубата <i>Aythya fuligula</i> (L.)		3		2	+		NT	
Чечітка біла <i>Acanthis homemanni</i> (Holboll)		2	3					
Чечітка звичайна <i>Acanthis flammea</i> (L.)		2	3					
Чечевиця звичайна <i>Carpodacus erythrinus</i> (Pall.)		2	3					
Чиж <i>Spinus spinus</i> (L.)		2	3					
Чикотень <i>Turdus pilaris</i> (L.)		3		2				
Чирянка велика <i>Anas querquedula</i> (L.)		3		2	+			
Чирянка мала <i>Anas crecca</i> (L.)		3		2	+			
Широконоска <i>Anas clypeata</i> (L.)		3		2	+			
Шилохвіст <i>Anas acuta</i> (L.)		3		2	+		VU	
Шишкар ялиновий <i>Loxia curvirostra</i>		2	3					
Шишкар білокрилий <i>Loxia leucoptera</i>		2						
Шуліка чорний <i>Milvus migrans</i> (Bodd.)	Вр	2	2					
Щеврик лісовий <i>Anthus trivialis</i> (L.)		2						
Щеврик лучний <i>Anthus pratensis</i> (L.)		2						
Щедрик <i>Serinus serinus</i> (Pall.)		2	3					
Щиглик <i>Carduelis carduelis</i> (L.)		2	3					
Яструб великий <i>Accipiter gentiles</i> (L.)		2	2					
Яструб малий <i>Accipiter nisus</i> (L.)		2	2					
ССАВЦІ								
Білозубка білочерева <i>Crocodylus leucodon</i>	Нв	3						
Білозубка мала <i>Crocodylus suaveolens</i>		3						
Бобер європейський <i>Castor fiber</i>		3						
Борсук звичайний <i>Meles meles</i>		3					NT	
Бурозубка звичайна <i>Sorex araneus</i>		3						
Бурозубка мала <i>Sorex minutus</i>		3						
Ведмідь бурий <i>Ursus arctos</i> (L.)	Зн	2	2					
Вечірниця дозріла <i>Nyctalus noctula</i> (Schreber)	Вр	2		2		+		
Вечірниця мала <i>Nyctalus leisleri</i> (Kuhl.)	Вр	2		2		+		
Вивірка звичайна <i>Sciurus vulgaris</i>		3						
Вечірниця велетенська <i>Nyctalus lasiopterus</i>	Зн	2		2		+		VU
Видра річкова <i>Lutra lutra</i> L.	Вр	2	1				NT	NT
Візон річковий <i>Neogale vison</i> (S.)								
Вовк <i>Canis lupus</i> L.		2	2					
Вовчок лісовий <i>Dryomys nitedula</i>		3						
Вовчок сірий <i>Glis glis</i>		3						
Вовчок ліщиновий <i>Muscardinus avellanarius</i>		3						
Вухань бурий <i>Plecotus auritus</i> (L.)	Вр	2		2		+		
Вухань сірий <i>Plecotus austriacus</i>	Рк	2		2		+		
Горностай <i>Mustela erminea</i> L.	Вр							
Засць сірий <i>Lepus europaeus</i> (L.)		2						
Засць білий <i>Lepus timidus</i> (L.)	Вр	3						
Кажан пізній <i>Eptesicus serotinus</i> Schreber	Вр	2		2		+		
Кіт лісовий <i>Felis silvestris</i> Schreber	Вр	2	2					
Козуля європейська <i>Capreolus capreolus</i>		3						
Куниця кам'яна <i>Martes foina</i>		3						
Куниця лісова <i>Martes martes</i>		3						
Ласка звичайна <i>Mustela nivalis</i>		3						
Ліскулька руда <i>Muscardinus avellanarius</i> L.		3					VU	
Лилик двоколірний <i>Vespertilio murinus</i> (L.)	Вр	2		2		+		
Лилик північний <i>Eptesicus nilssoni</i>	Вр	2		2		+		
Лось європейський <i>Alces alces</i>	Вр	3						
Мідиця звичайна <i>Sorex araneus</i> (L.)		3						
Мишівка лісова <i>Sicista betulina</i>	Вр	2						
Мишівка степова <i>Sicista subtilis</i>	Зн	2					NT	
Нетопир лісовий або Натусія <i>Pipistrellus nathusii</i> Keys.et.Blas.	Вр	2		2		+		
Нетопир малий <i>Pipistrellus pipistrellus</i> Schreber	Вр	3		2		+		
Нетопир-карлик <i>Pipistrellus pygmaeus</i> Leach	Вр	2		2		+		
Нічниця велика <i>Myotis myotis</i>	Вр	2		2		+		
Нічниця водяна <i>Myotis daubentonii</i> Kuhl	Вр	2		2		+		
Нічниця вусата <i>Myotis mystacinus</i>	Вр	2		2		+		
Нічниця війчаста <i>Myotis nattereri</i>	Зн	2		2		+		
Нічниця Брандта <i>Myotis brandtii</i> (Eversmann)	Вр	2		2		+		
Нічниця довговуха <i>Myotis bechsteini</i>	Зн	2		2		+		

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Нічниця ставкова <i>Myotis dasycneme</i>	Зн	2		2		+	NT	NT
Норка європейська <i>Mustela lutreola</i> (L.)	Зн	2					CR	CR
Олень благородний <i>Cervus elaphus</i>		3						
Рись звичайна <i>Lynx lynx</i> L.	Вр	3	2					
Рясоніжка (кутора) велика <i>Neomys fodiens</i>		3						
Рясоніжка мала <i>Neomys anomalus</i> Cabrera	Вр	3						
Сарна європейська <i>Capreolus Capreolus</i> (L.)		3						
Тхір лісовий <i>Mustela putorius</i> L.	Вр	3						
Широковух європейський <i>Barbastella barbastellus</i> Schr.	Зн	2		2		+	VU	NT
Усього:	129	324	67	119	83	19	67	47

Примітка:

* категорії видів Червоної книги України 2009 р.

зк (зн) – зникаючі

вр – вразливі

рд (рк, рідк) – рідкісні

но (неоц) – неоцінені

***Вашингтонська конвенція (CITES)

1 – додаток 1

2 – додаток 2

3 – додаток 3

***** Європейський червоний список

Зникаючий E

Вразливий V

Рідкісний R

Недостатньо відомий K

Невизначений I

Вид під загрозою, що вивчається *

**Бернська конвенція

2 – додаток 2

3 – додаток 3

для хребетних наведено види із Додатку II конвенції, в Додаток III конвенції включено 83,6% фауни хребетних, частина з яких є звичайними видами в Україні і не потребують особливої охорони

****Боннська конвенція

1 – додаток 1

2 – додаток 2

*****Червоний список Міжнародного Союзу охорони природи

Знаходиться під загрозою / Endangered (EN)

Вразливий /Vulnerable (VU)

Близький до стану загрози зникнення / Near Threatened (NT)

Низький ризик зникнення / Low Risk (LR)

Відносно благополучний / Least Concern (LC) –категорія у таблиці не враховувалась

Таблиця 5.17. Перелік видів тварин, що охороняються, і які з'явилися чи зникли на території області за 2019-2023 роки

Назва виду	З'явилися	Зникли	Причина
1	2	3	4
2019			
Минь річковий	+		Результати науково-дослідної теми
Кутора мала	+		Результати науково-дослідної теми
Мишівка лісова	+		Результати науково-дослідної теми
Пісочник великий	+		Зміна гідрологічного режиму на ставку Венера (висихання, утворення піщаних кіс)
2020			
Вечірниця велетенська	+		Виявлений в ході детальнішого обстеження території
Сколія гігантська	+		Виявлено в результаті досліджень
2021			
Джміль моховий (<i>Bombus muscorum</i>)	+		Виявлений в ході детальнішого обстеження території Рівненського природного заповідника
Ведмідь бурий (<i>Ursus arctos</i>)	+		Виявлений в ході детальнішого обстеження території Рівненського природного заповідника
В'язь звичайний	+		Виявлений в ході обстеження території Нобельського національного природного парку
2022			
Ведмедиця Метелькана (<i>Diacrisia metelkana</i>)	+		Виявлений в ході детальнішого обстеження території Рівненського природного заповідника
Кіт лісовий (<i>Felis silvestris</i>)	+		Виявлений в ході детальнішого обстеження території Рівненського природного заповідника
2023			
-	-	-	-

Таблиця 5.18. Охорона та відтворення тваринного світу

Район	Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на території Рівненського природного заповідника, екз., назва	Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Вараський (Рівненський природний заповідник, Нобельський нацпарк)	84	-	-
Сарненський (Рівненський природний заповідник, нацпарк «Пуща Радзівіла»)	93	-	-
Рівненський (нацпарк «Дермансько-Острозький»)	68	-	-

Таблиця 5.19. Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Систематична група тварин	Види, яким загрожує небезпека					
	2000	2019	2020	2021	2022	2023
Комахи	3	35	35	39	40	35
Інші безхребетні	-	1	1	2	2	1
Кісткові риби	1	3	3	6	5	5
Земноводні	1	1	1	2	2	2
Плазуни	2	1	1	1	1	1
Птахи	9	42	42	45	46	44
Ссавці	5	28	31	32	34	32

5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Охорона водних біоресурсів та основні шляхи її забезпечення визначаються відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», Закону України «Про тваринний світ», Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та інших нормативно-правових актів.

Контроль за дотриманням Правил рибальства на території області здійснює Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Рівненській області (Рівненський рибоохоронний патруль). Також, окрім працівників рибоохорони, контроль вправі здійснювати в межах своїх повноважень посадові особи Держекоінспекції, працівники поліції та можуть залучатися громадські інспектори рибоохорони та охорони довкілля. Заходи з охорони водних біоресурсів у межах своїх повноважень здійснюють і місцеві державні адміністрації.

За 2023 рік державними інспекторами Рівненського рибоохоронного патруля викрито 452 порушення правил рибальства та нараховано збитків за незаконний вилов водних біоресурсів на загальну суму 175,848 тис. грн.

Природно-заповідними установами області забезпечується охорона та відтворення водних біоресурсів водних об'єктів, що входять до складу їх території. З цією метою облаштовується мережа гідропостів, здійснюються спостереження за станом індикаторних видів – зообентосу на водоймах, проводиться аналіз кількісного та якісного складу зоопланктерів, їх сезонної і біотичної динаміки.

5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах області

Серед адвентивної фауни хребетних на території природоохоронних, науково-дослідних установ загальнодержавного значення області трапляється 10 видів:

- *Норка американська (Mustela vison)* – відмічена в 6 відділеннях (в 2023 році окрім Більського) Рівненського природного заповідника, а також на території Нобельського національного природного парку. В порівнянні з минулими роками спостерігається тенденція до незначного зменшення популяції. Стабільна популяція виду залишається в умовах гідромережі оз. Сомине та в урочищі Баньки Карасинського ПНДВ Рівненського природного заповідника. Оскільки попередні роки в заповіднику не фіксувалося спостережень норки європейської (*Mustela lutreola*), визначення міри впливу адвентивного виду норки американської на даний момент встановити неможливо, дана проблема потребує спеціального вивчення.

- *Собака єнотоподібний (Nyctereutes procyonoides)* – відмічений у всіх відділеннях Рівненського природного заповідника. Стан популяції стабільний. Контроль за регуляцією єнотоподібного собаки в заповіднику встановлює хижацтво з боку рисі євразійської та вовка (найбільш це виражено на масивах Сомине і

Переброди). За 2023 рік зафіксовано щонайменше 5 фактів вбивства єнотоподібних собак риссю та 3 невстановлені факти загибелі даного адвентивного виду. Факти, що підтверджували розмноження цього виду в заповіднику відсутні. На даному етапі відбулася повна натуралізація виду, сформувалась цілісна структура його популяції в Україні вцілому та на Поліссі зокрема.

- *Ондатра (Ondatra zibethicus)* – відмічена у Білоозерському, Карасинському, Грабуньському, Старосільському та Північному відділеннях заповідника, на території Нобельського національного природного парку, можлива й на інших територіях. Ймовірно через зміну гідрологічного режиму, чисельність виду зменшилась. Це підтверджується відсутністю її у пелетках хижих птахів. Негативно впливає на стан популяції аборигенної нориці водяної (щур водяний) (*Arvicola amphibius*), чисельність якої скорочується.

- *Амур білий (Stenopharyngodon idella)* - фіксувався на оз. Біле Білоозерського ПНДВ заповідника. Особливістю виду є те, що в наших умовах Полісся вид не розмножується. У буферній зоні фіксуються одиночні особини, які досягають до 9 кг вагою. Видимих ознак впливу виду на екосистему озера не зафіксовано. Через відсутність здатності до розмноження в озері є ймовірність його повного виловлювання з боку рибалок у суміжній буферній зоні озера, а також при наявності бідних умов для його існування - до повного зникнення.

- *Товстолобик білий (Hypophthalmichthys molitrix)* - фіксувався на оз. Біле Білоозерського ПНДВ під час нелегального запуску у буферній зоні озера в 2020 році (протягом 2023 року фактів виявлення виду не підтверджено).

- *Сомик каналний (Ameiurus nebulosus)* - вид одиночно трапляється в оз. Сомине Карасинського ПНДВ Рівненського природного заповідника, а також на території Нобельського НПП. Особливістю виду є надзвичайно висока селективність у виборі об'єктів живлення (власне через це він і є цінним об'єктом рибництва) – може використовувати в їжу будь-які організми тваринного походження. В цьому відношенні йому поступається навіть ротан-головешка. Даний вид є вкрай негативним компонентом іхтіофауни та його вплив важко передбачити. Однак, при розмноженні даного виду в оз. Сомине, на думку науковців заповідника, наслідки будуть вкрай негативними, адже озеро має обмежені кормові ресурси і даний вид, будучи хижаком, поступово винищить найбільш вразливі компоненти іхтіофауни – йоржа і пічкура.

- *Головешка амурська або ротан (Perccottus glenii)* – вид спостерігається у всіх водоймах заповідника, а також на території Нобельського національного природного парку. Спеціальних досліджень даного виду в 2023 році не проводилось. Основним аспектом впливу ротана на біоту є його висока пластичність і здатність виживати в екстремальних умовах. Це можна розділити на кілька основних факторів: пряма конкуренція за кормову базу; пряме знищення інших видів риб в результаті використання їх ікри і молоді як кормової бази; значення ротана-головешки, як частки кормового раціону інших видів тварин.

- *Карась сріблястий (Carassius auratus)* – відмічений на території Нобельського національного природного парку, однак спеціальні дослідження виду не проводилися. Створює конкуренцію аборигенним видам риб та витісняє популяцію карася золотистого *Carassius carassius* внаслідок гібридизації.

Сонечко-арлекін (Harmonia axyridis) – відмічений для Білоозерського, Карасинського та Північного ПНДВ Рівненського природного заповідника (вірогідно трапляється й на решті території), в межах Нобельського НПП.

Східноазіатський вид, якому властиві значні скупчення та кочівлі на великі відстані. Є хижаком, відтак очевидним є вплив на інших комах, що слугують кормом, а також становлять істотну конкуренцію аборигенним комахам-ентомофагам, в тому числі – місцевим видам жуків-сонечок. Крім того, у літературі неодноразово вказують випадки поїдання гармонією азійською інших видів сонечок, що також матиме значний вплив на чисельність популяції аборигенів.

- *Пелопей вигнутий (Sceliphron curvatum)* – відмічений вперше у 2021 році на території Грабунського ПНДВ заповідника. Є хижаком, харчується, здебільшого, павуками, при цьому, на відміну від аборигенного виду – пелопея звичайного (*Sceliphron destillatorium*) – полює часто не тільки на дорослих павуків, а й на ювенільних, що створює неабияку конкуренцію для аборигенного виду та має значний вплив на популяції павуків. Проте, пелопей вигнутий обмежений у своєму поширенні наявністю придатних для побудови гнізда місць. Оскільки батьківщиною виду є Азія, він не пристосований до дуже низьких температур середовища і будує гнізда переважно у житлових чи не житлових будівлях людей.

Таблиця 5.20. Інформація про чужорідні види тварин (види-вселенці) для території Рівненського природного заповідника

Назва виду (українська і латинська)	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
Норка американська (<i>Mustela vison</i>)	синхронні зимові обліки ссавців, кадастр усіх фіксацій виду
Собака снотоподібний (<i>Nyctereutes procyonoides</i>)	синхронні зимові обліки ссавців, кадастр усіх фіксацій виду
Ондатра (<i>Ondatra zibethicus</i>)	спеціальні заходи не проводилися
Головешка амурська або ротан (<i>Perccottus glenii</i>)	спеціальні заходи не проводилися
Карась сріблястий (<i>Carassius auratus</i>)	спеціальні заходи не проводилися
Амур білий (<i>Stenopharyngodon idella</i>)	моніторинг фактів потрапляння із суміжних територій
Товстолобик білий (<i>Hypophthalmichthys molitrix</i>)	моніторинг фактів потрапляння із суміжних територій
Сомик каналний (<i>Ameiurus nebulosus</i>)	моніторинг фактів потрапляння із суміжних територій
Сонечко-арлекін (<i>Harmonia axyridis</i>)	спеціальні заходи не проводилися
Пелопей вигнутий (<i>Sceliphron curvatum</i>)	кадастр усіх знахідок, аналіз динаміки розповсюдження

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області

Для забезпечення екологічного збалансованого розвитку, збереження популяцій видів рослин і тварин в області створена та існує мережа природно-заповідного фонду, до якої станом на 01.01.2024 року віднесено 331 територію та об'єкт загальною площею 229,1 тис. га, що складає 11,4 % від загальної площі області, в тому числі 29 об'єктів загальнодержавного значення площею 114,4 тис. га та 302 об'єкти місцевого значення площею 114,5 тис. га.

Найбільш визначні об'єкти природно-заповідного фонду області:

Рівненський природний заповідник загальною площею 42,3 тис. га – є найбільшим в Україні і складається з чотирьох масивів, розташованих на території Вараського, Сарненського районів. До складу заповідника входять найкрасивіші озера українського Полісся – Сомине та Біле та водно-болотні угіддя міжнародного значення «Переброди», «Сира Погоня», «Сомине», «Біле озеро та Коза-Березина». На території Рівненського природного заповідника охороняється весь природний комплекс з усім його біорізноманіттям, в тому числі і флористичною складовою.

З метою підвищення ефективності збереження водно-болотних комплексів триває процедура приєднання до складу заповідника ще 6395 га водно-болотних територій, які є функціональними частинами болотних масивів «Переброди» та «Сомине», а також підготовлене наукове обґрунтування для підвищення ефективності охорони болотних масивів «Сира Погоня» та «Білоозерський» шляхом приєднання до складу заповідника частин боліт, а також створення охоронної зони та відповідних ландшафтних заказників по периметру. Роботи зупинились на рівні погодження з боку Кабінету міністрів України, а також погодження з боку землекористувачів (Масив Білоозерський – відмова; масив Сира Погоня – відсутність будь яких коментарів з боку землекористувача)

Однією з важливих проблем залишається гальмування процесу приведення у відповідність площ заповідника до норм Указу президента України, а також процесу розширення заповідника, що свою чергу не дає можливості виділення буферної охоронної зони та організації на них моніторингу. Також гостро стоїть питання активізації намірів щодо надрокористування на суміжних територіях заповідника, що впливає на процес розширення заповідника та збереження надбань науки. Є необхідність забезпечення заповідника науковими кадрами відповідних напрямів (гідрологія, гідрохімія). Нагальним є вирішення питання щодо припинення та пом'якшення процесів впливу суміжних користувачів в регіоні, а також налагодження режиму охоронної зони заповідника та його дотримання в умовах військового стану.

Національний природний парк «Дермансько-Острозький» створений відповідно до Указу Президента України від 11 грудня 2009 року № 1039/2009 «Про створення національного природного парку «Дермансько-Острозький». До території парку «Дермансько-Острозький» погоджено включення 5448,3 гектара земель державної власності, а саме: 1647,6 гектара земель, що надаються (у тому числі із вилученням у землекористувачів) національному природному парку в постійне користування, і 3800,7 гектара земель, які включаються до його складу без вилучення.

Територія парку – це переважно лісові землі, які знаходяться у землекористуванні Дубенської філії ДП «Ліси України» (колишнє ДП «Острозький лісгосп - Наказ Держлісагентства «Про припинення Державного підприємства «Острозьке

лісове господарство») (Верхівське, Новомалинське та Мостівське лісництво). Внаслідок реорганізації та зміни підпорядкування ДП СЛАП «Острозький держлісгосп» та ДП СЛАП «Здолбунівський держлісгосп» (розпорядження Кабінету міністрів України від 03 липня 2012 р. № 584 «Про передачу цілісних майнових комплексів державних лісгосподарських підприємств до сфери управління Державного агентства лісових ресурсів») лісові землі, що знаходились в їх користуванні та увійшли до складу НПП, були надані в користування відповідно Костопільській філії ДП «Ліси України» (колишнього ДП «Рівненський лісгосп» (кв.кв. 57-62, 64-72, 74 ДП СЛАП «Здолбунівський держлісгосп»); ТОВ Мізоцький лісовик (кв.кв. 37, 38, 45, 49, 54-56 ДП СЛАП «Здолбунівський держлісгосп» (кв.кв. 29-31 ССЛВК «Острозький лісгосп»)). Крім того, площі лук, пасовищ розміщені на землях запасу Новомалинської, Кутянківської, Бушчанської, Новомощаницької, Будеразької та Ступнівської сільських рад.

Найбільшою перепорою повноцінного функціонування національного природного парку «Дермансько-Острозький» є проблема з передачею земель від існуючих землекористувачів – лісгосподарських підприємств. Адміністрація нацпарку «Дермансько-Острозький» зіткнулася з неврегульованістю даного питання на законодавчому рівні, відсутністю чіткого механізму вилучення земель, що перебувають у користуванні державних підприємств, та передачі установам природно-заповідного фонду.

Основні результати у вирішенні питань, що стосуються передачі земель:

1) Затверджено Проект землеустрою та надано в постійне користування нацпарку земельні ділянки загальною площею 100 га в межах Острозької міської територіальної громади (Розпорядження Рівненської обласної державної адміністрації (Рівненської обласної військової адміністрації) № 243 від 24 серпня 2022 р.). На ділянки зареєстровані речові права.

2) Завершується розроблення Проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок національного природного парку «Дермансько-Острозький» та оформлення прав користування земельними ділянками за рахунок земель лісового фонду, що перебували в постійному користуванні ДП «Острозьке ЛГ» на території колишнього Острозького р-ну площею 174,9 га. На сьогодні Рівненською ОДА розроблено Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження зміни цільового призначення земельних ділянок», який повернуто після правової експертизи Мініюсту на доопрацювання.

3) Завершується розроблення Проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок національного природного парку «Дермансько-Острозький» та оформлення прав користування земельними ділянками за рахунок земель лісового фонду, що перебували в постійному користуванні ДП «Острозьке ЛГ» на території колишнього Здолбунівського р-ну площею 316,8547 га. На сьогодні Рівненською ОДА розроблено Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про погодження зміни цільового призначення земельних ділянок», на який Мінфіном надано зауваження. Відповідно до зауважень, на розгляді Міндовкілля перебувають фінансово-економічні розрахунки до проекту акта.

4) Триває розроблення Проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок за рахунок земель запасу на території колишньої Будеразької сільської ради Здолбунівського району – 145,1 га. Проект доопрацьовано виконавцем. Наразі перебуває в Рівненській ОДА на затвердженні.

5) Отримано Розпорядження Рівненської обласної державної адміністрації від 23 листопада 2021 року № 838 на розроблення Проекту землеустрою на вилучення 647,5

га земель колишнього ДП СЛАП «Здолбунівський ДСЛГ». Подано до Міндовкілля запит на виділення коштів для розроблення Проекту землеустрою.

Нобельський національний природний парк загальною площею 25,3 тис. га знаходиться на території Вараського району, до складу парку входять типові та унікальні природні комплекси Західного Полісся, які мають природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

Національний природний парк «Пуца Радзівіла» створений Указом Президента України від 1 січня 2022 року №4/2022 у Сарненському районі на площі 24,265 тис. га земель державної власності. До складу парку входять типові та унікальні для українського Полісся природні комплекси в басейні річки Ствига з сукупністю лісових озер, ставків та боліт, на території яких знаходяться рідкісні, ендемічні і реліктові види рослин та тварин, занесені до Червоної книги України. На території парку зростають 1300-річний дуб-патріарх обхватом понад 8 м та його молодші брати віком 600-700 років з розміщеними на них бортями, старі віковічні ялини європейські та сосни Веймутова.

Три регіональні ландшафтні парки:

«Прип'ять-Стохід», площею 21,6 тис. га, знаходиться на території Вараського району, представляє один з унікальних природних комплексів як в Україні, так і у Східній Європі, тут зливаючись річки Прип'ять та Стохід нагадують дельту Дунаю;

«Надслучанський», площею 17,2 тис. га, знаходиться на території Рівненського району, з унікальними краєвидами «надслучанської Швейцарії»;

«Дермансько-Мостівський», площею 19,8 тис. га, знаходиться на території Рівненського району. Створення парку дозволило при збереженні традиційного господарювання одночасно розвивати нові види діяльності – рекреацію та туризм, а також сприяти збереженню унікальних типових природних комплексів, історично-культурних пам'яток старовинного Дерманя та інших населених пунктів.

Державний дендрологічний парк Березнівського лісового коледжу, площею 29,5 га в м. Березне, де зростає 750 видів рослин, з них 18 видів занесено до Червоної книги України. Окрім характерних для цієї зони рослин, тут ростуть екзотичні представники Далекого Сходу, Сибіру, Криму, Кавказу, Середньої Азії, Америки, Японії і Китаю.

Рівненський зоологічний парк, площею 11,6 га в м. Рівне – є особливим природним комплексом в системі міста, що поєднує в собі природне середовище і штучні споруди та служить для утримання різних видів тварин в умовах неволі. Основними завданнями, які постають перед зоопарком, є утримання та демонстрація живих представників дикої фауни, освітня та виховна робота, збереження і розведення рідкісних, зникаючих видів тварин, науково-дослідницька робота з вивчення біології диких тварин. В зоопарку утримується 175 видів тварин, з яких 10 видів занесені до Червоної книги України.

Таблиця 5.21. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорія об'єкту ПЗФ	Кількість				Площа, тис. га				Площа територій суворої заповідності, тис. га			
	2000	2020	2022	2023	2000	2020	2022	2023	2000	2020	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Природні заповідники	1	1	1	1	47,047	42,289	42,289	42,289	42,289	42,289	42,289	42,289
Національні природні парки	-	2	3	3	-	30,767	55,032	55,032	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	2	3	3	3	38,871	58,708	58,708	58,708	-	-	-	-
Заказники загальнодержавного значення	13	13	13	13	16,457	16,720	16,720	16,720	-	-	-	-

Продовження таблиці 5.21

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
в тому числі:												
- загальнозоологічні	1	1	1	1	0,100	0,100	0,100	0,100	-	-	-	-
- ботанічні	8	8	8	8	12,321	12,301	12,301	12,301	-	-	-	-
- ландшафтні	1	1	1	1	0,927	0,905	0,905	0,905	-	-	-	-
- лісові	1	1	1	1	0,110	0,110	0,110	0,110	-	-	-	-
- гідрологічні	2	2	2	2	2,999	3,304	3,304	3,304	-	-	-	-
Заказники місцевого значення	98	114	114	114	49,716	50,789	50,789	50,789	-	-	-	-
в тому числі:												
- загальнозоологічні	6	5	5	5	7,797	3,129	3,129	3,129	-	-	-	-
- ботанічні	31	38	38	38	28,718	32,372	32,372	32,372	-	-	-	-
- ландшафтні	3	11	11	11	1,407	2,852	2,852	2,852	-	-	-	-
- лісові	15	18	18	18	2,084	2,353	2,353	2,353	-	-	-	-
- гідрологічні	10	11	11	11	1,760	2,442	2,442	2,442	-	-	-	-
- орнітологічні	9	9	9	9	1,593	1,581	1,581	1,581	-	-	-	-
- ентомологічні	18	16	16	16	0,371	0,344	0,344	0,344	-	-	-	-
- геологічні	4	4	4	4	2,731	2,460	2,460	2,460	-	-	-	-
- іхтіологічні	2	2	2	2	3,255	3,255	3,255	3,255	-	-	-	-
Пам'ятки природи загально-державного значення	8	8	8	8	0,391	0,420	0,420	0,420	-	-	-	-
в тому числі :												
- комплексні	1	1	1	1	0,048	0,091	0,091	0,091	-	-	-	-
- ботанічні	4	4	4	4	0,256	0,243	0,243	0,243	-	-	-	-
- зоологічні	1	1	1	1	0,014	0,013	0,013	0,013	-	-	-	-
- гідрологічні	2	2	2	2	0,073	0,073	0,073	0,073	-	-	-	-
Пам'ятки природи місцевого значення	41	63	76	76	0,306	0,411	1,604	1,604	-	-	-	-
в тому числі:												
- комплексні	11	14	14	14	0,112	0,131	0,131	0,131	-	-	-	-
- ботанічні	23	33	33	33	0,186	0,218	0,218	0,218	-	-	-	-
- гідрологічні	5	14	14	14	0,005	0,059	0,059	0,059	-	-	-	-
- геологічні	2	2	2	2	0,003	0,003	0,003	0,003	-	-	-	-
- пралісові	-	-	13	13	-	0	1,1929	1,1929	-	-	-	-
Дендрологічні парки	1	1	1	1	0,029	0,029	0,029	0,029	-	-	-	-
Зоологічні парки	1	1	1	1	0,012	0,012	0,012	0,012	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	2	2	2	2	0,039	0,039	0,039	0,039	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	11	13	13	13	0,121	0,137	0,137	0,137	-	-	-	-
Державні заповідні урочища	90	96	96	96	3,011	3,329	3,329	3,329	-	-	-	-
в тому числі:												
- лісові	80	85	85	85	2,183	2,499	2,499	2,499	-	-	-	-
- болотні	10	11	11	11	0,830	0,830	0,830	0,830	-	-	-	-
Всього в області	268	317	331	331	155,963	203,624	229,108	229,108	42,289	42,289	42,289	42,289

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території Рівненського природного заповідника розташовані 4 водно-болотних угіддя (ВБУ) міжнародного значення (Рамсарські угіддя) – UA-2274 «Болотний масив Сира Погоня», UA-2275 «Болотний масив Сомине», UA-2281 «Біле озеро та болото Коза-Березина» та UA-1402 «Торфово-болотний масив Переброди», останній з яких є складовою транскордонного Рамсарського угіддя «Болота Ольман та Переброд»; на території заповідника розташоване одне ІВА-угіддя (територія міжнародного значення, важлива для птахів) – UA 008 «Болото Сира Погоня».

З метою охорони та моніторингу водно-болотних угідь міжнародного значення, що розташовані на території Рівненщини, згідно пунктів спеціального плану заходів на 2023 рік, погодженого Науково-технічною радою Рівненського природного заповідника, здійснено:

- в рамках завдання з проведення досліджень щодо моніторингу зміни рівнів води здійснено щотижневі заміри показників рівнів води на 21 гідропостах в межах ВБУ, Загалом зібрано 1113 показників;

- в рамках завдання з проведення сезонних обліків птахів на території ВБУ проведено 2 обліки на стаціонарних маршрутах (масиви Сомине, Сира Погоня), 23 обліків водоплавних птахів на водоймах, 25 синхронних обліків на токовищах тетеруків, глушця та гніздування журавля сірого, а також здійснений моніторинг заселення 103 гнізд хижих птахів та лелеки чорного, 50 – гоголя та 15 – сиворакиши, 10 – підорлика великого;

- в рамках моніторингу фонових видів (в тому числі видів птахів що охороняються Бернською конвенцією) закладено 6 стаціонарів для акустичного моніторингу, проведено 12 таких обліків;

- в рамках «Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів» здійснено ряд обліків на водоймах заповідника із визначенням видового та кількісного складу мігруючих видів птахів. Окрім цього здійснено моніторинг стану популяцій окремих видів, згідно конвенції, а саме: проведено серію синхронних обліків журавля сірого; стан популяції лелеки чорного в заповіднику та півночі Рівненської області; проведено обліки гніздової популяції куликів на масиві Сира Погоня.

До складу водно-болотного угіддя міжнародного значення «Заплава р. Прип'ять» входить північна частина Нобельського національного природного парку, загальною площею 9,98 тис. га, що складає 26,5 % від загальної площі даного водно-болотного угіддя. Ця ж територія нацпарку входить і до транскордонних українсько-білоруських водно-болотних угідь «Стохід–Прип'ять–Простир».

5.4.3. Формування Смарагдової мережі

Смарагдова мережа є мережею територій спеціального інтересу щодо їх збереження, визначених Бернською конвенцією, і представляє аналог мережі Natura 2000, існуючої в Європейському союзі, в країнах, що не є його членами. Основною вимогою до об'єктів Смарагдової мережі є наявність видів, перелічених в Бернській конвенції та резолюціях 4 і 6 Постійного комітету конвенції.

Рівненський природний заповідник є важливою складовою екомережі області – є найбільшим природним заповідником України та єдиним заповідником Рівненщини, входить до Смарагдової мережі України (UA 0000023),

Нобельський національний природний парк є важливою складовою екомережі області – північна частина території Парку входить до складу об'єкта Смарагдової мережі України Stokhid-Nobel UA 0000168 і межує на заході з об'єктом Смарагдової мережі Prypiat-Stokhid National Nature Park UA 0000044, а південна частина території Парку на півдні межує з об'єктом Смарагдової мережі Rivnenskyi Nature Reserve UA 0000023.

Національний природний парк «Дермансько-Острозький» є об'єктом Смарагдової мережі за № UA0000102 Dermansko-Ostrozkyi NNP.

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду

На базі адміністративного приміщення Рівненського природного заповідника діє Еколого-просвітницький центр (надалі – ЕПЦ), до складу якого входить музей природи, бібліотека та конференц-зал. В музеї природи представлено 15 фотостендів (структура, організація та діяльність заповідника, ландшафти, ґрунти, Червоно-книжна флора і фауна заповідника, зелена книга, давня мегафауна Полісся, льодовикові ландшафти і реліктова флора, ПНДВ), експозиція мінералів та гірських порід (15 найменувань), експозиція фауни хребетних заповідника та регіону (85 експонатів), експозиція фауни комах заповідника та регіону (348 екземплярів), колекція гнізд та кладок птахів (32 одиниці), експозиція мохів та лишайників, експозиція давньої мегафауни (7 одиниць). Також експозиція музею природи доповнена фотоілюстративним матеріалом та короткими інформаційним довідками про окремі об'єкти флори та фауни.

В бібліотеці Рівненського природного заповідника зібрано 2211 одиниць літератури (періодичні та неперіодичні видання екологічної, еколого-освітньої, природоохоронної, природничої та наукової тематики). Протягом 2023 року бібліотека заповідника поповнилася на 30 джерел літератури. У заповіднику також наявна електронна база фотографій, яка поповнювалася впродовж року новими світлинами природи та еко-заходів.

При Рівненському природному заповіднику діють 4 екологічні стежки: «Білоозерські бори» (Білоозерський масив, Вараський район, протяжністю 4,5 км), «По масиву Сира Погоня» (масив Сира Погоня, Сарненський район, 4 маршрути загальною протяжністю 28 км), «Екосистеми урочища Крисине» (масив Переброди, Сарненський район, протяжністю 13,5 км) та еколого-пізнавальна стежка «В гостях у чорного лелеки» (неподалік від центральної садиби заповідника, Страшівське лісництво Сарненського лісгоспу, протяжністю 3,6 км). Також, є два велосипедні маршрути околицями міста Сарни: «Маршрут вихідного дня», протяжністю 29 км та «Заплавами Случа», протяжністю 33,5 км.

Загалом протягом 2023 року на базі еколого-просвітницького центру заповідника було проведено 117 заходів, до яких було залучено 3915 осіб, з них 11 екскурсій в Музеї природи та 106 шкільні та позашкільні заходи.

У 2023 році проводилися інформаційні і освітні заходи та тренінг, приурочені до Міжнародного зимового обліку птахів населених пунктів; Всесвітнього дня водно-болотних угідь; Дня дикої природи; Всесвітнього дня води, Міжнародного дня матері-землі, Міжнародного дня мігруючих птахів (весна) заходу, Всесвітнього дня зникаючих видів (21 травня), Міжнародного дня навколишнього середовища, Міжнародного дня біорізноманіття, Міжнародної ночі кажанів, Дня лісу.

Заходи, що були приурочені до екологічних дат, сприяли обізнаності людей в питаннях, що стосуються довкілля. Працівники працюють над тим, щоб привернути увагу учасників до актуальних екологічних проблем, сприяти у формуванні екологічної культури населення, забезпечити підтримку природно-заповідної справи з боку широких верств населення.

Протягом 2023 року з проведено уроки–презентації «Не допусти пожежі в лісі – збережи біорізноманіття краю», «ПЗФ. Рівненський природний заповідник», «Жива весна», «Вічнозелені рослини», «Рівненський природний заповідник. Добра справа – посади дерево», тиждень знайомства із Рівненським природним

заповідником та похід у лісове заповідне урочище «Розвилка»:

Впродовж 2023 року співробітники Рівненського природного заповідника брали участь у таких заходах, дотичних до еколого-освітньої тематики: 01.08.2023 року у онлайн засіданні, щодо проведення Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day» в Україні ГО ВМР «Let's do it Ukraine».

21.08.2023 року онлайн лекцію «Рукокрилі та їх охорона в Україні», яку провела кандидат біологічних наук, координатора Українського центру реабілітації рукокрилих, а також проконсультувала та надавала відповіді на питання щодо організації «Міжнародної ночі кажанів».

Здійснювалась співпраця з Франкфуртським зоологічним товариством (послуги у виготовленні інформаційної продукції).

Рівненський природний заповідник проводив еколого-освітні заходи та продовжував співпрацю з наступними навчальними закладами: Сарненський ліцей №1; Сарненський ліцей №2; Сарненський ліцей №4; Сарненський ліцей №5; Сарненська гімназія №6; Сарненська гімназія №3; Перебродівський ліцей; Рудківська ЗОШ; Карасинська гімназія; Будимлянська гімназія; ОЗ Люхчанський ліцей; Центральна районна бібліотека м.Сарни (інформування про діяльність Рівненського природного заповідника та еколого-просвітницький центр, проведення тренінгу); Мульчицький ліцей; Зносицький ліцей; Карпилівський ліцей; Клесівський ліцей; Більськовільський ліцей; Старосільський ліцей; Глиннівський ліцей; Березівський ліцей.

Рівненський природний заповідник проводив заходи за участі студентів і викладачів вузів та співпрацював, відповідно до діючих договорів, з такими вищими навчальними закладами України – Національним університетом водного господарства та природокористування, Рівненською обласною Малою Академією учнівської молоді, Сарненським педагогічним коледжем; Громадськими організаціями екологічного спрямування – Українським товариством охорони птахів (проведення спільних акцій та конкурсів); Львівською регіональною громадською організацією «Західноукраїнська орнітологічна станція»; громадською організацією «Західноукраїнське орнітологічне товариство»; молодіжною громадською організацією «СМАРТ».

Співпраця з органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у сферах освіти, охорони навколишнього природного середовища, охорони історико-культурної спадщини: відділом освіти при Рівненській облдержадміністрації; відділом освіти в Сарненському районі; департаментом екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації (координація діяльності, участь у науково-технічній раді заповідника).

Переважно інформація про діяльність Рівненського природного заповідника в мережі Інтернет поширюється через офіційний сайт Рівненського природного заповідника у мережі Фейсбук (<https://www.facebook.com/RivneReserve>). Протягом 2023 року було зроблено 119 постів. Основні розділи сайту: «Наука звітує», «Заходи», «Екодата», «Оголошення», «Інформаційний пост», «Ботаніка Рідкісні види Флора», «Співпраця», «Робочі поїздки», «Відео», «Радіо».

Здійснювалась співпраця з іншими установами природно-заповідного фонду у сфері екологічної освітньо-виховної роботи. Зокрема, за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства згідно брендбуку розроблено та виготовлено інформаційну продукцію з логотипом «Рівненський природний заповідник», а саме: футболки (20 шт.), кепки (20 шт.), горнятка (20 шт.), ручки (50 шт.); розроблено та виготовлено 6 інформаційних стендів про природоохоронні науково-дослідні відділення (Карасинське, Північне, Старосільське, Грабунське, Більське,

Білоозерське), Червона Книга України флора та фауна, а також були розміщені у музеї природи; розробка та виготовлення рол-апу (переданий у Міндовкілля)

Протягом 2023 року на ТРК «Полісся» двічі на тиждень в радіоефір виходила програма «Природа і людина». Всього з працівниками заповідника записано 50 радіопередач, які вийшли в ефір, опубліковано 14 статей в друкованих медіа.

Еколого-освітня робота в Рівненському природному заповіднику є різноплановою і цікавою, заходи здійснюються з різною віковою категорією населення. Були проведені якісні освітньо-виховні заходи зі школярами та студентами. Заходи проводилися в очному, онлайн режимі та за наданими матеріалами відділу еколого-освітньої роботи установи. Зокрема протягом року проведено 106 тематичних уроків та лекцій, розповідей з презентаціями та інших заходів для школярів 1-11 класів, студентів та дорослих осіб. Ці заходи відбувалися на базі наступних навчальних закладів та державних установ Сарненський ліцей №1; Сарненський ліцей №2; Сарненський ліцей №4; Сарненський ліцей №5; Сарненська гімназія №6; Сарненська гімназія №3; Перебродівський ліцей; Рудківська ЗОШ; Карасинська гімназія; Будимлянська гімназія; ОЗ Люхчанський ліцей; Центральна районна бібліотека м.Сарни; Мульчицький ліцей; Зносицький ліцей; Карпилівський ліцей; Клесівський ліцей; Більськовільський ліцей; Старосільський ліцей; Глиннівський ліцей; Березівський ліцей, Немовицький ліцей.

В 2023 році працівники національного природного парку «Дермансько-Острозький» провели 38 еколого-освітні заходи, до яких залучено 941 учасник. Зокрема, проведено низку заходів та акцій, приурочених до Міжнародних екологічних дат, зокрема: Міжнародного зимового обліку птахів населених пунктів, Всесвітнього дня дикої природи, Всесвітнього дня води, Всесвітнього дня водно-болотних угідь, Дня Землі, Всесвітнього Дня Мігруючих птахів, Дня Довкілля, Міжнародного дня біорізноманіття, Всесвітнього дня охорони навколишнього природного середовища, Всесвітнього дня прибирання, Міжнародної ночі кажанів, Всесвітнього дня захисту тварин, акцій «Збережемо первоцвіти», «Збережи ялинку» та «Допоможи птахам взимку».

Проведено 20 занять гуртка «Ботаніка» Рівненської малої академії наук учнівської молоді (на базі національного природного парку «Дермансько-Острозький», керівник – Головка О.В.). Вихованці гуртка «Ботаніка» зайняли 3 призові місця на 2 етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту учнівських науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, 2 учні здобули 1 місце.

Видано 9 публікацій екологічного та природоохоронного характеру в регіональній періодиці. Активно проводиться інформаційна робота на сторінці парку в соціальних мережах.

На території національного природного парку розроблено 3 екологічні стежки і 2 туристичні маршрути, а також маршрут релігійного паломництва, що частково проходить територією національного парку.

Екологічна стежка «Від Волині до Поділля». Відвідувачі мають змогу ознайомитись із особливостями трьох фізико-географічних областей – Волинської височини, Малого Полісся та Подільської височини, які змінюють одна одну на відносно невеликому проміжку екостежки. Характер маршруту – лінійний, протяжність – 5,5 км, спосіб пересування – піший, тривалість проходження – 3 години.

Орнітологічна екологічна стежка «Заплавою річки Збитинки». Основна мета – ознайомлення з різноманітністю орнітофауни національного парку. Характер маршруту – лінійний, тип маршруту – пізнавально-туристичний, протяжність – 3 км, спосіб

пересування – піший, кількість купинок – 7, тривалість проходження – 2 години. Маршрут промаркований, облаштований, також регулярно здійснюється впорядкування маршруту.

Екологічна стежка «Урочище «Вільхава». Основна мета – ознайомлення з природними комплексами, флорою та фауною національного парку. Маршрут стежки має кільцевий характер, протяжність його – 2 км, кількість зупинок – 7, середня тривалість проходження з врахуванням зупинок – 1,5 год, спосіб пересування – піший. В рамках облаштування, за сприяння Управління культури і туризму Рівненської облдержадміністрації та приватного підприємства «Бюро інноваційних технологій» виготовлено та встановлено 11 інформаційних щитів, 10 інформаційно-пізнавальних стендів, створено екологічний клас просто неба, місця короткострокового відпочинку, нанесено маркування.

Туристичний маршрут «Заплавою річки Збитинка». Основною метою є ознайомлення з природними комплексами, флорою та фауною Малого Полісся, історико-культурною спадщиною регіону. Характер маршруту – лінійний, протяжність – 38 км, спосіб пересування – піший, тривалість проходження – 2 дні.

Туристичний маршрут «Велика пригода». Відвідувачі зможуть ознайомитися з унікальними історичними місцями та подіями Рівненщини, з природними особливостями Малого Полісся, Мізоцького кряжу та Кременецьких гір. Характер маршруту – кільцевий, протяжність – 65 км, спосіб пересування – велосипедом або пішки, тривалість – 1-3 дні.

Регулярно проводяться тематичні тури та екскурсії на території парку по зазначених об'єктах – було проведено 19 екскурсій загальною кількістю 523 учасники. Періодично здійснюються групові та індивідуальні велопоїздки веломаршрутом «Велика пригода». Оцінка впливу туристів на природні комплекси не здійснювалась, проте цей вплив є незначним, оскільки туристична інфраструктура парку не розвивається в зв'язку з ситуацією з передачею земель.

25-29 травня 2023 року територією парку проходив 10-ий «ювілейний» п'ятиденний мандрівний табір «Стежками князів Острозьких» спрямований на національно-патріотичне виховання молоді. Участь в ньому взяли діти з 18-ти областей України. Маршрут десятого мандрівного табору незмінний. Учасники традиційно стартують від Замкової гори в Острозі. Звідти маршрут пролягає через Межиріч, Новомалин, Буцу, урочище Пекло, село Батьківці. Фінішують учасники в урочищі Гурби, де відбувся найбільший бій між бійцями УПА і військами НКВС. Загальна протяжність маршруту 50 км, який подолали 118 учасників.

Територія Нобельського національного природного парку мають величезний рекреаційний потенціал для розвитку наукового, пізнавально-екологічного, історико-культурного, сільського або зеленого туризму, а також спортивного та любительського рибальства. Наявність водних об'єктів (12 озер та 7 річок) зумовлює постійний інтерес туристів до цих територій. Зокрема, у парку знаходиться найбільше на Рівненщині озеро – Нобель, водне плесо якого має орієнтовну площу 500 га. Окрім природних об'єктів, на території Нобельського нацпарку збереглися пам'ятки історико-культурної спадщини, а саме німецькі фортифікаційні споруди на піщаній дюні в заплаві річки Стохід та городище XIII ст. в урочищі «Церковна гора» (с. Нобель), німецьке військове поховання часів Першої світової війни (с. Ніговиці), архітектурна пам'ятка місцевого значення Церква Св. Параскеви (с. Морочно), на піщаниках серед боліт – значна кількість археологічних пам'яток

кам'яної доби. Також територією парку простягається найдовша вузькоколійна залізниця Європи «Антонівка-Зарічне».

Працівниками Нобельського нацпарку було проведено 103 екологічно-освітні заходи, до яких було залучено в загальному 2171 осіб.

Станом на кінець грудня 2023 року Нобельським нацпарком було укладено угоди про співпрацю з 11 закладами загальної середньої освіти. Зокрема, у 2023 році підписано угоди про співпрацю з Новорічицьким ліцеєм, Комплексною дитячо-юнацькою спортивною школою, Краєзнавчим музеєм. Також було проведено 10 екскурсій для 113 осіб територією національного парку.

Протягом 2023 року було здійснено 26 публікацій в друкованих медіа; 245 публікації на сторінках Нобельського національного природного парку в соцмережах Facebook та Instagram на екологічну та природоохоронну тематику та 91 інформаційне повідомлення в різних інтернет-джерелах.

Підготовлено і надруковано: листівки «Збережемо первоцвіти» (100 шт.); буклети «Нобельський національний природний парк» (100 шт.). Поліграфічну продукцію розповсюджено серед відвідувачів парку, у школах серед учнів та вчителів, місцевого населення. Розроблено Каталог перспективних рекреаційних об'єктів нацпарку та стенд рол-ап «5 цікавинок Нобельського національного природного парку».

У Нобельському національному природному парку проводилися екологічні акції, інформаційні й освітні заходи та святкування, приурочені до таких екологічних дат: Всесвітній день водно-болотних угідь, Всесвітній день дикої природи, Міжнародний день лісів, Міжнародний день води, Година Землі, День довкілля, Міжнародний день матері-Землі, Міжнародний день пам'яті Чорнобильської катастрофи, Всесвітній день мігруючих птахів, Всесвітній день бджіл, Міжнародний день біологічного різноманіття, Європейський день парків, Всесвітній день довкілля, День працівника природно-заповідної справи, День екологічного боргу Землі, Всесвітній день рейнджерів, Міжнародна ніч кажанів, День журавля, Всесвітній день туризму, Всесвітній день річок, Всесвітній день тварин.

Заходи проводилися у дні (або напередодні) відзначення згаданих вище екологічних дат у закладах загальної середньої освіти, на базі Будинку учнівської молоді, культурно-дозвілєвого комплексу, центральної районної бібліотеки, музею вишивки та ткацтва Полісся, дитячої школи мистецтв, на природі. Аудиторія заходів: учні, вчителі, місцеві мешканці. Заходи, що були приурочені до екологічних дат і свят, сприяли обізнаності людей в питаннях, що стосуються довкілля. Працівники парку також працювали над тим, щоб привернути увагу учасників до актуальних екологічних проблем, сприяти формуванню екологічної культури населення, забезпечити підтримку природно-заповідної справи з боку широких верств населення.

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

З метою запобігання поширення інфекційних хвороб, зокрема сказу, проводилось регулювання чисельності диких та здичавілих тварин.

Таблиця 5.22. Регулювання чисельності диких та здичавілих тварин з метою запобігання поширення інфекційних хвороб у 2023 році

Хижі та шкідливі для мисливства тварини	Чисельність, голів	Добуто, голів	Проведено досліджень	Виявлено випадків захворювань
Вовки	180			
Лисиці	2831		25	13
Єнотовидні собаки	721			
Бродячі собаки	х		39	16
Бродячі коти	х		58	39
Інші (домашня коза, бобер, їжак)	х			
Всього	3732	0	122	68

В 2023 році було зареєстровано 48 неблагополучних пунктів за сказом, в яких захворіла 71 тварина, з них:

- 13 випадків сказу лисиць (Вараський район: с. Дубівка, с. Журавлине, с. Лозки, с. Мульчиці, с. Липне, с. Озеро, Рівненський район: м. Рівне, с. Липки, с. Тучин, с. Стеблівка, с. Миротин);

- 39 випадків сказу котів (Сарненський район: м. Сарни, Рівненський район: с. Кунин, с. Заріцьк, с. Дермань Перший, с. Здовбиця, с. Ножуків, м. Рівне, с. Олександрія, с. Розваж, с. Оженин, с. Горбів, с. Тучин, с. Біла Криниця, с. Миротин, Дубенський район: с. Лопавше, с. Лихачів, м. Радивилів, с. Мильча, с. Війниця, с. Терешів, с. Гоноратка, с. Підгайці, смт Млинів, м. Дубно, с. Острожець, с. Новина-Добрянська, с. Стара Миколаївка, с. Сапанівчик, с. Берег, Вараський район: смт. Володимирець, м. Вараш, с. Антонівка, с. Рафалівка, с. Красносілля);

- 16 випадків сказу собак (Дубенський район: с. Козин, с. Іванківці, с. Стара Миколаївка, с. Підлужжя, с. Крилів, с. Молодаво Перше, с. Зарічне, с. Вовковиї, Рівненський район: с. Гвіздів, с. Дермань Перший, м. Здолбунів, с. Велика Омеляна, с. Нова Мощаниця, с. Дібрівка, м. Рівне, Сарненський район: с. Кричильськ);

- 2 випадки сказу великої рогатої худоби (Дубенський район: с. Крилів, Сарненський район: м. Дубровиця), 1 випадок сказу свині (Вараський район: с. Журавлине).

Станом на 1 січня 2024 року проведені оздоровчі заходи і знято карантинні обмеження з 38 неблагополучних пунктів, зареєстрованих у 2023 році і перехідних з 2022 року, в інших 10 оздоровчі заходи тривають.

Організовано і проведено профілактичне щеплення тварин проти сказу, а саме щеплено понад 110 тис. собак, 67 тис. котів, 1,7 тис. голів великої рогатої худоби, 0,759 тис. голів дрібної рогатої худоби, 163 свині, 16 коней, 180 хутрових та диких тварини в Рівненському зоопарку. Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби проводяться лабораторні дослідження на наявність 133 вірусологічні дослідження та виявлено 71 позитивний випадок захворювання тварин на сказ.

Для профілактики і недопущення захворювання на сказ тварин і людей, спеціалістами Держпродспоживслужби в області, установ державної ветеринарної медицини та ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» проводиться інформаційно-просвітницька робота серед населення. Зокрема, проведено понад 36 тисяч бесід, прочитано 204 лекції, в медіа опубліковано 14 статей, здійснено 12 виступів на радіо та телебаченні, 382 поширення в соцмережах, в місцях масового перебування людей розповсюджені листівки.

З метою швидкого реагування у випадку виникнення підозри на африканську чуму свиней та контролю та координації дій щодо недопущення занесення збудника африканської чуми свиней на територію області, створено робочі групи з фахівців ГУ Держпродспоживслужби в області. В державних установах ветеринарної медицини створений резерв дезінфікуючих засобів, закуплено відповідні ветеринарні препарати, матеріали, інструменти для вчасного реагування при підозрі на захворювання, а також на випадок виникнення надзвичайних ситуацій.

Взято на контроль облік та рух поголів'я свиней, які знаходяться в приватній власності громадян, заборонено без відома служби державної ветеринарної медицини переміщення тварин. В господарствах різних форм власності щеплено проти класичної чуми 215 тис. свиней. Досліджено на африканську чуму 840 біоматеріалів від домашніх та диких свиней. Позитивних випадків серед домашніх та диких свиней не виявлено. Постійно проводиться роз'яснювальна робота серед власників свиного господарств та населення області, щодо профілактики і недопущення виникнення захворювання на африканську чуму свиней, в місцях найбільшого перебування людей розміщуються інформаційні листівки.

З метою вивчення епізоотичної ситуації та недопущення занесення на територію області грипу птиці, трихінельозу всеїдних, лептоспірозу, а також інших захворювань, здійснюється постійний їх моніторинг. З досліджених 34,4 тис. проб сироваток крові великої рогатої худоби в індивідуальному секторі методом РІД, виділено 868 серопозитивних тварин. З досліджених 19,8 тис. проб сироваток крові великої рогатої худоби в господарствах області методом ІФА, виділено 115 позитивних тварин. Область благополучна за туберкульозом тварин уже понад 30 років. В 2023 році реагуючих на туберкулін тварин не виявлено.

У засобах масової інформації висвітлювались питання профілактики та недопущення занесення на територію області інфекційних захворювань, таких як грипу птиці, хвороби Ньюкасла, сказу, лейкозу, лептоспірозу, туберкульозу, африканської чуми свиней та іншими хвороб тварин.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

За даними головного управління Держгеокадастру у області загальна площа земель області становить 2005,1 тис. га, з них 46,2 % займають сільськогосподарські угіддя, 40,2 % – ліси та інші лісовкриті площі, 3,0 % – забудовані землі, 5,3 % – відкриті заболочені землі, 1,6 % – відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями), 1,5 % – інші землі, 2,2 % – території, покриті поверхневими водами. Структури земельного фонду області наведена в табл. 6.1. та на рис. 6.1.

Таблиця 6.1. Структура земельного фонду області

Основні види земель та угідь	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2005,1	100
у т.ч. 1. Сільськогосподарські угіддя	926,2	46,2
з них: рілля	656,8	32,8
перелоги	3,5	0,2
багаторічні насадження	11,7	0,6
сіножаті і пасовища	254,2	12,7
2. Ліси і інші лісовкриті площі	805,8	40,2
з них вкриті лісовою рослинністю	744,1	37,1
3. Забудовані землі	59,6	3,0
4. Відкриті заболочені землі	106,6	5,3
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	31,9	1,6
6. Інші землі	31,8	1,5
Усього земель (суша)	1961,9	97,8
Території, покриті поверхневими водами	43,2	2,2

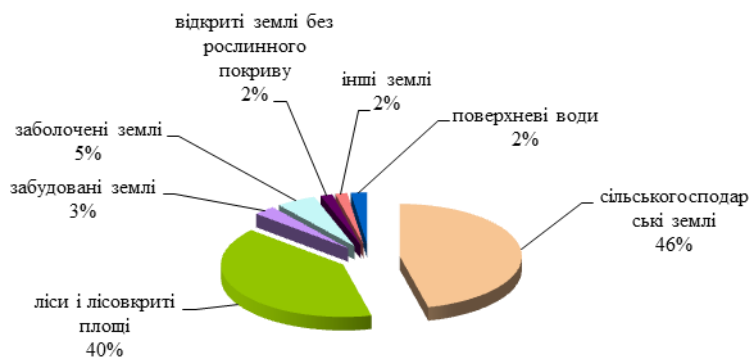

Рис. 6.1. Структура земельного фонду області

6.1.2. Стан ґрунтів

Ґрунтовий покрив області неоднорідний. Найбільш поширеними типами ґрунтів є дерново-підзолисті, опідзолені, дернові, торфові та торфоболотні ґрунти. Дерново-підзолисті, характерні для Полісся, малородючі, бідні на поживні речовини ґрунти утворились під лісовою рослинністю на водно льодовикових відкладах. На лесах Волинського плато сформувались світло-сірі ґрунти і опідзолені чорноземи, вони досить родючі, тому майже всі розорані. Південь Полісся представляють дернові та торфоболотні ґрунти в заболочених пониженнях озерно-льодовикового та річкового походження. За механічним складом найбільше поширений тип ґрунту – легкий, середній та важкий суглинок. Близько 60 % дерново-підзолистих ґрунтів області інтенсивно використовуються в сільськогосподарському виробництві.

Ґрунт – це специфічний елемент біосфери, він не тільки акумулює токсичні речовини, але й виступає як природний буфер. Ґрунт здатний трансформувати сполуки металів, зв'язувати їх у менш доступні форми, тим самим знижуючи їх надходження до рослин. Він має здатність до самоочищення – саме у цьому полягає бар'єрна функція ґрунтів як елемента ландшафту.

Зрозуміло, що природні буферні властивості ґрунтів до дії забруднювачів мають певну межу. Тому при насиченні ґрунту хімічними компонентами, він може стати джерелом вторинного забруднення для підземних вод, поверхневих водних об'єктів, атмосферного повітря, для кормів тварин і продуктів харчування людини. На відміну від інших середовищ у ґрунті відсутня можливість їх швидкого очищення, тому хімічні забруднювачі можуть зберігатися в ньому довгі роки і, включаючись до ланцюгів живлення, обумовлювати тривалу дію токсикантів. Це підвищує ризик виникнення хронічних інтоксикацій.

В області контроль та моніторинг за станом забруднення ґрунтів здійснюють:

- державна екологічна інспекція Поліського округу;
- ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»
- Рівненська філія ДУ «Держґрунтохорона».

Державною екологічною інспекцією Поліського округу проаналізовано 73 зразка ґрунту на 43 об'єктах за 7 показниками. Показники забруднення ґрунтів у 2023 році у порівнянні з фоновими значеннями показників наведені в табл. 6.2.

Таблиця 6.2. Середньорічні показники забруднення ґрунтів у 2023 році, у порівнянні з фоновими значеннями (мг/кг)

Місце відбору проби ґрунту	pH (водна витяжка)	амоній обмінний	нітрати	хлориди	сульфати	фосфор (рухомі форми)	неполярні вуглеводні (нафтопродукти)
1	2	3	4	5	6	7	9
Земельна ділянка на вул.Центральна, 26 в с. Карачун Малинської територіальної громади Рівненського району: - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м на південь від забрудненої ділянки	4,15 4,1	26,3 8,2	82,8	75,4 79,9	822,6	980,5 10,5	182,2
Земельна ділянка в с. Борщівка Рівненського району: - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 10 м на північ від забрудненої ділянки	5,3 5,4	35,6 20,7	80,1	62,1 66,6	1090	215,1 73,8	93,3
Землі м. Рівне поблизу с. Бармаки: - розлив нечистот по рельєфу місцевості на схилах струмка без назви і прибережній смузі (на відвалах ґрунту від поглиблення струмка) - контрольна проба, луг – 500 м на північ від забрудненої ділянки - розлив нечистот по рельєфу місцевості на схилах струмка без назви – лівої притоки р. Устя - контрольна проба, луг – 200 м на північ від забрудненої ділянки	6,9 7,2 6,8 7,2	32,9 9,2 38,2 10,1	230 273,6	142 53,3 150,9 57,7	1789,2 1470	358 157,5 306 142,6	
Земельна ділянка поблизу с. Михайлин (землі запасу Березнівської міської територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 30 м на схід від забрудненої ділянки - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м на схід від забрудненої ділянки	4,1 4,9 3,6 4,5	29,2 11,7 98,7 16,3	21,8 17,2	57,7 57,7 62,13 97,6	1079 1079	56,1 28,4 40,9 77	86,1 96,7
Земельна ділянка в с. Замостище, вул. Шевченка, 24 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки	6,2 6,4	39,3 29,5	17,5	62,1 75,4	1273	60,8 39,4	90,8
Земельна ділянка поблизу с. Яцковичі, урочище «Сосна» (землі запасу Березнівської міської територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 1 - контрольна проба – 30 м на південь від забрудненої ділянки - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 2 - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки, луг - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 3 - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 4 - контрольна проба – 20 м від забрудненої ділянки, луг	6 5,7 4,65 4,9 4,3 4,5 4,8 4,8	52,1 25,1 32,9 24,8 16,3 12,6 48,8 18,5	16,1 16,8 21,8 17,5	57,7 62,1 57,7 62,13 66,6 71 53,3 57,7	1203,1 700,4 1192,8 1079,7	59,8 27,9 68,1 62,1 46,2 45,1 69,7 51,9	 66,9 45,1 50,8

1	2	3	4	5	6	7	8
Земельна ділянка поблизу с. Яцковичі, урочище «Березники»: - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 200 м від забрудненої ділянки	4,9 4,8	70,2 78,6	114,9	57,7 62,13	154,2	158 200,3	479,6
Земельна ділянка біля с.Балашівка (землі запасу Березнівської міськради): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 1 - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 2 - контрольна проба – 50 м на південь від забрудненої ділянки, лісопосадка	5 4,9 3,3 4,4	53,3 12,6 42,3 15,1	31 20,8	62,1 66,6 48,8 97,6	868,7 647,8	16,4 28,9 43 46,7	74 77,2
Земельна ділянка поблизу с. Балашівка, урочище «Літній табір» (землі промисловості Березнівської міської територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 1 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 2 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 3 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 4 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 5 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 6 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 7 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 8 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 9 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 10 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 11 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 12 - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 13 - контрольна проба – 200 м від забруднених ділянок - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 14 - контрольна проба – 150 м на схід від забруднених ділянок	5,2 5,3 5,2 4,9 5,1 4,7 4,9 4,9 4,8 5 5,1 5,2 5,1 5,4 4,8 5,6	17 16 20,7 30,9 32,2 28,1 26,8 24,9 22,4 32,5 33,7 30,8 31,3 34,5 22,4 23,6	86,5 94 47,5 125,4 54,7 33,8 88,4 45,9 100,8 18,3 28,4 31 146,8 66,6 125,4	53,3 62,13 62,13 57,7 53,3 53,3 64,8 44,4 48,8 53,3 53,3 57,7 62,13 66,6 57,7 62,13	116,54 123,4 154,2 126,6 493,5 473 154,2 277,6 452,4 123,4 431,9 308,4 370,2 154,2	79,1 74,9 103,6 411,3 127,2 98,4 176,8 128,2 131,9 61,8 74,9 97,4 105,2 133,4 158 173,7	149 144,2 71,8 387 86,5 262 59 303,2 73,3 109,3 242 99 134
Земельна ділянка поблизу с. Балашівка, урочище «Майдан» (землі запасу Березнівської міської територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 1 - контрольна проба – 200 м від забрудненої ділянки - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля, ділянка 2 - контрольна проба – 50 м на захід від забрудненої ділянки	4,7 4,7 5 4,9	47,6 48,7 42,5 49,1	24,9	66,6 66,6 53,3 57,7	156,3 144	174,2 196,2 90,1 94,2	498 365
Земельна ділянка поблизу с. Мочулянка, урочище «Гута» (землі запасу Березнівської міської територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки	4,8 4,9	24,3 24,9	77,6	48,8 53,3	133,6	88 94,2	81,7
Земельна ділянка з північно-західної сторони поблизу с. Зірне, урочище «Гало» (землі Березнівської міської територіальної громади): - земельна ділянка 1 - контрольна проба – 50 м від забрудненої ділянки - земельна ділянка 2	5,6 4,6 5,1	65,1 20,4 53,1	19,1 16,1	44,4 48,8 44,4	452,4 811,2	221,2 165,8 208,7	
Земельна ділянка поблизу с. Трипутні (землі запасу Дубровицької міської територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки	3,6 4,1	63,1 20,5	125,4	44,4 48,8	370,2	53 39,9	418,3
Земельна ділянка поблизу с. Дерманка, вул. Хутірська, 13 (землі з Корецької територіальної громади): - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м від забрудненої ділянки	6,1 6	33,4 14,6	114,9	62,13 66,6	483,3	237,4 94,2	352,6
Земельна ділянка поблизу с. Милач: - поблизу піролізних печей для випалювання деревного вугілля - контрольна проба – 50 м від забрудненої ділянки	4,6 4,7	32,4 34,5	125,4	44,4 57,7	160,4	263 267,7	100,6
Земельна ділянка поблизу с. Горбаків Бабинської територіальної громади: - місце складування гною, ділянка 1 - контрольна проба – 20 м на схід від забрудненої ділянки - місце складування гною, ділянка 2 - контрольна проба – 50 м на захід від забрудненої ділянки	7,1 6,6 6,7 4,13	52,6 12,6 43,2 5,2	120,1 114,9	142 159,8 53,3 53,3	123,4 113,1	334,6 338,3 238,5 240,6	
Земельна ділянка навпроти санаторію «Хрінники» за лісовим масивом: - територія несанкціонованого звалища - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки	6,5 6,4	43,6 11,7	120,1	204,1 62,1	1563	674,8 120,4	
АТ «Укртрансфаст» смт Смига, урочище «Дружба-1»: - поблизу резервуарів для зберігання пального, ділянка 1 - поблизу резервуарів для зберігання пального, ділянка 2 - контрольна проба – 100 м від забрудненої ділянки	7,05 6 6,5	28,7 23,8 12,3	98,6 103,9	79,9 84,3 85,2	2046,3 1141,4	182,6 83,8 72,3	1383,8 1165
м. Рівне, вул. Будівельників: - поблизу каналізаційної труби, з якої відбувається скид стічної води з неприємним запахом - контрольна проба – 50 м від забрудненої ділянки	6,7 6,5	31,5 12,2	79,3	62,13 62,13	719,8	194,6 36,8	
Земельна ділянка Сарненської міської територіальної громади: - поблизу місця складування тирси і відходів деревообробної галузі - контрольна проба – 50 м на північ від забрудненої ділянки	6,1 6	73,3 15,6	114,9	44,4 57,7	637,5	300,7 99,5	

У відібраних пробах ґрунту на 32 об'єктах встановлено перевищення нормативів ГДК та відносно фонові проби. За виявлені порушення природоохоронного законодавства виставлені претензії та штрафні санкції.

Спеціалісти Державної екологічної інспекції Поліського округу області були залучені в межах кримінальних проваджень внаслідок військової агресії російської федерації на території України, і здійснювали виїзди на відбір проб ґрунту в місцях ракетного удару РФ поблизу резервуарів для зберігання пального АТ «Укртрансфат».

Протягом 2023 року лабораторіями ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України» відбирались проби ґрунту на визначення санітарно-хімічних, мікробіологічних, радіологічних показників, вмісту гельмінтів в житловій зоні (на території дитячих закладів та майданчиків), місцях масового відпочинку населення (в зоні пляжів), місцях видалення відходів (на території полігонів твердих побутових відходів та сміттєзвалищ) та з осередків геота біогельмінтозів.

Протягом 2022 року відібрано 1877 проб ґрунту. Перевищення гранично-допустимих концентрацій виявлено у 56 пробах (3 % відібраних проб).

За хімічними показниками досліджено 554 проби в т.ч. 72 на вміст пестицидів та 50 проб на вміст важких металів. В 7 зразках ґрунту виявлено перевищений вміст пестицидів (1,3% від загальної кількості досліджених проб або 9,7% від кількості проб досліджених на наявність пестицидів).

За мікробіологічними показниками досліджено 272 проби, виявлено бактеріальне забруднення у 37 зразках ґрунту. Показник невідповідності становив 13,6 %. Бактеріальне забруднення було зафіксовано у пробах, відібраних на території промислових підприємств, в зоні впливу сміттєзвалищ та в зоні пляжів,

На гельмінти досліджено 1005 проб, у 12 випадках вони не відповідали діючим нормам – 1,2%. Позитивні результати спостерігались у пробах, які були відібрані: в осередках захворювання; на території дитячих закладів; із зони впливу сміттєзвалища. Забруднення ґрунтів яйцями гельмінтів виявлялось в Дубенському, Рівненському (Острозька та Корецька територіальні громади), Сарненському (Рокитнівська та Сарненська територіальні громади) районах.

На радіологічні показники досліджено 46 зразків – перевищень показників радіологічної безпеки не виявлено.

6.1.3. Деградація земель

Перехід до ринкових відносин, зміна форм власності вимагають нових підходів щодо розробки шляхів збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів. Нині виробник сільськогосподарської продукції повинен орієнтуватися як на соціальні умови, так і на рівень ринково-господарських відносин, враховувати екологічні наслідки свого господарювання та виконувати вимоги щодо захисту ґрунтів від деградації, забезпечувати відтворення родючості наданих йому в оренду й приватну власність земель.

Досвід показує, що в сільськогосподарських підприємствах, особливо останніми роками, порушуються землеробські технології господарювання – не дотримуються сівозміни, вносяться низькі норми органічних і мінеральних добрив, не

виконується вапнування кислих ґрунтів. Все це призводить до недобору врожаю і зниження родючості ґрунтів, погіршення екологічної ситуації в цілому.

Під деградацією ґрунтів слід розуміти погіршення властивостей, родючості і якості ґрунту, яке обумовлено зміною умов ґрунтоутворення внаслідок впливу природних або антропогенних чинників. У більш широкому розумінні поняття «деградація ґрунтів» охоплює як погіршення основних якісних показників родючості без помітних ознак руйнування або зникнення генетичних особливостей ґрунтів, так і фізичне руйнування ґрунтових горизонтів аж до втрати ґрунтом не лише своїх функцій як середовища існування, а й повного його фізичного зникнення. Це негативне явище супроводжується зменшенням вмісту гумусу, руйнуванням структури та зниженням родючості ґрунтів. Деградація ґрунтів, а нерідко і повне їх виключення із сільськогосподарського використання, відбувається внаслідок процесів водної та вітрової ерозії, дегуміфікації, декальцинації, переуцільнення сільськогосподарською технікою, нераціональної експлуатації зрошувальних систем, яка призводить до підтоплення і заболочування, вторинного засолення й осолонцювання ґрунтів, через порушення агротехніки, заростання бур'янами та чагарниками, незбалансоване застосування мінеральних добрив, забруднення токсичними речовинами, радіонуклідами, нерегульоване випасання худоби.

Найбільш поширеними видами деградації є водна ерозія – 56 %, вітрова ерозія – 28 %, хімічна – 12 %, фізична деградація – 4 %. З усіх видів деградації, якщо оцінювати їх у світових масштабах, найбільш поширеною і шкідливою є ерозія ґрунтів. Вітрова ерозія поширена переважно у північній частині області та спричиняє знищення продуктивності земельних ресурсів і деградації агроландшафтів. Основними чинниками, які впливають на процеси ерозії земель на території області є сільське господарство, промисловість та транспорт. Крім того, зростають площі середньо і сильно змитих ґрунтів, тобто слабозмиті переходять у категорію середньозмитих, а середньозмиті – в категорію сильнозмитих. Внаслідок ерозії ґрунтів вимиваються орні землі, луки, замулюються водойми.

У 2023 році Рівненським офісом водних ресурсів у Рівненській області проводились дослідження факторів, що впливають на родючість ґрунтів та їх водно-фізичні властивості, зокрема визначалась кислотність ґрунтів на осушувальних землях з інтенсивним сільськогосподарським використанням та землях з природньо низькими показниками родючості.

Таблиця 6.3. Розподіл осушуваних земель області за ступенем кислотності ґрунтів за матеріалам зйомки 2023 року

№ з/п	Район	Площа кислотної зйомки, га	Ступінь кислотності, га					
			лужні	нейтральні	всього	кислі		
						у тому числі		
						слабо кислі	середньо кислі	сильно кислі
1	Рівненський район							
	- Березнівський	3170	1390	880	900	620	240	40
	- Костопільський	3680	1730	1440	510	90	420	
2	Вараський район							
	- Володимирецький	1240	490	290	460	120	220	120
	- Зарічненський	4420	960	1270	2190	1010	1090	90
3	Сарненський район							
	- Сарненський	5160	1320	2160	1680	470	850	360
	- Рокитнівський	4930	1560	1190	2180	710	1100	370
	- Дубровицький	7810	1850	2080	3880	1500	1840	540
	Всього в області	30410	9300	9310	11800	4520	5760	1520

Визначення кислотності ґрунтів у 2023 році проводилось на землях з інтенсивним сільськогосподарським використанням та землях з природньо низькими показниками родючості. Значна частина кислих ґрунтів із загальної площі зйомки спостерігається у Вараському та Сарненському районах.

За матеріалами кислотної зйомки станом на 01.01.2024 року проведення хімічної меліорації потребують середньо та сильнокислі ґрунти загальною площею 7280 га сільськогосподарських угідь.

Останніми роками площі з кислими ґрунтами істотно збільшуються. Причому це зростання відбувається за рахунок істотного збільшення слабо кислих і середньо кислих ґрунтів. Причинами зростання цих площ є техногенне забруднення ґрунтів, використання фізіологічно кислих мінеральних добрив, зменшення внесення органічних добрив, а також тривале нехтування заходами хімічної меліорації, що в свою чергу сприяє декальцинації ґрунтів, трансформації слабо кислих ґрунтів в середньо і сильно кислі. Зростання цих площ підтверджує невиконання сільськогосподарськими виробниками в повній мірі заходів з вапнування ґрунтів і підбору сівозмін.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість агросфери. Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси області є сільське господарство, промисловість та транспорт.

Найбільшу загрозу становлять явища, які спостерігаються в ґрунтовому покриві, де внаслідок ерозії, відкритих розробок корисних копалин та будівельної сировини, забруднення хімічними речовинами і промисловими викидами, неправильної агротехніки деградовано й виведено з використання значні площі продуктивних земель.

В результаті інтенсивного землеробства сільськогосподарське освоєння території області становить 85,3 %, а розораність сільськогосподарських угідь – 77,8 %. За низької культури сільськогосподарського природокористування, недосконаlostі й відсутності спеціальної сільськогосподарської техніки, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призводить до того, що природне середовище втрачає притаманні йому властивості до саморегуляції. Через частий обробіток землі розпилюється поверхня ґрунту, здійснюється його ущільнення колесами важких тракторів і комбайнів. Нормальна об'ємна маса структурного ґрунту становить 1,1-1,2 г/см³, а на багатьох полях до 1,6-1,7 г/см³, що значно перевищує критичні величини. У таких ґрунтах майже вдвоє зменшується загальна пористість, різко знижується водопроникна і водоутримуюча здатність, зменшується опірність ґрунту до ерозійних процесів.

Втрата ґрунтами грудкової структури у верхньому горизонті відбувається внаслідок постійного зменшення вмісту органічних речовин, механічного руйнування структури різноманітними знаряддями обробітку, а також під впливом опадів, вітру, перепаду температур.

Однією з причин втрати родючості є багаторазовий обробіток ґрунтів різними знаряддями за допомогою потужної і важкої техніки. Добрива, посівний матеріал, зерно і солома, коренеплоди і бульбоплоди завозяться причепами. Часто трапляється

так, що автотранспорт, уникаючи розмитих доріг, їде полем, через посіви, утворюючи паралельні тимчасові дороги.

Глобальною проблемою сьогодні є постійне зменшення вмісту гумусу, який відіграє провідну роль у формуванні ґрунту, його цінних агрохімічних властивостей.

Територія Рівненщини пересікається трубопроводними, газовими та нафтовими магістралями. Недоліки у технології перекачування та стихійні витіки нафтопродуктів на поверхню землі спричиняють забруднення ґрунтів. Зокрема, ситуація на пункті перекачки нафтопроводу «Дружба» в районі смт Смига Дубенського району, де протягом багатьох років формуються ареали забруднення ґрунтів продуктами нафтопродуктування. Високий вміст нафтопродуктів спостерігається в ґрунтах на узбіччях автошляхів та на ділянках, прилеглих до залізничних полотен.

Найбільш негативно впливає на земельні ресурси гірничодобувна галузь промисловості. Під час гірничодобувних робіт змінюються природні ландшафти місцевості, порушується ґрунтово-рослинний покрив. Недостатню увагу приділяють здійсненню рекультивації земель на місці відпрацьованих відкритим способом родовищ корисних копалин, відновленню родючості й народногосподарської цінності порушених земель.

Одним із шляхів покращення ситуації в даній проблематиці є питання напрацювання схем зі збереженням природної родючості ґрунтів на етапах передпроектного планування з використання територій.

Інформація щодо порушених земель та їх рекультивації наведені в табл. 6.4.

Таблиця 6.4. Порушення та рекультивація земель

Землі	2019	2020	2021	2022	2023
Порушені, тис. га	-	-	-	-	-
% до загальної площі території	-	-	-	-	-
Відпрацьовані, тис. га	-	-	-	-	-
% до загальної площі території	-	-	-	-	-
Рекультивовані, тис. га	-	-	-	-	-
% до загальної площі території	-	-	-	-	-
Перебувають у стадії рекультивації, тис.га	-	-	0,0167	0,0167	0,0167
% до загальної площі території	-	-	0,0008	0,0008	0,0008

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Згідно Регіональної програми розвитку земельних відносин у області на 2023-2025 роки, затвердженої розпорядженням голови Рівненської облдержадміністрації – начальника обласної військової адміністрації від 31 січня 2023 року № 35, за кошти обласного бюджету, що надходять у порядку відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, на 2023 рік передбачено здійснення заходів з землеустрою на загальну суму 3,2 млн. грн.

Згідно Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу області на 2023 - 2025 роки, затверджену розпорядженням голови облдержадміністрації - начальника обласної військової адміністрації від 15 грудня 2022 року № 461 за кошти обласного бюджету, що надходять у порядку відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, у 2023 р. передбачено використання 13,3 млн. грн., виділено 3,1 млн. грн. на проведення окремих заходів.

Регіональним офісом водних ресурсів у Рівненській області проводиться моніторинг меліорованих земель. Зокрема, у 2023 році моніторинг меліорованих земель проведено на площі 24,17 тис. га.

7.НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

В області обліковується 384 родовища з 18 видів різноманітних корисних копалин, з яких 121 розробляється.

Стан і використання мінерально-сировинних ресурсів області приведено нижче в табл. 7.1

Таблиця 7.1. Мінерально-сировинна база області

№ п/п	Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ		Од. виміру	Видобуто за рік	Балансові запаси кінець року
		всього	розробляються			
КОПАЛИНИ ГОРЮЧІ КОРИСНІ						
Тверді корисні копалини						
	Горф	112	11	тис. т	330,9	<u>121119*</u> 6545
НЕМЕТАЛІЧНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ						
Гірничохімічні корисні копалини						
2.	Сапропель	37	0	тис. т	-	7655
3.	Агрохімічна сировина (фосфорити руда) фосфорит (P ₂ O ₅)	1	1	тис. т тис. т	- -	3533,45 243,55
4.	Сировина для вапнування ґрунтів	2	1	тис. т	-	1948
Гірничорудні корисні копалини						
5.	Бурштин	13	6	кг	15102,86	<u>44410,02**</u> 385392,38
6.	Пегматит	3	0	тис. т	-	342,35
7.	Каолін	2	1	тис. т	15,13	5098,7
Будівельні корисні копалини						
8.	Цементна сировина	3	1	тис. т	840,4	353682,62
9.	Пісок скляний	3	1	тис. т	17,16	3144,02
10.	Сировина для мінвати (базальт)	4	2	тис. т	59,96	423318,24
11.	Камінь облицювальний (граніт, габро, діабаз, базальт)	8	6	тис. м ³	13,98	11469,81
12.	Камінь будівельний (граніт, габро, діорит, базальт)	48	28	тис. м ³	2304,03	836203,4
13.	Пісок будівельний	32	13	тис. м ³	521,36	74459,61
14.	Цегельна сировина	53	10	тис. м ³	50,89	46514,17
15.	Карбонатна сировина для вапна	2	2	тис. т	-	1092
16.	Крейда будівельна	4	1	тис. т	38,02	28850,01
ПІДЗЕМНІ ВОДИ						
17.	Води питні і технічні	48	30	тис.м ³ / добу	37,90	454
18.	Мінеральні підземні води	9	7	м ³ /добу	80,23	1790
	Разом:	384	121		-	

Примітка: 121119* - в чисельнику промислові запаси, в знаменнику - категорії С₂

6545

44410,02** - в чисельнику промислові запаси, в знаменнику – прогнозні ресурси (Р₁)

385392,38

Мінерально-сировинна база області складається з твердих корисних копалин паливно-енергетичного напрямку – торфу (29,1 відсотка), сировини для виробництва будівельних матеріалів (41,5 відсотка), питні, технічні та мінеральні підземні води (14,7 відсотка), гірничорудні (4,1 відсотка) та гірничо-хімічні (10,2 відсотка) корисні копалини.

Основні родовища торфу Рівненщини пов'язані з низинними болотами і зосереджені у північній частині області, де за запасами виділяються родовища Морочне, Дубняки, Кремінне. Значні торфові масиви знаходяться у басейні р. Веселуха (Радно, Коза-Березіна), на Случ-Горинському межиріччі (Чемерне), у басейні р. Ствиги (Вілія, Стеризівка). Потужність торфу в окремих родовищах Рівненського Полісся сягає 7-8 метрів. Деяко менші за масштабами і запасами торфу

родовища Малого Полісся (Верба, Майдан у Дубенському районі). Торф використовується як паливо для комунальних потреб та, частково, як добриво для сільського господарства.

Видобуток торфу здійснює 4 підприємства з 11, які володіють спецдозволами на видобування торфу на родовищах, зокрема: ТОВ «Торф Ленд Україна» на родовищах Морочно-1 та Морочно-2, ТОВ «Рівнеенергоальянс» - родовищі Вілія, ДП «Рівнеторф» - родовищі Старники та ВКФ «Несподіваний шанс» – Кутянка-Вілія; два перших з них в обмеженій кількості, у зв'язку з розташуванням родовищ в безпосередній близькості до кордону з Білорусією.

На Рівненщині обліковуються 37 родовищ сапропелю із запасами 7,65 млн тонн, які зосереджені в північних районах області. Сапропель – цінний природний, екологічно чистий планктонний біостимулятор, який тисячоліттями формувався на дні прісних водойм (озер) з рештків планктонних і бентосових організмів в процесі бактеріальних перетворень при недостатчі кисню. Основна сфера використання сапропелю: добрива, мінерально-вітамінні добавки для харчування птиці, ВРХ, лікувальні грязі. Жодне з родовищ не розробляється.

У Рівненському районі, в межах Здолбунівського вузла було виявлено і оцінено шість ділянок з неглибоким (до 20 м) заляганням покладів зернистих фосфоритів із сумарними запасами 81,1 млн тонн руди або 4,9 млн тонн P_2O_5 . Розвідане Милятинське родовище зернистих фосфоритів експлуатується ПрАТ «Західноукраїнська гірнична компанія», фосфорити якого є унікальним комплексним добривом і меліорантом одночасно, що відновлюють родючість ґрунтів і покращують якість врожаїв. Однак, тривалий час родовище не розробляється.

Рівненщина володіє унікальною сировинною базою таких корисних копалин як базальт і бурштин, видобуток яких здійснюється в області і складає: базальтів – 100 відсотків, бурштину – до 80 відсотків від загального видобутку в Україні.

Єдиним постачальником базальтової сировини (щєбінь, крихта) для виробництва мінеральної вати та волокон і виготовлення на їх основі широкого асортименту ефективних теплоізоляційних виробів на підприємствах України, являється ПрАТ «Івано-Долинський спецкар'єр», яке розробляє однойменне родовище базальтів. Проте, розвиток такого виробництва в області відсутній.

Станом на 01.01.2023 року Державним балансом обліковуються вісім родовищ бурштину, з яких 5 експлуатуються – Золоте, Клесівське (ділянки: Пугач та Федорівська) та Томашгородське у Сарненському, Володимирець Східний та Каноничі – Вараському районах.

Видобуток бурштину на родовищах здійснювали два підприємства: ТОВ «Технобуд» на Федорівській ділянці Клесівського родовища та ТОВ «Центр «Сонячне ремесло» на родовищі Володимирець Східний, який відповідно склав 4116 та 8845 кг.

З 2020 року запрацював ефективний механізм продажу спеціальних дозволів на користування надрами на відкритих електронних торгах, що дало можливість значною мірою врегулювати ситуацію з незаконним видобутком бурштину і придбанням спецдозволів на проведення геологорозвідувальних робіт на перспективних ділянках та видобування бурштину на родовищах.

За три роки через електронні аукціони було реалізовано 65 спеціальних дозволів на користування бурштиноносними ділянками, з них, 6 у 2020, 46 – у 2021 та 13 – у 2022 роках. На 5 ділянках проводилися геологорозвідувальні роботи та дослідно-промисловий видобуток бурштину, який в загальному склав 2142 кг.

З 2020 року спостерігаємо позитивні результати у легальному видобутку бурштину, зокрема, видобуток бурштину в області зріс в рази: у 2019 році він склав 948,7 кг, у 2020 році – 3448,4 кг, у 2021 році – 8102,9 кг, у 2022 році – 15103 кг, тобто майже в 16 разів у порівнянні з 2019 роком.

Пошуковими роботами визначений крупний Рівненсько-Волинський мідно-рудний район загальною площею 98 км², який охоплює частину Рівненської області (Володимирецький та Костопільський), де знаходиться Рафалівський міднорудний вузол. За прогнозною оцінкою району в його надрах зосереджено до 25 млн. тонн самородної міді, а в окремих вузлах – до 4-5 млн. тонн. Через відсутність фінансування, геологорозвідувальні роботи в межах Рафалівського вузла припинені.

Будівельна індустрія області спирається, в основному, на власну сировинну базу, головними напрямками якої є розробка родовищ крейди, цементної та цегельної сировини, каменю будівельного і облицювального, піску будівельного.

На території області налічується понад 150 родовищ різноманітних корисних копалин, які застосовуються у будівництві, з них більше 60 розробляється.

Видобуток будівельної сировини у порівнянні попереднім роком скоротився в середньому на 30 відсотків.

Рівненська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Волино-Подільського артезіанського басейну та, частково, у області тріщинних вод Українського щита (східна частина Сарненського району).

Основні водоносні горизонти підземних питних і технічних вод родовищ приурочені до верхньокрейдяних відкладів, силурійських вапняків та пісковиків, верхньопротерозойських пісковиків та тріщинної зони кристалічних порід докембрію.

За хімічним складом води сульфатно-гідрокарбонатні магнієво-кальцієві, хлоридно-сульфатно-гідрокарбонатні кальцієві.

З мінеральних вод найбільше поширення в області мають хлоридно-гідрокарбонатно-натрієві питні води миргородського типу, запаси яких розвідані в селах Малий Мидськ, Жобрин, і Олександрія - Рівненського, селищі Степань – Сарненського районів та містах Березне і Остріг.

На 6-ти родовищах: Жобринське (діл. Жобринська та Водограйна), Маломидське, Острозьке, Острозьке-1 та Степанське здійснюється видобуток та промисловий розлив мінеральних лікувально-столових вод в скляний посуд і поліетиленову тару для внутрішнього застосування.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Рівненська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Волино-Подільського артезіанського басейну та, частково, у області тріщинних вод Українського щита. Основні водоносні горизонти підземних питних і технічних вод приурочені до верхньокрейдяних відкладів, силурійських вапняків та пісковиків, верхньопротерозойських пісковиків та тріщинної зони кристалічних порід докембрію.

Рівненщина має значні ресурси підземних прісних вод. У розрахунку на одну людину цей показник у 2,5 рази перевищує середній показник в Україні.

Основні водоносні горизонти підземних питних і технічних вод приурочені до верхньокрейдяних відкладів, силурійських вапняків та пісковиків, верхньопротерозойських пісковиків та тріщинної зони кристалічних порід докембрію.

Серед інших ресурсів, що можуть доповнювати економічну базу Рівненщини, значне місце належить мінеральним водам. Бальнеологічні властивості вод і малозатратність їх видобутку – основи розвитку перспективної галузі. Найбільш перспективними мінеральними водами є хлоридно-натрієві питні води миргородського типу, що мають найбільше поширення в області. Вони тяжіють переважно до вулканогенно-теригенних порід венду і палеозою, і залягають на глибинах від 70-80 до 750 м. Запаси цих вод розвідані в селах Малий Мидськ Костопільського району, Жобрин, і Олександрія Рівненського району, селищі Степань Сарненського району та містах Березне і Острог. На 6 родовищах: Жобринське (ділянка Жобринська та Водограйна), Маломидське, Острозьке, Острозьке-1 та Степанське здійснюється видобуток та промисловий розлив мінеральних лікувально-столових вод в скляний посуд і поліетиленову тару для внутрішнього застосування.

Радонові мінеральні води зустрічаються поблизу сіл Вири Сарненського та Маринин Березнівського районів.

Основні висновки стосовно трансформації підземних вод області:

- глибокозалягаючі (артезіанські води), які використовуються для централізованого водопостачання, не несуть якісних змін і, в основному, відповідають санітарним нормам питних вод;
- постчорнобильське забруднення радіонуклідами не встановлено;
- перші від поверхні ґрунтові води значно трансформовані, і в них проходять негативні якісні зміни хімічного складу.

В регіональному плані відзначаються зміни хімічного складу підземних вод на територіях з низьким залісненням, відносно високим техногенним навантаженням, підвищеним внесенням мінеральних добрив, що обумовлює певні проблеми самоочищення ґрунтових вод.

Значними джерелами забруднення підземних вод є промислові підприємства і, головним чином, їх стічні води, що акумулюються в ставках накопичувачах, відстійниках на полях фільтрації, очисних спорудах, з яких вони потрапляють у ґрунтові води та надходять у більш глибокі водоносні горизонти.

Підвищену небезпеку являють собою невпорядковані склади отрутохімікатів і паливно-мастильних матеріалів, сміттєзвалища, населені пункти, які не мають каналізаційних мереж.

Потенційними джерелами забруднення підземних вод є занедбані свердловини або свердловини, що вийшли з ладу і підлягають санітарно-технічному тампонажу, свердловини без впорядкованих зон санітарно-технічного режиму, особливо коли вони розміщені безпосередньо біля джерел забруднення і не мають постійної герметизації.

Під постійним контролем знаходяться джерела забруднення питних вод в межах депресійної зони, що утворилися в районі дії Горбаківського водозабору, який є найбільшим джерелом водопостачання м. Рівне і частини населених пунктів Гощанського та Рівненського районів. За результатами досліджень на карту нанесена територія впливу експлуатації основного водоносного горизонту на мезокайнозойський водоносний комплекс.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

На території Рівненської області мають розвиток екзогенні геологічні процеси (ЕГП) природно-історичного походження, серед яких найбільш інтенсивно проявляються карст, підтоплення, заболочування, бокова та яружна ерозії.

Рівненська комплексна геологічна партія ДП «Українська геологічна компанія» виконує моніторинг екзогенних геологічних процесів на території області.

У зв'язку з війною з російською федерацією відсутнє державне фінансування на виконання геологічних робіт і вони у 2022-2023 роках не проводяться.

Інформація про динаміку екзогенних геологічних процесів у 2023 році в області у Рівненській КГП відсутня.

7.3. Погоджувальна діяльність у сфері використання надр

Відповідно до наказу Мінприроди України від 26 липня 2011 року № 262 (зі змінами), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 29 липня 2011 року № 932/19670 «Про затвердження Регламенту погодження Мінприроди України надання надр у користування» до Міндовкілля України, до Рівненської обласної ради щодо видобування корисних копалин розташованих на території області та до департаменту екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації не надходили документи від суб'єктів господарювання

Під особливим контролем обласної державної адміністрації перебуває питання розгляду матеріалів щодо надання в користування земельних ділянок для видобування бурштину.

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Здійснення державного контролю за геологічним вивченням та раціональним і ефективним використанням надр проводиться Державною службою геології та надр України.

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

Враховуючи, що перед Україною стоять завдання стосовно виведення економіки держави з кризової ситуації та формування належного рівня економічної безпеки держави у довгостроковій перспективі, перед Державною службою геології та надр України як центральним органом виконавчої влади у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр постає задача забезпечення постійного нарощування запасів корисних копалин, що потребує щорічного зростання обсягів геологорозвідувальних робіт більше, ніж у 2 рази, проти сьогоденного їх рівня.

Проблема розвитку мінерально-сировинної бази України як матеріальної основи зростання національної економіки потребує зваженого системного підходу, оптимальним варіантом якого є збалансоване використання ресурсів держави і приватного бізнесу та запровадження інноваційно-інвестиційного механізму надрокористування. Це дасть змогу підвищити ефективність засобів впливу з боку держави на розвиток геологічної галузі, забезпечити впровадження сучасних ефективних форм господарювання, створити додаткові робочі місця на підприємствах мінерально-сировинного комплексу та збільшити його внесок у розвиток національної економіки, зменшити її залежність від імпорту окремих видів мінеральної сировини та зміцнити експортний потенціал.

Враховуючи наведене, центральний орган виконавчої влади у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр (Держгеонадра) надає надра у користування шляхом видачі спеціальних дозволів на користування надрами із встановленням умов користування надрами, визначених центральними органами виконавчої влади, відповідальними за формування та реалізацію державної політики у сферах охорони навколишнього природного середовища, водних ресурсів, та органами місцевого самоврядування.

Поряд з цим на Держгеонадра, як на уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері надрокористування, покладено завдання щодо здійснення державного геологічного контролю за геологічним вивченням та використанням надр, зокрема в частині виконання надрокористувачами вимог законодавства про надрокористування та особливих умов спеціальних дозволів на користування надрами.

Таким чином Держгеонадра реалізують державну політику щодо контролю за використанням суб'єктами господарювання стратегічного ресурсу, який належить народу України.

Разом із тим, як показав досвід радикального обмеження перевірок у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, це мало негативні наслідки як для суспільства, так і для держави.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Питання поводження з відходами є дуже актуальною, адже Україна посідає одне з чільних місць у світі за масштабом, гостротою та складністю проблеми відходів. Військова агресія російської федерації дуже вплинула та змінила регіони України, багато наших співвітчизників змушені були залишити свої домівки, що спричинило в більшості областей зміну навантаження на критичну інфраструктуру. Не стала винятком сфера поводження з відходами, яка зазнає впливу через руйнування інфраструктури, прибуття внутрішньо переміщених осіб, спад економічної активності. Відсутність ефективної системи поводження з відходами на рівні регіону зумовлює накопичення їх значної кількості у місцях видалення, що призводить до антропогенного навантаження на довкілля, забруднення його основних компонентів: земельних, водних та атмосферних ресурсів, погіршення умов проживання населення області.

На сьогодні надзвичайно важливі нововведення та реформи у сфері управління з відходами, тому Верховною Радою України прийнято новий рамковий Закон «Про управління відходами», який набув чинності з 9 липня 2023 року. Цей Закон регулює відносини, пов'язані із запобіганням утворенню та з управлінням відходами, що утворюються в Україні, а також з управлінням відходами, що перевозяться через територію України, вивозяться за її межі та ввозяться в Україну з метою відновлення, у тому числі рециклінгу. Також законом передбачено розробку Регіональних та місцевих планів управління відходами.

В Рівненській області триває розроблення Регіонального плану управління відходами до 2030 року, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року (зі змінами) № 117-р «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року». Розробка Регіонального плану забезпечить ефективне функціонування системи управління відходами на інноваційних засадах, а також впровадження стратегічного планування спрямованого на реформування та удосконалення системи управління відходами.

Відповідно до державного статистичного спостереження № 1 - відходи «Поводження з відходами» обсяг накопичення промислових відходів I-IV класів небезпеки станом на 01.01.2024 року становить 18,429 тис. т, у тому числі II класу небезпеки – 0,012 тис. т, III класу небезпеки – 0,0077 тис. т, IV класу небезпеки – 18,405 тис. т (табл. 8.1).

Таблиця 8.1. Накопичення відходів (на 01.01.2024)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням відходів	од	302
2	Накопичено відходів, усього	т	18428,925
3	у тому числі: відходи 1 класу небезпеки	т	3,706
4	відходи 2 класу небезпеки	т	12,415
5	відходи 3 класу небезпеки	т	7,698
6	відходи 4 класу небезпеки	т	18405,106

Таблиця 8.2. Рух відходів I- IV класів небезпеки у 2023 році, т

Назва відходів	Кількість підприємств, охоплених спостереженням, од	Наявність відходів на 01.01.2023 у тимчасовому зберіганні, т	Прибуло відходів протягом 2023, т	Вибуло відходів протягом 2023, т	Наявність відходів на 01.01.2024 у тимчасовому зберіганні, т		
					т	у % до 01.01.2023	розподіл, %
Відходи 1 класу небезпеки	87	9,561	34,565	40,420	3,706	38,8	0,0
Відходи 2 класу небезпеки	86	19,965	127,622	135,172	12,415	62,2	0,1
Відходи 3 класу небезпеки	49	8,005	573,447	573,754	7,698	96,2	0,0
Відходи 4 класу небезпеки	296	11976,735	558704,554	552276,183	18405,106	153,7	99,9
Відходи, усього:	302	12014,266	559440,188	553025,529	18428,925	153,4	100,0

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

У 2023 році в області утворилось разом з відходами, одержаними зі сторони, 487,9 тис. т відходів 1-4 класів небезпеки, з них утилізовано (перероблено) – 37,5 тис. т, спалено – 56,3 тис. т. Основні показники поведження з відходами наведено в табл. 8.3.

Таблиця 8.3. Основні показники поведження з відходами I-IV класів небезпеки у 2021 -2023 роках (тис. т)

№ з/п	Показники	2021	2022	2023
1	Утворено	719,4	569,4	487,9
2	Отримано зі сторони	192,3	176,8	197,5
3	Імпортровано	0,0	0,0	0,0
4	Утилізовано (перероблено)	6,2	17,6	37,5
5	Спалено	34,4	51,5	56,3
6	Передано іншим підприємствам	257,6	234,9	241,8
7	Експортровано	-	-	-
8	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	194,5	178,1	199,6
9	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	0,0	0,0	0,0
10	Вилучено з інших причин, включаючи уточнення класу небезпеки	0,0	0,0	0,0
11	Наявність на кінець року у тимчасовому зберіганні	2777,5	2908,9	1842,8
12	Утворення відходів I-IV класів небезпеки у розрахунку на 1 км ² , т	35,9	28,4	24,3
13	Утворення відходів I-IV класів небезпеки у розрахунку на 1 особу, кг	630,0	498,7	427,3

Підприємства - основні утворювачі відходів наведені у табл. 8.4.

Таблиця 8.4. Підприємства - основні утворювачі відходів

№ з/п	Назва підприємства	Найменування відходу	Клас небезпеки	Наявність відходів на початок року, т	Фактично утворилось відходів на підприємстві за 2023, т	Наявність відходів на кінець року, т
1	2	3	4	5	6	7
1	ПрАТ «РІВНЕАЗОТ»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0	0,866	0
		Батарейні свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	4,150	1,050	1,050
		Залишки кубові від розгонки моноетаноламіну під час виробництва аміаку	II	0	3,0	0
2	ТзОВ «Кроноспан Рівне»	Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	0	12,520	0
		Брухт чорних металів дрібний	IV	0	463,544	0
		Макулатура паперова та картонна	IV	0	21,619	0
3	ПрАТ «Дубномолоко»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,01	0,04	0,01

Продовження таблиці 8.4

1	2	3	4	5	6	7
4	ТзОВ «Завод металевих виробів»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0	0,051	0
		Розчини травильні кислоти, відпрацьовані у процесі оброблення металів та нанесення покриття на метали	III	0	371,794	0
5	ТзОВ «Клесівський кар'єр нерудних копалин «ТЕХНОБУД»	Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	0	0,614	0
		Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,041	0,042	0
		Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	0	4,680	0
6	ТзОВ «Вирівський кар'єр»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,593	3,696	0,949
		Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	0	5140,0	5140,0
7	ТзОВ «ОДЕК» Україна	Шпон-розривина	IV	4300,001	74415,621	7099,729
		Відстружки та вирізки	IV	0	6494,313	0
8	ТзОВ «Свиспан Лімітед»	Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані	I	0,034	0,006	0
		Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	I	0,920	0,680	0,400
		Масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані	II	7,174	8,446	1,550

До обласного реєстру місць видалення відходів Рівненської області станом на 01.01.2024 року внесено 22 сміттєзвалища для промислових відходів загальною площею 242,24 га.

Серед основних екологічних проблем, пов'язаних з утворенням та розміщенням небезпечних відходів, слід виділити такі:

1. У відвалі ПрАТ «Рівнеазот» на площі 58 га заскладовано 15,4 млн. т фосфогіпс - дигідрату;

2. У відвалі ТОВ «Волинь-шифер» на площі 2,5 га заскладовано 116,455 тис. т азбестоцементних відходів.

3. З метою отримання повних та достовірних даних щодо місць та обсягів накопичення непридатних до застосування та заборонених до використання пестицидів, моніторингу ситуації щодо стану їх зберігання, оцінки ризиків для здоров'я людей та навколишнього природного середовища та виконання доручення заступника голови облдержадміністрації від 20.06.2022 №дор.62/01-61/22 щодо інвентаризації місць накопичення непридатних до застосування та заборонених до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин (далі – ХЗЗР), в області у серпні 2022 року проведено інвентаризацію місць накопичення заборонених і непридатних до використання ХЗЗР. За результатами робіт районних інвентаризаційних комісій, залишок непридатних пестицидів на території області становив 46,515 т.

Станом на 01.01.2023 на території Рівненської області зареєстровано 27 місць зберігання непридатних до використання агрохімікатів загальною вагою 46,515 т: на

території Рівненського району 19 місць (загальна вага 37,958 т), Дубенського району 4 місця (загальна вага 4,5 т), Сарненського району 4 місця (загальна вага 4,057 т), у Вараському районі непридатні пестициди відсутні.

Протягом 2023 року проведено роботи з вивезення непридатних пестицидів, які зберігались на території Здолбунівської міської ради Рівненського району (с. Ільпінь та с. Глинськ) загальною масою 5,77 т, а також на території Дубровицької міської ради Сарненського району (м. Дубровиця та с. Трипутня) загальною масою 2,057 т. Роботи з перевезення та видалення вказаних непридатних ХЗР проведено ТОВ «ЕКО НОВА» за кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

31.03.2023 протоколом комісії з питань техногенно – екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій виконавчого комітету Березівської сільської ради Сарненського району від 28.03.2023 № 2 повідомлено про захоронення непридатних пестицидів у спосіб, що не відповідає вимогам законодавства. Станом на 26.05.2023 на виконання Протокольних рішень комісії ТЕБ та НС Сарненського району, Березівською сільською радою було вжито необхідних заходів, щодо вирішення утилізації, а також подолання негативних наслідків виявлених пестицидів, для цього придбано сертифіковані ємкості для збирання та тимчасового зберігання шкідливих речовин в кількості 100 шт. по 50 літрів, виконано затарювання небезпечних речовин загальним обсягом 5 т та здійснено послуги з оброблення, утилізації та знешкодження залишків пестицидів. Загальна вартість виконаних робіт склала 195 тис. грн. Виконавцем даних робіт є ТОВ «Еко Терра». Рокитнівським відділенням Сарненського районного відділу Рівненського обласного центру контролю та профілактики хвороб 09.05.2023 повторно було проведено дослідження проб ґрунту та води. На сьогодні на території Березівської сільської ради усунуто загрозу екологічної небезпеки, місце виявлення небезпечних речовин локалізовано, доступ до місця виявлених та утилізованих пестицидів-обмежено. Шкідливі речовини вивезено з території сільської ради для подальшої їх утилізації.

Станом на 01.01.2024 року на території Рівненської області залишається 23 місця зберігання заборонених до застосування і непридатних до використання ХЗР загальною вагою 38,688 т: на території Рівненського району 17 місць (загальна вага 32,188 т), Дубенського району 4 місця (загальна вага 4,5 т), Сарненського району 2 місця (загальна вага 2 т).

Інформація про поводження з непридатними пестицидами наведено в табл.8.5.

Таблиця 8.5. Поводження з непридатними пестицидами

№ з/п	Назва одиниці адміністративно – територіального устрою області (територіальна громада)	Кількість на початок 2023 р., т	Утворено(виявлено) впродовж року, т	Знешкоджено впродовж року, т	Кількість на кінець 2023 р., т
1	2	3	4	5	6
Рівненський район					
1	Березівська міська територіальна громада	3,425			3,425
	с.Яцьковичі	1,1			1,1
	с.Грушівка	2,325			2,325
2	Соснівська селищна територіальна громада	0,92			0,92
	с.Маринин	0,92			0,92
3	Здолбунівська міська територіальна громада	5,77		5,77	
	с.Ільпінь	0,4		0,4	
	с.Глинськ	5,37		5,37	

Продовження таблиці 8.5

1	2	3	4	5	6
4	Мізоцька селищна територіальна громада	3,3			3,3
	с.Спасів	0,8			0,8
	с.Дармань Перша	0,4			0,4
	с.Дермань Друга	0,5			0,5
	с.Суйми (с.Півче)	0,5			0,5
	с.Мала Мощаниця	1,1			1,1
5	Здовбицька сільська територіальна громада	1,4			1,4
	с.Миротин	1,4			1,4
6	Великомежирицька сільська територіальна громада	1,5			1,5
	с.Світанок	1,5			1,5
7	Острозька міська територіальна громада	1,367			1,367
	с.Верхів	1,367			1,367
8	Рівненська міська територіальна громада	8,2			8,2
	ТДВ «Плодородсадник» м. Рівне, вул.Січових Стрільців, 24	8,2			8,2
9	Великоомелянська сільська територіальна громада	7,361			7,361
	с. Велика Омеляна	7,361			7,361
10	Дядьковицька сільська територіальна громада	4,326			4,326
	с. Кривичі	4,326			4,326
11	Зорянська сільська територіальна громада	0,389			0,389
	с.Зоря	0,389			0,389
Дубенський район					
12	Острожецька сільська територіальна громада	0,3			0,3
	с. Малин	0,3			0,3
13	Тараканівська сільська територіальна громада	2,7			2,7
	с. Рачин	2,7			2,7
14	Привільненська сільська територіальна громада	1			1
	с. Привільне	1			1
15	Радивилівська міська територіальна громада	0,5			0,5
	с.Дружба	0,5			0,5
Сарненський район					
16	Дубровицька міська територіальна громада	2,057		2,057	
	м. Дубровиця	1,082		1,082	
	с.Трипутні	0,975		0,975	
17	Рокитнівська селищна територіальна громада	2			2
	с.Карпилівка	1			1
	с.Борове СГПП «Промінь»	1			1
	с. Березове		5	5	
	Всього	46,515	5	12,827	38,688

В 2023 році на території області аварій під час поводження з небезпечними хімічними речовинами, пестицидами, небезпечними відходами, продуктами біотехнологій не виникало.

Основним способом видалення твердих побутових відходів (далі – ТПВ) на сьогодні в області – є їх захоронення на полігонах і сміттєзвалищах. Складування відходів проводиться за схемою: розрівнювання, ущільнення, ізоляція ґрунтом.

Разом з тим, органи місцевого самоврядування та виконавчої влади визначаються з методами та засобами роздільного збирання компонентів твердих побутових відходів з урахуванням їх морфологічного складу, річного обсягу утворення, потреб у вторинних енергетичних та матеріальних ресурсах, органічних

добривах, наявності підприємств, які можуть переробляти окремі компоненти твердих побутових відходів та інших економічних факторів.

Роздільне збирання твердих побутових відходів контейнерним методом запроваджено у 116 населених пунктах області. В основному компоненти ТПВ, які збираються окремо, це ПЕТ пляшка та інші вироби з поліетилену, скло, папір.

Для забезпечення впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, придбання відповідного обладнання та впровадження новітніх технологій в сфері поводження з відходами необхідні додаткові джерела та збільшення обсягів фінансування, а також підтримка з боку держави. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) в області наведена в табл. 8.6.

Таблиця 8.6. Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів) твердих побутових відходів відповідно до обласного реєстру місць видалення відходів

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
1	2	3	4
Сміттєзвалища, полігони			
1.	Рівненська ТГ	1	21,15
2.	Дубенська ТГ	1	5,0
3.	Острозька ТГ	23	28,01
4.	Вараська ТГ	7	8,8354
5.	Березнівська ТГ	30	32,8
6.	Малинська ТГ	5	5,4
7.	Соснівська ТГ	5	4,2
8.	Володимирецька ТГ	11	10,2465
9.	Антонівська ТГ	2	1,6
10.	Кононицька ТГ	4	3,19
11.	Полицька ТГ	2	1,6
12.	Рафалівська ТГ	4	5,5
13.	Бабинська ТГ	3	2,37
14.	Бугринська ТГ	2	8,5
15.	Гощанська ТГ	17	12
16.	Боремельська ОТГ	2	2,2
17.	Демидівська ОТГ	5	6,0
18.	Варковицька ТГ	3	3,8
19.	Вербська ТГ	3	1,6
20.	Мирогощанська ТГ	2	2,6
21.	Привільненська ТГ	4	1,64
22.	Повчанська ТГ	3	1,2
23.	Тараканівська ОТГ	4	3,65
24.	Семидубська ОТГ	4	3,2
25.	Смизька ОТГ	3	3,4
26.	Висоцька ТГ	3	5,0
27.	Дубровицька ТГ	18	24,05
28.	Миляцька ТГ	4	3,9
29.	Зарічненська ТГ	14	15,7
30.	Локницька ОТГ	8	7,9
31.	Здолбунівська ТГ	3	6,3523
32.	Здовбицька ТГ	2	1,2
33.	Мізоцька ТГ	6	4,9
34.	Корецька ТГ	19	25,4172
35.	Великомежиріцька ТГ	7	5,52
36.	Костопільська ТГ	18	23,55
37.	Головинська ОТГ	8	5,7
38.	Дераженська ОТГ	4	4,0
39.	Малоліубашівська ОТГ	7	21,9
40.	Млинівська ТГ	7	5,2431
41.	Бокійнівська ТГ	5	3,1
42.	Острожецька ТГ	3	1,2
43.	Підлозцівська ТГ	0	0
44.	Ярославицька ТГ	2	0,7
45.	Радивилівська ОТГ	4	5,8
46.	Козинська ОТГ	5	2,48
47.	Крупецька ОТГ	8	4,4
48.	Білокриницька ТГ	0	0

1	2	3	4
49	Великоомелянська ТГ	2	1,1
50	Городоцька ТГ	6	6,98
51	Дядьковицька ОТГ	0	0
52	Зорянська ТГ	0	0
53	Клеванська ОТГ	3	5,5
54	Корнинська ОТГ	0	0
55	Олександрійська ОТГ	3	6,5
56	Шпанівська ОТГ	0	0
57	Рокитнівська ТГ	12	18,0
58	Березівська ТГ	3	3,56
59	Старосільська ОТГ	2	1,4
60	Сарненська ТГ	12	19,64
61	Вирівська ТГ	7	3,11
62	Клесівська ОТГ	3	3,8
63	Немовицька ОТГ	4	5,63
64	Степанська ОТГ	2	0,9
	Всього в області	364	435,5684
1	Завод з переробки твердих побутових відходів ТзОВ «УКРЕКО-ІНДАСТРІ»	1	2,7

У 2023 році в населених пунктах області утворилось 1239,5 тис.м³ ТПВ, що становить 216,8 тис. тонн. Із них:

- захоронено на полігонах, звалищах – 1205,1 тис. м³ (97,2 % від загального обсягу зібраних ТПВ);

- відправлено на заготівельні пункти вторинної сировини – 33,7 тис. м³ (2,7 % від загального обсягу зібраних ТПВ);

- відправлено на ділянки компостування – 0,7 тис. м³ (0,1 % від загального обсягу зібраних ТПВ).

Станом на 01.01.2024 року в населених пунктах області обліковується 434 полігонів та звалищ ТПВ, з них 364 – паспортизовані та внесені до Реєстру місць видалення відходів у Рівненській області, з них діючі – 357 одиниць (2 полігони та 355 звалища побутових відходів). Закриті – 7 одиниць: полігон для складування побутових відходів ПрАТ «Рівнеазот», 2 звалища ТПВ Вирівської територіальної громади Сарненського району, 2 звалища ТПВ Городоцької, 1 звалище ТПВ Великоомелянської та 1 звалище – Олександрійської територіальних громад Рівненського району.

П'ять полігонів (звалищ) побутових відходів (полігон ТПВ м. Вараш, Дубенське міське сміттєзвалище, сміттєзвалище КП «Благоустрій громади» смт Млинів, сміттєзвалище за межами с. Михайлівка Крупецької сільської ради, сміттєзвалище Кам'яне-Случанської сільської ради) працюють в режимі перевантаження.

На об'єктах поводження з ТПВ від початку їх експлуатації захоронено 38,87 млн. м³ відходів та їх компонентів.

Динаміка використання відходів в області наведена у табл. 8.7.

Таблиця 8.7. Динаміка використання відходів за 2021–2023 роки

№ з/п	Показник	2021	2022	2023
1	Обсяги утворення відходів, тис.т	719,4	569,4	487,9
2	Обсяги використання відходів, тис.т	34,4	51,5	56,4
3	Рівень використання, %	4,78	9,04	11,56

Перелік підприємств, що здійснюють утилізацію відходів наданий в табл. 8.8.

Таблиця 8.8. Перелік підприємств, що здійснюють утилізацію відходів

№	Назва підприємства, адреса	Спеціалізація (види відходів, що утилізуються)	Потуж-	Утилізовано
---	----------------------------	--	--------	-------------

з/п			ність, т /рік	відходів за звітний рік, т
1	ПрАТ «РІВНЕАЗОТ» с. Городок, вул. Штейнгеля барона, 139А, Рівненського району	Утилізація - відпрацьованих емульсій та мастильно- охолоджувальних матеріалів (мастила зіпсовані, забруднені або не ідентифіковані, їх залишки, які не можуть бути використані за призначенням)	15 м³/добу; 4500 т/рік	42,377
2	Костопільська філія ДП «Укрветсанзавод» с.Лісопіль, Рівненського району	Перероблено м'ясовідходів для виробництва кісткової муки для потреб сільського господарства (труп тварин, кістки тощо)	12000	1236,416
3	ТзОВ «Свиспан Лімітед» м. Костопіль, вул. Степанська, 9	Утилізація відходів деревообробки в котлоагрегатах	13840	1071,393
4	ТзОВ ОДЕК «Україна» смт Оржів, вул. Заводська, 9 Рівненського району	Утилізація відходів деревообробки в котлоагрегатах товариства	63500	15281,635
5	ТзОВ «Папірінвест» с. Моквин, Рівненського району	Переробка вторинної (паперової) сировини та випуск паперової продукції	6500	3094,0
6	ТзОВ «Костопільський фанерний завод» м. Костопіль, вул. Бурова, 9	Утилізація відходів деревообробки в котлоагрегатах товариства: - тирса деревини - шпон розривна - обрізки деревини	12000	141,328 3211,569 1783,146

Серед підприємств, що здійснюють утилізацію відходів, необхідно виділити:

Костопільська філія ДП «Укрветсанзавод» спеціалізується на виробництві кісткового борошна для потреб сільського господарства, сировиною для чого є відходи обвалування туш, кістки тощо. За 2023 рік перероблено 1236,416 т зазначених відходів.

Переробкою вторинної (паперової) сировини та випуском з неї паперової продукції в області займається ТзОВ «Папірінвест» с. Моквин Березнівського району. В 2023 році підприємством перероблено 3094 т макулатури.

ТзОВ «УКРРЕСУРСИ-2011» (Рівненська філія) проводить збір відпрацьованих люмінесцентних ламп та термометрів, що містять ртуть та має ліцензію на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами – збирання, перевезення, зберігання відпрацьованих ламп, що містять ртуть.

8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів

Імпорту і експорту небезпечних відходів територією області в 2023 році не було.

8.4. Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

Основними принципами державної політики у сфері поводження з відходами є пріоритетний захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини від негативного впливу відходів, забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів з метою забезпечення його сталого розвитку.

До основних напрямів державної політики щодо реалізації зазначених принципів належить:

- забезпечення повного збирання і своєчасного знешкодження та видалення відходів, а також дотримання правил екологічної безпеки при поводженні з ними;
- зведення до мінімуму утворення відходів та зменшення їх небезпечності;
- забезпечення комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів;
- сприяння максимально можливій утилізації відходів шляхом прямого повторного чи альтернативного використання ресурсно-цінних відходів;
- забезпечення безпечного видалення відходів, що не підлягають утилізації, шляхом розроблення відповідних технологій, екологічно безпечних методів та засобів поводження з відходами;
- організація контролю за місцями чи об'єктами розміщення відходів для запобігання шкідливому впливу їх на навколишнє природне середовище та здоров'я людини;
- здійснення комплексу науково-технічних та маркетингових досліджень для виявлення і визначення ресурсної цінності відходів з метою їх ефективного використання;
- забезпечення соціального захисту працівників, зайнятих у сфері поводження з відходами;
- створення умов для реалізації роздільного збирання побутових відходів шляхом запровадження соціально-економічних механізмів, спрямованих на заохочення утворювачів цих відходів до їх роздільного збирання;
- сприяння залученню недержавних інвестицій та інших позабюджетних джерел фінансування у сферу поводження з відходами.

Для досягнення вищезазначених принципів управління відходами 20.06.2022 Верховною Радою України прийнято Закон України № 2320-IX «Про управління відходами» (далі – Закон), який набрав чинності 09.07.2023 року. Цей Закон визначає правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року (зі змінами) № 117-р «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року» в Рівненській області триває розроблення Регіонального плану управління відходами до 2030 року, Розробка Регіонального плану забезпечить ефективне функціонування системи управління відходами на інноваційних засадах, а також впровадження стратегічного планування спрямованого на реформування та удосконалення системи управління відходами.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Унікальні природні та кліматичні умови області, вразливість екосистем викликають необхідність запровадження заходів щодо техногенної та екологічної безпеки. Основними пріоритетами техногенної та екологічної безпеки у 2023 році були:

1. Очищення та берегоукріплювальні роботи на річках та водосховищах області. Територією області протікає 149 річок, загальною довжиною 3,95 тис. км, розташовані 12 водосховищ, загальна площа яких становить 2942,4 га з сумарним об'ємом води 45,319 млн. м³. У разі можливого прориву гребель водосховищ може бути затоплено близько 40 населених пунктів, в яких проживає 52 тис. осіб.

2. Реалізація заходів із запобігання наслідків шкідливої дії вод (паводків, повеней), а також підтоплення території. Понад 12 тис. км² території Рівненщини уражено процесами підтоплення (63,4 % від її загальної площі). В зони підтоплення можуть потрапити до 190 населених пунктів області та 2,5 тис. будинків.

3. Захист водних об'єктів від засмічення і забруднення промисловими та побутовими стоками, реконструкція і капітальний ремонт діючих очисних споруд, будівництво нових очисних споруд у населених пунктах та на підприємствах, де вони відсутні або малопотужні.

4. Розробка і запровадження ефективного механізму збереження родовищ прісних і мінеральних вод, забезпечення населення якісною питною водою, особливо у сільських населених пунктах.

5. Забезпечення оптимальної лісистості в межах водозборів, заліснення непридатних до сільськогосподарського використання земель, відновлення верхньої межі лісу та зменшення навантаження на луки. Проведення заходів з метою послаблення дії природних несприятливих чинників (буревіїв) на екосистему лісових масивів.

6. Запровадження консервації змитої ріллі і ріллі на схилах більше 10 градусів шляхом залуження, виведення її із сільськогосподарського обігу та оздоровлення з метою запобігання розвитку ерозійних процесів, збереження і відтворення родючості змитих земель.

7. Проведення протипожежних заходів в місцях самозаймання торфовищ.

8. Утилізація залишків накопичених в області непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР) в кількості 38,688 т.

9. Вирішення проблем з утилізації накопичених промислових відходів на території підприємств ПрАТ «Рівнеазот» та філії «Волинь-цемент» ПАТ «Дікергофф цемент Україна».

10. Вирішення проблеми переробки та зберігання твердих побутових відходів, створення нових полігонів та сміттєзвалищ, облаштованих згідно із вимогами екологічної безпеки та санітарно-гігієнічними нормами, особливо у сільській місцевості; будівництво та введення в експлуатацію підприємств з переробки промислових та побутових відходів в найбільших містах області (Рівне та Вараш).

9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки

На території області знаходиться 2 об'єкти, які є найбільшими забруднювачами довкілля. Перелік об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку наведений у табл. 9.1.

Таблиця 9.1. Перелік підприємств-найбільших забруднювачів довкілля

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1.	ПрАТ «Рівнеазот»	Виробництво мінеральних добрив	Колективна	Екологічно небезпечний об'єкт загальнодержавного значення
2.	Філія «Волинь-цемент» ПАТ «Дікергофф цемент Україна»	Виробництво цементу	Колективна	Екологічно небезпечний об'єкт загальнодержавного значення

Відповідно до вимог Порядку ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та їх обліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2022 № 1030 на даний час в області проведено ідентифікацію 177 об'єктів, з яких 65 визнано об'єктами підвищеної небезпеки, а саме:

- об'єктами підвищеної небезпеки першого класу – 2;
- об'єктами підвищеної небезпеки другого класу – 3;
- об'єктами підвищеної небезпеки третього класу – 60.

За результатами ідентифікації, проведеної за методикою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2022 № 956, 184 об'єкти віднесені до об'єктів підвищеної небезпеки, з них 18 об'єктів не провели повторну ідентифікацію до 13.09.2023 року відповідно до вимог законодавства.

На об'єктах підвищеної небезпеки 1 та 2 класів з метою своєчасного виявлення на них загрози виникнення надзвичайних ситуацій та здійснення оповіщення персоналу та населення, яке потрапляє у зону можливого ураження, створюються автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення. В Рівненській області функціонують 5 об'єктів підвищеної небезпеки, на яких повинні біти встановлені такі автоматизовані системи, з них встановлені лише дві системи оповіщення.

На території області знаходиться 8 хімічно небезпечних об'єктів. На хімічно-небезпечних об'єктах використовується близько 10,8 тис. т небезпечних хімічних речовин.

Працівники підприємств, розташованих у зонах можливого хімічного забруднення забезпечені засобами індивідуального захисту на 75,9 % від потреби; працівники хімічно небезпечних об'єктів – на 100 %. Так, працівники ТзОВ «Укрмолпродукт» забезпечені засобами захисту органів дихання лише на 13 %, ПАТ «Дубномолоко» – на 53 %, ТОВ «Біпол» – на 54 %, ТДВ «Рівнехолод» – на 91 %.

У зонах можливого хімічного забруднення знаходяться 104 підприємства, установи та організації, персонал яких забезпечений засобами захисту органів дихання лише на 29,5 %.

Рівень забезпечення непрацюючого населення області (Рівненський район – 1606, Дубенський – 691, Вараський – 825), яке проживає у прогнозованій зоні хімічного забруднення, становить 37,3 % від потреби.

Відповідно до Класифікатора надзвичайних ситуацій в Україні протягом 2023 року в області зареєстровано 3 надзвичайні ситуації (у 2022 році – 8 надзвичайних ситуацій). Надзвичайні ситуації були техногенного (1 надзвичайна ситуація) та природного (2 надзвичайні ситуації) характеру.

Таблиця 9.2. Класифікація надзвичайних ситуацій області

<i>Надзвичайні ситуації</i>	<i>2019 рік</i>	<i>2020 рік</i>	<i>2021 рік</i>	<i>2022 рік</i>	<i>2023 рік</i>
Всього, в тому числі:	5	3	6	8	3
Техногенного характеру	1	1	2	2	1
Природного характеру	4	2	3	6	2
Соціально-політичного характеру	-	-	1	-	-
в них загинуло осіб / з них дітей	4/0	516/0	1/0	28/0	-/-
постраждало осіб / з них дітей	81/15	40474/0	17/1	18/1	2/0
Виявлення застарілих боєприпасів, випадків	255	209	451	851	401

Рішенням комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 36 грудня 2023 року (протокол №16) затверджено результати проведення у 2023 році робіт з розмінування території області та затверджено План організації виконання завдань з розвідки та розмінування місцевості ГУ ДСНС України у області на 2024 рік. План передбачає роботи з технічного обстеження земельних ділянок, виявлення та знешкодження боєприпасів часів Першої та Другої світових воєн. Такі роботи будуть проведені, зокрема, на ділянці місцевості лісового масиву поблизу с. Пирятин Повчанської територіальної громади Дубенського району на площі 2,42 га.

9.3. Радіаційна безпека

Найбільшу потенційну небезпеку для людини та навколишнього природного середовища при провадженні діяльності у сфері використання ядерної енергії несе використання радіоактивних матеріалів (ядерних матеріалів, радіонуклідних джерел іонізуючого випромінювання, радіоактивних відходів).

Суб'єкти господарювання Рівненської області застосовують радіаційні технології та використовують джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ) у різних галузях господарської діяльності. Разом з тим переважна кількість ДІВ використовується у медичній сфері з метою надання населенню послуг з профілактики, діагностики та лікування захворювань. Також на території Рівненської області розташований один з потужних енергогенеруючих об'єктів України – Філія «Відокремлений підрозділ «Рівненська атомна електрична станція» АТ «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ», яким використовується найбільша кількість ДІВ в області.

Провадження діяльності з використання ДІВ, які відносяться до радіоактивних матеріалів, пов'язана з певними ризиками настання негативних наслідків у разі втрати контролю за їх використанням та підлягає регулюючому контролю держави. Неналежне використання радіонуклідних ДІВ може призвести до негативного впливу на здоров'я людини шляхом незапланованого радіаційного опромінення або радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища.

На території Рівненської області діяльність з використання радіонуклідних ДІВ проваджується наступними суб'єктами господарювання:

- Філією «Відокремлений підрозділ «Рівненська атомна електрична станція» АТ «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ»;
- КП «Рівненський обласний протипухлинний центр» Рівненської обласної ради;
- ПрАТ «Рівнеазот»;
- ДП «Рівненський науково-виробничий центр стандартизації, метрології та сертифікації»;
- ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»;
- Аварійно-рятувальним загonom спеціального призначення ГУ ДСНС України у Рівненській області.

Відповідно до ступеня ризику діяльності у сфері використання ядерної енергії переважна частка суб'єктів господарювання Рівненської області відноситься до незначного ступеня ризику.

До суб'єктів високого ступеня ризику діяльності у сфері використання ядерної енергії відноситься Філія «Відокремлений підрозділ «Рівненська атомна електрична станція» АТ «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ». До суб'єктів середнього ступеня ризику діяльності у сфері використання ядерної енергії відноситься КП «Рівненський обласний протипухлинний центр» Рівненської обласної ради.

Станом на 01.01.2024 року діяльність у сфері використання ядерної енергії – використання джерел іонізуючого випромінювання (далі – ДІВ) на території Рівненської області здійснювали 142 суб'єкти господарювання різних форм власності. До регіональної бази даних Північно-західного регіону внесено реєстраційні дані щодо 446 одиниць ДІВ у вигляді пристроїв, що генерують іонізуюче випромінювання, та 591 одиниці закритих (радіонуклідних) ДІВ, якими володіють суб'єкти господарювання Рівненської області.

Провадження діяльності з використання ДІВ в Україні базується на дозвільному принципі, що потребує від суб'єктів господарювання обов'язкового отримання відповідного дозвільного документа – ліцензії на право провадження окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії. Проте діяльність з використання ДІВ, що відповідають критеріям, що затверджені постановою Кабінету міністрів України від 16.11.2011 року № 1174 «Про затвердження критеріїв, за якими діяльність з використання джерел іонізуючого випромінювання звільняється від ліцензування», не підлягає ліцензуванню.

Станом на 01.01.2024 року 68 суб'єктів господарювання Рівненської області проваджували діяльність з використання ДІВ на підставі ліцензії виданих Державною інспекцією ядерного регулювання України.

Суб'єкти діяльності у сфері використання ядерної енергії, які мають право та проваджують діяльність з переробки та зберігання радіоактивних відходів (РАВ), об'єкти для переробки РАВ та сховища для зберігання РАВ, на території Рівненської області відсутні.

У зв'язку з збройною агресією РФ та введенням в Україні воєнного стану постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 року № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» заходи державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання Рівненської області вимог чинного законодавства України, норм та правил з ядерної та радіаційної безпеки, а також умов діючих ліцензій на право провадження діяльності з використання ДІВ, Північно-західною інспекцією протягом 2023 року не проводились.

Радіаційних аварій або інцидентів, пов'язаних з провадженням суб'єктами господарювання Рівненської області діяльності з використання радіоактивних матеріалів (радіонуклідних ДІВ), які б призвели до незапланованого радіаційного опромінення населення або радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища, у 2023 році не зафіксовано.

14 квітня 2023 року зафіксовано випадок виявлення підозрілого предмету з ознаками радіоактивного матеріалу (наявність відповідного маркування) у місті Дубно Рівненської області. Силами підрозділів ГУ ДСНС України у Рівненській області було проведено обстеження зазначеного предмету та оцінка радіаційної обстановки. За результатами проведених замірів безпосередньої радіаційних загрози

для населення та навколишнього природного середовища не виявлено. Місцевою адміністрацією було прийнято рішення про передачу виявленого підозрілого предмету до Львівської міжобласної філії ДСП «Об'єднання «РАДОН».

9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території області

Після Чорнобильської катастрофи радіацією було уражено понад 11 тис. км² території області, або 56 % від загальної її площі. Радіаційно забруднені сільсько-господарські угіддя займають 290 тис. га (31 % від загальної площі сільськогосподарських угідь області); лісові масиви – 654 тис. га (82 % лісів та лісовкритих площ області). Радіоактивні випадіння чорнобильського походження характеризуються значною неоднорідністю просторового розподілення і динамікою показників у часі у результаті природних процесів (природний розпад, вимивання) та під дією антропогенних чинників (ведення сільськогосподарського виробництва).

Упродовж 37 років Рівненщина залишається однією із найбільш постраждалих від наслідків Чорнобильської катастрофи. Згідно з експертними висновками про радіологічний стан населених пунктів 183 населених пункти 6 північних районів області залишаються у зонах радіоактивного забруднення (табл. 9.3).

Таблиця 9.3. Результати дозиметричної паспортизації населених пунктів

Рівненська	Зона безумовного (обов'язкового) відселення		Зона гарантованого добровільного відселення		Зона посиленого радіоекологічного контролю		Разом	
	згідно з чинним законодавством	за матеріалами дозиметричної паспортизації 2000-2011 рр.	згідно з чинним законодавством	за матеріалами дозиметричної паспортизації 2000-2011 рр.	згідно з чинним законодавством	за матеріалами дозиметричної паспортизації 2000-2011 рр.	згідно з чинним законодавством	за матеріалами дозиметричної паспортизації 2000-2011 рр.
Рівненський	-	-	-	-	56	16	56	16
Вараський	-	-	113	9	7	88	120	97
Сарненський	1	-	160	36	2	34	163	70
Разом	1	-	273	45	65	138	339	183

Рівненська область розташована у зоні дії двох атомних електростанцій – Рівненської та Хмельницької АЕС. Частина території області знаходиться у межах 30-км зон спостереження Рівненської та Хмельницької АЕС, на якій проживає близько 159,5 тис. осіб.

Рівненська АЕС спроектована як шести блочна станція із загальною встановленою потужністю 4880 МВт, де встановлені реактори типу ВВЕР-440 та ВВЕР-1000. Розташована РАЕС в північно-західній частині Рівненської області на території Вараського району поблизу залізничної станції Рафалівка.

У разі гіпотетичної аварії на Рівненській АЕС з викидом радіоактивних речовин загальна площа радіоактивного забруднення може скласти понад 1455 км², в яку можуть потрапити 62 населені пункти Вараського, Сарненського і Рівненського районів, в тому числі м. Вараш. Загальна чисельність населення, яке може потрапити в зону забруднення, становить 97,305 тис. осіб. Небезпечні дози опромінення можуть отримати до 20 тис. осіб, в тому числі 4 тис. дітей. Також, в зону можливого радіаційного забруднення потрапляють ділянки автошляху Київ – Ковель довжиною близько 30 км та до 40 км залізничної колії на ділянці Сарни – Вараш. Проведення евакуації населення із 30-км зони забруднення Рівненської АЕС відпрацьовано за двома варіантами (в залежності від напрямку вітру). За першим варіантом евакуація населення проводитиметься у м. Дубно, Дубенський та Рівненський райони. За другим варіантом – у Сарненський та Вараський райони.

Проектування РАЕС виконувалось з урахуванням двох рівнів сейсмічності землетрусу 5 балів і максимального розрахункового землетрусу 6 балів.

В проекті енергоблоків РАЕС реалізована концепція глибоко ешелонованого захисту, що передбачає рівні захисту і містить ряд бар'єрів на шляху потрапляння радіоактивних речовин в навколишнє середовище. Передбачені ряд систем безпеки, які забезпечують режими аварійного захисту і аварійного охолодження реакторної установки: захисні системи безпеки, локалізуючі системи безпеки, системи забезпечення безпеки, управляючі системи безпеки.

Зафіксовано 4 події в роботі РАЕС, які за шкалою INES мали оцінку «нижче шкали/рівень 0», а саме: 15 лютого, 15 червня, 26 вересня, 22 жовтня 2023 року.

З метою моніторингу радіаційної обстановки, прогнозування та попередження аварій функціонує автоматизована система контролю за радіаційною обстановкою (АСКРО) промислового майданчика Рівненської АЕС, в санітарно-захисній зоні і 30-км зоні спостереження навколо атомної станції (142 населені пункти Рівненської і Волинської областей). Система включає 13 стаціонарних постів контролю в зоні спостереження РАЕС, 16 стаціонарних постів контролю на промисловому майданчику РАЕС, а також два пересувних пости (мобільні лабораторії, оснащені GPS – навігаторами), апаратура яких діагностує складові навколишнього природного середовища – ґрунти, водний і повітряний басейни. В склад АСКРО входить 36 вимірювальних каналів, оснащених дозиметрами вимірювання потужності еквівалентної дози гамма-випромінювання, які працюють безперервно в автоматичному режимі. Системою контролю передбачено експлуатація дозиметрів як в нормальному, так і в аварійному режимах.

Постами контролю виконуються вимірювання газо-аерозольних викидів через усі вентиляційні труби енергоблоків Рівненської АЕС, рідких скидів, а також потужності дози, концентрації йоду та аерозолів на проммайданчику РАЕС і в населених пунктах зони спостереження РАЕС.

Значення газо-аерозольних і рідких скидів РАЕС, забруднення складових довкілля в санітарно-захисній зоні та зоні спостереження РАЕС не перевищували встановлених нормативів. Перевищень гранично допустимих та контрольних рівнів викидів і скидів не було.

Сумарний викид радіонуклідів енергоблоків ВП «Рівненська АЕС» у 2023 році наведена у табл. 9.4.

Таблиця 9.4. Сумарний викид радіонуклідів енергоблоками РАЕС у 2023 році, ГБк

Нуклід	Активність	Контрольний рівень	Лімітований викид	Індекс контроль-ного допустимого викиду, %	Індекс лімітованого викиду, %
ІРГ*	4,79E+04	3,18E+05	2,23E+07	15,07	2,15E-01
Йод	5,93E-02	1,61E+01	1,86E+03	0,37	3,18E-03
⁵¹ Cr	2,80E-03	-	2,55E+05	-	1,09E-06
⁵⁴ Mn	1,46E-03	-	1,10E+03	-	1,33E-04
⁵⁸ Co	1,65E-03	-	3,65E+03	-	4,53E-05
⁵⁹ Fe	2,80E-04	-	4,02E+03	-	6,97E-06
⁶⁰ Co	7,79E-03	4,20E-01	6,20E+01	1,86	1,26E-02
⁹⁵ Nb	3,89E-03	-	9,12E+03	-	4,26E-05
⁹⁵ Zr	6,11E-04	-	4,74E+03	-	1,29E-05
^{110m} Ag	1,74E-02	-	1,79E+02	-	9,74E-03
¹³⁴ Cs	5,34E-04	5,76E-01	1,53E+02	0,09	3,49E-04
¹³⁷ Cs	3,94E-03	5,04E-01	1,35E+02	0,78	2,92E-03
⁹⁰ Sr	6,29E-05	-	1,75E+02	-	3,59E-05
³ H	1,43E+03	5,28E+03	3,65E+05	27,08	3,90E-01
Сумарний індекс допустимого викиду					0,634

Примітка: * ІРГ – інертні радіаційні гази

Індекс газо-аерозольних викидів РАЕС в 2023 році за групами радіонуклідів склав 0,291 % від допустимого викиду, індекс за окремими радіонуклідами і групами радіонуклідів – 0,634 % від допустимого викиду.

Основний внесок в величину сумарного індексу допустимого викиду РАЕС належить тритію ^3H та інертним радіаційним газам. Без врахування тритію найбільш значимими радіонуклідами в газо-аерозольному викиді РАЕС є $^{110\text{m}}\text{Ag}$, ^{60}Co , ^{137}Cs та ^{95}Nb . Частка тритію ^3H в сумарному індексі допустимого викиду становить 61,5 %, частка інертних радіаційних газів – 33,9 %, відносна частка радіонуклідів ^{60}Co – 2 %, $^{110\text{m}}\text{Ag}$ – 1,5 %, ^{137}Cs – 0,5 %.

Основний внесок в сумарний викид РАЕС належить енергоблокам № 1, № 2. Це обумовлено експлуатаційним віком енергоблоків, більшим об'ємом викиду повітря з вентиляційних труб цих енергоблоків. В 2023 році через вентиляційну трубу блоків № 1, 2 було викинуто в 4,85 разу більше повітря ніж через вентиляційну трубу реакторного відділення енергоблоку № 3 та в 3,87 разу більше ніж через вентиляційну трубу реакторного відділення енергоблоку № 4.

Для моніторингу впливу газо-аерозольних викидів ВП «Рівненська АЕС» на довкілля підприємством у 2023 році проводився контроль активності радіонуклідів в приземному шарі атмосфери та атмосферних випадіннях, результати якого наведені в табл. 9.5.

Таблиця 9.5. Середні значення об'ємної активності радіонуклідів у приземному шарі атмосфери, в атмосферних випадіннях населених пунктів зони спостереження РАЕС

Назва населеного пункту зони спостереження РАЕС	Середні значення об'ємної активності радіонуклідів у приземному шарі атмосфери, Бк/м ³								Середня $\Sigma\beta$ активність атмосферних випадіннь, Бк/м ² /міс
	^7Be	^{40}K	^{58}Co	^{60}Co	$^{110\text{m}}\text{Ag}$	^{131}I	^{134}Cs	^{137}Cs	
с. Острів	-	-	-	-	-	-	-	-	8,0
с. Більська Воля	3,35E-03	7,72E-06	<2,7E-07	<2,6E-07	<3,4E-07	<1,5E-06	<2,9E-07	4,34E-06	9,1
с. Великий Жолудськ	3,35E-03	6,97E-06	<2,36E-07	<2,1E-07	<2,6E-07	<1,2E-06	<2,2E-07	2,33E-06	8,6
с. Велика Ведмежка	3,53E-03	7,17E-06	<2,2E-07	<2,0E-07	<2,9E-07	<1,2E-06	<2,4E-07	2,47E-06	6,8
с. Заболоття	3,01E-03	6,16E-06	<1,9E-07	<2,1E-07	<2,9E-07	<7,7E-07	<2,3E-07	2,16E-06	10,6
м. Вараш	3,11E-03	3,36E-06	<1,1E-07	<1,0E-07	<1,4E-07	<4,5E-07	<1,2E-07	2,59E-06	8,1
с. Костюхнівка	3,53E-03	5,5E-06	<2,4E-07	<2,0E-07	<2,7E-07	<1,6E-06	<2,4E-07	4,57E-06	8,3
с. Любахи	3,68E-03	5,74E-06	<2,1E-07	<1,8E-07	<2,4E-07	<1,3E-06	<2,2E-07	3,09E-06	8,2
с. Маневичі	3,07E-03	1,17E-05	<4,2E-07	<4,0E-07	<5,0E-07	<1,4E-06	<4,8E-07	5,50E-06	10,9
с. Нова Рафалівка	-	-	-	-	-	-	-	-	12,0
с. Полиці	3,67E-03	4,90E-06	<2,1E-07	<1,8E-07	<2,4E-07	<1,4E-06	<2,1E-07	2,72E-06	8,8
с. Полонне	-	-	-	-	-	-	-	-	11,0
с. Стара Рафалівка	-	-	-	-	-	-	-	-	10,7
с. Суховоля	2,79E-03	5,78E-06	<1,6E-07	<1,7E-07	<2,0E-07	<6,4E-07	<1,8E-07	2,13E-06	8,2
с. Сопачів	3,59E-03	7,15E-06	<2,4E-07	<2,2E-07	<2,8E-07	<1,4E-06	<2,4E-07	6,32E-06	7,6
с. Старий Чорторийськ	3,39E-03	6,71E-06	<2,1E-07	<1,8E-07	<2,6E-07	<1,2E-06	<2,1E-07	2,50E-06	7,7
с. Ціміни	-	-	-	-	-	-	-	-	8,1
КПП блоків №1,2	2,89E-03	3,57E-06	1,43E-07	9,02E-07	3,83E-07	<5,3E-07	<1,4E-07	1,90E-06	9,1
КПП блоків №3,4	2,86E-03	4,00E-06	<1,64E-07	1,87E-07	<2,0E-07	<6,6E-07	<1,8E-07	1,93E-06	8,7
НДВ	2,73E-03	4,08E-06	<1,7E-07	<1,6E-07	<2,2E-07	<7,3E-07	<2,0E-07	1,77E-06	8,1
Аеропорт	3,16E-03	3,02E-06	<9,3E-08	<9,3E-08	<1,2E-07	<3,8E-07	<1,1E-07	2,86E-06	8,1
Відділ обладнання	-	-	-	-	-	-	-	-	8,3
Середнє значення	3,23E-03	5,85E-06	2,06E-07	2,41E-07	2,65E-07	<1,02E-06	2,19E-07	3,07E-06	8,9

У всіх пробах атмосферного повітря виділити внесок РАЕС на фоні пост чорнобильського забруднення неможливо. До пуску РАЕС («нульовий фон») активність аерозолів була в межах $1,85\div 9,25\cdot 10^{-4}$ Бк/м³, при цьому активність ^{137}Cs $1,11\div 5,92\cdot 10^{-5}$ Бк/м³ та ^{90}Sr $1,48\div 11,1\cdot 10^{-5}$ Бк/м³. У 2023 році активність аерозолів в повітрі на 99,8 % обумовлена радіонуклідами космогенного (^7Be) та природного (^{40}K) походження. Середня активність природного берилію ^7Be в 1051 раз вища за

середню активність радіо цезію ^{137}Cs . Середня об'ємна активність аерозолів в повітрі протягом року знаходилась в діапазоні $2,06 \cdot 10^{-07} \div 3,23 \cdot 10^{-03}$ Бк/м³.

Бета-активність атмосферних випадінь до пуску РАЕС була в діапазоні $7,4 \div 329$ Бк/м²/міс. За даними спостережень 2023 року основний внесок у середню бета-активність атмосферних випадінь також дають ізотопи космогенного (^7Be) та природного походження (^{40}K). В районі розміщення РАЕС спостерігається нерівномірне забруднення ізотопом ^{137}Cs , яке має «чорнобильське» походження. Середнє випадіння ізотопу ^{137}Cs в 784 рази менше величини середнього забруднення поверхневого шару ґрунту даним радіонуклідом в районі розміщення РАЕС.

Для контролю впливу рідких скидів на довкілля проводиться контроль скидів РАЕС, контроль проміжних технологічних вод РАЕС, контроль активності підземних вод, донних відкладів, водоростей та поверхневої води р. Стир.

Всі відпрацьовані води РАЕС, що містять радіоактивні сполуки, збираються в окремі системи спеціальної каналізації і відправляються на очищення. Очищені води РАЕС, в основному, використовуються в системі оборотного водопостачання для технологічних потреб, але частина їх скидається в міську каналізацію. Підприємством ВП «Рівненська АЕС» постійно контролюються активність рідинних скидів.

Таблиця 9.6. Сумарна активність рідинних скидів РАЕС в 2023 році, МБк

Нуклід	Промислово-зливово-каналізація	Господарсько-побутова каналізація	РАЕС	Лімітований скид (ЛС)	Індекс ЛС, %
^{51}Cr	<130	<1,5	<130	$4,5 \cdot 10^7$	<0,00029
^{54}Mn	<6,6	0,71	<7,3	$4,1 \cdot 10^5$	<0,0018
^{58}Co	<7,5	<0,14	<7,6	$3,8 \cdot 10^5$	<0,0020
^{59}Fe	<14	<0,21	<15	$2,5 \cdot 10^5$	<0,0059
^{60}Co	<6,3	1,27	<7,6	$4,4 \cdot 10^4$	<0,017
^{65}Zn	<14	<0,22	<14	$2,3 \cdot 10^5$	<0,0061
^{95}Nb	<9,6	<0,14	<9,8	$2,2 \cdot 10^6$	<0,00044
^{95}Zr	<14	<0,19	<15	$1,7 \cdot 10^5$	<0,0086
^{106}Ru	<70	<0,95	<71	$7,1 \cdot 10^5$	<0,0099
$^{110\text{m}}\text{Ag}$	<8,7	<0,81	<9,5	$2,5 \cdot 10^6$	<0,00038
^{131}I	<32	<0,35	<33	$1,0 \cdot 10^6$	<0,0033
^{134}Cs	<11	0,70	<11	$4,7 \cdot 10^4$	<0,024
^{137}Cs	64,4	4,59	68,9	$6,9 \cdot 10^4$	0,0999
^{144}Ce	<98	<1,2	<99	$2,7 \cdot 10^5$	<0,037
^{90}Sr	75,6	<0,47	76	$1,1 \cdot 10^5$	0,0691
^3H	3530000	6750	3540000	$2,1 \cdot 10^9$	0,168
Сумарний індекс скидів					0,45

Сумарний індекс рідинного скиду радіонуклідів в річку Стир складає 0,45 % від допустимого скиду. Основний внесок у величину сумарного індексу скиду ізотопів з активністю, що вища мінімальної допустимої активності, мають ^3H – 37 %, ^{137}Cs – 22 %, ^{90}Sr – 15,2 %. Протягом 2023 року перевищень лімітованих скидів та контрольних рівнів скиду не зареєстровано.

Більшість рідинних скидів ВП «Рівненська АЕС» потрапляють в річку Стир з промислово-зливовими водами підприємства. Для контролю впливу рідких скидів підприємства на довкілля 1 раз в декаду проводиться визначення вмісту радіоактивних речовин в поверхневих водах р. Стир.

Таблиця 9.7. Об'ємна активність радіонуклідів в у поверхневій воді р. Стир у 2023 році, Бк/м³

Пункт спостереження	Дата спостережень	⁷ Be	⁴⁰ K	⁶⁰ Co	^{110m} Ag	¹³¹ I	¹³⁴ Cs	¹³⁷ Cs
с. Маюничі Вараського району (за 10 км до скиду РАЕС)	1 кв.	<56	<130	<2,3	<4,1	<36	<3,6	<4,3
	2 кв.	<26	<110	<1,4	<2,4	<25	<1,9	<2,2
	3 кв.	<22	50,6	<1,3	<1,9	<16	<1,7	<1,5
	4 кв.	<12	724	<0,74	<0,96	<7,4	<0,94	1,33
1 км нижче скиду промислово-зливової каналізації РАЕС	1 кв.	<10	78,1	<0,69	<0,84	<6,9	<0,71	<0,76
	2 кв.	<63	94,4	<3,0	<4,3	<42	<3,8	<4,4
	3 кв.	<12	234	<0,73	<1,0	<7,4	<0,94	<0,79
	4 кв.	<20	659	<1,5	<2,1	<9,5	<2,0	<1,5
с. Сопачів Вараського району (10 км після скиду РАЕС)	1 кв.	<23	42,5	<1,5	<2,5	<14	<2,1	<1,8
	2 кв.	<56	60,4	<3,6	<4,5	<34	<4,1	<3,1
	3 кв.	<8,6	26,6	<0,55	<0,76	<6,1	<0,65	<0,68
	4 кв.	<13	706	<0,77	<1,4	<7,0	<1,2	<1,1

В 2023 році питома активність радіонукліду цезію ¹³⁷Cs у всіх відібраних пробах поверхневої води р. Стир. становила нижче границі мінімальної допустимої активності. Максимальне значення об'ємної активності ¹³⁷Cs у поверхневій воді р. Стир було в пункті нижче скиду промислово-зливової каналізації РАЕС 26 Бк/м³, що в 3846 разів менше допустимого вмісту цього радіонукліду в питній воді. Максимальне значення об'ємної активності найбільш значимого радіонукліда тритію ³H у поверхневій воді р. Стир було в пункті нижче скиду промислово-зливової каналізації 50800 Бк/м³, що в 591 раз менше допустимого вмісту цього радіонукліду в питній воді.

Спостереження донних відкладів, водоростей та риби р. Стир проводились в 4 населених пунктах зони спостереження РАЕС. Результати вимірювань у 2023 році питокої активності ¹³⁷Cs в донних відкладах, водоростях та рибі наведена в табл. 9.8.

Таблиця 9.8. Питома активність ¹³⁷Cs в донних відкладах, водоростях та рибі у 2022 році, Бк/кг

Назва населеного пункту зони спостереження РАЕС	Донні відклади	Водорості	Риба (рослиноїдна)	Риба (хижа)
с. Маюничі	7,84	0,656	0,83	0,61-0,62
м. Вараш	2,44	1,22	1,16	-
с. Сопачів	1,49	2,43	0,976	-
с. Млинок	1,49	1,63	0,904	1,1

У 2023 році питома активність ¹³⁷Cs в донних відкладах була в межах 1,49 – 7,84 Бк/кг, в водоростях 0,656 – 2,43 Бк/кг, в рибі 0,61 – 1,16 Бк/кг. Питома активність ізотопу ¹³⁷Cs у всіх відібраних пробах риби була менша допустимого рівня вмісту даного радіонукліда для риби 150 Бк/кг.

Район розміщення Рівненської атомної станції характеризується розповсюдженням торф'яно-болотних і дерново-підзолистих ґрунтів, що сформовані на пісках. Тому, для таких типів ґрунтів характерне легко доступне потрапляння радіонукліду ¹³⁷Cs з повітря в ґрунт і рослини. Дерново-підзолисті ґрунти мають здатність до найбільшої рухливості цього радіонукліду в системі «ґрунт-розчин».

Для проведення гама-спектрометричного аналізу в зоні спостереження ВП «Рівненська АЕС» відбирались проби рослинності і ґрунту в 22 контрольних пунктах, хвої дерев в 20 контрольних пунктах; сільськогосподарської продукції (молоко, овочі та зерно) в 12 населених пунктах.

Результати вимірювань питокої активності ¹³⁷Cs в ґрунті, рослинності, хвої та сільськогосподарській продукції у 2023 році наведена в табл. 9.9.

Таблиця 9.9. Питома активність ^{137}Cs в пробах ґрунту, рослинності, хвої та сільськогосподарській продукції в зоні спостережень РАЕС у 2023 році

Назва населеного пункту зони спостереження РАЕС	Ґрунтовий покрив в шарі 0-5 см, Бк/м ²	Хвоя, Бк/кг	Рослинність, Бк/кг	Молоко, Бк/л	Овочі (картопля), Бк/кг	Зернові (пшениця, жито, ячмінь овес), Бк/кг
с. Острів	1530	7,77	2,75	0,82	0,23	0,33
с. Більська Воля	2470	9,81	7,58	10,2	0,26	0,94
с. Великий Жолудськ	993	1,86	3,47	-	-	-
с. Велика Ведмежка	1480	1,25	3,78	0,46	0,32	0,55
с. Заболоття	2650	2,84	6,91	1,20	0,91	0,32
м. Вараш	409	1,91	2,36	-	-	-
с. Костюхівка	3400	4,52	4,29	<0,22	0,22	0,51
с. Любахи	3840	9,45	13,1	3,35	5,05	0,93
с. Маневичі	1310	28,9	0,84	5,27	1,09	0,50
с. Нова Рафалівка	2380	3,53	6,97	-	-	-
с. Полиці	1810	5,15	6,79	0,84	0,29	0,18
с. Полонне	821	-	2,08	-	-	-
с. Стара Рафалівка	5050	1,46	1,64	0,96	0,24	1,04
с. Сухополя	2440	7,16	5,24	-	-	-
с. Сопачів	2000	8,64	17,2	4,09	<0,03	3,20
с. Старий Чорторийськ	1240	1,90	1,35	<0,38	0,32	3,07
с. Цміни	1170	2,34	1,81	1,29	0,23	0,19
Відділ обладнання	1430	-	2,52	-	-	-
КПП блоків №1,2	464	0,92	3,40	-	-	-
КПП блоків №3,4	194	1,65	1,63	-	-	-
НДВ	476	13,5	2,72	-	-	-
Аеропорт	246	3,69	1,96	-	-	-
Середнє значення	1720	5,82	4,56	2,43	0,77	0,98

До пуску РАЕС забрудненість ґрунту ^{137}Cs була в межах 444 – 5070 Бк/м², ^{90}Sr в межах 185 – 2920 Бк/м². Основний внесок в питому активність ґрунту в зоні спостереження формує радіонуклід техногенного походження ^{137}Cs . У 2023 році активність ^{137}Cs в пробах ґрунту спостерігалась в межах 194-5050 Бк/м² і в середньому становила 1720 Бк/м². Максимальна активність відмічалась в с. Стара Рафалівка Вараського району – 5050 Бк/м², що менше верхньої границі діапазону питомої активності, отриманої при замірі «нульового фону» (до запуску РАЕС). Співвідношення максимальної активності до мінімальної активності ^{137}Cs в ґрунтах складає 26 раз, що свідчить про неоднорідність забруднення поверхневого шару ґрунту в зоні розміщення РАЕС радіонуклідом «чорнобильського» походження.

До пуску РАЕС забрудненість хвої ^{137}Cs була в межах 7,2 – 17 Бк/кг, ^{90}Sr в межах 29,6 – 105 Бк/кг. У 2023 році активність радіонукліда техногенного походження ^{137}Cs в пробах хвої була в межах 0,92 – 28,9 Бк/кг. Максимальна активність ^{137}Cs зареєстрована в пробі хвої, відібраній в с. Маневичі (Волинська область) – 28,9 Бк/кг, що в 1,7 разу вище значень, отриманих в період вимірювань «нульового фону». Середнє значення питомої активності ^{137}Cs у хвої – 5,82 Бк/кг, що відповідає діапазону значень «нульового фону». Співвідношення максимального значення питомої активності ^{137}Cs до мінімального складає 31 раз, що свідчить про значну неоднорідність забруднення хвої в зоні спостереження РАЕС. В пробах хвої не простежується залежність активності ^{137}Cs від відстані до РАЕС, що підтверджує «чорнобильське» походження вмісту даного радіонукліду. У всіх пробах хвої активність техногенних радіонуклідів менша за мінімальну допустиму активність.

До пуску РАЕС забрудненість рослинності ^{137}Cs була в межах 2,55 – 95,5 Бк/кг. У 2023 році активність радіонукліда техногенного походження ^{137}Cs в пробах рослинності була в межах 0,84 – 17,2 Бк/кг і в середньому становила 4,56 Бк/кг. Максимальна активність відмічалась в с. Сопачів Вараського району 17,2 Бк/кг, що менше верхньої границі діапазону питомої активності, отриманої при

замірі «нульового фону» (до запуску РАЕС). Співвідношення максимальної активності до мінімальної активності ^{137}Cs в рослинності складає 20,4 раз, що свідчить про наявну неоднорідність забруднення рослинності в зоні спостереження РАЕС. У всіх пробах рослинності активність техногенних радіонуклідів менша за мінімальну допустиму активність.

Основний внесок в питому активність рослинності і хвої формують радіонуклід природного походження калій ^{40}K (середня активність у рослинності 649 Бк/кг, у хвої – 69,4 Бк/кг) і космогенного походження берилій ^7Be (середня активність у рослинності 104 Бк/кг, хвої – 31,1 Бк/кг). Середнє значення питомої активності радіонукліду техногенного походження ^{137}Cs у рослинності 4,56 Бк/кг, що в 142 раз менше аналогічного показника у рослинності для ^{40}K , у хвої – 5,82 Бк/кг, що в 12 раз менше аналогічного показника у хвої для ^{40}K .

Багаторічні дослідження свідчать про те, що викиди радіонуклідів не призводять до збільшення активності техногенних ізотопів. Накопичення радіонуклідів при нормальному режимі роботи атомної станції в рослинах не перевищують допустимих норм, а сформоване в даний час забруднення ^{137}Cs має «пост чорнобильське» походження. З огляду на накопичення радіонуклідів рослинами, найбільше забрудненими залишаються болота, а найвища концентрація їх міститься у мохові, грибах, дещо менше – у журавлині та чорниці. Тому слід з обережністю використовувати лісову продукцію, зокрема, гриби. Величина забруднення радіонуклідами чорниці може значно коливатись в залежності від локальних умов, тому її слід ретельно контролювати на вміст радіонуклідів під час збору та закупівлі.

Останніми роками питома активність свіжих ягід та грибів становила: журавлина 24-42 Бк/кг, чорниця – 14-1400 Бк/кг (середня активність 248 Бк/кг), гриби 11-780 Бк/кг (середня активність 315 Бк/кг) при допустимому рівні для свіжих лісових ягід та грибів 500 Бк/кг.

В цілому, на основі аналізу змін фонові концентрації радіонуклідів в міру віддалення від енергоблоків РАЕС можна зробити висновок, що радіаційний режим атомної станції при нормальному її функціонуванні не впливає на рослинний покрив і не викликає жодних змін на рівні окремих видів рослин.

В продукції сільськогосподарства техногенних радіонуклідів не зафіксовано, крім радіонукліду «чорнобильського» походження ^{137}Cs . Великий його вміст в сільськогосподарських продуктах пояснюється швидкою міграцією ланцюжком «грунт-розчин-рослина».

До пуску РАЕС забрудненість молока ^{137}Cs була в межах 0,63 – 6,6 Бк/л, картоплі в межах 0,015 – 2 Бк/кг, зернових в межах 0,81 – 1,18 Бк/кг. У 2023 році забруднення сільськогосподарської продукції радіонуклідом ^{137}Cs не перевищували допустимі рівні. Найбільші забруднення сільськогосподарської продукції радіонуклідом ^{137}Cs спостерігались: молока – в с. Більська Воля Вараського району 10,2 Бк/л (допустимий вміст радіонукліду у молоці 100 Бк/л), картоплі – в с. Любахи Вараського району 5,05 Бк/кг (допустимий вміст радіонукліду у картоплі 60 Бк/л) та у вівсі – в с. Сопачів Вараського району 3,24 Бк/кг. Активність ^{137}Cs не залежить від відстані до РАЕС, з чого можна зробити висновок, що наявність радіонукліду в продукції сільськогосподарства має «пост чорнобильське» походження.

В 40 км на південний-схід від м. Рівне розташована Хмельницька АЕС. На Хмельницькій АЕС розташовано два реактори типу ВВЕР-1000. У разі гіпотетичної аварії на Хмельницькій АЕС з викидом радіоактивних речовин загальна площа радіоактивного забруднення може скласти понад 1030 км², в яку може потрапити

81 населених пункт Рівненського району, в тому числі м. Острог. Загальна кількість населення, яке може попасти в зону забруднення, становить 62,209 тис. осіб. Небезпечні дози опромінення можуть отримати до 32 тис. осіб, в тому числі 6,5 тис. дітей. Проведення евакуації населення із 30-км зони забруднення Хмельницької АЕС відпрацьовано за двома варіантами (в залежності від напрямку вітру). За першим варіантом евакуація населення проводитиметься у м. Дубно, Дубенський та Рівненський райони. За другим варіантом – на територію Житомирської області у Звягельський, Ємільченський та Баранівський райони.

Особливістю радіоактивного забруднення агроландшафтів внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС є нерівномірний характер випадіння, а внаслідок цього велика строкатість забруднення ґрунтового покриву. Це у свою чергу призвело до того, що визначальним фактором формування радіоекологічної ситуації у пост аварійний період стали регіональні відмінності ґрунтово-екологічних умов. Так, зона Лісостепу області характеризується відносно невисокими рівнями радіологічного забруднення сільськогосподарських угідь у порівнянні із зоною Полісся.

Рівненським обласним центром з гідрометеорології у 2023 році проводився гама-спектрометричний аналіз проб ґрунту на вміст радіонуклідів в зоні впливу Рівненської та Хмельницької АЕС. Результати гама-спектрометричного аналізу проб ґрунту на вміст радіонуклідів у зоні дії РАЕС та ХАЕС наведено в табл. 9.10.

Таблиця 9.10. Результати гама-спектрометричного аналізу проб ґрунту на вміст радіонуклідів у зоні дії РАЕС та ХАЕС, Кі/км²

Об'єкт, місцезнаходження	Щільність забруднення ґрунту				Середнє значення	
	I півріччя 2023 р.		II півріччя 2023 р.			
	¹³⁷ Cs	⁴⁰ K	¹³⁷ Cs	⁴⁰ K	¹³⁷ Cs	⁴⁰ K
Рівненська АЕС						
1. с. Заболоття, південно-східний напрямок 4 км від АЕС	0,29	0,95	0,108	0,765	0,199	0,858
2. с. Цміни, південний напрямок 4 км від АЕС	0,203	0,318	0,448	1,511	0,326	0,915
3. с. Чорторийськ, південно-західний напрямок 4 км від АЕС	0,078	0,899	0,139	0,743	0,109	0,821
4. с. Підцаревичі, західний напрямок 5 км від АЕС	0,328	0,705	0,315	0,735	0,322	0,720
5. м. Вараш, західний напрямок 3,5 км. від АЕС	0,308	0,825	0,096	0,811	0,202	0,818
6. м. Вараш, північний напрямок 5 км від АЕС	0,341	0,933	0,192	0,720	0,267	0,827
7. с. Сухополя, північно-східний напрямок 5 км від АЕС	0,268	1,365	0,302	1,168	0,285	1,267
8. с. Нова Рафалівка, східний напрямок 6 км від АЕС	0,377	1,338	0,540	1,069	0,459	1,204
Хмельницька АЕС						
1. м. Нетішин, північний напрямок 3 км від АЕС	0,036	0,525	0,050	0,628	0,043	0,577
2. с. Старий Кривин, північно-східний напрямок 5 км від АЕС	0,054	1,834	0,048	1,493	0,051	1,664
3. с. Комарівка, східний напрямок 4 км від АЕС	0,055	0,589	0,054	0,492	0,055	0,541
4. с. Білотин, північний напрямок 6 км від АЕС	0,042	0,145	0,036	0,681	0,039	0,413
5. с. Хоровиця, північно-східний напрямок 6 км від АЕС	0,047	0,091	0,082	0,338	0,065	0,215
6. Насосна станція, західний напрямок 3,5 км від АЕС	0,149	0,471	0,052	0,562	0,101	0,517
7. с. Вельбівно, північно-західний напрямок 5 км від АЕС	0,066	0,767	0,042	0,488	0,054	0,628

Основними радіонуклідами, що визначали радіоактивне забруднення ґрунту у 2023 році, були ¹³⁷Cs та ⁴⁰K, концентрації яких не перевищували встановлені нормативи. Внесок у забруднення інших радіонуклідів був незначний. Проб ґрунту з аномальним радіонуклідним складом не виявлено.

Радіоактивне забруднення земель – є найнебезпечнішим з екологічної точки зору видом деградації. У харчовому ланцюзі наявність довготривалих, біологічно значимих радіонуклідів чорнобильського походження ¹³⁷Cs та ⁹⁰Sr спричинює внутрішнє опромінення людини і тварини ще протягом багатьох десятиріч після забруднення. На сучасному етапі після аварійного періоду радіаційний вплив на довкілля, передусім агропромислове виробництво, зумовлений довготривалою дією саме цих радіонуклідів.

За «пост чорнобильський» період радіологічна ситуація на землях сільськогосподарського призначення внаслідок процесів природного самоочищення (природний розпад, фіксація ґрунтом, заглиблення радіонуклідів) значно поліпшилася. Радіаційний вплив на довкілля на сучасному етапі після аварійного періоду зумовлений довготривалою дією довго живучих, біологічно значимих радіонуклідів чорнобильського походження – ^{137}Cs і ^{90}Sr .

В зв'язку з забрудненістю території області радіонуклідами після Чорнобильської катастрофи важливим є проведення радіологічного контролю сільськогосподарської продукції: молока, овочів, зерна. Радіаційний моніторинг довкілля у сфері агропромислового комплексу відіграє важливу роль під час оцінки впливу радіаційних чинників на людину.

Центром з організації радіологічного контролю в агропромисловому комплексі області ведеться постійний радіологічний контроль всієї сільськогосподарської продукції в радіаційно забруднених районах області. Протягом 2023 року радіологами центру досліджено продукцію 32 населених пунктів, відібрано 1169 проб продукції рослинництва та тваринництва, в 117 (10 % досліджених проб) з яких виявлено перевищення допустимих рівнів ДР-2006. Результати проведених у 2023 році досліджень наведені в табл. 9.11.

Таблиця 9.11. Результати радіологічного контролю сільськогосподарської продукції на вміст ^{137}Cs

№ з/п	Назва населеного пункту	Кількість проб вище ДР-2006	Показники питомої активності (Бк/кг)
Молоко (ДР-2006 по ^{137}Cs 100 Бк/кг)			
	Старосільська ТГ		
1	с.Старе Село	30	101-365
2	с.Дроздинь	20	110-279
3	с.Вежиця	16	105-289
4	с.Переходичі	16	118-195
	Березівська ТГ		
5	с. Хміль	1	160
	Рокитнівська ТГ		
6	с.Блажове	2	140-230
7	с.Більськ	2	121-219
	Миляцька ТГ		
8	с.Будимля	3	125-134
	Дубровицька ТГ		
9	с.Великий Черемель	12	125-270
	Зарічненська ТГ		
10	с.Борове	3	120-160
11	с.Лисичин	8	120-205
Свіжі дикоростучі ягоди та гриби (ДР-2006 по ^{137}Cs 500 Бк/кг)			
	Рокитнівська ТГ		
1	с.Блажове	2	510-825
2	с.Більськ	2	720-815

Основним продуктом, що дає найбільшу кількість позитивних проб, є молоко з особистих господарств населення. При подвірному відборі з 442 досліджених проб перевищення виявлені в 113 пробах молока в селах Сарненського району, зокрема, у Старосільській ТГ: Старе Село, Вежиця, Дроздинь, Переходичі; у Рокитнівській ТГ: Блажове, Більськ; у Березівській ТГ: Хміль; Миляцькі ТГ: Будимля; Дубровицькій ТГ: Великий Черемель; та селах Зарічненського району у Зарічненській ТГ: Борове, Лисичин.

При проведенні досліджень продукції лісу (свіжі дикоростучі ягоди і гриби) з 319 досліджених проб в 4 пробах виявлено перевищення ДР-2006 в 2 селах Сарненського району, зокрема, у Рокитнівській ТГ: Більськ, Блажове.

При проведенні досліджень картоплі, овочів, сушених дикоростучих грибів і ягід у досліджених пробах перевищень ДР-2006 не виявлено.

Радіологічний контроль за об'єктами ветеринарного нагляду (продуктами, сировиною тваринного походження, кормами, прижиттєва діагностика тварин на вміст ^{137}Cs в м'язах тварин) здійснює *Головне управління Держпродспоживслужби в області*, а саме Рівненська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів та Сарненська міжрайонна державна лабораторія в північній зоні області, а за продуктами, які надходять на ринки – державні лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи.

В районах області відбираються проби кормів, молока, м'яса, вироблені господарюючими суб'єктами в пасовищний та стійловий періоди, вибірково досліджується молоко від корів індивідуального сектору, а також корми, які використовуються для годівлі тварин. Результати спектрометричних досліджень Рівненської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби на вміст ^{137}Cs та ^{90}Sr у продуктах, сировині тваринного походження, кормах наведено в табл. 9.12.

Таблиця 9.12. Результати спектрометричних досліджень на вміст ^{137}Cs та ^{90}Sr об'єктів ветеринарного нагляду

<i>Назва продуктів та кормів</i>	<i>Кількість досліджених проб ^{137}Cs (кількість проб з перевищенням ДР)</i>	<i>Кількість досліджених проб ^{90}Sr (кількість проб з перевищенням ДР)</i>
Молоко	69 (-)	54 (-)
М'ясо	2 (-)	2 (-)
Корми	81 (6)	66 (-)
Овочі	20 (-)	30 (-)
Ягоди і гриби	10 (-)	13 (-)
інші (харчова продукція, сировина)	1534 (-)	1534 (-)

При проведенні спектрометричних досліджень на вміст ^{137}Cs перевищення зафіксовано у 6 пробах кормів (сіно) та у 2 пробах грибів свіжих.

При проведенні спектрометричних досліджень на вміст ^{90}Sr перевищень не зафіксовано.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

ВП «Рівненська АЕС» є основним утворювачем радіоактивних відходів в області, і у відповідності до Закону України «Про поведження з радіоактивними відходами» здійснює тимчасове зберігання і переробку радіоактивних відходів та надає відомості згідно умов ліцензій на експлуатацію енергоблоків РАЕС, проводить державну інвентаризацію радіоактивних відходів.

На Рівненській АЕС поведження з експлуатаційними рідкими радіоактивними відходами включає збір, витримку, облік, характеристизацію, контроль та переробку радіоактивних середовищ та відходів до стану, прийнятного для транспортування та тимчасового зберігання у сховищах ВП РАЕС.

Планування діяльності поведження з радіоактивними відходами на ВП «Рівненська АЕС» здійснюється згідно «Комплексної програми поведження з радіоактивними відходами у ДП НАЕК «Енергоатом» ПМ-Д.0.18.174-21. Документ визначає основні напрями діяльності та перелік заходів щодо поведження з радіоактивними відходами у ДП НАЕК «Енергоатом», зокрема, з мінімізації утворення радіоактивних відходів, удосконалення системи поведження з радіоактивними відходами (галузеві та станційні), удосконалення існуючої нормативної бази та розроблення нових нормативних документів в галузі поведження з радіоактивними відходами, забезпечення АЕС обладнанням для зберігання радіоактивних відходів, впровадження транспортно-технологічної схеми перевезення радіоактивних відходів т АЕС на спеціалізовані підприємства.

Станом на 31.12.2023 року кількість рідких радіоактивних відходів у сховищах ВП РАЕС становить 3346,85 м³, сумарною активністю 1,17×10¹³ Бк.

Поведження з твердими радіоактивними відходами здійснюється у відповідності до процедури, що складається з наступних етапів: збір та первинне сортування відходів з фрагментацією, транспортування відходів до місць тимчасового збору, приймання відходів персоналом цеху дезактивації та радіоактивних відходів, сортування відходів за видами та категоріями активності, розміщення твердих радіоактивних відходів у комірки сховищ.

Станом на 31.12.2023 року кількість радіоактивних відходів у сховищах твердих радіоактивних відходів РАЕС становить 12107 м³, сумарною активністю 2,19×10¹⁴ Бк.

Філія «ВП РАЕС» не здійснює діяльності щодо захоронення радіоактивних відходів.

Щодо поведження з відпрацьованим ядерним паливом нині РАЕС має достатню кількість вільних місць для зберігання відпрацьованого ядерного палива в басейні витримки, можливість аварійного вивантаження палива з реактора забезпечується на кожному енергоблоці.

За необхідності передбачено можливість виконати між блочні перевезення відпрацьованого ядерного палива з одного енергоблока в басейн витримки іншого енергоблоку (в межах майданчика ВП РАЕС).

Згідно з планом ДП НАЕК «Енергоатом» та проєктом впровадження модифікованої технології поведження з відпрацьованим ядерним паливом американської корпорації «Holtec International» приймання і зберігання відпрацьованого ядерного палива з ХАЕС, РАЕС, ПАЕС здійснюється в централізоване сховище.

9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Протягом 2023 року внаслідок збройної агресії проти України на території Рівненської області були завдані збитки в основному атмосферному повітрю та земельним ресурсам, зокрема:

9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам

Внаслідок ракетно-бомбового удару 10 серпня 2023 року на території ЛВДС 5-С у смт Смига Дубенського району АТ «Укртранснафта» відбувся витік нафтопродуктів з послідуєчим горінням. Сума збитків внаслідок забруднення земельної ділянки становить 108591592,82 грн.

9.4.2. Втрати надр

Втрати надр у 2023 році в результаті збройної агресії проти України на території Рівненської області не зафіксовані.

9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам

Збитки, завдані водним ресурсам у 2023 році в результаті збройної агресії проти України на території Рівненської області не зафіксовані.

9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю

Внаслідок ракетно-бомбового удару 10 серпня 2023 року на території ЛВДС 5-С у смт Смига Дубенського району АТ «Укртранснафта» відбувся витік нафтопродуктів з послідуєчим горінням. Сума збитків внаслідок забруднення атмосферного повітря становить 443860261,41 грн.

Внаслідок ракетного удару 21 вересня 2023 року по енергетичній та громадянській інфраструктурі виникла пожежа в підсобних приміщеннях станції технічного обслуговування ТОВ «Тачки» в м.Рівне на площі 100 м². Вогнем знищено п'ять автомобілів, ще три автівки та дві будівлі зазнали ушкоджень. Сума збитків внаслідок забруднення атмосферного повітря становить 50936,06 грн.

Внаслідок ракетних ударів відбулись лісові пожежі на території Малуського лісництва філії «Березнівське лісове господарство» ДП «Ліси України» та СВСК «Агроліс» Рівненського району. Сума збитків внаслідок забруднення атмосферного повітря становить: у Малуському лісництві – 2879197,36 грн.; у СВСК «Агроліс» – 3322150,79 грн.

9.4.5. Втрати лісового фонду

Внаслідок ракетних ударів відбулись лісові пожежі на території Малуського лісництва філії «Березнівське лісове господарство» ДП «Ліси України» та СВСК «Агроліс» Рівненського району. Сума збитків внаслідок пошкодження лісів становить: у Малуському лісництві – 57070 грн.; у СВСК «Агроліс» – 32925 грн.

9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду

Збитки, завдані природно-заповідному фонду у 2023 році в результаті збройної агресії проти України на території Рівненської області не зафіксовані.

9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки

З метою забезпечення екологічної безпеки державна політика в області спиралась на проведення регулювання діяльності суб'єктів господарювання шляхової видачі документів дозвільного характеру, проведення перевірок їх діяльності щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства, а також подолання наслідків військової агресії російської федерації на території області.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» та запровадження мораторію на перевірки підприємств згідно постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2022р. № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану», планові перевірки підприємств області не проводились, тільки позапланові перевірки, на звернення та скарги громадян, на звернення держустанов та в межах кримінальних проваджень.

Здійснювався інструментально-лабораторний контроль 2 джерел викидів на 1 підприємстві. За результатами виконаних визначень перевищень нормативів гранично-допустимих викидів не виявлено.

Також в 2023 році приймали участь у проведенні вимірювань на відповідність нормативів забруднюючих речовин у відпрацьованих газах пересувних джерел на підставі листа Відділу державного нагляду (контролю) у Рівненській області Державної служби України з безпеки на транспорті. Перевірено 13 пересувних джерел викидів, перевищень не виявлено.

Проведено перевірку 1 підприємства області на підставі заяви підприємства та надання згоди Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України і погодження Державної екологічної інспекції України на проведення перевірки. Відібрано 1 пробу стічної води. За результатами виконання вимірювань не виявлено перевищення нормативів гранично допустимого скиду.

У 2023 році було відібрано 17 проб води, з них 12 проб поверхневої води та 5 проб стічної води, а також, виконано 218 визначень. Протягом 2023 року перевірено на звернення громадян, Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області та згідно Постанов про залучення спеціалістів в кримінальному провадженні: 1 підприємство області, 3 випуски зворотних вод, 6 водних об'єктів, з них 2 річки, 1 меліоративний канал, 1 озеро, 1 ставок та 1 природну водойму.

Щодо контролю ґрунтів було перевірено 43 об'єкта, відібрано і проаналізовано 73 проби ґрунту і виконано 414 визначень. У відібраних пробах ґрунту на 32 об'єктах було встановлено перевищення нормативів ГДК і перевищень відносно фонові проби.

Також в 2023 році був виїзд на місце ракетного удару РФ поблизу резервуарів для зберігання пального АТ «Укртрансфат» та відібрано 3 проби ґрунту.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

У 2023 році в області забезпечено приріст обсягів випуску промислової продукції на 10,6 % проти рівня 2022 року.

Обсяг реалізованої промислової продукції склав 112,5 млрд. грн. Питома вага області у загальнодержавному обсязі реалізованої промислової продукції складає 3,4 % – це 10 місце серед регіонів України.

Свідченням адаптації бізнесу області до роботи в умовах воєнного стану є той факт, що кількість фізичних осіб – підприємців за час війни зросла на 16,6 % і на сьогоднішній день становить майже 45,7 тис. осіб.

На територію області релоковано 40 підприємств, переважно з Харківської та Київської областей. Найпоширенішими галузями, у яких здійснюють свою діяльність релоковані підприємства є: деревообробна промисловість, текстильне виробництво, виробництво напоїв, логістичні послуги, виробництво меблів, ремонт та монтаж машин і устаткування, комп'ютерне програмування, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів, виробництво продуктів харчування.

За ініціативою Рівненської облдержадміністрації та за підтримки Української асоціації меблевиків створено меблевий кластер області, який охоплює такі сфери діяльності: деревообробна, меблева, швейна, а також сфери дизайну й логістики.

На території Городоцької сільської ради Рівненського району створено приватний індустріальний парк «Кроноспан Рівне» (обсяг інвестицій – 400 млн. євро, планується створення понад 2000 нових робочих місць з врахуванням суміжних виробництв) загальною площею 85 га, який розглядається як базова виробнича площа для меблевого кластеру.

Данською компанією «HJORT KNUDSEN» завершено будівництво підприємства із виробництва дизайнерських меблів (загальна вартість проєкту – 11 млн. євро, заплановано створити близько 1000 нових робочих місць).

Меблевики та деревообробники області є одними із найбільших та найсучасніших виробників відповідної продукції в Україні.

Зокрема, підприємства регіону забезпечують 62 % загальноукраїнського виробництва фанери, 43 % – деревостружкових плит, 72 % – окремих видів меблів (дивани, що трансформуються в ліжка).

У структурі експорту з області питома вага деревообробної та меблевої промисловості становить 33 %. На цих підприємствах працюють тисячі мешканців регіону – загалом 16 % загальної кількості штатних працівників промислового комплексу Рівненщини.

В області реалізується програма розвитку малого і середнього підприємництва. В рамках програми у 2023 році 5 підприємств області, які виготовляють товари оборонного призначення або надають послуги у цій сфері, отримали 1,6 млн. грн. часткової компенсації за придбане обладнання; 17 суб'єктів малого і середнього підприємництва отримали часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами (позиками) на загальну суму 830,7 тис. грн. Це дало можливість здешевити кредитний ресурс на загальну суму 60 млн. грн.

У промисловому комплексі області задіяні 1068 підприємств різної форми власності (табл. 10.1), за якими здійснюється моніторинг виробництва продукції.

Таблиця 10.1. Виробничий комплекс області

Найменування галузей промисловості	Кількість промислових підприємств, од.*
Промисловість	1068
1. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	76
2. Переробна промисловість	992
у тому числі:	
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	167
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	66
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	216
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	4
виробництво хімічних речовин та хімічної продукції	36
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1
виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (будматеріалів і скловиробів)	130
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	65
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	57
виробництво іншої продукції	55
ремонт і монтаж машин і устаткування	59
3. Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	69
4. Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	67

Примітка: * Інформація щодо юридичних осіб Рівненської області з ЄДРПОУ, діяльність яких відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД-2010) віднесено до промислових

10.2. Вплив на довкілля

Вплив промислового виробництва на довкілля вкрай негативний. У результаті виробничих процесів виникає велика кількість відходів, які повертаються в природне середовище. Промисловість здійснює забруднення всіх оболонок Землі: літосфери (захоронення шкідливих твердих відходів, зміна рельєфу: терикони, відвали, кар'єри), гідросфери (забруднення промисловими стоками), атмосфери (викиди в атмосферу), біосфери (у результаті забруднення зникає велика кількість організмів).

Основними забруднювачами атмосферного повітря у 2023 році є підприємства хімічної галузі промисловості (ПрАТ «Рівнеазот»), виробництва будівельних матеріалів («Волинь-цемент» філія ПрАТ «Дікергофф цемент Україна», ТЗОВ «Любомирське вапняно-силікатне підприємство», ТЗОВ «Вирівський кар'єр»), виробництва скловиробів (ПрАТ «Вераллія Україна», ПрАТ «Костопільський завод скловиробів», ПрАТ «Рокитнівський скляний завод»), деревообробної промисловості (ТЗОВ «Кроноспан Рівне», ТЗОВ «ОДЕК» Україна, ТЗОВ «Свиспан Лімітед»), газотранспортну промисловість (ТЗОВ «Оператор газотранспортної системи України» Рівненське ЛВУМГ), з виробництва молочної продукції (ТЗОВ «Укрмолпродукт»). Найбільш забрудненою викидами промисловості є територія населених пунктів Рівненського району – м. Рівне, м. Костопіль, м. Здолбунів, смт Оржів, с. Городок, с. Зоря.

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Добувна галузь промисловості (представлена 76 підприємствами) поділяється на добування паливно-енергетичних корисних копалин та добування інших корисних копалин, крім паливно-енергетичних.

Найбільше підприємство підгалузі добування паливно-енергетичних корисних копалин – ДП «Рівнеторф» з видобутку та виробництва торфу кускового, напівбрикетів торф'яних.

Підгалузь добування інших корисних копалин, крім паливно-енергетичних, переважно представлена підприємствами з видобутку та виробництва щебеневої продукції. Найбільші підприємства підгалузі: ТЗОВ «Клесівський кар'єр нерудних копалин «Технобуд», ТЗОВ «Вирівський кар'єр», ТЗОВ «Селищанський гранка-

р'єр», ПАТ «Івано-Долинський спецкар'єр», ПАТ «Томашгородський щебеневий завод», ТОВ «Рокитнівський спецкар'єр», ПП «Томашгородський КДЗ» та інші.

Гірничодобувна галузь промисловості негативно впливає на земельні ресурси. Під час гірничодобувних робіт змінюються природні ландшафти місцевості, порушується ґрунтово-рослинний покрив. Іноді не в повній мірі здійснюється рекультивація земель на місці відпрацьованих відкритим способом родовищ корисних копалин, відновлення родючості ґрунтів й господарської цінності порушених земель.

10.2.2. Металургійна промисловість

Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (65 підприємств) представлене підприємствами: ПрАТ «Агроресурс», ТзОВ «Зібарт» з виробництва радіаторів і котлів центрального опалення, ТзОВ «Завод металевих виробів» м. Сарни з виробництва мостобудівних конструкцій, будівельних блоків, ПП «Патар» з виробництва вентилів, кранів, трубопровідної арматури, каналізаційних люків, ТОВ «Сталь-М» з виробництва металевих дверей і вікон, ТзОВ «Ливарно-механічний завод «Ісполін» з виробництва люків та виробів виливаних для каналізаційних та водопровідних систем, ТОВ «Завод покрівельних матеріалів «Еверест» з холодного штампування та гнуття покрівельних матеріалів тощо.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

До хімічної промисловості (36 підприємств) відносяться підприємства: ПрАТ «Рівнеазот» з виробництва мінеральних добрив, ТзОВ «Колор С.І.М.» з виробництва фарб та лаків, ТзОВ «Підприємство з іноземними інвестиціями «Ізотерм-С» з виробництва виробів з пластмас, ТзОВ «Українська сірникова фабрика» з виробництва вибухових речовин та інші.

10.2.4. Харчова промисловість

Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів представлене 167 підприємствами області, що спеціалізуються на виробництві продуктів харчування, напоїв та кормів для тварин. Найбільші підприємства: ПАТ «Дубно-молоко» з виробництва сиру твердого та плавленого, ТзОВ «Юрмія» з виробництва м'ясних та ковбасних виробів, ТзОВ «Радивилівмолоко», ТзОВ «Укрмолпродукт», ТзОВ «Бімол», ТОВ «Агроперробка» з виробництва масла та молочної продукції, ПрАТ «Рівне-борошно», ТзОВ «Волинь-Зерно-Продукт» з виробництва борошна, ТОВ «Поліссяхліб» з виробництва хлібобулочних виробів, ТОВ «Маяк-3» з виробництва м'яса свійської птиці, ТОВ «Крупецький комбикормовий завод» з виробництва кормів для тварин, ТОВ «Радема» з виробництва олії та інші.

На сьогодні більшість підприємств м'ясо-молочної промисловості, не маючи локальних споруд перед очистки, скидають агресивні стоки на комунальні очисні споруди населених пунктів. Це часто призводить до збоїв в роботі комунальних очисних споруд, через що недоочищені стоки потрапляють у водні об'єкти області.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Промисловий комплекс за інтенсивністю впливу на довкілля посідає провідне місце. З метою зменшення техногенного навантаження на довкілля та мінімізації його забруднення на підприємствах області щорічно розробляються та затверджуються плани заходів по охороні навколишнього середовища, а саме: охорону

атмосферного повітря, охорону та раціональне використання водних ресурсів, охорону земель та підземних вод, поводження з відходами та небезпечними речовинами, охорону надр та раціональне надрокористування.

Проводиться відповідна робота з оновлення виробничих потужностей, запровадження інновацій та прогресивних технологій, освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції та створення робочих місць. В екологічній політиці провідних підприємств області велика увага приділяється сертифікації продукції та технологічних процесів за національними і міжнародними стандартами.

На ТОВ «ОДЕК» Україна продовжується реалізація інвестиційного проекту «Збільшення виробництва фанери 4х8 фт.». Обсяг інвестицій складає 8,1 млн. євро. На даний час в роботу запущена лінія подачі та сортування сировини, лінія безшпиндельного луцення шпону 8х4, дробарка РС 58/45 з системою аспірації, у тестовому режимі запущено лінію луцення шпону 4х4, 4х8/5х5, 5х10; узгоджено контакти з виконавцями на постачання іншого обладнання та використання робіт. На підприємстві створено 24 нові робочі місця.

На ПрАТ «Вералія Україна» за сучасною технологією виготовляється понад 200 видів склотари для харчової промисловості, що користується високою конкурентоспроможністю. Основними споживачами продукції є загальноновизнані торгові марки України «Чумак», «Медофф», «Nemiroff», «Баядера», «Руна». Продукція підприємства постачається в усі регіони України та 17 країн світу.

На підприємстві проведено модернізацію обладнання: капітальний ремонт печі №2 та виробничих ліній другого цеху із заміною устаткування на сучасне енергоефективне, загальною вартістю 16 млн. євро. Нове обладнання дає можливість виробляти продукцію, яка відповідає вимогам експортного клієнта. Основний продукт, який виробляється у печі №2, є преміум тара зі склом марки екстра флінт.

Триває підготовка до капітального ремонту печі №3 та виробничих ліній із заміною устаткування, вартістю 276,7 млн. грн. На даний час проводяться роботи з установки газових фільтрів для очищення забруднюючих речовин при плавленні скла, інвестовано 134 млн. грн. Проведено ремонт усіх під'їзних залізничних колій, інвестовано 19,4 млн. грн., модернізовано очисні споруди на суму 7 млн. грн.

Вже понад чотири роки здійснюється реалізація інвестиційного проекту з будівництва деревообробного підприємства в с. Городок Рівненського району ТОВ «КРОНОСПАН РІВНЕ», потужністю 1400 тис. м³ на рік. Основним видом діяльності підприємства – є виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону. Загальний розмір інвестицій становить понад 450 млн. євро, з яких вже 435 млн. євро освоєно на будівельному майданчику.

Перша черга будівництва – встановлення виробничої лінії з виготовлення деревинно-стружкових плит – вже завершена та введена в експлуатацію, друга черга – лінія ОСП – на завершальній стадії. Підприємство продовжує виконання робіт на будівельному майданчику та реалізовує запланований інвестиційний проєкт.

Із запуском виробничої лінії ОСП підприємством планується до кінця 2024 року створити 14 робочих місць та працевлаштувати 54 особи. На даний час на підприємстві працює 239 працівників.

Всього на підприємстві планується створити понад 2000 нових робочих місць, з яких 400 – безпосередні працівники підприємства, решта – персонал, задіяний у веденні та обслуговуванні підприємства.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

11.1 Тенденції розвитку сільського господарства

Земельний фонд області складає 2005,1 тис. га, з них 48 % займають сільсько-господарські угіддя, крім того, 39,6 % території вкрито лісами та лісовкритими площами, 5,3 % зайнято відкритими заболоченими землями, 1,2 % – під водою.

За природно-кліматичними умовами область розподілена на зону Лісостепу і Полісся, відповідно до яких склалися напрями спеціалізації сільського господарства. Зона Лісостепу: зерново-буряківничий з вирощуванням сої, соняшника, ріпаку та розвинутим тваринництвом. Зона Полісся – картоплярсько-зерновий з розвинутим тваринництвом.

Загальна земельна площа сільськогосподарських угідь, що використовується сільськогосподарськими підприємствами та господарствами населення, становить 789,6 тис. га, із них: рілля – 614,5 тис. га (77,8 %); багаторічні насадження – 10,6 тис. га (1,3 %); сіножаті та пасовища – 161,1 тис. га (20,4 %); перелоги – 3,4 тис. га (0,5 %).

За 2023 рік в усіх категоріях господарств вироблено валової продукції сільського господарства на суму 31,8 млрд. грн., в т.ч. у сільгосппідприємствах – 16,7 млрд. грн., що відповідно на 5,6 % та 10,1 % більше ніж за 2022 рік.

Валове виробництво зернових культур в усіх категоріях господарств складає 1,27 млн тонн, урожайність – 50,6 ц/га (у 2022 році – 50,1 ц/га).

Протягом 2023 року аграріями області у розвиток галузі залучено кредитні ресурси з державного бюджету та кошти міжнародної технічної допомоги, зокрема:

- 1,4 млрд. грн. – 219 сільгосп товаровиробниками (за державними програмами «Доступні кредити 5–7–9%» та портфельних гарантій);
- 8,7 млн. грн. грантових коштів – двома суб'єктами господарювання для створення 37 га саду.

Два підприємства отримали гранти у сумі 10,5 млн. гривень для будівництва цеху з переробки насіння сої та придбання технологічної лінії для приготування кормів.

Відповідно до Програми USAID АГРО та спільно із СОК «Зерновий» 308 дрібних агровиробників області через Державний аграрний реєстр отримали по 1 тонні мінеральних добрив, які внесено на площу понад 3 тис. га; у рамках Ініціативи AGRI-Україна агровиробникам області видано близько 400 тонн мінеральних добрив (карбаміду) під посів ярих зернових та олійних культур у 2024 році.

У 2023 році посівна площа сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств становила 611,3 тис. га.

Всіма категоріями господарств вироблено валової продукції сільського господарства на суму 31,8 млрд. грн. в постійних цінах 2021 року.

Обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на 1 особу населення становить 21927 гривень в постійних цінах 2021 року.

Питома вага області в загальноукраїнському обсязі виробництва валової продукції сільського господарства складає 2,9 %.

Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції у всіх категоріях господарств за 2023 рік становить:

зерна – 1270,0 тис. т;
цукрових буряків – 936,2 тис. т;
сої – 229,8 тис. т;
соняшника – 160,7 тис. т;
ріпаку – 82,5 тис. т;
картоплі – 1323,7 тис. т;
овочів – 288,2 тис. т;
молока – 289,3 тис. т;
м'яса – 76,6 тис. т.
яєць - 660,4 млн. штук.

Урожайність сільськогосподарських культур у всіх категоріях господарств становить: зерна – 50,6 ц/га;

цукрових буряків – 481,2 ц/га;
сої – 25,2 ц/га;
соняшника – 26,1 ц/га;
ріпаку – 28,0 ц/га
картоплі – 184,1 ц/га;
овочів відкритого ґрунту – 229,0 ц/га.

11.2. Вплив на навколишнє середовище

11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Важливе значення для сільськогосподарського виробництва та отримання високих врожаїв має застосування мінеральних та органічних добрив. Це сприяє відтворенню родючості ґрунту, підвищенню врожайності та покращенню якості рослинницької продукції. Збільшення внесення добрив забезпечить необхідний ефект лише на фоні підвищення культури землеробства, покращення всієї системи технічних, організаційних та економічних факторів. Без широкого застосування мінеральних та органічних добрив та інших хімічних засобів неможливий подальший ріст сільськогосподарського виробництва і, перш за все, підвищення врожайності.

Під урожай 2023 року сільськогосподарськими підприємствами всього внесено 294,8 тис. ц діючої речовини мінеральних добрив, в тому числі: азотних – 183,6, фосфорних – 57,3, калійних – 53,9.

Удобрена мінеральними добривами площа сільськогосподарських підприємств у 2023 році склала – 241,3 тис. га, що становить 89,4 % від посівної площі.

У сільськогосподарських підприємствах внесення поживних речовин NPK на 1 га посіву сільськогосподарських культур становило 109 кг, в т.ч., азотних – 68 кг, фосфорних – 21 кг, калійних – 20 кг. На 1 га удобреної площі внесено 122 кг поживних речовин.

Під урожай 2023 року сільськогосподарськими підприємствами в області внесено 137,5 тис. тонн органічних добрив, що становить 0,5 т/га посівної площі або 4,6 т/га удобреної площі. Органічні добрива внесені на площу 30,2 тис. га, що становить 11,2 % від посівної площі.

Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами області у 2019-2023 роках наведено в табл. 11.1.

Таблиця 11.1. Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами області

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Загальна посівна площа, тис. га	298,2	325,6	325,9	329,4	319,6
Мінеральні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	399,8	488,6	554,7	397,4	294,8
У тому числі: азотних, тис. ц	231,0	295,8	383,3	191,0	183,6
фосфорних, тис. ц	6,1	7,8	64,8	14,3	57,3
калійних, тис. ц	27,1	45,0	106,6	63,7	53,9
комплексних, тис. ц	135,6	140,0		128,4	-
Удобрена площа під урожай, тис. га	245,4	265,6	282,5	276,9	241,3
% удобреної площі	89,2	90,3	92,1	93,7	89,4
Внесено на 1 га, кг	145	184	181	143	109
У тому числі: азотних, кг	84	111	125	69	68
фосфорних, кг	2	3	21	5	21
калійних, кг	10	17	35	23	20
комплексних, кг	49	53		4	-
Органічні добрива:					
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	218,2	392,8	273,5	214,5	137,5
Удобрена площа, тис. га	21,6	36,1	33,7	23,3	30,2
% удобреної площі до посівної	7,8	12,3	11,0	7,9	11,2
Внесено на 1 га посівної площі, т	0,8	1,3	0,9	0,7	0,5

11.2.2. Використання пестицидів

У 2023 році сільськогосподарськими підприємствами області під урожай використано пестицидів на площі 1360,2 тис. га. Динаміка застосування засобів захисту рослин в області у 2019-2023 роках наведено в табл. 11.2.

Таблиця 11.2. Динаміка застосування засобів захисту рослин

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	1,203	1,23	1,195	1,1143	1,305
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	1254,4	1165,6	1108	1096	1360,2
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг	0,96	1,05	1,07	1,04	0,959

Проблемними питаннями в області є вирощування сільськогосподарських культур крупними агрохолдингами за спрощеною технологією. Агротехніка на економічно привабливих культурах (соє, кукурудза, ріпак, соняшник) зводиться до передпосівного дискування полів і власне самого посіву. Весь подальший догляд за посівами проводять із застосуванням пестицидів та агрохімікатів.

На сьогодні основним завданням є впровадження інтегрованої системи захисту рослин при вирощуванні сільськогосподарських культур, де хімічний метод застосовується лише тоді, коли іншими методами не вдається обмежити розвиток шкідливих організмів допорогового рівня.

11.2.3. Зрошення та осушення земель

До гідромеліорації належать осушувальні і зрошувальні меліорації. В деяких випадках ці меліорації доповнюють одна одну. Гідромеліорація суттєво змінює елементи водного балансу, особливо випаровування та річковий стік.

Застосування широкомасштабних осушувальних меліорацій на Поліссі привело до негативних змін в довкіллі. Оцінка впливу осушення на водний баланс та режим річок має сторічну історію (від початку великомасштабного осушення на Поліссі) і донині зберігає своє актуальне значення. За останні роки у зоні Полісся

зникли річки, що жилилися ґрунтовими водами, тоді як річки, що живляться підземними водами, збільшили свою водність. Спрямлення русла малих річок супроводжується частими катастрофічними повеннями, які призводять до змиву й розмиву ґрунтів, підтоплення й заболочення ряду меліоративних систем, руйнування берегів. Зниження рівня ґрунтових вод та зміна у зв'язку з цим відміток місцевих базисів посилюють ерозію земель (змивання ґрунтів, вітрова ерозія тощо).

На рівнинних торфосховищах через зниження вологості виділяється велика кількість тепла, спричиняючи самозапалювання. На Поліських територіях області недобір урожаю на прилеглих до осушувальних систем суходолах становить не менш як 25 %, а вплив осушувальних систем сягає на 2 – 2,5 км, тобто перевищує площу осушеної території. Тому, отримана на осушеній площі продукція практично дорівнює недоборові її на прилеглих землях.

Регіональним офісом водних ресурсів у Рівненській області постійно проводяться дослідження вмісту забруднюючих речовин в пробах поверхневих та ґрунтових вод на 6 еталонних осушувальних системах області.

Результати досліджень у 2023 році наведені в табл. 11.3.

Таблиця 11.3. Максимальні значення вмісту забруднюючих речовин в поверхневих і ґрунтових вод меліорованих і прилеглих до них земель

№ з/п	Меліоративна система	Показники забруднення, мг/дм ³																	
		NO ₂		NO ₃		SO ₄		Cl		Fe		NH ₄		Ca		Mg		pH	
		ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі	ґрунтові	поверхневі
2	«Воробіно»	0,03	0,16	9,42	15,98	42,32	41,19	19,44	12,56	0,29	0,31	1,42	1,31	10,09	28,16	4,11	14,23	7,3	7,8
5	«Іква»	0,93	0,33	10,13	17,24	78,39	79,83	19,15	34,48	0,28	0,51	0,52	2,13	104,28	92,04	19,23	11,82	8,4	8,6
6	«Прип'ять»	0,15	0,23	3,11	10,16	9,28	93,54	9,85	8,24	0,19	0,22	1,56	0,77	16,25	78,17	2,79	24,15	7,2	7,3
7	«Стубелка»	0,12	0,16	5,91	7,21	12,61	45,34	9,81	22,46	0,96	0,13	1,34	0,92	72,16	88,32	19,36	21,37	7,5	8,2
8	«Стубла»	0,14	0,13	9,18	14,52	17,32	51,62	22,82	31,89	0,39	0,25	2,99	1,77	26,12	38,11	18,04	12,77	6,4	6,4
9	«Язвинка»	0,18	0,25	9,82	12,11	44,85	42,17	22,31	13,21	0,36	0,47	4,44	6,12	40,36	30,88	11,75	5,75	6,3	7,4

Зміни хімічного складу підземних і поверхневих вод у 2023 році в порівнянні з попереднім роком мають стохастичний характер. Певну закономірність відслідкувати досить важко. В підземних водах більшості осушувальних систем Поліської зони фіксується зростання концентрації у воді амонію сольового, нітратів, нітритів, кислотності. В підземній воді осушувальних систем розташованих в південній частині області зростає концентрація нітратів, нітритів, хлоридів, заліза. В поверхневих водах більшості осушувальних систем Поліської зони зростає концентрація у воді амонію сольового, нітратів, нітритів, магнію, кислотності. В поверхневій воді осушувальних систем розташованих в південній частині області зростає концентрація амонію сольового, нітратів, нітритів, хлоридів, заліза, сульфатів.

Хімічний склад підземних і поверхневих вод у 2023 році в порівнянні з 2022 роком, внаслідок впливу господарської діяльності та природних явищ має деякі зміни. В процесі здійснення моніторингу осушуваних земель області були отримані і систематизовані дані про стан меліорованих угідь і меліоративних систем, які полягли в основу обліку та оцінки фактичного меліоративного стану осушуваних сільськогосподарських угідь і технічного стану гідромеліоративних систем.

Основними чинниками, як і в минулому році, які істотно вплинули на формування меліоративного стану осушуваних земель у 2023 році були режим ґрунтових вод, вологість та кислотність ґрунтів, а також технічний стан осушувальних систем.

Метеорологічні умови 2023 року були близькими до показників 2022 року, тому на системах, де рівні ґрунтових вод залягають на неприпустимих глибинах процеси вторинного заболочування зберігаються. Ці землі вимагають реконструкції дренажної мережі. На переважачій їх більшості, через неспроможність відкритої мережі забезпечити оптимальні строки відведення надлишкових вод, до того ж, необхідно очистити від трави і мулу відкриту мережу каналів. Меліоративний стан цих земель – незадовільний.

Показники незадовільного меліоративного стану осушуваних земель і заходи з його покращення залишаються на рівні минулих років. На системах, де рівні ґрунтових вод залягають на неприпустимих глибинах процеси вторинного заболочування зберігаються. Ці землі вимагають реконструкції дренажної мережі. На переважачій їх більшості, через неспроможність відкритої мережі забезпечити оптимальні строки відведення надлишкових вод, до того ж, необхідно очистити від трави і мулу відкриту мережу каналів. Меліоративний стан цих земель – незадовільний. Загалом реконструкції (відновлення) осушувальної мережі вимагають біля 32 тис. га меліорованих земель.

Процеси глобального потепління, а саме опади екстримального характеру, малосніжні зими за умов аномальних температур повітря мають тенденцію до впливу на зміни рівневого режиму осушуваних земель в бік їх зниження. І погодні умови вегетаційного періоду 2023 року зайвий раз є тому підтвердженням. Але, як зазначалось раніше, поряд з цим на осушуваних землях спостерігаються процеси вторинного заболочування. На це впливає комплекс чинників. Загалом основними причинами вторинного заболочування є незадовільний технічний стан меліоративних систем, пов'язаний з неналежним доглядом за відкритою і закритою мережами. Особливо внутрішньогосподарською, що є наслідком відсутності коштів у землекористувачів, різким скороченням обсягів фінансування меліорації, як на державному, так і на місцевому рівнях, а також у зв'язку з побудованими досить давно морально застарілими осушувальними системами. З погляду на мінливий характер погодних умов 2023 року, триваючі процеси зміни клімату, прогнозувати в майбутньому залягання рівнів ґрунтових на осушуваних землях досить важко.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

У 2023 році обсяги виробництва у всіх категоріях господарств склали:

- молока – 289,3 тис. т;
- м'яса – 76,6 тис. т;
- яєць – 660,4 млн. штук.

У всіх категоріях господарств зросло виробництво м'яса на 8 % та молока – на 5,7 %. Збільшилось поголів'я птиці на 1,4 %. У тому числі в сільськогосподарських підприємствах збільшилось виробництво м'яса на 23,3 % та молока – на 11,6 % за рахунок підвищення продуктивності корів. Середній річний удій молока від однієї корови у сільськогосподарських підприємствах становить 6445 кг, з них у фермерських господарствах – 7330 кг. Зросло поголів'я птиці на 1,1 %. Чисельність поголів'я ВРХ залишилось на рівні 2022 року.

З метою підтримки галузі тваринництва в області реалізується Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Рівненської області, якою

передбачено часткове відшкодування вартості закуплених племінних тварин, а саме телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного напрямку продуктивності.

Відповідно до Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу Рівненської області у 2023 році з обласного бюджету було виділено 8 млн. грн. на фінансову підтримку розвитку молочного та м'ясного скотарства за напрямом – часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелів, корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямку продуктивності. 5 суб'єктів господарювання області отримали часткове відшкодування за закуплені для подальшого відтворення племінні тварини. Ними було закуплено 576 голів нетелів.

Крім того, аграрії області за рахунок фінансових ресурсів у вигляді власних, кредитних коштів, грантів та міжнародної технічної допомоги здійснюють будівництво і реконструкцію тваринницьких ферм, створюють додаткові потужності по зберіганню продукції, закуповують високопродуктивних тварин.

В регіоні створено 5 сімейних фермерських господарств без статусу юридичної особи, 24 фермерських господарства у статусі юридичної особи та 25 суб'єктів господарювання.

Подальший розвиток галузі молочного скотарства повинен відбуватися за рахунок збільшення поголів'я високопродуктивних корів, покращення якісних показників молока, збільшення обсягів виробництва та використання новітніх технологій утримання, годівлі, доїння та відтворення худоби.

В області 24 суб'єктам господарювання присвоєно статус суб'єкта племінної справи у тваринництві різних напрямів спеціалізації, які займаються виробництвом та реалізацією племінних (генетичних) ресурсів для покращення генетичного потенціалу поголів'я сільськогосподарських тварин, зокрема, 15 суб'єктів господарювання з молочного скотарства, 3 – з м'ясного скотарства, 2 – з вівчарства, 1 – з бджільництва та 3 – з рибництва.

У розвиток агропромислового комплексу сільгосп товаровиробники області залучають інвестиційні кошти, що сприятиме створенню додаткових робочих місць, збільшенню обсягів виробництва тваринницької продукції. Зокрема, ФГ «П'ятигірське» завершується реконструкція молочного комплексу на 1000 голів, ТОВ «СВК Горинь» – реконструкція свиногокомплексу на 11000 голів.

В області за підтримки компанії ТОВ «УкрМілкІнвест» реалізується проект «Сімейні молочні ферми». Проект стартував у 2017 році. На сьогодні в Рівненській області створено 20 сімейних молочних ферм, в яких утримується 358 голів корів.

11.3. Органічне сільське господарство

Необхідність впровадження в області органічного виробництва обумовлена потребою збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів та інших природних ресурсів у процесі сільськогосподарського виробництва, покращення якості життя населення та можливість реалізації продукції на експорт.

В 2023 року на території області було сертифіковано 19 операторів органічного виробництва, переробки та експортування органічної продукції в тому числі 9

операторів згідно з вимогами законодавства України у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Найбільшими операторами органічного ринку з року в рік залишаються ТОВ «ДЕДДЕНС АГРО» та ТОВ «РІТТЕР БІО АГРО», які в 2023 році сертифікували менше видів органічної продукції, але збільшили площі під органічним виробництвом. Постійними операторами органічної продукції є ТОВ «ДІБРОВА ФАРМЗ», ТзОВ «ЕКО ЛАН САРНИ», ТОВ «СП «АГРО ОРГАНІК», ФГ «ПЕТРОВИЧ-2016», ФОП Мельник Т. М.

Суб'єкти господарювання сертифікували сільськогосподарську органічну продукцію таких культур: соя, кукурудза, ріпак озимий, овес, пшениця, гречка, ягоди, овочі та інші. ТзОВ «ТЕРЛИЧ» сертифікували органічне виробництво макаронних виробів, ФОП Яцюк О.В. – сертифікувала органічний мед.

Є в області сертифіковані оператори органічного ринку, які займаються заготівлею та переробкою дикорослих продуктів.

Відповідно до Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу Рівненської області на 2023–2025 роки з обласного бюджету закладено фінансування на виплату компенсації понесених витрат суб'єктами господарювання на проведення сертифікації органічного виробництва в розмірі фактичних витрат, але не більше 40 тис. грн. на один суб'єкт господарювання. У 2023 році 7 суб'єктам господарювання компенсовано з обласного бюджету понесені витрати на проведення сертифікації органічного виробництва на суму 267,7 тис. грн.

Таблиця 11.4. Виробництво органічної продукції та сировини

Рік	Площа, на якій виробляється органічна продукція та сировина		Об'єкти, яким надано статус спеціальних сировинних зон		
	тис. га	% від загальної площі посіву	площа, тис. га	% від загальної площі території	кількість, од.
2019	6,8	2,2	-	-	-
2020	9,8	3,0	-	-	-
2021	10,1	3,1	-	-	-
2022	10,1	3,1			
2023	9,5	2,9	-	-	-

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Одним з проблемних питань в області є наявність значних площ кислих ґрунтів. На таких ґрунтах саме із-за шкідливої кислотності, при якій сільськогосподарські культури знаходяться в несприятливих умовах, у пригніченому стані, спостерігаються недобори врожаю навіть при достатньому забезпеченні поживними речовинами, що внесені з добривами. Тому, в комплексі заходів, направлених на підвищення родючості ґрунтів і отримання сталих врожаїв в господарствах області, особливе місце належить вапнуванню кислих ґрунтів, яке створює умови для збереження і накопичення гумусу, оскільки кальцій не зворотно коагулює гумінові кислоти і в такий спосіб зменшується їх рухомість у ґрунті.

Потреба у вапнуванні кислих ґрунтів у сільськогосподарських підприємствах залишається, особливо в поліській зоні області. Роботи, пов'язані з вапнуванням кислих ґрунтів, проводились за власні кошти господарств. Сільськогосподарськими підприємствами області у 2023 році проведено вапнування на площі 13,6 тис. га (у 2022 році – на площі 9,5 тис. га, 2021 році – на площі 24 тис. га, у 2020 році – на площі 16,6 тис. га) (див. табл. 11.5).

Таблиця 11.5. Проведення вапнування кислих ґрунтів Рівненської області, га

Район області	2023
Вараський	-
Дубенський	13535
Рівненський	100
Сарненський	-
Всього у області	13635

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Структура виробництва паливно-енергетичних ресурсів області представлена виробництвом електро- та теплоенергії. Паливно-енергетичні ресурси, такі як природний газ, вугілля, нафта, в області не видобуваються.

Атомна енергетика області має загальнодержавне значення. Основним виробником електроенергії є відокремлений підрозділ «Рівненська АЕС» державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (Рівненська область, м. Вараш). Рівненська АЕС спроектована як шести блочна станція із загальною встановленою потужністю 4880 МВт. Нині РАЕС експлуатує 4 енергетичні блоки, якими в 2023 році вироблено 18,58 млрд. кВт год електроенергії, що на 1,08 млрд. кВт год більше ніж у 2022 році.

Гідроелектростанціями (Млинівською та Хрінницькою МГЕС) у 2023 році вироблено 5,65 млн. кВт год електроенергії.

Крім того, у 2023 році в області вироблено 41,52 млн. кВт год електроенергії побутовими та малими не побутовими споживачами з використанням альтернативних джерел енергії, що на 0,28 млн. кВт год електроенергії більше ніж у 2022 році.

Динаміка споживання паливно-енергетичних ресурсів наведена в табл. 12.1.

Таблиця 12.1. Динаміка споживання паливно-енергетичних ресурсів

Показники	2000	2019	2020	2021	2022	2023
Споживання паливно-енергетичних ресурсів на енергетичні цілі, тис. т умовного палива	1704,5	1638,13	2086,69	2218,35	*	*
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	100	96	122	130		
Споживання електроенергії, млн. кВт/год	694,6	2814,7	2678,3	2430,64	2052,82	2169,35
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	100	405,2	385,6	349,9	295,5	312,3
Споживання палива, тис. т умовного палива	645,4	1213,8	1168,2	1365,2	*	*
Темп зміни, % до обсягу 2000 р.	100	188	181	211		

Примітка: * За даними Головного управління статистики у Рівненській області інформація за 2022-2023 роки може бути надана після завершення встановленого Законом України «захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

Впродовж 2023 року в області спожито 2169,35 млн. кВт год електроенергії, в тому числі населення спожило 950 млн. кВт год, бюджетні установи та організації – 95 млн. кВт год, промисловість – 700 млн. кВт год.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Динаміка споживання основних енергетичних матеріалів та продуктів переробки нафти наведена в табл. 12.2.

Таблиця 12.2. Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів переробки нафти (без урахувань обсягів реалізації палива населенню)

Види енергетичних матеріалів та продуктів переробки нафти	2000 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Всього в області, тис. т умовного палива	1212,2	1213,8	1168,23	1365,2	*	*
у тому числі						
Вугілля кам'яне, тис. т / у %	74,4 / 6,1	224,3 / 13,9	к	218,3 /	*	*
Газ природний, млн. м³ / у %	755,1 / 62,3	475,5 / 45,4	514,8 / 51,1	905,1 /	553,3 /	618,8 /
Бензин моторний, тис. т / у %	30,1 / 2,5	35,3 / 4,3	33,3 / 4,6	6,8 /	*	*
Газойлі (паливо дизельне), тис. т / у %	95,4 / 7,9	139,7 / 16,7	130,0 / 16,1	95,8 /	*	*
Мазути паливні важкі, тис. т / у %	15,7 / 1,3	1,2 / 0,1	к	0 /	*	*

Примітка: «к» - дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації;

* - за даними Головного управління статистики у області інформація за 2022-2023 рр. може бути надана після завершення встановленого Законом України «захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів переробки нафти наведена у табл. 12.3.

Таблиця 12.3. Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів переробки нафти (без урахувань обсягів реалізації палива населенню)

Види енергетичних матеріалів та продуктів переробки нафти	2000 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Всього, т умовного палива	1212190,0	1213770,4	1168230	1365183	*	*
Первинні види палива						
Вугілля кам'яне, т	74409,0	224348,2	к	218300	*	*
Газ природний, тис. м³	755104,0	475549,7	514760,9	905100	553300	618800
Дрова для опалення, м³ щільних	35023,0	202683,8	204677,2	*	*	*
Торф неагломерований паливний, т	—	к	к	*	*	*
Інші види первинного палива, т ум. палива	10343,0	—	—	*	*	*
Продукти переробки палива						
Брикети, котуни та подібні види твердого палива з вугілля кам'яного, т	—	2363,3	1708,8	*	*	*
Брикети, котуни та подібні види твердого палива з торфу, т	—	69287,8	53409,2	*	*	*
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, кокс газовий, т	—	к	к	—	*	*
Бензин авіаційний, т	8,4	—	—	—	*	*
Бензин моторний, т	30089,2	35349,1	33336,1	6800	*	*
Фракції легкі інші, т	—	—	—	—	*	*
Паливо для реактивних двигунів типу бензину, т	—	—	—	—	*	*
Паливо для реактивних двигунів типу гас, т	—	—	—	—	*	*
Гас, т	—	3,9	к	—	*	*
Газойлі (паливо дизельне), т	95422,8	139665,6	130006,6	95800	*	*
Мазути паливні важкі, т	15707,2	1155,1	к	—	*	*
Дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	—	к	к	—	*	*
Дистиляти нафтові середні, фракції середні інші, т	—	—	—	—	*	*
Оливи та мастила нафтові; дистиляти нафтові важкі, т	4169,3	2649,4	2435,5	*	*	*
Пропан і бутан скраплені, т	1350,0	22709,1	20997,3	2500	*	*
Бітум нафтовий (включаючи сланцевий), т	—	2819,8	к	*	*	*
Вазелін нафтовий, парафін, воски нафтові та інші, т	—	к	к	*	*	*
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	—	к	12,6	*	*	*
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, т	—	22265,1	13733,4	*	*	*
Стружка і тріска деревні, т	—	99884,5	130910,3	*	*	*
Інше тверде біопаливо рослинного походження, т	—	к	27668,7	*	*	*
Інші види палива, т умовного палива	—	4172,7	3418,5	*	*	*

Примітка: «к» - дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації;

*- за даними Головного управління статистики у області інформація за 2022-2023 рр. може бути надана після завершення встановленого Законом України «захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

У 2023 році всіма споживачами області використано природного газу – 618,8 млн. м³, в порівнянні з 2022 роком використання природного газу збільшилось на 65,5 млн. м³. Основними енергоспоживачем області є переробна промисловість.

Населенням спожито 213,1 млн. м³ природного газу, промисловістю – 348,6 млн. м³ природного газу, бюджетною сферою – 6,6 млн. м³ природного газу, теплопостачальними підприємствами – 50,5 млн. м³ природного газу.

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Основним виробником електроенергії в області є ВП «Рівненська АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», яка виробляє електроенергію на потреби споживачів та народного господарства України. До складу підприємства входять цехи та виробничі дільниці, що мають джерела викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: гідротехнічний цех, енергоремонтний підрозділ, турбінний цех, хімічний цех, цех вентиляції та кондиціонування, ремонтно-будівельний цех. Цехи і дільниці організовані для забезпечення нормальної та безперебійної роботи енергоблоків.

В процесі виробничої діяльності ВП «Рівненська АЕС» здійснює викиди найбільш поширених забруднюючих речовин – оксид вуглецю, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, діоксид та інші сполуки сірки, сполуки азоту, метали та їх сполуки, неметанові леткі органічні сполуки, фтор та його сполуки, хлор та його сполуки, фреони. Потенційний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від ВП «Рівненська АЕС» складає 86,2 т в рік, фактичний обсяг викидів у 2023 році – 31,9 т.

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2023 році наведено в табл. 12.4.

Таблиця 12.4. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2023 році

	Кількість підприємств	Обсяги викидів, т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, кг/грн.	Темп зміни, % порівняно з 2021 р.	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції
Усього стаціонарними джерелами					
- в тому числі за видами діяльності:					
ВП «Рівненська АЕС»	1	31,9	-	89,4	-

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Динаміка щодо використання місцевих видів палива, нетрадиційних, альтернативних та відновлювальних джерел енергії наведено у табл. 12.5.

Таблиця 12.5. Використання місцевих видів палива, нетрадиційних, альтернативних та відновлювальних джерел енергії

№ п.	Вид палива	Використано всього				
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	Танковий газ природний, тис. м ³	*	*	*	*	*
2	Торф, т	*	*	*	*	*
3	Відходи деревини, т у.п.	*	*	*	*	*
4	Малі ГЕС, тис. кВт/год.	4340	3230	4540	4538	5651

Примітка: * дані відсутні

Ефективне використання місцевих альтернативних видів палива – це шлях до енергонезалежності України та Рівненщини зокрема. З метою зменшення залежності області від імпортованих енергоносіїв особлива увага приділяється максимальному використанню місцевих видів палива. Впроваджуються різноманітні проекти з енергозбереження, а саме переведення роботи обладнання з природного газу на альтернативне паливо – торф, дрова, пелети та відходи деревини.

Першочергова увага приділяється використанню традиційного місцевого альтернативного енергоресурсу – торфу. Продукція державного підприємства «Рівнеторф» (торфобрикети та фрезерний паливний торф) забезпечує потреби комунально-побутового господарства регіону у цьому виді твердого палива. Крім того, переорієнтація котелень на місцевий енергоресурс дозволяє заощаджувати та розвивати виробничий потенціал області.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

В області діє Комплексна програма енергоефективності Рівненської області на 2018-2025 роки (далі – Програма), що схвалена розпорядженням голови облдержадміністрації від 13.03.2018 № 166 та затверджена рішенням Рівненської обласної ради від 16.03.2018 № 866 зі змінами.

З метою забезпечення додаткової фінансової підтримки населення щодо впровадження заходів енергозбереження реалізується Обласна програма відшкодування відсотків за кредитами, залученими на впровадження енергозберігаючих заходів в житловому секторі (складова частина Програми). В 2023 році здійснено 86 відшкодувань для ОСББ – учасників програми «ЕНЕРГОДІМ» державної установи «Фонд енергоефективності» здійснено на загальну суму 971 тис. грн.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

13.1. Транспортна мережа області

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

За даними Головного управління статистики у Рівненській області інформація за 2022-2023 роки може бути надана після завершення встановленого Законом України «захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

Обсяги транспортних перевезень в області наведені у табл. 13.1.

Таблиця 13.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн. т	у % до 2000 р.	млн. т км	у % до 2000 р.	млн. Пас.	у % до 2000 р.	млн. пас. км	у % до 2000 р.
Залізничний*	2000	3,5	100	—	—	8,2	100	—	—
	2019	7,6	217	8982,8	—	2,8	34	1034,6	—
	2020	9,0	257	8446,0	—	0,8	9,7	345,9	—
	2021	9,1	260	9642,4	—	0,85	10,4	567,5	—
	2022								
	2023								
Автомобільний	2000	15,5	100	434,1	100	78,9	100	922,3	100
	2019	19,5**	126	2055,8**	474	85,0***	108	1079,8***	117
	2020	22,9**	148	2145,5	494	48,3***	61	581,8***	63
	2021	4,9	32	1738,7	400	46,3	59	622,3	67
	2022								
	2023								
Водний	2000	—	—	—	—	—	—	—	—
	2019	—	—	—	—	—	—	—	—
	2020	—	—	—	—	—	—	—	—
	2021	—	—	—	—	—	—	—	—
	2022	—	—	—	—	—	—	—	—
	2023	—	—	—	—	—	—	—	—
Авіаційний	2000	—	—	—	—	—	—	—	—
	2019	—	—	—	—	—	—	—	—
	2020	—	—	—	—	—	—	—	—
	2021	—	—	—	—	—	—	—	—
	2022	—	—	—	—	—	—	—	—
	2023								
Трубопровідний	2000	—	—	—	—	—	—	—	—
	2019	—	—	—	—	—	—	—	—
	2020	—	—	—	—	—	—	—	—
	2021	—	—	—	—	—	—	—	—
	2022	—	—	—	—	—	—	—	—
	2023								
Міський електротранспорт	2000	—	—	—	—	36,5	100	142,8	100
	2019	—	—	—	—	37,5	103	153,9	108
	2020	—	—	—	—	16,4	45	67,1	47
	2021	—	—	—	—	17,7	48	72,6	51
	2022								
	2023								
Всього	2000	19,0	100	434,1	100	123,6	100	1065,1	100
	2019	27,1	143	11038,6	2543	125,3	101	2268,3	213
	2020	31,9	168	10591,5	2440	65,5	53	994,8	93
	2021	14,0	74	11381,1	2622	64,9	52	1262,4	118
	2022								
	2023								

Примітка: * - відправлення вантажів та пасажирів по виробничому підрозділу «Рівненська дирекція залізничних перевезень» регіональної філії «Львівська залізниця»

** - з урахуванням комерційних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями та перевезень, виконаних для власних потреб

*** - з урахуванням обсягів автомобільних пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Маршрутна мережа області нараховує 70 міських, 454 приміських та 74 між-міські автобусні маршрути, перевезення на яких здійснюють 286 фізичних та юридичних осіб. Загальна кількість транспортних засобів налічує 904 одиниці. Регулярним автобусним сполученням охоплені всі міста та 98,3 % сіл.

В 2023 році для забезпечення пасажирських перевезень автомобільним транспортом на 20 автобусних маршрутах було залучено 187 одиниць рухомого складу середньої пасажиромісткості з категорією екологічності Євро – 2 та Євро – 3 (марки Богдан, Еталон, Іван, Мерседес), а також 16 автобусів великої пасажиромісткості з категорією екологічності Євро – 5 (марки МАН). Всі автобуси, що працюють на автобусних маршрутах загального користування використовуються дизельне паливо.

На 11 тролейбусних маршрутах в середньому випускалось 65 тролейбусів, із них 7 одиниць з автономним ходом, які можуть працювати без контактної мережі. Залучення тролейбусів з автономним ходом дало можливість скоротити кількість автобусів, що використовують дизельне паливо.

Середній вік автобусів, які здійснюють міські, приміські та міжміські (внутрішньо обласні) перевезення становить 17 років, тролейбусів – 29 років.

13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище

Автомобільний транспорт є потужним джерелом викидів забруднюючих речовин, що значно погіршує умови розсіювання, створює їх високі концентрації в районах автомагістралей і прилеглих до них житлових забудов, де проживає і працює значна кількість населення. Також функціонування транспорту створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протікання паливно-мастильних матеріалів, призводить до утворення пилу та інших забруднювальних речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє середовище та безпосередньо на людину. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

Негативний вплив транспортних засобів на довкілля пов'язаний насамперед із викидами в атмосферу токсикантів з відпрацьованими газами транспортних двигунів, а також дещо меншою мірою – із забрудненням поверхневих водних об'єктів, утворенням твердих відходів та несприятливим впливом транспортних шумів і вібрацій. Найбільшим забруднювачем навколишнього середовища в транспортній галузі є автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу (шкідливі викиди в атмосферу від автомобілів за обсягами в багато разів перевищують відповідний сукупний показник від усіх інших видів транспорту).

Останніми роками спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту у зв'язку зі збільшенням його кількості. Існує велике навантаження на основні дороги м. Рівне, так як майже 90 % схем руху маршрутів міста спрямоване вулицею Соборна та в цілому області. Внаслідок цього має місце значне забруднення атмосферного повітря в центрі міста Рівне та в інших містах Вараш, Дубно, де відмічається найбільше скупчення автотранспорту.

Негативний вплив електротранспорту на оточуюче середовище чиниться за рахунок шуму і електромагнітних випромінювань, однак загалом забруднюючий ефект від діяльності даного виду транспорту є найменшим в порівнянні з іншими видами транспортних засобів.

13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище

Перспективу поступового зменшення впливу транспорту на довкілля повинно дати запровадження підвищених стандартів та вимог до екологічної безпеки автомобільного транспорту, стимулювання використання найменш шкідливих для довкілля видів палива, додержання вимог щодо заборони розташування місць скупчення автотранспорту у безпосередній близькості із зонами проживання людей.

Засобами зменшення викидів від автотранспорту можуть стати технічні, технологічні та організаційні заходи впливу для покращення стану атмосферного повітря, а саме:

- здійснення постійного контролю за якістю нафтопродуктів, які реалізуються шляхом оптової та роздрібною торгівлі, поступове переведення автомобілів на альтернативні види палива;
- виведення потоків транзитного транспорту за межі населених пунктів, скорочення кількості автостоянок та паркувальних майданчиків у центрах міст, густозаселених житлових масивах та місцях масового відпочинку населення;
- оснащення автомобілів нейтралізаторами відпрацьованих газів;
- впровадження практики європейських країн щодо введення податку на використання автомобілів з великим вмістом забруднювальних речовин у відпрацьованих газах одночасно із поступовим виведення таких автомобілів із експлуатації;
- вирішення питання розширення доріг з якісно поліпшеним покриттям, збільшення кількості метанових заправок, активізація робіт з переведення автотранспорту на використання природного газу і біопалива;
- перехід пасажирського транспорту на екологічно найбільш «чистий» вид транспорту – електротранспорт;
- стимулювання (у тому числі на державному рівні) розповсюдження електромобілів та поступової заміни ними автомобілів із двигунами внутрішнього згорання.

З метою зменшення негативного впливу автомобільного транспорту на навколишнє середовище обмежено рух міжміських маршрутів у м. Рівне, для чого функціонує 2 автостанції першого та третього класу: Рівне АС Центральна КТ «Рівне-ПАС» та АС «Чайка» ТзОВ «Управляюча компанія «Рівнеспецбудінвест». Всього мережа автостанцій КТ «РІВНЕ-ПАС» включає 16 автостанцій. На привокзальній площі м. Рівне працює пункт відправки автобусів «Залізничний» філії «Рівнеавтотранссервіс».

З метою покращення екологічної ситуації, при наданні послуг з перевезення пасажирів на міських маршрутах загального користування Рівного перевага надається розвитку електротранспорту.

Департаментом інфраструктури та благоустрою Рівненської міської ради є організатором пасажирських перевезень автомобільним транспортом в межах Рівненської міської територіальної громади.

Основною умовою залучення перевізників на маршрути є наявність у них автобусів віком до 10 років експлуатації та категорії екологічності не нижче Євро-5, що стимулює перевізників оновлювати рухомий склад.

Мережа автобусних маршрутів оптимізована шляхом залучення рухомого складу більшої пасажиромісткості, що дало можливість зменшити кількість автобусів до 203 одиниць (у порівнянні з 2022 роком – 250 одиниць) без погіршення обслуговування населення.

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Сьогодні сучасне глобалізоване суспільство за допомогою різноманітних маркетингових технологій налаштовує людей на дедалі більше споживання, через що зростає навантаження на довкілля та вичерпуються ресурси.

За даними Всесвітньої мережі екологічного сліду (GFN), нині людство споживає в 1,7 рази більше, ніж може забезпечити Земля. Тобто нам потрібна не одна, а 1,7 планети для підтримання нашої життєдіяльності. Глобальне споживання зростає – людство викидає більше вуглекислого газу в атмосферу, ніж океани і ліси можуть поглинути, виснажує рибні запаси і вирубує дерева швидше, ніж вони можуть відродитися і вирости, продукує більше сміття, ніж планета може «перетравити». Це веде до виснаження навколишнього середовища – зникнення лісів, нестачі продовольства, закислення океану й інших тяжких для Землі та її жителів наслідків.

Існує поняття «День екологічного боргу» – це вирахована науковцями приблизна дата, коли людський попит на природні ресурси перевищує можливості Землі їх відновити протягом одного року.

Він розраховується для планети в цілому та для кожної країни окремо. Вперше екологічний борг було зафіксовано 29 грудня 1970 року, а його постійні вимірювання в 1987 році розпочала науково-дослідницька організація «Глобальна мережа екологічного сліду» (Global Footprint Network).

Щороку ця дата змінювалася в бік зменшення терміну, за який людство споживало обсяг природних ресурсів, що може відновитися і це означає більш швидке споживання ресурсів. Якщо у 1997 році цей день припадав на 29 вересня, то у 2023 році – на 02 серпня.

Якщо така тенденція збережеться, то в 2030 році потрібно буде вже дві такі Землі для забезпечення потреб людства.

Україна відноситься до країн з екологічним дефіцитом. «День екологічного боргу» в 2021 році настав 08 серпня, це трохи краще, ніж у 2020 році, коли ця дата припадала на 24 липня, в 2022 та 2023 роках ця дата припала на 27 серпня.

Споживання природних ресурсів в Україні включає в себе використання різноманітних матеріалів і енергії для задоволення потреб населення, промисловості та інших галузей. Україна є значним виробником та споживачем енергії, зокрема вугільної, природного газу та ядерної енергії. Однак останнім часом спостерігається збільшення інтересу до відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергія. Промисловість використовує значні обсяги природних ресурсів для виробництва різноманітних товарів, включаючи метали, хімічні речовини та будівельні матеріали. Сільське господарство потребує великих обсягів земельних ресурсів, води та добрив для вирощування рослин і утримання худоби. Продукція сільського господарства є важливим експортним товаром України.

В нашій області економічний розвиток тяж пов'язаний з переробкою сировини, і найбільше розвиваються ті напрямки, що супроводжуються незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, а саме, переробна промисловість: електроенергетика, виробництво будматеріалів та скловиробів, хімічна, деревообробна і харчова промисловості.

Відтак, спостерігається неприродна перевитрата ресурсів для функціонування економіки. З іншого боку простежується і зростання забруднення навколишнього середовища, оскільки старим технологічним системам властива низька екологічна ефективність виробництва.

Сучасний механізм стягнень за забруднення і збитки навколишньому середовищу не враховує всіх аспектів економічних і соціальних втрат суспільства внаслідок господарської діяльності, розмір цієї оплати не забезпечує в повному обсязі покриття природоохоронних потреб.

Відсутня належна ринкова оцінка природних ресурсів. Підвищена прибутковість природо експлуатуючих видів діяльності є результатом надмірної експлуатації природних ресурсів, за яку суспільство не отримує еквівалентного відшкодування.

На сьогодні енергоемність валового внутрішнього продукту в Україні більша за середню для країн ОЕСР (Організація економічного співробітництва і розвитку) майже у 3 рази та є однією з вищих у світі: у 2,7 рази вище, ніж у Польщі та у 3,3 рази вище, ніж у Німеччині.

Впродовж 2023 року в області спожито 2,17 млрд кВт год електроенергії. В тому числі, 0,95 млрд кВт год спожило населення, бюджетні установи та організації – 0,095 млрд кВт год, промисловість – 0,7 млрд кВт год.

Виробництво електроенергії блоками ВП «Рівненська АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом» у 2023 році склало 18,6 млрд кВт год.

Гідроелектростанціями у 2023 році в області вироблено 5,65 млн кВт год, теплопостачальними підприємствами відпущено споживачам 855,21 тис. Гкал теплової енергії.

Крім того, у 2023 році в області вироблено 41,52 млн кВт год електроенергії побутовими та малими не побутовими споживачами з використанням альтернативних джерел енергії.

Використання у 2023 році природного газу всіма споживачами області склало 618,8 млн м³. В тому числі: населенням спожито 213,1 млн м³, промисловість – 348,6 млн м³, бюджетною сферою – 6,6 млн м³ та теплопостачальними підприємствами – 50,5 млн м³.

Ефективне використання місцевих альтернативних видів палива – це шлях до енергонезалежності України та Рівненщини зокрема. З метою зменшення залежності області від імпорتنих енергоносіїв особлива увага приділяється максимальному використанню місцевих видів палива.

Впроваджується різноманітні проекти з енергозбереження, а саме переведення роботи обладнання з природного газу на альтернативне паливо – торф, дрова, пелети та відходи деревини.

Першочергова увага приділяється використанню традиційного місцевого альтернативного енергоресурсу – торфу. Продукція місцевих підприємств з видобування торфу забезпечує потреби комунально-побутового господарства регіону у цьому виді твердого палива. Крім того, переорієнтація котелень на місцевий енергоресурс дозволяє заощаджувати та розвивати виробничий потенціал області.

Облдержадміністрацією розроблено Комплексну програму енергоефективності Рівненської області на 2018 – 2025 роки (далі - Програма), що схвалена розпорядженням голови облдержадміністрації від 13 березня 2018 року № 166 зі змінами та затверджена рішенням Рівненської обласної ради від 16 березня 2018 року № 866 зі змінами.

З метою забезпечення додаткової фінансової підтримки населення щодо впровадження заходів енергозбереження реалізується Обласна програма відшкодування відсотків за кредитами, залученими на впровадження енергозберігаючих заходів в житловому секторі (складова частина Програми). В 2023 році було здійснено 86 відшкодувань для ОСББ-учасників програми «ЕНЕРГОДІМ» державної установи «Фонд енергоефективності» на загальну суму 0,971 млн гривень.

Останнім часом спостерігається зростання уваги до збереження природних ресурсів та розвитку екологічно чистих технологій. Уряд України активно працює над стимулюванням зеленого розвитку та реалізацією екологічної політики. Робота в цьому напрямку продовжується. Енергоефективність та «зелена» енергетика – ті напрями, які потрібно розвивати для побудови сильної економіки та підвищення добробуту українців. Це нове дихання для економіки, робочі місця, менші платіжки, чистіше довкілля, конкурентна та заможна країна.

Для істотного зниження антропогенного і техногенного навантаження на навколишнє природне середовище необхідно докорінно змінити діючу практику господарювання, запровадити концепцію сталого розвитку.

Завдяки технологічному розвитку можна вивести населення з виробничої кризи, але лише за умови зміни у ставленні людей до процесу споживання. Якщо поставити задоволення суспільних потреб вище задоволення особистих потреб споживача та можна забезпечити стабільність усієї геосистеми.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Україна має міжнародні зобов'язання щодо сталого розвитку, визначені стратегічними документами ООН. Основою для впровадження інноваційних перетворень в Україні у напрямі сталого розвитку є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

15 вересня 2017 року Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР).

Основою для розробки цієї Національної доповіді став підсумковий документ Саміту ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», який був прийнятий у вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку за результатами переговорів 193 держав-членів ООН. Розроблено 17 цілей сталого розвитку з 169 цільовими показниками.

Нові цілі мають широку сферу охоплення, оскільки в їхніх рамках передбачено розгляд взаємопов'язаних елементів сталого розвитку: економічного росту, соціальної інтеграції та захисту навколишнього середовища. Цілі сталого розвитку будуть розповсюджуватися на весь світ, як на багаті, так і на бідні країни.

За ініціативи Уряду України та за сприяння системи ООН в Україні триває відкритий та інклюзивний процес адаптації 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку.

Україна належить до групи країн зі складними проблемами довкілля. Вони є типовими, з одного боку, для країн, що розвиваються (незбалансоване використання та вихолощення природних ресурсів), а з іншого – для індустріально розвинених країн (забруднення довкілля промисловою діяльністю).

Указ Президента України №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» визначив орієнтири для розроблення проектів прогнозних і

програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

На стратегічному рівні пріоритети екологічної політики визначені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», який вступив в дію з 1 січня 2020 року.

Документ запроваджує екологічні норми та стандарти в державному управлінні, а також передбачає низку заходів для зменшення забруднення атмосферного повітря та води.

На виконання пункту 3 Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України розробило та 21 квітня 2021 року Уряд затвердив «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року» (розпорядженням КМУ № 443 від 21 квітня 2021 року). Це механізм реалізації Стратегії, виконання якого дозволить стабілізувати і поліпшити стан довкілля, забезпечити збереження природних екосистем та створити природне середовище, екологічно безпечніше для життя і здоров'я населення.

Планом передбачено виконання заходів, спрямованих на реалізацію цілей та завдань державної екологічної політики, а саме: Ціль 1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва. Ціль 2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України. Ціль 3. Забезпечення інтеграції екологічної політики в процесі прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України. Ціль 4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення. Ціль 5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Українська економіка є однією з найбільш енергоємних у світі, тому енергоефективність та «зелена» енергетика – це ті напрями, які необхідно розвивати, адже це ключ до підвищення конкурентоспроможності економіки та зменшення витрат споживачів на оплату енергоносіїв.

Впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів, запровадження нових принципів та ефективних заходів, спрямованих на інтеграцію екологічної складової в усі галузі економіки, є основним показником структурної перебудови економіки та пріоритетним завданням на шляху до збалансованого розвитку України.

Протягом 2023 року в Рівненській області не припинялася робота щодо розвитку промислового потенціалу та залучення інноваційних та інвестиційних коштів на оновлення виробництва, запровадження сучасних енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій, адже ефективна система охорони природного середовища – запорука нормального функціонування виробництва.

Зокрема, в 2023 році на Рівненщині працювало 65 підприємств з металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, зокрема ПрАТ «Агро-ресурс», ТзОВ «Зібарт» – з виробництва радіаторів і котлів центрального опалення, ТзОВ «Завод металевих виробів» – мостобудівних конструкцій, будівельних блоків, ПП «Патар» – вентилів, кранів, трубопровідної арматури, каналізаційних люків, ТОВ «Сталь-М» – металевих дверей і вікон, ТзОВ «Ливарно-механічний завод «Ісполін» – люків та виробів виливаних для каналізаційних та водопровідних систем, ТОВ «Завод покрівельних матеріалів «Еверест» - холодне штампування та

гнуття покрівельних матеріалів та інші; 36 – з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, зокрема ПрАТ «Рівнеазот» – з виробництва мінеральних добрив, ТзОВ «Колор С.І.М.» – фарб та лаків, ТзОВ «Підприємство з іноземними інвестиціями «Ізотерм-С» – виробів з пластмас, ТзОВ «Українська сірникова фабрика» – вибухових речовин та інші; 76 – з добувної промисловості і розроблення кар'єрів, зокрема ДП «Рівнеторф» – з видобутку та виробництва торфу кускового, напівбрикетів торф'яних, ТзОВ «Клесівський кар'єр нерудних копалин «Технобуд», ТзОВ «Вирівський кар'єр», ТзОВ «Селищанський гранкар'єр», ПАТ «Івано-Долинський кар'єр», ПАТ Томашгородський щебеневий завод», ТОВ «Рокитнівський спецкар'єр», ІП «Томашгородський КДЗ» та інші; виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів представлено 167 підприємствами, найбільші з яких: ПрАТ «Дубномолоко» – з виробництва сиру твердого та плавленого, ТзОВ «Юрмія» – м'ясних та ковбасних виробів, ТзОВ «Радивилівмолоко», ТзОВ «Укрмолпродукт», ТзОВ «Бімол», ТОВ «Агропереробка» – масла, молочної продукції, ПрАТ «Рівне-Борошно», ТзОВ «Волинь-Зерно-Продукт» – борошна, ТОВ «Поліссяхліб» – хлібобулочних виробів, ТОВ «Маяк-3» – м'яса свійської птиці, ТОВ «Крупецький комбікормовий завод» – кормів для тварин, ТОВ «Радема» – олії та інші.

Тому промисловий комплекс області за інтенсивністю впливу на довкілля посідає провідне місце.

З метою зменшення техногенного навантаження на довкілля та мінімізації його забруднення на підприємствах області щорічно розробляються та затверджуються плани заходів по охороні навколишнього середовища, а саме: охорону атмосферного повітря, охорону та раціональне використання водних ресурсів, охорону земель та підземних вод, поводження з відходами та небезпечними речовинами, охорону надр та раціональне надрокористування.

Проводиться відповідна робота з поступового оновлення виробничих потужностей, запровадження інновацій та прогресивних технологій, освоєння нових видів конкурентоспроможної продукції та створення робочих місць. В екологічній політиці провідних підприємств області велика увага приділяється сертифікації продукції та технологічних процесів за національними і міжнародними стандартами.

На ТОВ «ОДЕК» Україна продовжується реалізація інвестиційного проекту «Збільшення виробництва фанери 4x8 фт.», розпочатого у 2021 році, вартістю 8,1 млн. євро. На даний час в роботу запущена лінія подачі та сортування сировини, лінія безшпindelного луцення шпону 8x4, дробарка РС 58/45 з системою аспірації. Запущена в роботу у тестовому режимі лінія луцення шпону 4x4, 4x8/5x5, 5x10, узгоджені контракти з виконавцями на поставку іншого обладнання та виконання робіт. На підприємстві створено 24 нових робочих місця.

На ПрАТ «Вераллія Україна» за сучасною технологією виготовляється понад 200 видів склотари для харчової промисловості, що користується високою конкурентоспроможністю. Основними споживачами продукції є загальноновизнані торгові марки України «Чумак», «Медофф», «Nemiroff», «Баядера», «Руна». Продукція підприємства поставляється в усі регіони України та 17 країн світу.

На підприємстві проведено модернізацію обладнання: капітальний ремонт печі № 2 та виробничих ліній другого цеху із заміною устаткування на сучасне енергоефективне загальною вартістю 16 млн.євро. Нове обладнання дало можливість виробляти продукцію, яка відповідає вимогам експортного клієнта. Основний продукт, який виробляється у печі № 2 – преміум тара (скло марки екстра флінт).

Триває підготовка до капітального ремонту печі № 3 та виробничих ліній із заміною устаткування, вартістю 276,7 млн.грн. На даний час проводяться роботи по установці газових фільтрів для очищення забруднюючих речовин при плавленні скла, інвестовано 134 млн. грн. Проведено ремонт усіх під'їзних залізничних колій, інвестовано 19,4 млн.грн., модернізовано очисні споруди на суму 7 млн.грн.

Більше чотирьох років здійснює реалізацію інвестиційного проєкту по будівництву деревообробного підприємства в с. Городок Рівненської області потужністю 1400 тис. м куб. на рік ТОВ «КРОНОСПАН РІВНЕ» – основний вид діяльності виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону. Загальний розмір інвестицій становить більше 450 млн. євро, з яких уже 435 млн євро освоєно на будівельному майданчику.

Перша черга будівництва (виробнича лінія по виготовленню деревинно-стружкових плит) уже завершена та введена в експлуатацію, а друга черга (лінія ОСП) на завершальній стадії. Підприємство сьогодні продовжує виконання робіт на будівельному майданчику, реалізовує запланований інвестиційний проєкт.

Із запуском виробничої лінії ОСП підприємством планується до кінця 2024 року створити 14 робочих місць та працевлаштувати 54 особи. На даний час на підприємстві зайнято 239 працівників.

На підприємстві планується створення понад 2000 нових робочих місць (з яких 400 – безпосередні працівники підприємства, решта – персонал, задіяний у веденні та обслуговуванні підприємства).

Різноманітні практики сталого ведення бізнесу постійно поширюються серед місцевих постачальників, щоб спільно розвивати екологічно та соціально відповідальний бізнес на благо українського суспільства, економіки та довкілля області.

Структурна перебудова, екологізація економіки, впровадження елементів сталого споживання та виробництва напряду залежить від економічного розвитку та фінансових можливостей як області, так і країни в цілому.

Оподаткування викидів CO₂ є найбільш ефективним інструментом для обмеження використання викопних видів палива і пов'язаних з ними викидів двоокису вуглецю. Також, податок може забезпечити накопичення коштів для переходу на відновлювані джерела енергії. Аби втілити в життя цілі Паризької кліматичної угоди, рівень викидів в атмосферу двоокису вуглецю до 2030 року необхідно скоротити на третину.

Тому з метою спонукання підприємств до впровадження заходів, результатом яких буде зменшення вуглецевого сліду у виробленій продукції, в листопаді 2021 року Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» збільшено ставку податку за викиди двоокису вуглецю з 10 до 30 грн. за 1 тону починаючи з 01 січня 2022 року, така ж ставка податку діяла і у 2023 році.

Виконання положень ухваленого у 2021 році Національного плану дій з енергоефективності до 2030 року потребувало визначення сталих фінансових джерел досягнення цілей і виконання заходів. Сьогодні це питання стало ще більш актуальним з огляду на необхідність реалізації проєктів відбудови – звільнені міста потребують цього – людям потрібно кудись повертатися. Виконання проєктів відбудови неможливо без урахування принципів енергоефективності.

Загалом, держава потребує значних коштів на відновлення, яких у країні не має. Отже треба залучати міжнародне фінансування, окремі фонди, банки розвитку, інше.

Одним з таких кроків є розроблений за участі Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України та Держенергоефективності та прийнятий 11 квітня 2023 року за № 3035 Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», яким передбачено створення Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації в складі спеціального фонду Державного бюджету України. Фонд створений за європейським принципом – «забруднювач платить», який відповідно до Регламенту ЄС про управління енергетикою і кліматичними діями передбачає цільове спрямування екологічних податків на енергоефективність та декарбонізацію і застосовується у 21 країні ЄС. Фонд наповнюватиметься, зокрема, від податку на викиди вуглекислого газу, а кошти з нього йтимуть виключно на проекти, що призводять до скорочення викидів CO₂ та мають енергоефективний, екологічний та соціальний ефекти. Кошти, які будуть акумулюватися до Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації, буде спрямовано виключно на фінансування програм та заходів з енергоефективності, а саме:

- державних цільових програм у сфері енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, декарбонізації;
- компенсацій, здешевлення кредитів та лізингових зобов'язань, залучених фізичними та юридичними особами на енергоефективні заходи, енергосервіс, «зелені» проекти, скорочення викидів CO₂;
- виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, отриманими державою на реалізацію інвестиційних проектів у сфері енергоефективності, відновлюваної енергетики, декарбонізації. Згідно з законом Фонд має запрацювати з 1 січня 2024 року. Наразі здійснюється розробка Порядку використання коштів державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації.

Головна мета Цілей Сталого Розвитку – спрямувати уряди на шлях сталого розвитку відповідно до принципу «нікого не залишити осторонь», що означає забезпечення рівності та справедливості, мирного існування громад, дотримання прав людини. Цілі Сталого Розвитку встановлюють орієнтири до 2030 року, а Україна, як член ООН, має враховувати їх у ключових документах. Це стосується як уряду та парламенту, так і місцевих органів влади. До процесу впровадження мають бути включені усі сектори: державний, приватний та громадський. Наступними важливими кроками в цьому напрямку є формування цілеспрямованої державної політики з питань сталого споживання та виробництва з наступним впровадженням принципів та термінології сталого споживання та виробництва у галузевих стратегіях розвитку енергетики, промисловості, сільського господарства, транспорту, будівництва, підґрунтям для чого є обов'язковий розвиток економічних і фінансових інструментів.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Регіональна екологічна політика

Рівненщина відноситься до регіонів України з помірним рівнем забруднення довкілля, але з помітно вираженою тенденцією до зростання техногенного навантаження на нього. Основний внесок у забруднення довкілля області припадає на хімічну, деревообробну промисловість, промисловість будівельних матеріалів, машинобудування, виробництво тепла та житлово-комунальне господарство.

Всі складові довкілля області зазнають антропогенного навантаження, що супроводжується збільшенням обсягів викидів в атмосферу та скидів у поверхневі водні об'єкти зворотних вод підприємств, накопиченням відходів усіх класів небезпеки та невеликим відсотком їх переробки.

Специфікою регіону є вкрай нерівномірне просторове поширення забруднення, викликане концентрацією промислового потенціалу, в основному, в м. Рівне та районних центрах області, а також наявність цілої низки локальних екологічних проблем, розв'язання яких потребує постійної уваги з боку місцевих органів влади та залучення значних фінансових ресурсів.

В цілому в області у 2023 році в атмосферне повітря викинуто від стаціонарних джерел 7,6 тис. т забруднювальних речовин, що на 2 тис. т або на 35 % більше ніж у 2022 році.

Скинуто у поверхневі водні об'єкти 55,504 млн. м³ зворотних вод, що майже на 5 млн. м³ більше ніж у 2022 році. У складі цих вод: нормативно очищених – 25,93 млн. м³, нормативно чистих без очистки – 21,997 млн. м³, забруднених – 7,576 млн. м³, в тому числі недостатньо очищених – 6,738 млн. м³, без очищення 0,838 млн. м³.

В усіх галузях економіки області протягом 2023 року утворено 487,9 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 81,5 тис. т менше ніж утворилось в 2022 році. З них використано (утилізовано) 37,5 тис. т, що становить майже 8 % утворених відходів.

Станом на 01.01.2024 року до мережі природно-заповідного фонду віднесено 331 територію та об'єкт загальною площею 229,1 тис. га, що складає 11,4 % від загальної площі області, в тому числі 29 об'єктів загальнодержавного значення площею 114,4 тис. га та 302 об'єкти місцевого значення площею 114,5 тис. га.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Правове регулювання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки складає систему державних заходів і здійснюється за допомогою еколого-правових приписів, які видаються у формі нормативно-правових актів та є основою екологічного законодавства.

Основними законодавчими актами у сфері екології є: Конституція України, Земельний Кодекс України, Водний Кодекс України, Лісовий Кодекс України, Кодекс України про надра, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Закони України: «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2027 року», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про природно-заповідний фонд», «Про Червону книгу України», «Про оренду землі».

Екологічні акти юридичного значення мають різну юридичну силу залежно від того, яким державним органом вони прийняті або затверджені. Екологічне законодавство, об'єднуючи екологічні юридичні норми різного рівня і різної спрямованості, становить ієрархічну структуру, де нормативні акти нижчого рівня за своїм змістом відповідають нормативним актам вищого рівня, а останні – більш узагальненим екологічним потребам.

Нормативно-правові акти у сфері екології :

- міжнародні конвенції й угоди, прийняті Верховною Радою України (ВРУ);
- закони України;
- підзаконні акти ВРУ;
- укази Президента України;
- нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України (КМУ);
- загальнообов'язкові акти Міністерства екології та природних ресурсів, інших міністерств та відомств;
- відомчі акти органів державного управління;
- рішення органів місцевого самоврядування тощо.

Основними напрямками вдосконалення правового регулювання екологічних відносин мають стати: систематизація екологічного законодавства; удосконалення правових основ управління й контролю у сфері використання природних ресурсів, охорони довкілля, поліпшення еколого-правової освіти.

Серед головних пріоритетів розвитку екологічного законодавства слід відзначити: усунення прогалин і суперечностей у системі нормативних приписів; гармонізацію національного екологічного законодавства з міжнародним законодавством; кодифікацію відповідних еколого-правових норм.

Систематизація екологічного законодавства – це проведення уповноваженими органами держави діяльності щодо його впорядкування, приведення в певну систему шляхом здійснення інкорпорації, кодифікації та консолідації.

Кодифікація перспективних актів екологічного законодавства передбачає наукове обґрунтування, розробку і прийняття Екологічного кодексу України, законів про екологічну інформацію, освіту, тощо. Інкорпорація означає об'єднання чинних правових актів, що стосуються екології, у відповідних збірниках у певному порядку та передбачає систематизацію законів, нормативно-правових актів екологічного законодавства.

Для запровадження принципів сталого природокористування у відповідні програми та стратегії економічного розвитку мають бути включені складові «економіка-екологія-соціум». Для цього при розробці Стратегії розвитку області були опрацьовані пропозиції та ідеї від установ та організацій області за відповідними напрямками. Розроблена Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2027 була схвалена розпорядженням голови Рівненської обласної державної адміністрації від 28 грудня 2019 року № 1098 та затверджена рішенням Рівненської обласної ради від 13 березня 2020 року № 1618.

У відповідності до Стратегії розвитку Рівненської області на період до 2027 року розроблено План на 2021-2023 роки із реалізації Стратегії (схвалений розпорядженням голови облдержадміністрації від 14 лютого 2020 року №77, затверджений рішенням обласної ради від 13 березня 2020 року № 1619).

В області діють обласна програма охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки, розроблена відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2027 року (затверджена розпорядженням начальника обласної військової адміністрації 27 червня 2022 року № 165), та програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022 – 2026 роки Рівненської зони (затверджена розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 18 жовтня 2022 року № 328).

З метою виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 року № 443-р «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року» в області розроблено та затверджено заходи щодо реалізації у Рівненській області Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року (затверджені дорученням заступника голови облдержадміністрації від 1 липня 2022 року №67/01-61/22).

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року» внесено зміни у Стратегію Рівненської області на період до 2027 року та обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки щодо включення відповідних заходів.

Слід зазначити, що всі задекларовані заходи Стратегій та Програм виконуються при належному фінансуванні з Державного та місцевих бюджетів.

Досить суттєвою вадою нормативно-правової складової механізму формування та реалізації державної екологічної політики є його переважна орієнтація не на попередження, а на усунення негативних явищ, що об'єктивно унеможлиблює досягнення такого стану природного середовища, який би відповідав вимогам українського суспільства.

Необхідно зацікавити суб'єктів господарювання в здійсненні природоохоронних заходів шляхом підвищення ефективності здійснення державного контролю за використанням надр та охороною довкілля, а з іншого – встановити більш жорстку відповідальність за екологічні порушення, адже охорона довкілля принесе необхідний результат лише тоді, коли забруднення буде економічно не вигідним для фізичних та юридичних осіб.

Необхідно посилити примусову соціально-екологічну складову відповідальності бізнесу шляхом підвищення штрафних санкцій. Розмір штрафів за порушення норм природоохоронного законодавства має відповідати економічним збиткам від порушення довкілля та перевищувати вартість запобіжних заходів.

Для цього доцільно внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, з метою посилення відповідальності за порушення вимог природоохоронного законодавства. Тільки посилення відповідальності посадових осіб та громадян за вчинення ними правопорушень у сфері охорони навколишнього природного середовища, усунення дисбалансу між фактично заподіяною шкодою довкіллю та розміром установлених штрафів, сприятиме вирішенню проблем у цій сфері.

Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища не можливе без врахування й застосування судової практики при розгляді екологічних справ та внесення відповідних змін до законодавства.

Передумовою удосконалення нормативно-правових актів, звичайно, є необхідність проведення реформи системи сталого використання водних ресурсів, системи моніторингу, надрокористування, контролю та відповідальності за забрудненням довкілля, управління відходами.

Удосконалення екологічного законодавства – стратегічний курс України щодо приведення його відповідно до потреб сьогодення, створення законодавчих засад, які б забезпечували незаперечну реалізацію і захист екологічних прав людини і громадянина, задоволення екологічних інтересів українського народу та держави на рівні міжнародних екологічних стандартів і нормативів.

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

З метою поліпшення екологічного стану та посилення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства на території області Державною екологічною інспекцією Поліського округу в 2023 році проведено 513 перевірок 3 об'єктів державного нагляду – підприємств, установ та організацій різних форм власності. За порушення вимог природоохоронного законодавства складено 797 протоколів. До адміністративної відповідальності притягнуто 779 осіб. Накладено штрафів на суму – 203,439 тис. грн., стягнуто – 205,003 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення природоохоронного законодавства, становить 4564,495 тис. грн., в тому числі 1459,883 тис. грн. нанесених невстановленим особам.

Пред'явлено до сплати 44 претензії на суму 3103,094 тис. грн., стягнуто 51 претензію на суму 3431,350 тис. грн. з врахуванням раніше виставлених, в примусовому порядку сплачено 2002,749 тис. грн.

9 матеріалів передано до правоохоронних органів з ознаками кримінального правопорушення в порядку ст. 214 КПК України. По 4 випадкам відкрито кримінальне провадження. Прийнято 2 рішення про тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності.

Таблиця 15.1. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки				
			2019	2020	2021	2022	2023
1	Кількість перевірених об'єктів	од.	502	376	566	83	3
2	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1846	1421	2635	394	797
3	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/ грн.	1783/ 530689	1388/ 377791	2587/ 634763	1128/ 323391	779/ 203439
4	Стягнуто адміністративних штрафів	грн.	524433	358581	641427	323850	205003
5	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./ грн.	172/ 2252397	127/ 4723771	145/ 104741891	86/ 2353262	44/ 3103094
6	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./ грн.	145/ 1403675	125/ 1970335	129/ 2757810	83/ 3411642	51/ 3431350
7	Прийнято рішень про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності	од.	3	6	2	-	2
8	Прийнято рішень про призупинення фінансування будівництва (реконструкції) об'єктів	од.	-	-	-	-	-
9	Кількість дозволів виданих на відновлення господарської діяльності та фінансування	од.	-	-	-	-	-
10	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	37	21	77	6	-
10.1	на спеціальне водокористування	од.	30	19	70	6	-
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	28	19	70	6	-
10.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	7	2	7	-	-
10.3	на утворення та розміщення відходів	од.	-	-	-	-	-
11	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	3	1	1	1	-
12	Кількість матеріалів про порушення, що містили ознаки злочину, переданих на розгляд в правоохоронні органи (прокуратури, внутрішніх справ, СБУ)	од.	27	35	41	22	9

15.4. Виконання регіональних цільових екологічних програм

Основним чинником забезпечення збереження якості навколишнього природного середовища області є виконання національних, регіональних і місцевих природоохоронних програм, що забезпечує найбільш комплексний плановий підхід стосовно питань охорони довкілля.

В області виконувались заходи *Обласної програми охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки*, яка затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації - начальника обласної військової адміністрації від 27 червня 2021 року № 165.

У 2023 році на виконання даної програми профінансовано та виконувалося 16 заходів програми на загальну суму 46562,6104 тис. грн., за кошти обласного бюджету (обласного природоохоронного фонду) 7 заходів на 15050,27806 тис. грн. (15680,25146 тис. грн. з врахуванням субвенції з Березнівського та Здолбунівського міських бюджетів).

Зокрема, з метою охорони і раціонального використання водних ресурсів проводились роботи за рахунок коштів обласного та місцевих природоохоронних фондів з реконструкції очисних споруд продуктивністю 1000 м³/добу в смт Оржів Рівненського району в сумі 13388,63629 тис. грн., з реконструкції каналізаційної насосної станції № 2 на вул. Татарській в м. Острог в сумі 1437,677 тис. грн., з реконструкції напірного каналізаційного колектора від КНС по вул. Нова до камери переключення в м. Здолбунів 112,9734 тис. грн., придбання насосного і технологічного обладнання для заміни такого, яке використало свої технічні можливості на комунальній каналізаційних системах м. Березне, м. Дубно, селища Зарічне в сумі 354,3988 тис. грн.

Для забезпечення екологічно-безпечного поводження з небезпечними відходами – забороненими та непридатними хімічними засобами захисту рослин (ХЗЗР) за рахунок місцевих природоохоронних фондів проведено збирання, оброблення, перевезення, утилізація ХЗЗР з території Здолбунівської, Березівської та Дубровицької територіальних громад на загальну суму 1255,04022 тис. грн.

Щодо поводження з твердими побутовими відходами за рахунок місцевих бюджетів, в тому числі місцевих природоохоронних фондів упорядковано сміттєзвалища на території Канонницької, Заріченської, Полицької, Локницької, Володимирецької територіальних громад Вараського району, Семидубської, Млинівської, Варковицької, Острожецької, Повчанської територіальних громад Дубенського району, Рівненської, Бабинської, Клеванської, Корецької, Малинської, Березнівської, Острозької, Мізоцької, Малолубашанської територіальних громад Рівненського району, Висоцької, Дубровицької, Клесівської, Немовицької, Миляцької, Степанської територіальних громад Сарненського району.

Проведено оновлення контейнерного господарства, а саме придбано та встановлено 1649 контейнерів для збирання твердих побутових відходів (з них 102 – для роздільного збору сміття) для Володимирецької, Вараської територіальних громад Вараського району, Дубенської, Варковицької, Смизької, Млинівської територіальних громад Дубенського району, Рівненської, Березнівської, Великоомелянської, Здовбицької, Зорянської, Костопільської, Клеванської, Мізоцької, Олександрійської територіальних громад Рівненського району, Virivської, Дубровицької, Клесівської, Сарненської територіальних громад Сарненського району.

За рахунок коштів місцевих бюджетів закуплено 4 машини для перевезення побутового сміття для Вараської, Дубенської, Радивилівської територіальних громад та 1 сміттєвоз було передано по договору дарування Демидівській селищній територіальній громаді від Республіки Польща.

Протягом 2023 року проводилась утилізація побутових ламп розжарювання, які були обміняні у населення на LED-лампи, в результаті виконавцем ТОВ «АБМ РЕЦИКЛІНГ» утилізовано 824051 шт. побутових ламп розжарювання, на що виділено кошти з обласного природоохоронного фонду в сумі 456,63822 тис. грн.

З метою належної охорони існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області Рівненською регіональною філією ДП «Центр державного земельного кадастру» виготовлено 63 проекти землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду області на загальну площу 24 тис. га за кошти обласного природоохоронного фонду в сумі 204,36155 тис. грн. та 1 проект землеустрою з організації та встановлення меж ентомологічного заказника місцевого значення «Розвазький» площею 5 га на території Острозької міської територіальної громади за кошти місцевого природоохоронного фонду 18 тис. грн., упорядковано зелену зону парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення ім. Т. Шевченка в м. Рівне за кошти місцевого природоохоронного фонду 153,5625 тис. грн.

Для забезпечення більш широкого доступу громадськості до екологічної інформації видано книжки «Довкілля Рівненщини» за 2021 та 2022 роки накладом по 150 екземплярів за кошти обласного природоохоронного фонду в сумі 79,965 тис. грн. та розповсюджено серед бібліотек, підприємств, державних установ, наукових, природоохоронних та громадських організацій області.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

Функціонування системи моніторингу довкілля в області здійснюється відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», постанов Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», від 14 серпня 2019 року № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», від 19 вересня 2018 року «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод».

У області розроблено Програму державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря на 2022 – 2026 роки Рівненської зони (розпорядження голови обласної державної адміністрації – начальника обласної військової адміністрації від 18 жовтня 2022 року № 328), але кошти на її реалізацію у 2023 році не виділялись.

Суб'єктами системи екологічного моніторингу в області є спеціально уповноважені органи міністерств й відомств, управління обласної державної адміністрації, підприємства, установи та організації, які в своєму складі мають відповідні лабораторії, що мають свідоцтва про атестацію на проведення вимірювань складових довкілля, зокрема:

1. Рівненський обласний центр з гідрометеорології
2. Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області
3. ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»
4. Державна екологічна інспекція Поліського округу
5. Рівненська комплексна геологічна партія ДП «Українська геологічна компанія»
6. Рівненська філія ДУ «Держгрунтохорона»
7. Центр з організації радіологічного контролю в агропромисловому комплексі області облдержадміністрації
8. Головне управління Держпродспоживслужби у Рівненській області
9. Головне управління Держгеокадастру у Рівненській області
10. Рівненське обласне управління лісового та мисливського господарства
11. РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал»

Моніторинг довкілля на території області реалізується через незалежні відомчі мережі спостережень суб'єктів моніторингу, відповідно до своїх функціональних завдань за відомчими програмами і планами робіт. Суб'єкти моніторингу здійснюють спостереження за станом компонентів довкілля, зокрема:

Рівненський обласний центр з гідрометеорології:

- гідрометеорологічних умов та явищ, в т. ч. стихійних;
- атмосферного повітря, атмосферних випадінь (радіологічні спостереження)
- поверхневих вод річок Горинь, Устя (гідрохімічні спостереження), в зоні впливу РАЕС та ХАЕС (радіологічні спостереження);
- ґрунтів в зоні впливу РАЕС та ХАЕС (радіологічні спостереження).

Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області:

- поверхневих вод у прикордонних з Республікою Білорусь пунктах спостережень (радіологічні та гідрохімічні спостереження);
- меліорованих і прилеглих до них земель (еколого-меліоративні спостереження).

Державна установа «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»:

- атмосферного повітря в населених пунктах та зонах розміщення промислових об'єктів;
- поверхневих вод водних об'єктів, що зазнають найбільшого антропогенного впливу (санітарно-хімічні, бактеріологічні та радіометричні дослідження);
- підземних джерел та об'єктів централізованого водопостачання (санітарно-хімічні, бактеріологічні та радіометричні дослідження);
- ґрунтів (санітарно-хімічні бактеріологічні дослідження, солі важких металів, пестициди).

Державна екологічна інспекція Поліського округу:

- джерел промислових викидів в атмосферу підприємствами області та викидів пересувних джерел викидів (вміст забруднювальних речовин);
- джерел скидів стічних вод підприємств області та їх вплив на поверхневі водні об'єкти області (гідрохімічні показники);
- ґрунтів (вміст з забруднювальних речовин).

Рівненська комплексна геологічна партія ДП «Українська геологічна компанія»:

- ґрунтових та міжпластових вод (гідрогеологічні, гідрохімічні дослідження);
- екзогенних геологічних процесів (видові і просторові характеристики, активність прояву).

Рівненська філія Державної установи «Держґрунтохорона»:

- ґрунтів земель сільськогосподарського призначення (токсикологічні та радіологічні дослідження).

Центр з організації радіологічного контролю в агропромисловому комплексі області:

- продукції тваринництва на сільськогосподарських підприємствах та особистих господарствах населення 6-ти радіоактивно забруднених районів області (радіологічні дослідження);
- продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах та особистих господарствах населення області (радіологічні дослідження).
- *Головне управління Держпродспожислужби у Рівненській області:*
- продуктів та сировини тваринного походження, кормів, прижиттєвої діагностики тварин (радіологічні дослідження);
- харчової продукції та продовольчої сировини (токсикологічні і радіологічні дослідження).

Головне управління Держгеокадастру у Рівненській області здійснює ведення поточного обліку земель з метою вивчення структури землекористування, трансформації земель залежно від їх цільового призначення, стану та якості ґрунтів, стану рослинного покриву, відновлення порушених земель, стану і використання земельних ресурсів та підготовка статистичних звітів про наявність земель та розподіл їх за власниками, землекористувачами, угіддями та видами економічної діяльності.

Рівненське обласне управління лісового та мисливського господарства:

- лісових насаджень області (лісопатологічні обстеження);
- ґрунтів у лісах (радіологічний контроль);
- лісогосподарської продукції (радіологічний контроль).

РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал»:

- питної води централізованих мереж водопостачання (вміст забруднювальних речовин);

- поверхневих вод вище і нижче скидів очисних споруд підприємства і його діляниць (гідрохімічні визначення);
- стічних вод з очисних споруд підприємства і його діляниць (гідрохімічні визначення).

Узагальнення результатів моніторингових спостережень (збір, обробка, систематизація та аналіз інформацій) від суб'єктів державної системи моніторингу довкілля здійснюється департаментом екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації. Щомісяця за даними суб'єктів моніторингу довкілля поповнюються інформаційні масиви комп'ютерного банку екологічних даних інформаційної системи департаменту, який містить оперативну та ретроспективну інформацію про стан навколишнього природного середовища і природних ресурсів.

Обласна система спостережень за станом довкілля та програми моніторингових спостережень суб'єктів моніторингу в 2023 році наведені у табл. 15.2 - 15.3.

Таблиця 15.2. Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
Державна екологічна інспекція України										
1	Державна екологічна інспекція Поліського округу	-	2	12	3	-	-	-	-	43
Державне агентство водних ресурсів України										
2	Регіональний офіс водних ресурсів в Рівненській області	-	-	5	-	-	-	-	-	22
Державна служба України з надзвичайних ситуацій										
3	Рівненський обласний центр з гідрометеорології	9	-	5	-	-	-	-	-	14
Міністерство охорони здоров'я України										
4	ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	99	-	68	-	-	-	493	-	422
Державна установа «Інститут охорони ґрунтів України»										
5	Рівненська філія ДУ «Держґрунт-охорона»	-	-	-	-	-	-	-	-	27
Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства										
6	РОВОКП ВКГ «Рівнеоблводоканал»	-	-	6	4	-	-	65 сврдл.	-	-
7	КП «Дубноводоканал»	-	-	2	1	-	-	-	-	-

Таблиця 15.3. Здійснення моніторингу довкілля за регіональними програмами

№ з/п	Назва регіональної (локальної) програми моніторингу довкілля	Суб'єкти моніторингу довкілля	Основні рекомендації, що надаються за результатами впровадження регіональних програм
1	Програма спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища гідрометеорологічних організацій Державної служби України з надзвичайних ситуацій	Рівненський обласний центр з гідрометеорології	Вимірювання потужності експозиційної дози гамма-випромінювання (щоденно); відбір проб атмосферних випадін (сумарна-бета активність, раз на дві доби); експедиційні обстеження радіаційної ситуації в районах розташування АЕС: гамма-зйомка місцевості в точках відбору (гамма-випромінюючі радіонукліди Cs ¹³⁷ , K ⁴⁰ в пробах води, ґрунту, атмосферних випадіннях)
2	Програма державного моніторингу вод (в частині діагностичного та операційного моніторингу масивів поверхневих вод)	Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області	Оцінка якості поверхневих вод за фізико-хімічними, радіологічними показниками, пріоритетними органічними і неорганічними речовинами, важкими металами
3	Еколого-агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення	Рівненська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»	1. Складання агрохімічних паспортів оцінки родючості земель; 2. Складання картограм вмісту поживних речовин і різних видів забруднювачів; 3. Розробка проектно-кошторисної документації хімічної меліорації на вапнування кислих ґрунтів; 4. Розробка рекомендацій по застосуванню макро- та мікродобрив.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

З 18 грудня 2017 року вступив у дію Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», прийнятий Верховною Радою 23 травня 2017 року (№ 2059-VIII).

Здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої господарської діяльності, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, яка може мати значний вплив на довкілля.

Суб'єктами оцінки впливу на довкілля є суб'єкти господарювання, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які є замовниками планованої діяльності. Види планової діяльності та об'єкти, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля, розподілено на дві категорії відповідно до статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». До першої категорії відносяться наступні види виробництв: нафтопереробні та газопереробні заводи; ТЕС, ТЕЦ; установки для виробництва або збагачення ядерного палива, установки для захоронення радіоактивних відходів; чорна та кольорова металургія; споруди із переробки азбесту; деякі категорії хімічного виробництва; будівництво аеропортів, автомагістралей, гідротехнічних споруд портів та інші. До другої категорії відносяться об'єкти та планована діяльність: глибоке буріння; категорії сільського господарства; видобувна промисловість; енергетична промисловість; виробництво та обробка металу; переробка мінеральної сировини; категорії харчової промисловості тощо.

Оцінці впливу на довкілля не підлягає діяльність, прямо не передбачена частинами другою і третьою статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», а також планована діяльність, спрямована виключно на забезпечення оборони держави, ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, наслідків антитерористичної операції на території проведення антитерористичної операції на період її проведення, відповідно до критеріїв, затверджених Кабінетом Міністрів України, відновлювальні роботи з ліквідації наслідків збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану та у відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Департаментом екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації здійснюється процедура оцінки впливу на довкілля видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля, що належать до другої категорії.

Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України (далі – Міндовкілля) здійснюється процедура оцінки впливу на довкілля видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля, що належать до першої категорії; можуть мати вплив на довкілля двох і більше областей; фінансується із залученням іноземних кредитів під державні гарантії; може мати транскордонний вплив (вплив на довкілля іншої держави).

Міндовкілля веде Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля (далі – Реєстр), в якому формується реєстраційна справа планованої діяльності, якій присвоюється реєстраційний номер та зберігаються всі документи щодо планованої діяльності.

Інформація, внесена до Реєстру, є частково відкритою, доступ до неї забезпечується через вебсайт <http://eia.menr.gov.ua>.

За період функціонування Реєстру в Рівненській області розпочато 295 процедур з оцінки впливу на довкілля (подані повідомлення в Єдиний реєстр з оцінки

впливу на довкілля), з яких: 121 до Міндовкілля, 174 до департаменту екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації.

У 2023 році в Рівненській області розпочато 43 процедури з оцінки впливу на довкілля (подані повідомлення в Реєстр, з яких: 7 до Міндовкілля, 36 до департаменту екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації).

13 липня 2023 року прийнято Закон України № 3227-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення та цифровізації процедури оцінки впливу на довкілля».

З 29 липня 2023 року набрав чинності пункт 2² статті 17 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», який врегульовує питання проведення громадських слухань на період дії воєнного стану, а саме: тимчасово, на період дії воєнного стану на території України, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, громадські слухання, передбачені статтею 7 цього Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», проводяться у режимі відеоконференції.

Департамент екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації активно використовує громадські слухання для досягнення прозорості та підвищення якості рішень, прийнятих за результатами оцінки впливу на довкілля. Графік проведення громадських слухань постійно оновлюється і доступний на офіційному вебсайті <https://www.ecorivne.gov.ua>. Зокрема, у 2023 році організовано та проведено в режимі відеоконференції 15 громадських слухань щодо планованої діяльності суб'єктів господарювання передбачених процедурою оцінки впливу на довкілля. Видано 26 висновків з оцінки впливу на довкілля та 26 звітів про громадське обговорення з оцінки впливу на довкілля для суб'єктів господарювання. Припинено розгляд 2 справ шляхом відмови у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля у зв'язку з неможливістю оцінити плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля.

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля на платформі <http://eia.menr.gov.ua> продовжує функціонувати з обмеженнями для процедур з оцінки впливу на довкілля, що були розпочаті до 29 грудня 2023 року.

З 29 грудня 2023 року процедура оцінки впливу на довкілля здійснюється через Реєстр справ ОВД на національній онлайн-платформі «ЕкоСистема».

Пунктом 4 Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року №1026 визначено, що держателем та адміністратором Реєстру, що забезпечує ведення Реєстру, а також відповідає за технічне, технологічне та програмне забезпечення Реєстру, збереження та захист даних, що містяться у Реєстрі, є Міндовкілля. Уповноважені територіальні органи мають доступ до Реєстру з правом внесення та обробки даних у Реєстрі відповідно до повноважень.

Ведення та внесення документів до Реєстру справ ОВД на національній онлайн-платформі «ЕкоСистема» забезпечує департамент екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації у межах своїх повноважень.

Вся інформація, яка знаходиться в Реєстрі справ ОВД на національній онлайн-платформі «ЕкоСистема» після набрання чинності Закону України № 3227-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення та цифровізації процедури оцінки впливу на довкілля», є відкритою.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Базовими елементами економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, який впроваджено як в Україні взагалі, так і на Рівненщині зокрема, є:

- екологічний податок;
- грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності;
- система фінансування природоохоронних заходів за рахунок коштів природоохоронних фондів різних рівнів (державного, обласного, місцевих);
- система рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів (водних, земельних, лісових, мінеральних, біологічних тощо).

Екологічний податок та рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів є обов'язковим податковим збором. Але, на відміну від рентної плати за спецкористування природних ресурсів, яка переважно зараховується до загальних бюджетів і використовується на загальні потреби суспільства, частина коштів екологічного податку акумулюються на спеціальних рахунках. Ці кошти і складають найвагомішу частину фондів охорони навколишнього природного середовища, які були створені державою з метою концентрації коштів і цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів (ст. 47 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Розподіл зазначених платежів між бюджетами на сьогодні регламентується Бюджетним кодексом України (від 08 липня 2010 року № 2456-VI).

В 2017 році Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 7 грудня 2017 року № 2233-VIII зменшено спрямування екологічного податку до місцевих природоохоронних фондів з 80 відс. до 55 відс. (з них до обласного – 30 відс., до місцевих (сільських, селищних, міських) – 25 відс., та збільшено до 45 відс. спрямування екологічного податку до загального фонду Державного бюджету.

З 2019 року Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» від 22 листопада 2018 року № 2621-VIII 100 відс. екологічний податок, що справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення, зараховується до загального фонду Державного бюджету (п. 16¹ ст. 29 Бюджетного кодексу України).

В 2022 році Законом України від 9 липня 2023 року № 2390-IX «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень» запроваджено можливість передачі коштів зі спецфонду до загального фонду на період воєнного стану та 6 місяців після його припинення. Цим скористалися деякі територіальні громади Рівненської області та спрямували на військові потреби до загального фонду майже 4,7 млн. гривень. (див. табл. 15.12). Зазначений розподіл починаючи з 2019 року наведений у табл. 15.4.

Таблиця 15.4. Розподіл надходжень грошових коштів до Державного, обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища згідно з Бюджетним кодексом України (у відсотках)

Рік	Екологічний податок			Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності		
	Природоохоронні фонди / бюджети					
	Державний	обласний	місцеві	Державний	обласний	місцеві
2019	45* та 100* за CO ₂	30	25	30	20	50
2020	45* та 100* за CO ₂	30	25	30	20	50
2021	45* та 100* за CO ₂	30	25	30	20	50
2022	45* та 100* за CO ₂	30	25	30	20	50
2023	45* та 100* за CO ₂	30	25	30	20	50

Примітка: * згідно з Бюджетним Кодексом ця частина екологічного податку зараховується до загального фонду державного бюджету, решта коштів спрямовується до спеціальних фондів обласного та місцевих бюджетів (фондів охорони навколишнього природного середовища).

З метою наближення ставок за викиди парникових газів до значень ставок, які діють в країнах ЄС, а також для стимулювання підприємств до зменшення забруднення навколишнього середовища, з 2019 року збільшено ставку екологічного податку за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю з 0,41 грн./т до 10 грн./т, тобто збільшено у 24,4 рази, в 2022 році – збільшено до 30 грн./т, така ж ставка податку діяла і у 2023 році.

Із переліку платників екологічного податку за викиди двоокису вуглецю виключено суб'єктів господарювання, якими здійснюються такі викиди в обсязі не більше 500 тонн на рік. При цьому передбачено, що база оподаткування екологічним податком за викиди двоокису вуглецю за результатами податкового (звітного) року зменшується на обсяг таких викидів у розмірі 500 тонн за рік.

Також з 1 січня 2022 року у порівнянні з 2021 роком збільшено ставки екологічного податку за викиди в атмосферне повітря на 5 відс., скиди в водні об'єкти – у 2,4 рази, на 10 відс. підвищили ставки податку за розміщення небезпечних відходів, у т.ч. ртутьвмісних приладів і люмінесцентних ламп. В 2023 році у порівнянні з 2022 роком зросли вдвічі ставки податку за скиди в водні об'єкти (див. пункт 37 підрозділу 5 Перехідних положень Податкового кодексу України).

Природоохоронні фонди створені на Державному, обласному та місцевому рівнях та мають утворюватися за рахунок екологічного податку, грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності, а також цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян. З 2015 року частина екологічного податку, яка спрямовується до Державного бюджету, зараховується до його загального фонду. Державний природоохоронний фонд формується лише за рахунок грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності (див. табл. 15.4). За весь час існування (з 1999 року) до природоохоронних фондів в області не надходило цільових та інших добровільних внесків підприємств, установ, організацій та громадян.

Середня питома вага грошових стягнень за період 2019-2023 роки складає 10,7 відс. від загальної суми всіх коштів, які надходили до природоохоронних фондів в області.

Загальні суми надходжень коштів у 2019-2023 роках від сплати екологічного

податку та відшкодування збитків за порушення природоохоронного законодавства суб'єктами підприємницької діяльності області наведені у табл. 15.5 (за даними головних управлінь Державної казначейської служби України у Рівненській області та державної фіскальної служби у Рівненській області).

Табл. 15.5. Динаміка надходжень грошових коштів від сплати екологічного податку та відшкодування збитків за порушення природоохоронного законодавства суб'єктами підприємницької діяльності області у 2019-2023 рр. (тис. гривень)

Фонди / Бюджети	Надходження									
	2019**		2020**		2021**		2022**		2023**	
	Всього	в тому числі*	Всього	в тому числі*	Всього	в тому числі*	Всього	в тому числі*	Всього	в тому числі*
Державний	19219,8	866,0	15909,2	794,5	15322,6	1451,7	16389,9	1733,2	21491,3	1655,1
Обласний	12813,4	577,3	10606,1	529,7	10215,1	967,8	10926,6	1155,5	14327,6	1103,4
Місцеві	11640,1	1443,4	9721,3	1324,2	10125,6	2419,5	11031,2	2888,7	13778,6	2758,5
Всього	43673,3	2886,7	36236,6	2648,4	35663,3	4839,0	38347,7	5777,4	49597,5	5517,0
Питома вага		6,6%		7,3%		13,5%		15,1%		11,1%
до держбюджету за CO ₂	15945,9		20770,7		24731,8		33301,5		46767,9	
Разом:	59619,2		57007,3		60395,1		71649,2		96365,4	

Примітка: * - кошти від відшкодування збитків за порушення природоохоронного законодавства зараховуються до відповідних фондів охорони навколишнього природного середовища;

** - згідно з Бюджетним Кодексом екоподаток сплачений до місцевих бюджетів зараховується до спеціальних фондів (фондів охорони навколишнього природного середовища), екоподаток сплачений до Державного бюджету – до загального фонду.

В абсолютних значеннях загальний обсяг надходження коштів екологічного податку та грошових стягнень в 2023 році в порівнянні з 2022 роком збільшився, були перевищені обсяги надходження коштів над запланованими (план на 2023 рік надходження до обласного природоохоронного фонду складав 10234,4 тис. грн., надійшло – 14327,6 тис. грн., або 140 відс. від очікуваних надходжень). Це пов'язано зі збільшенням сплати до бюджету бюджетоформуючими платниками області.

Найбільше збільшено сплату екологічного податку за 2023 рік ПАТ «Рівне-азот». Це обумовлено стабілізацією виробництва в умовах воєнного стану, а саме: збільшення у 2023 році виробництва всієї продукції у порівнянні з 2022 роком (аміаку на 32,9 відс., азотної кислоти на 25,1 відс., аміачної селітри на 84,1 відс., аміачної води на 15 відс.) та двократним підвищенням ставок податків за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з 01 січня 2023 року (п. 37 підрозділ, 5 розділ XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України).

ВП «Рівненська АЕС» НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ» було збільшено виробництво електроенергії на 1,1 млрд кВт год, що, в свою чергу, відображається на концентрації забруднюючих речовин в скидній зворотній воді без порушень встановлених ГДК, та обчислення сплати екоподатку згідно збільшених ставок податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з 1 січня 2023 року.

Збільшення сплати екологічного податку РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал» за 2023 рік теж зумовлено збільшенням ставок податків за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з 01 січня 2023 року.

Було зафіксоване значне збільшення сплати екологічного податку за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин низкою підприємств. Так, на ПАТ «ДІ-КЕРГОФФ ЦЕМЕНТ УКРАЇНА» в 2023 році у порівнянні з 2022 роком було збільшено кількість годин роботи основного технологічного обладнання (обертів печей, цементних та вугільних млинів), що є основними стаціонарними джерелами забруднення (в 2022 році у зв'язку з військовими атаками на об'єкти інфраструктури Рівненської області та з метою відвернення непередбачуваних негативних наслідків, що загрожують життю та безпеці працівників підприємства, було вимушено призупинено функціонування виробничих потужностей виробничу та логістичну

діяльність заводу маже на два місяці); на ТзОВ «Кроноспан» в 2023 році завершено та введено в дію перша черга будівництва (виробнича лінія по виготовленню деревинно-стружкових плит), що призвело до збільшення обсягів виробленої продукції до 667657,3 м³ в 2023 році, що майже в тричі більше, ніж в 2022 році; на ПП «Рівнетеплосервіс» в листопаді 2022 року запрацювала нова котельня по вул. Кулика і Гудачека, 41, яка працює на трісці і весь 2023 рік надавала послуги з теплопостачання, що обумовило збільшення обсягу викинутих в атмосферне повітря забруднюючих речовин.

Треба зазначити, що збільшення обсягів викидів здійснювалося в межах значень, які визначені дозволами на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для зазначених підприємств.

КАТП-1728 було збільшено обсяги сплати екологічного податку за розміщення відходів у спеціально відведених місцях (у лютому 2020 року на сміттєзвалювальному полігоні встановлене вагове обладнання з програмним забезпеченням, що фіксує фактичні обсяги відходів які відвозять на полігон, у 2022 році на полігон надійшло 102,0 тис. тонн твердих побутових відходів, у 2023 році 114,9 тис. тонн, що на 11,8 відс. більше, що і обумовило збільшення нарахованого та сплаченого екологічного податку).

Ставки екологічного податку встановлені у фіксованих сумах у гривнях за одиницю маси основної забруднюючої речовини та розміщених відходів.

У 2023 році до бюджету області сплачувався екоподаток за наступні види забруднення: викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення видів відходів як вторинної сировини.

Питома вага сплачених сум за кожен вид забруднення надано в табл. 15.6.

Таблиця 15.6. Відсоток сплачених сум за видами забруднення від загальної суми сплаченого екологічного податку в області у 2019-2023 роках

	Вид забруднення	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
		Сплачена сума, тис. гривень	Відсоток від загальної суми	Сплачена сума, тис. гривень	Відсоток від загальної суми	Сплачена сума, тис. гривень	Відсоток від загальної суми	Сплачена сума, тис. гривень	Відсоток від загальної суми	Сплачена сума, тис. гривень	Відсоток від загальної суми
1	Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення	18487,4*	45,3	18316,7*	54,5	16192,5*	52,5	11859,2*	36,4	13309,3*	30,2
2	Надходження від скидів забруднюючих речовин без посередньо у водні об'єкти	9751,3	23,9	5169,5	15,4	5006,3	16,3	11361,3	34,9	21016,8	47,7
3	Надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення видів відходів як вторинної сировини	12548,0	30,8	10102,0	30,1	9625,4	31,2	9349,8	28,7	9754,4	22,1
	Всього:	40786,7	100	33588,2	100	30824,2	100	32570,3	100	44080,5	100

Примітка: *- Надходження від викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення наведені без урахування надходжень від сплати за викиди двоокису вуглецю.

Природоохоронні фонди, які формуються за рахунок коштів екологічного податку та коштів за відшкодування збитків, заподіяних природі, виконують функцію перерозподілу коштів. Якщо майже половина екологічного податку (43,8 відс.), що надійшла до природоохоронних фондів в Рівненській області за останні 5 років, це плата за забруднення атмосферного повітря, то напрямки використання коштів зазначених фондів в нашій області дещо інші.

За 2019-2023 роки 89,2 відс. коштів обласного природоохоронного фонду використовувались на заходи з охорони та раціонального використання водних ресурсів, 9,0 відс. на поводження з відходами, 1,2 відс. – на заходи з науки, інформації і освіти, тощо, 0,6 відс. – на збереження природно-заповідного фонду, в 2022 році використання коштів не було (рис. 15.1).

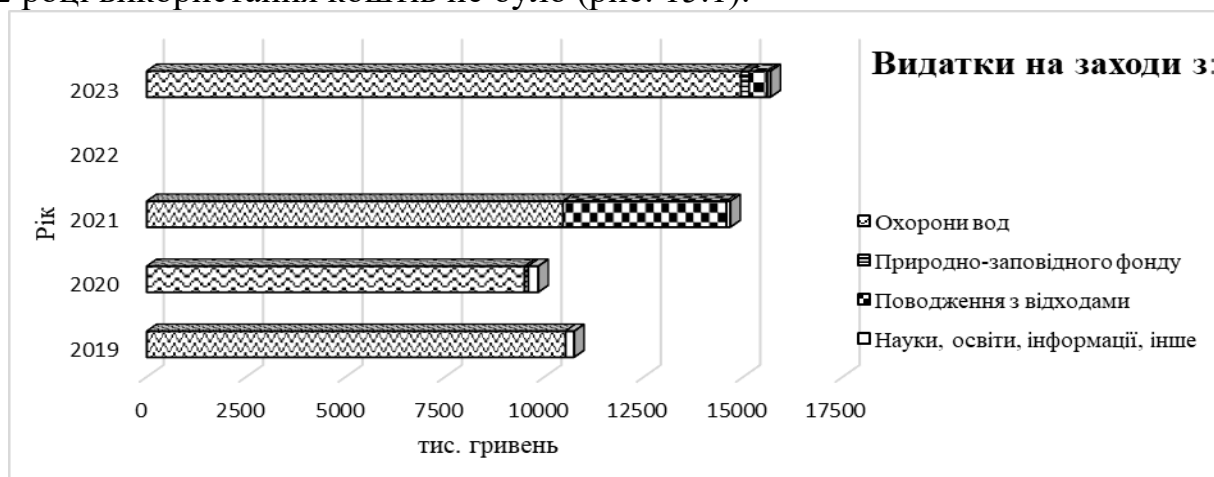

Рис. 15.1. Характеристика витрат обласного природоохоронного фонду в розрізі напрямків використання у 2019-2023 роках

Структура витрат місцевих (сільських, селищних, міських) природоохоронних фондів за період 2019-2023 років дещо відрізняється. Більше половини коштів від усіх використаних коштів місцевих природоохоронних фондів протягом 2019-2023 років були використані на заходи з раціонального використання і збереження відходів виробництва і побутових відходів – 63,7 відс., на заходи з охорони та раціонального використання водних ресурсів – 19,9 відс., решта відсотків на виконання заходів є наступними: на охорону рослинних ресурсів – 9,0 відс., на охорону земель – 3,5 відс., на науку, інформацію і освіту, оцінку впливу на довкілля тощо – 2,5 відс., на збереження природно-заповідного фонду – 1,3 відс., на охорону атмосфери – 0,1 відс. (рис.15.2).

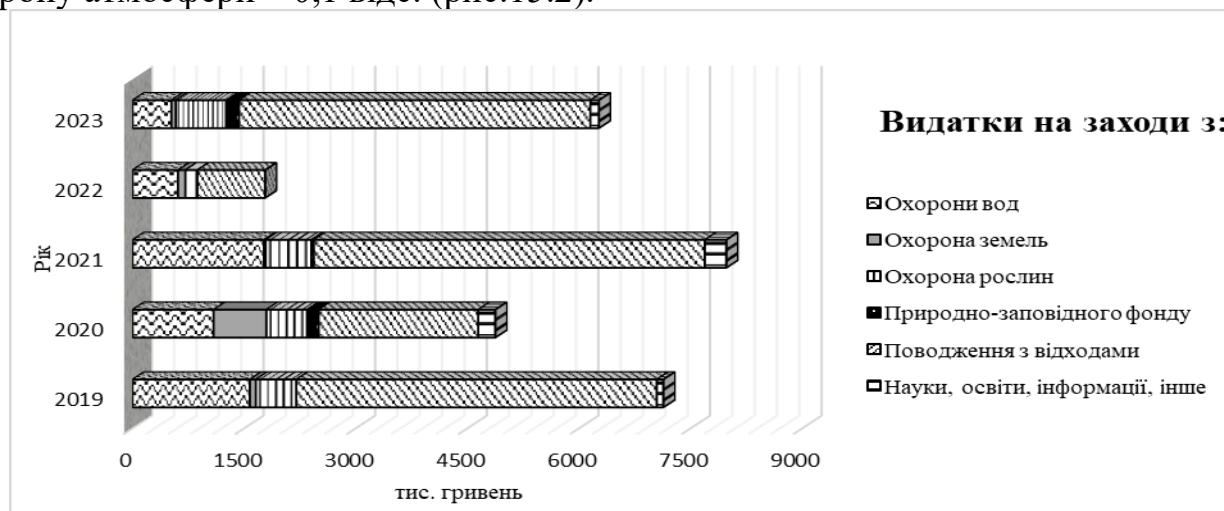

Рис. 15.2. Характеристика витрат місцевих природоохоронних фондів в розрізі напрямків використання у 2019-2023 роках

Основні напрямки використання коштів природоохоронних фондів вказують на основні екологічні проблеми нашого регіону – це охорона і покращення стану водних ресурсів та раціональне поводження з відходами.

Важливою складовою еколого-економічного механізму є рентна плата за використання природних ресурсів, про що було зазначено на початку цього розділу. Введеним в дію у 2011 році Податковим Кодексом до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» були внесені відповідні зміни. Зокрема, пунктом «л» статті 3 чітко визначено, що встановлення екологічного податку, рентної плати за спеціальне використання води, рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів, рентної плати за користування надрами відповідно до Податкового кодексу України стало одним з основних принципів охорони навколишнього природного середовища.

Рівненщина володіє значним природно-ресурсним потенціалом, ефективність використання якого значною мірою залежить від досконалості механізму визначення розміру належної державі частки економічної вигоди від господарської діяльності щодо використання цього потенціалу. Мета запровадженої системи платного природокористування полягає у встановленні економічних відносин у сфері використання природних ресурсів, стимулюванні раціонального і комплексного їх використання та зменшенні ресурсоемності виробництва.

Підприємства області справляють рентну плату за спеціальне використання надр, лісів, води, за земельний, радіочастотний та інші ресурси. Платність спецвикористання визначено відповідними законами: «Про радіочастотний ресурс України», Водним Кодексом, Лісовим Кодексом, Земельним кодексом, Кодексом про надра, ставки податку та їх сплата визначені Податковим кодексом України. Надходження від рентної плати за спецкористування основними природними ресурсами в області приведені в табл. 15.7 (за даними головного управління Державної фіскальної служби України у Рівненській області).

Таблиця 15.7. Надходження рентної плати за використання природних ресурсів до Державного та місцевих бюджетів у 2019-2023 рр. (тис. гривень)

Бюджет Рік	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів		Рентна плата за користування надрами		Рентна плата за спеціальне використання води		Рентна плата користування радіочастотним ресурсом України	Плата за землю (Земельний податок та орендна плата)	Загальна сума	
	Держ.	Місц.	Держ.	Місц.	Держ.	Місц.	Держ.	Місц.	Держ.	Місц.
2019	45563,7	83186,5	28132,9	13119,7	25010,3	20463,1	512,7	484562,1	99219,6	601331,4
2020	29358,1	95907,8	39067,9	18658,4	21246,2	21246,6	527,3	460719,7	90199,5	596532,3
2021	49443,8	102838,5	43711,4	21891,4	23161,4	18952,5	626,4	504238,1	116943,0	647920,5
2022	56732,4	116126,1	41058,3	20334,1	26444,6	21636,5	524,4	527495,8	124759,7	685592,5
2023	41401,3	61656,0	57465,0	28082,4	29180,3	23880,5	385,3	680410,3	128431,9	794029,2
Середня питома вага									14,4%	85,6%

Після введення в 2011 році Податкового кодексу відбувся перерозподіл надходжень від рентної плати за спецвикористання природних ресурсів, а саме – збільшення надходжень до місцевих бюджетів, до яких за останні 5 років стало надходити в межах 85-86 відс. цих коштів (замість 73 відс., що надходили до 2011 року).

Загальні суми надходжень від рентної плати за спецкористування природними ресурсами з року в рік зростають. Динаміка надходжень зборів за користування природними ресурсами наведена на рис. 15.3.

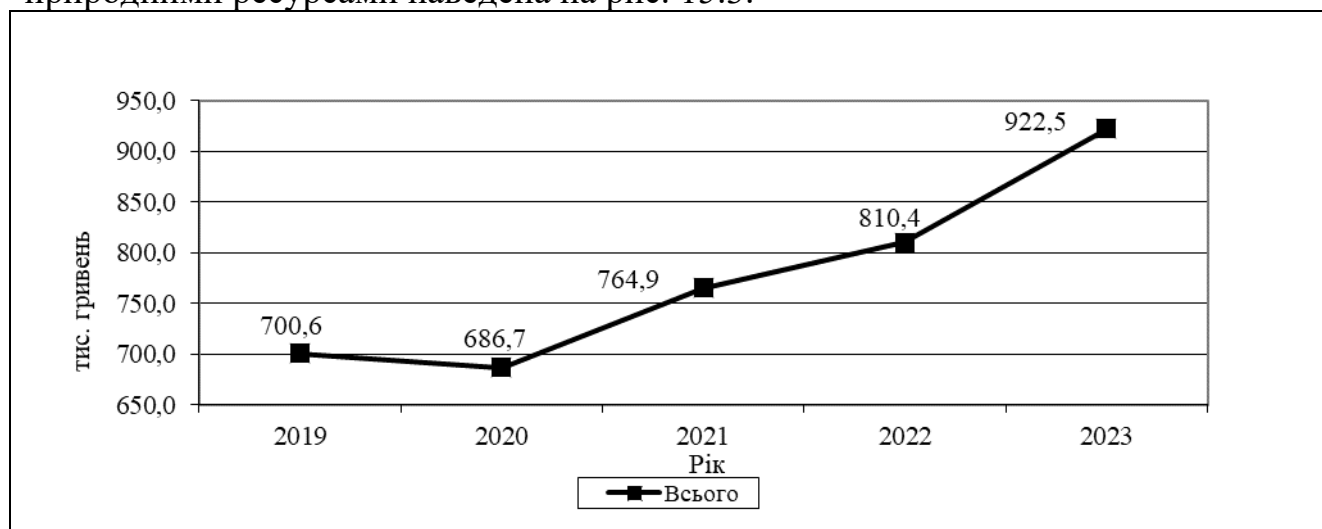

Рис. 15.3. Загальні суми надходжень рентної плати за спецвикористання природних ресурсів до всіх бюджетів у 2019-2023 роках

Законами України «Про Державний бюджет України» кошти від цих платежів є джерелом поповнення доходної частини державного та місцевих бюджетів та використовуються в основному на загальні потреби суспільства.

Екологічне законодавство України розвивається в напрямку забезпечення відповідального ставлення до природних ресурсів з метою збереження їх у майбутньому, створення передумов для їх відтворення, забезпечення екологічної життєдіяльності людини. Це – невід’ємні ланки економічного та соціального розвитку нашої країни. Користувачі природних ресурсів шляхом дотримання екологічного права та сплати платежів за спеціальне використання природних ресурсів реалізують свою моральну та цивільну відповідальність перед нащадками за збереження природних ресурсів у належному стані.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Незважаючи на незадовільний фінансовий стан екологічного регулювання в Україні та постійну нестачу державних інвестицій на фінансування природоохоронних заходів, фонди охорони навколишнього природного середовища завжди залишалися постійним джерелом бюджетного фінансування природоохоронної галузі.

Загальні суми надходжень екологічного податку до Державного, обласного та місцевих бюджетів в 2019-2023 роках від суб’єктів підприємницької діяльності наведені в табл. 15.5, розподіл коштів між бюджетами визначається Бюджетним кодексом України та наведений в табл. 15.4.

Природоохоронні фонди є цільовими фондами, і використання їх коштів чітко визначено постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 року № 1147 «Про затвердження Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами). Згідно з цим переліком є 10 основних напрямків, на які використовуються кошти зазначених фондів.

Так, кошти Державного бюджету, в тому числі природоохоронного фонду, за останні 5 років в Рівненській області використовувались наступним чином: в 2019 році було надано субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на здійсне-

ння природоохоронних заходів на об'єктах комунальної власності (було придбано 5 сміттєвозів на загальну суму 10,6 млн. грн., з них 9,2 млн. грн. – державний бюджет, 1,4 млн. грн. – співфінансування з місцевих бюджетів) для м. Острог, м. Корець, смт Гоща, смт Клевани та с. Шпанів Рівненського району; в 2021 році було надано субвенцію з державного бюджету (загальний фонд) місцевим бюджетам (природоохоронним фондам) на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (було придбано 2 сміттєвоза на загальну суму 6,2 млн. грн., з них 4,0 млн. грн. – державний бюджет, 2,2 млн. грн. – співфінансування з місцевих бюджетів) для м. Здолбунів та с. Зоря Рівненського району.

Введення військового стану в 2022 році та виконання постанови Кабінету Міністрів України від 09 червня 2021 року № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» (зі змінами) обмежило можливості використання коштів природоохоронних фондів. Подальше внесення низки змін до постанови в 2022-2023 роках надало більш широку можливість використовувати зазначені кошти.

Як наслідок, у 2023 році в області фінансування заходів в абсолютних величинах майже повернулося до рівня 2021 року (табл. 15.8).

Таблиця 15.8. Кількість профінансованих природоохоронних заходів за рахунок коштів природоохоронних фондів області в 2019-2023 роках

Рік	Разом фонди ОНПС всіх рівнів		в тому числі					
			Державний фонд ОНПС/державний бюджет		Обласний фонд ОНПС		Місцеві фонди ОНПС	
	Профінансовано заходів	Вартість робіт, тис. гривень	Профінансовано заходів	Вартість робіт, тис. гривень	Профінансовано заходів	Вартість робіт, тис. гривень	Профінансовано заходів	Вартість робіт, тис. гривень
2019	107	18015,5	-	-	7	10741,7*	100	7273,8
2020	88	14636,0	-	-	7	9841,1*	81	4794,9
2021	82	22690,9	-	-	14	14669,0*	68	8021,9
2022	13	1782,0	-	-	-	-	13	1782,0
2023	45	21947,2	-	-	6	15680,3*	39	6266,9
Всього	335	79071,6	-	-	34	50932,1	301	28139,5

Примітка: * - з урахуванням переданих субвенцій:

- в 2019 році зі Здолбунівського міського бюджету 1,3 млн. гривень;
- в 2020 році зі Здолбунівського міського бюджету 0,3 млн. гривень;
- в 2021 році зі Здолбунівського міського бюджету 0,4 млн. гривень та Березнівського - 0,4 млн. гривень;
- в 2023 році зі Здолбунівського міського бюджету на 0,1 млн. гривень та Острозького - 0,5 млн. гривень.

Фінансування з державного бюджету природоохоронних заходів здійснюється відповідно до вимог Порядку планування та фінансування природоохоронних заходів, який затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 12 червня 2015 року № 194 та зареєстрований у Мініюсті України 18 серпня 2015 року № 994/27439. Згідно Порядку замовником робіт має бути юридична особа, на балансі якої знаходиться об'єкт, де планується здійснення природоохоронного заходу, а департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації надає Екологічний висновок, який є невід'ємним додатком до пакету документів (Запиту), що подається до Міндовкілля України з проханням профінансувати природоохоронний захід.

В 2023 році до департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації надійшло звернення від Рівненського обласного центру з гідрометеорології щодо надання Екологічного висновку до Запиту про виділення коштів для здійснення природоохоронного заходу з Державного бюджету «Закупівля та встановлення стаціонарного автоматичного поста спостереження за станом забруднення атмосферного повітря в «умовно чистій» зоні м. Рівне

Рівненської області» на загальну суму 10,0 млн. грн. Позитивний Екологічний висновок був наданий, але кошти з Державного бюджету відповідно поданого Запиту в 2023 році на Рівненську область не виділялися.

Динаміка надходжень коштів до обласного природоохоронного фонду протягом 2019-2023 роках наведена у табл.15.9.

Таблиця 15.9. Надходження та використання грошових коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2019-2023 роках (млн гривень)

№	Обіг коштів	Рік				
		2019	2020	2021	2022	2023
1.	Залишок коштів на початок звітної періоду	5,3	8,7	9,8	6,1	17,0
2.	Надійшло коштів у звітному періоді - всього	12,8	10,6	10,2	10,9	14,3
3.	Залишок коштів на кінець звітної періоду	8,7	9,8	6,1	17,0	16,3
4.	Витрачено коштів - всього	9,4*	9,5*	13,9*	-	15,0*
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на { (дані п.1 +дані п.2)·100})	52,0	49,4	69,5	0	48,0

Примітка: * - обласному природоохоронному фонду були передані наступні субвенції:

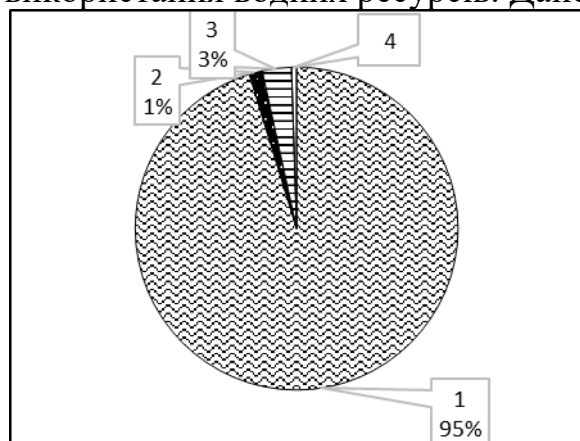
- в 2019 році зі Здолбунівського міського бюджету 1,3195 млн. грн., тому в таблиці 15.8. касові видатки - 10,7 млн. грн.;

- в 2020 році зі Здолбунівського міського бюджету 0,3 млн. грн., тому в таблиці 15.8. касові видатки - 9,8 млн. грн.;

- в 2021 році зі Здолбунівського, Березнівського міських бюджетів 0,8 млн. грн., тому в таблиці 15.8. касові видатки - 14,7 млн. грн.;

- в 2023 році зі Здолбунівського, Острозького міських бюджетів 0,639 млн. грн., тому в таблиці 15.8. касові видатки - 15,7 млн. грн.

Пріоритет у фінансуванні природоохоронних заходів з обласного природоохоронного фонду в 2023 році залишився за заходами з охорони та раціонального використання водних ресурсів. Дане співвідношення відображено на рис.15.4.

**Загальні обсяги фінансування,
всього 15,7 млн. гривень:**

1- Охорона водних ресурсів – 15,0 млн гривень

2 – Збереження природно-заповідного фонду – 0,2 млн гривень

3 – Поводження з відходами – 0,4 млн гривень

4 - Наука, інформація, освіта, інше – 0,1 млн гривень

Рис. 15.4. Фінансування заходів з обласного природоохоронного фонду в розрізі напрямків використання в 2023 році.

В 2023 році було здійснено видатків з обласного природоохоронного фонду на 6 заходів на 15 млн. 680 тис. гривень (див. табл. 15.10).

Таблиця 15.10. Видатки обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища) на природоохоронні заходи за 2023 рік

№	Назва заходу	Фактичний обсяг фінансування заходу, тис. гривень	Інформація про отриманий/очікуваний природоохоронний ефект (згідно листів від Замовників та Виконавців заходів)
1	2	3	4
Охорона і раціональне використання водних ресурсів – 10462,3 тис. гривень			
1	Реконструкція очисних споруд продуктивністю 1000 м куб/добу смт. Оржів Рівненського району, Рівненської області	13388,63629	Підприємство Рівненське обласне виробниче комунальне підприємство водопровідно-каналізаційного господарства «Рівнеоблводоканал». В 2023 році виконано загально-будівельні роботи: на пісковловлювачах, на аеротенках, на вторинному відстійнику. Змонтовано дизель-генератор. Виконано загально-будівельні роботи з частковим монтажем установки «КУБО» та частково виконано загально-будівельні роботи по виробничій будівлі. Робота не завершена.

1	2	3	4
2	Реконструкція каналізаційної насосної станції № 2 на вул. Татарській в м. Острог - Рівненської області	1437,677*	Підрядна організація ТзОВ «Рівнебудмайстер». У 2023 році встановили обладнання для захисту насосів. Ведуться роботи по здачі об'єкту в експлуатацію.
3	Реконструкція напірного каналізаційного колектора від КНС по вул. Нова до камери переключення в м. Здолбунів Рівненської області	112,9734**	Підрядна організація Товариство з обмеженою відповідальністю-фірма «Кортакоз». Будівельні роботи завершені. У 2023 році здано об'єкт в експлуатацію. Сертифікат готовності від № 122220105380 від 12.01.2022
<i>Збереження природно-заповідного фонду</i>			
4	Виконання заходів щодо розроблення проєктів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду Рівненської області	204,36155	Виконавець - Рівненська регіональна філія Державного підприємства «Центр державного земельного кадастру». Було виготовлено 63 проєкти землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду Рівненської області на загальну площу майже 24 тис. га.
<i>Рациональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів – 4112,2 тис.грн.</i>			
5	Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення та утилізації відходів (побутових ламп розжарювання) в Рівненській області	456,63822	Виконавець- ТОВ «АБМ «Рециклінг». В результаті заходу було утилізовано 824051 шт. побутових ламп розжарювання (0,55 грн. за 1 шт.), в результаті чого отримано скла – 17041,24 кг, чорного металу – 230,72 кг, алюмінію – 857,07 кг.
<i>Наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці – 94,5 тис. грн.</i>			
6	Видання книжок «Довкілля Рівненщини» за 2021 та 2022 роки	79,965	Виконавець – ФОП Брегін А.Р. Виготовлено по 150 екземплярів книжок «Довкілля Рівненщини за 2021 рік» та «Довкілля Рівненщини за 2022 рік». Забезпечення вільного доступу широких верств населення про стан навколишнього природного середовища сприяє підвищенню громадської активності, поступовому збільшенню участі людей у прийнятті рішень в питаннях, які стосуються охорони довкілля, та як наслідок, стабільній екологічній ситуації в регіоні
	Всього:	15680,25146	

Примітка: * - в тому числі 517,0 тис. гривень - субвенція Острозького міського бюджету обласному природоохоронному фонду
 ** - всі 112,9734 тис. гривень - субвенція зі Здолбунівського міського бюджету обласному природоохоронному фонду

Як правило, кошти обласного природоохоронного фонду в більшості витрачаються на капітальні видатки – основні виробничі фонди природоохоронного значення (рис. 15.5). За період 2019-2023 роки саме на капітальні видатки було витрачено 96,2 відс. коштів, направлених на здійснення природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

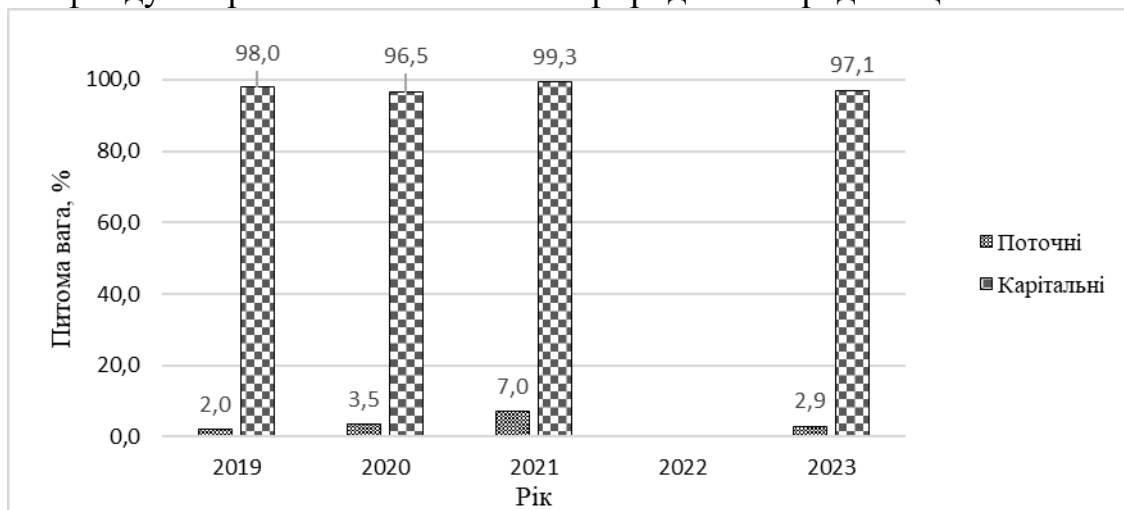

Рис. 15.5. Структура видатків обласного природоохоронного фонду за економічною класифікацією у 2019-2023 роках

За кошти обласного природоохоронного фонду в 2023 році на загальну суму 15,7 млн. грн. профінансовано наступні роботи: розпочато реконструкцію очисних споруд продуктивністю 1000 м³/добу в смт Оржів, завершено реконструкції каналізаційної насосної станції № 2 на вул. Татарській в м. Острог та напірного каналізаційного колектора від КНС по вул. Нова до камери переключення в м. Здолбунів, виготовлено 63 проєкти землеустрою з організації та встановлення меж територій

природно-заповідного фонду Рівненської області на загальну площу майже 24 тис. га, утилізовано 824051 шт. побутових ламп розжарювання, в результаті чого отримано скла – 17041,24 кг, чорного металу – 230,72 кг, алюмінію – 857,07 кг, видано книжки «Довкілля Рівненщини за 2021 рік» та «Довкілля Рівненщини за 2022 рік».

Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено створення фондів охорони навколишнього природного середовища на різних рівнях: державному, обласному та місцевому.

На місцевому рівні такі природоохоронні фонди формуються у складі бюджету кожної окремої сільської, селищної, міської ради, що є виконанням вимог чинного Бюджетного Кодексу України.

Розподіл зазначених платежів у відсотках між природоохоронними фондами на сьогодні регламентується Бюджетним кодексом України (від 8 липня 2010 року № 2456-VI) та, починаючи з 2019 року, наведений у табл. 15.4. Динаміка руху загальних сум коштів місцевих (сільських, селищних, міських) природоохоронних фондів області наведено в таблиці 15.11.

Таблиця 15.11. Надходження і використання грошових коштів місцевих (районних, сільських, селищних, міських) фондів охорони навколишнього природного середовища (млн гривень)

№	Обіг коштів	Рік				
		2019	2020	2021	2022	2023
1.	Залишок коштів на початок звітного періоду	10,0	13,0	18,1	19,4	18,2
2.	Надійшло коштів у звітному періоді - всього	11,6	10,2	10,1	11,0	13,8
3.	Залишок коштів на кінець звітного періоду	13,0	18,1	19,4	18,2	20,5
4.	Витрачено коштів - всього	8,6*	5,1*	8,8*	12,2*	11,5*
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на { (дані п.1 +дані п.2)·100})	40,0	22,0	31,3	40,1	36,1

Примітка: * - з них касові видатки з місцевих природоохоронних фондів на заходи:

- в 2019 році – 7,3 млн гривень, решта – передана субвенція обласному бюджету;
- в 2020 році – 4,8 млн гривень, решта – передана субвенція обласному бюджету;
- в 2021 році – 8,0 млн гривень, решта – передана субвенція обласному бюджету;
- в 2022 році – 1,8 млн гривень, решта – передано до загального фонду;
- в 2023 році – 6,8 млн гривень – передана субвенція обласному бюджету, 4,7 млн гривень – передано до загального фонду.

В результаті проведеної децентралізації в області в 2021 році утворилося 64 об'єднані територіальні громади (до початку проведення децентралізації в області було 364 місцеві ради). Наслідком цього стало збільшення коштів, що в середньому надходять до місцевих природоохоронних фондів (з 26,7 тис. гривень в 2020 році до 215,6 тис. гривень в 2023 році на одну місцеву раду).

Акумуляування коштів рад, зокрема природоохоронних, що об'єдналися в єдиному бюджеті територіальної громади, дало можливість використовувати кошти на більш вагомій та актуальній роботі, які потребують значних сум та мають помітний екологічний ефект.

Користуючись внесеними змінами до Бюджетного Кодексу Законом України від 09 липня 2022 року № 2390, зокрема, щодо можливості передачі коштів зі спецфонду до загального фонду на період воєнного стану та 6 місяців після його припинення, 5 територіальних громад області в 2023 році перерахували кошти своїх місцевих природоохоронних фондів у загальні фонди на суму 4,7 млн гривень, на природоохоронні роботи місцевими радами було використано 6,2 млн гривень на виконання 39 заходів (див. табл. 15.12).

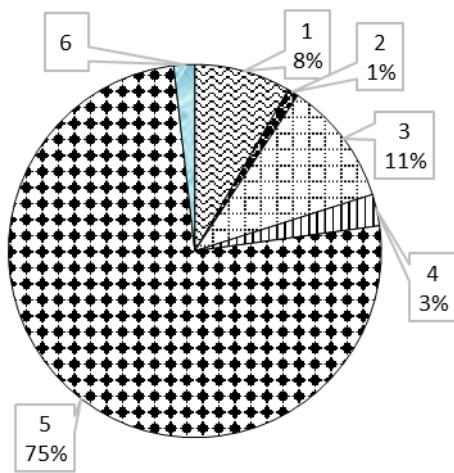
Таблиця 15.12. Інформація про здійснення видатків з місцевих природоохоронних фондів в Рівненській області за 2023 рік

№	Район	Природоохоронний фонд	Назва заходу	Сума (тис. грн.)
1	2	3	4	5
1	Вараський	Вараська ТГ	Озеленення населених пунктів Вараської ТГ Вараського району (барбарис – 20 шт., туя західна Janet Gold – 10 шт., сосна гірська Hubert – 4 шт., ялівець Prince of Wales – 4 шт. та ін.)	70,0
2		Володимирецька ТГ	Придбання обладнання (контейнерів 11 шт. металеві 0,75 м³) для загального збору ТПВ на території Володимирецької селищної ради Вараського району	99,3
3		Зарічненська ТГ	Придбання насосного і технологічного обладнання (погружний насосний агрегат DTNR 30/25/4) для заміни такого, яке використало свої технічні можливості на комунальній каналізаційній системі КНС № 1,2,3 смт. Зарічне Вараського району	40,9
4		Каноницька ТГ	Обстеження ґрунтів земель сільськогосподарського призначення на території Озерського старостинського округу Каноницької сільської ради Вараського району	24,9672
5	Дубенський	Варковицька ТГ	Розробка звіту про стратегічну екологічну оцінку «Стратегії розвитку Варковицької територіальної громади на період до 2027 року Дубенського району»	55,0
6			Придбання обладнання (контейнерів 5 шт.) для збору ТПВ на території Варковицької сільської ради Дубенського району	50,0
7		Дубенська ТГ	Озеленення м.Дубно (70 дубів, 40 калин, 40 катальп, 4 туї, 40 сакур)	140,0
8			Придбання обладнання (контейнерів 66 шт. оцинкованих 1,1 м³) для запровадження роздільного збору ТПВ на території Дубенської міської ради Дубенського району	1081,36
9			Придбання насосного обладнання (насос FZY.1.41.11.2010 з двигуном 3 кВт) для заміни такого, що використало свої технічні можливості на комунальних каналізаційних системах м.Дубно	98,82
10		Семидубська ТГ	Забезпечення екологічно-безпечного збору, перевезення та захоронення ТПВ на території Семидубської сільської ради Дубенського району	99,67446
11		Смизька ТГ	Придбання обладнання (26 пластикових 1,1 м³ та 7 металевих 0,75 м³ контейнерів) для збору ТПВ на території Смизької ТГ Дубенського району	254,0
12	Рівненський	Бабинська ТГ	Очищення земель 1,5 га засмічених побутовими відходами на території Бабинської ТГ Рівненського району	34,1
13			Виготовлення проєктно-кошторисної документації на об'єкт «Реконструкція системи водовідведення в с. Бабин Рівненського району Рівненської області з улаштуванням споруди біологічного очищення стічних вод за адресою: с. Бабин, вул. Набережна, 1»	99,407
14		Березнівська ТГ	Забезпечення екологічно-безпечного збору, перевезення, зберігання, утилізації небезпечних відходів на території Березнівської міської ради Рівненського району	99,978
15			Придбання насосного і технологічного обладнання для заміни такого, яке використало свої технічні можливості на комунальній каналізаційній системі Березнівської міської ради Рівненського р-ну (2 насоси)	214,6788
16			Придбання обладнання (контейнерів 106 шт. 0,12 м³ та 14 шт. 0,24 м³) для збору ТПВ на території Березнівської міської ради Рівненського району	142,02
		Головинська ТГ	ПЕРЕДАНО ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ	12,87013
		Гоцанська ТГ	ПЕРЕДАНО ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ	56,57271
		Городоцька ТГ	ПЕРЕДАНО ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ ТА ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	2991,2
17		Деражненська ТГ	Дослідження (моніторинг) стану навколишнього природного середовища стану води та ґрунтів Деражненської ТГ Рівненського району	10,48851
18		Здовбицька ТГ	Придбання обладнання (контейнерів 10 металевих сітчастих та 5 пластикових) для запровадження роздільного збору ТПВ (пет-пляшки та скла) на території Здовбицької сільської ТГ Здолбунівського району	74,999
		Здолбунівська ТГ	Реконструкція напірного каналізаційного колектора від КНС по вул. Нова до камери переключення в м. Здолбунів Рівненської області (субвенція Здолбунівського міського бюджету обласному природоохоронному фонду)	112,9734
19			Виконання заходів щодо відновлення санітарного стану р. Устя та водойм її басейну на території Здолбунівської міської територіальної громади Рівненського району Рівненської області шляхом внесення вапнякових меліорантів, в т.ч. придбання товарів	70,525
20			Збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, на території Здолбунівської міської ТГ (с. Ільпінь 0,4 т, с. Глинськ – 5,37 т)	649,9905
21			Озеленення м. Здолбунів (придбання 40 саджанців)	119,856
22		Зорянська ТГ	Придбання обладнання (пластикових контейнерів об'ємом 1,1 м³: 35 шт. для загального збору ТПВ, по 2 для збору паперу, скла та пластику) для запровадження роздільного збору ТПВ на території Зорянської сільської ТГ Рівненського району	303,8376
23			Озеленення населених пунктів (липа – 70 шт, каштан – 37 шт.) Зорянської ТГ Рівненського району	99,931

1	2	3	4	5
		Костопільська ТГ	ПЕРЕДАНО ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ	43,30217
24			Придбання обладнання (контейнерів 12 шт. 1,1 м ³ та 88 шт. 0,12 м ³) для збору ТПВ на території Костопільської міської ТГ Рівненського району	324,8
25		Клеванська ТГ	Збір, перевезення та захоронення ТПВ Клеванської селищної ТГ Рівненського району	148,60634
26			Озеленення смт Клевань та Оржів Клеванської ТГ Рівненського району (придбання саджанців туя санкіс – 15 шт., ялівець – 5 шт, туя куляста – 7 шт., бересклет – 6 шт., туя колоновидна – 20 шт.)	9,0
27			Придбання обладнання (контейнерів 12 шт. 1,1 м ³) для роздільного збору ТПВ на території Клеванської селищної ТГ Рівненського району	99,468
28		Олександрійська ТГ	Розробка звіту з оцінки впливу на довкілля по робочому проекту «Нове будівництво очисних споруд каналізації в с. Нова Любомирка Рівненського району Рівненської області»	48,6
29			Придбання обладнання (контейнерів 1,1 м ³ – 5 шт., 0,02 м ³ – 10 шт.) для збору ТПВ на території Олександрійської сільської ТГ Рівненського району	64,5
30		Острозька ТГ	Розроблення проекту землеустрою щодо організації і встановлення меж території природно-заповідного фонду - ентомологічного заказника місцевого значення «Розвазький» орієнтовною площею 5,0 га на території Острозької міської ради Рівненського району Рівненської області	18,0
			Реконструкція каналізаційної насосної станції № 2 на вул. Татарській в м. Острог Рівненської області (субвенція Острозького міського бюджету обласному природоохоронному фонду)	517,0
31		Рівненська ТГ	Виконання робіт для збереження і утримання зеленої зони в парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Рівненський парк ім.Т.Г. Шевченка» в місті Рівне	153,56252
32		Шпанівська ТГ	Озеленення Шпанівської сільської ради (дуб червоний 50 шт., акація біла 36 шт., ялівець 16 шт., золотий дощ 10 шт., самшит 30 шт., катальпа 30 шт., ялина колюча 10 шт., тис ягідний 25 шт., туя західна 274 шт., клен гостролистий Роял – 20 шт., сакура – 20 шт., самшит – 10 шт., ялина зелена кебаб – 5 шт., калина – 20 шт. для 8 населених пунктів) Рівненського району	237,475
			ПЕРЕДАНО ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ	1588,69079
33		Березівська ТГ	Забезпечення екологічно-безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження небезпечних хімічних речовин (5т) Березівської сільської ради Сарненського району (ТОВ «Еко Терра»)	255,05364
34		Вирівська ТГ	Придбання обладнання (контейнерів 15 шт. 1,1 м ³), з них 12 для збору ТПВ, 3 шт. для збору ПЕТ-відходів на території Вирівської сільської ТГ Сарненського району	214,992
35		Висоцька ТГ	Збір, перевезення та захоронення ТПВ Висоцької сільської ТГ Сарненського району	61,86234
36	Сарненський	Дубровицька ТГ	Забезпечення екологічно-безпечного безпечного збирання, перевезення та утилізації небезпечних хімічних речовин (послуги зі збирання, завантаження, перевезення та зберігання для подальшої утилізації, знищення чи знешкодження непридатних до використання пестицидів) на території Дубровицької територіальної громади Сарненського району (с. Трипутня – 3975 кг, м. Дубровиця – 4082 кг)	349,99608
37			Придбання обладнання (контейнерів 14 шт. пластикових 1,1 м ³) для збору ТПВ на території Дубровицької територіальної громади ради Сарненського району	99,9722
38			Забезпечення екологічно-безпечного збирання, перевезення та захоронення відходів на території Дубровицької територіальної громади ради Сарненського району	99,7486
39		Клесівська ТГ	Придбання обладнання (контейнерів 80 шт. 0,12 м ³ та 8 шт. 1,1 м ³), для збору ТПВ на території Клесівської сільської ТГ Сарненського району	147,48
			Всього використання:	11589,55899
			з них:	
			НА 39 ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ	6266,94979
			субвенції обласному природоохоронному фонду на співфінансування заходів	629,9734
			ПЕРЕДАНО ДО ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ ТА ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ (п. 22 ⁵ розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України)	4692,6358
		Залишок на 01.01.2024 20498,11671		

Також інформацію про використання коштів в розрізі заходів висвітлено на веб-сайті департаменту екології та природних ресурсів www.esorivne.gov.ua в рубриці «Економіка природокористування» - «Використання коштів природоохоронних фондів».

За напрямками використання коштів місцевих природоохоронних фондів області в 2023 році наведено на рис. 15.4.

- 1 – Охорона водних ресурсів – 0,5 млн. грн.;
 2 – Охорона земель – 0,05 млн. грн.;
 3 – Охорона рослинних ресурсів – 0,7 млн. грн.;
 4 – Збереження природно-заповідного фонду – 0,15 млн. грн.;
 5 – Поводження з відходами – 4,7 млн. грн.;
 6 – Наука, інформація, освіта, інше – 0,1 млн. грн.

Рис. 15.4. Фінансування заходів з місцевих природоохоронних фондів в розрізі напрямків використання в 2023 році

Залишок на кінець 2023 року на рахунках місцевих (районних, сільських, селищних, міських, об'єднаних територіальних громад) фондів охорони навколишнього природного середовища області склав 20,5 млн. гривень. На фоні загальнодержавного дефіциту бюджетних коштів великі залишки на бюджетних рахунках місцевих природоохоронних фондів є неприпустимими.

Фінансування екологічної галузі не обмежується лише бюджетними коштами. Керівники підприємств, установ, організацій, виробнича діяльність яких негативно впливає на навколишнє природне середовище, дедалі більше усвідомлюють необхідність проведення заходів, які будуть зменшувати навантаження на довкілля та зберігати природні ресурси в належному стані.

За даними головного управління статистики у Рівненській області (за формою державного статистичного спостереження № 1-екологічні витрати (річна) «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища», яка затверджена наказом Державної служби статистики України від 08 червня 2022 року № 155 «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-екологічні витрати (річна) «Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища»)) загальний обсяг видатків в 2023 році збільшився в порівнянні з 2022 роком і склав 1221,6 млн. гривень (збільшився майже вдвічі). Інформація за 2021 рік головним управлінням статистики у Рівненській області не надавалася. В абсолютних величинах використання коштів за напрямками використання представлено в табл. 15.13.

Таблиця 15.13. Витрати на охорону навколишнього природного середовища та їх питома вага за напрямками використання у 2019-2023 роках (тис. грн).

	Напрямки використання	Роки				
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
1	2	3	4	5	6	7
	Всього, в тому числі:	566282,1	569711,8	-	655266,3	1221647,1
1	Охорона атмосферного повітря, попередження змін клімату та захист озонового шару	31857,5 5,6 відс.	19713,8 3,5 відс.	-	10518,8 1,6 відс.	152369,2 12,5 відс.
2	Забір і очищення стічних вод	390282,9 68,9 відс.	406726,4 71,3 відс.	-	474915,0 72,5 відс.	858361,3 70,3 відс.
3	Поводження з відходами (за винятком високорадіоактивних відходів)	105380,7 18,6 відс.	105253,9 18,5 відс.	-	130560,1 20,0 відс.	170275,7 13,9 відс.
4	Захист і відновлення ґрунтів, підземних і поверхневих вод	5683,9 1,0 відс.	3884,7 0,7 відс.	-	4709,0 0,7 відс.	4815,6 0,4 відс.
5	Зниження шумового та вібраційного впливу на навколишнє середовище (за винятком заходів з охорони праці)	-	-	-	382,8 0,06 відс.	333,9 0,0 відс.

1	2	3	4	5	6	7
6	Збереження біорізноманіття та охорона природних територій	25276,4 4,5 відс.	27327,5 4,8 відс.	-	27070,3 4,1 відс.	28115,2 2,3 відс.
7	Забезпечення радіаційної безпеки (за винятком заходів з охорони праці та зовнішньої охорони об'єктів)	-	-	-	77,8 0,0 відс.	19,7 0,0 відс.
8	Науково-дослідні роботи у сфері охорони навколишнього природного середовища	-	-	-	6148,7 0,9 відс.	6494,9 0,5 відс.
9	Інші напрямки природоохоронної діяльності, в т.ч. науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування	7799,3 1,4 відс.	6805,5 1,2 відс.	-	883,8 0,14 відс.	861,6 0,1 відс.

Більша частина коштів, як і в попередні роки, була витрачена на заходи з очищення зворотних вод, що дзеркально відображає використання коштів природоохоронних фондів, оскільки проблема охорони та раціонального використання водних ресурсів є дуже актуальною для області.

На сучасному етапі основним джерелом витрат на охорону навколишнього природного середовища (92,5 відс.) виступають власні кошти підприємств (табл.15.14).

Таблиця 15.14. Витрати на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування (тис. гривень).

Рік	Всього	з них:		
		Власні кошти	Кошти державного та місцевих бюджетів	Інші джерела фінансування
2019	566282,1	495057,4	65451,5	5773,2
2020	569711,8	521157,4	48557,4	-
2021	-	-	-	-
2022	655266,3	605602,2	49354,1	310,0
2023	1221647,1	1164647,8	56524,0	475,3
Разом	3012907,3	2786464,8	219887,	6558,5

Більша частина, а це 81,7 відс. всіх вкладених на заходи з охорони довкілля коштів, використовуються на поточні витрати, тобто для підтримання основних виробничих фондів природоохоронного значення в робочому стані та для попередження аварійних ситуацій (табл.15.15).

Таблиця 15.15. Витрати на охорону навколишнього природного середовища за джерелами фінансування (тис. гривень).

№ з/п	Напрямки використання	Роки					Разом 2019-2023 роки
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
	Всього, в тому числі:	566282,1	569711,8	-	655266,3	1221647,1	3012907,3
1	Капітальні видатки	36207,1	51226,9	-	28920,4	434241,9	550596,3
2	Поточні видатки	530075,0	518484,9	-	626345,9	787405,2	2462311,0

Хоча і відмічається загальне збільшення екологічних витрат, але в основні фонди екологічного призначення, фінансування яких призводить до економії природних ресурсів та зменшення забруднення довкілля, за останні 5 років (данні без 2021 року) було вкладено лише 550,6 млн. грн. з 3,0 млрд. грн. витрачених.

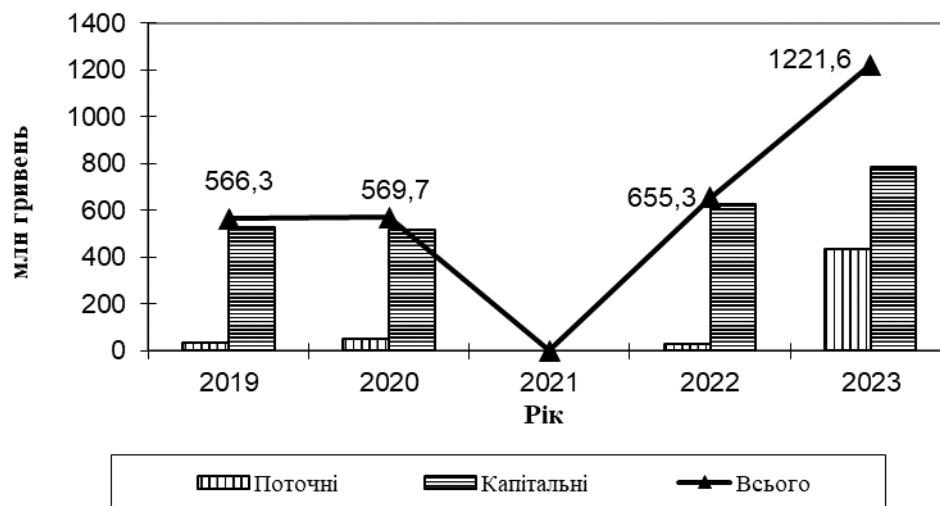

Рис. 15.9. Динаміка видатків підприємств, установ, організацій на заходи з охорони навколишнього природного середовища у 2019-2023 рр.

Використання застарілих технологій та обладнання, висока концентрація потенційно небезпечних об'єктів, значна спрацьованість основних фондів несуть реальну загрозу виникнення техногенних аварій і катастроф з тяжкими наслідками для довкілля та безпеки життя.

Коштів на нове будівництво, технічне переоснащення діючих об'єктів, на наукові розробки та впровадження інноваційних технологій, результатом яких стане суттєве зниження антропогенного впливу на довкілля, на жаль не вистачало і в мирний час. Зважаючи на наслідки повномасштабної агресії росії проти України про плани відбудови країни говорять уже зараз. Указом Президента № 266/2022 від 21 квітня 2022 року було утворено Національну раду з відновлення України від наслідків війни, основним завданням якої є розроблення плану заходів з після-воєнного відновлення та розвитку України. Проєкт плану проходить міжнародне обговорення, зокрема, в 2023 році таке обговорення відбулося двічі на Конференції з відновлення України у Римі, 26-го квітня, та на Конференції в Лондоні (URC 2023) 21—22 червня 2023 року. Європейська Комісія сформулила своє бачення повоєнного відновлення як системного процесу, що включає відбудову від наслідків війни, модернізацію держави, проведення широкого спектру євроінтеграційних реформ та підтримку середньострокового розвитку економіки та суспільства.

Зазначено, що одним з основних принципів, на яких повинно базуватися майбутнє відновлення країни після руйнувань, спричинених нападом росії, це щоб ця відбудова не була сліпим відтворенням зруйнованого. Необхідно застосувати новітні підходи урбаністики і архітектури, моделі «зеленої» економіки, широке впровадження екологічно орієнтованих інноваційних технологій, елементів сталого споживання та виробництва.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

В області є ряд вимірювальних лабораторій, що мають свідоцтва про атестацію або сертифікати про відповідність на проведення вимірювань складових довкілля (викиди в атмосферне повітря, поверхневих та зворотних вод, ґрунтів, відходів тощо) (табл. 15.16).

Таблиця 15.16. Перелік вимірювальних лабораторій області, що мають свідоцтва про атестацію на проведення вимірювань складових довкілля у 2023 році

№ з/п	Назва підприємства	Назва лабораторії (підрозділу)
1.	Державна екологічна інспекція Поліського округу	Відділ інструментально-лабораторного контролю
2.	Національний університет водного господарства та природокористування	Гідрохімічна лабораторія
3.	Рівненський обласний центр з гідрометеорології	Комплексна лабораторія спостереження за станом забруднення навколишнього природного середовища
4.	Рівненський обласний центр з гідрометеорології	Регіональна лабораторія спостережень за станом радіаційного забруднення навколишнього природного середовища
5.	Регіональний офіс водних ресурсів у Рівненській області	Лабораторія моніторингу вод та ґрунтів
6.	Рівненська філія ДУ «Держґрунтохорона»	Лабораторія екобезпеки земель, довкілля та якості продукції
7.	Державна установа «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»	Санітарно-гігієнічна, бактеріологічна, паразитологічна, вірусологічна, радіологічна лабораторії, лабораторія особливо небезпечних інфекцій, лабораторія електромагнітних полів та інших фізичних факторів
8.	Сарненський районний відділ лабораторних досліджень ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	Лабораторії санітарно-гігієнічна та мікробіологічна
9.	Вараський районний відділ лабораторних досліджень ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	Лабораторії санітарно-гігієнічна та мікробіологічна
10.	Дубенський районний відділ лабораторних досліджень ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України»	Лабораторії санітарно-гігієнічна та мікробіологічна
11.	ВП «Рівненська АЕС» ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»	Еколого-хімічна лабораторія відділу охорони навколишнього середовища служби відомчого нагляду та пожежної безпеки
12.	ВП «Рівненська АЕС» ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»	Хімічна лабораторія цеху теплових та підземних комунікацій
13.	ВП «Рівненська АЕС» ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»	Лабораторія автоматизованої системи контролю радіаційної ситуації (АСКРС)
14.	ВП «Рівненська АЕС» ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»	Лабораторія зовнішнього радіологічного контролю
15.	ПрАТ «Рівнеазот»	Санітарна лабораторія відділу охорони природи
16.	ПрАТ «Рівнеазот»	Лабораторія цеху нейтралізації і очистки промислово-стічних вод централізованого відділу технічного контролю
17.	«Волинь-цемент» філія ПрАТ «Дікергофф Цемент Україна»	Природоохоронна лабораторія відділу охорони праці
18.	ТОВ «Свиспан Лімітед»	Промислово-санітарна лабораторія
19.	РОВКП ВКГ «Рівнеоблводоканал»	Хімічна лабораторія з аналізу стічної води
20.	КП «Вараштепловодоканал» Вараської міської ради	Вимірювальна лабораторія
21.	КП «Дубноводоканал»	Хімічна лабораторія стічних вод
22.	Острозьке КП «Водоканал»	Хімічна лабораторія стічних вод
23.	КП КМП «Костопільводоканал»	Лабораторія очисних споруд
24.	Підприємство Клевани «Комунсервіс»	Лабораторія очисних споруд
25.	ТзОВ «АМАДІ-Україна»	Лабораторія моніторингу навколишнього середовища

15.9. Державне регулювання природокористування

Дозвільна діяльність департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації у 2023 році характеризувалася наступними показниками:

- видано дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами – 311, в яких встановлено нормативи гранично допустимих викидів та заплановано заходи щодо охорони атмосферного повітря;
- видано дозволів на спецводокористування – 170 (видані Сектором у Рівненській області Держводагенства України).

Інформація щодо видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2023 році наведена в табл. 15.17.

Таблиця 15.17. Інформація щодо дозвільної діяльності (дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами) у 2023 році

Адміністративно-територіальна одиниця	Загальна кількість дозволів	Кількість виданих дозволів
Вараський район	130	36
Дубенський район	422	60
Рівненський район	1600	135
Сарненський район	490	80
Разом в області	2642	311

Відповідно до Закону України від 7 лютого 2017 року № 1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» видача дозволів на спеціальне водокористування проводиться Сектором у Рівненській області Державного агентства водних ресурсів України.

Таблиця 15.18. Інформація щодо видачі дозволів на спецводокористування

Дозволи на спеціальне водокористування	за роками		
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Видано	99	127	170
анульовано	21	21	39

Реєстрація декларацій про відходи департаментом здійснювалась до 7 травня 2022 року. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 556 «Деякі питання подання декларації про відходи» визнано такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118 «Про затвердження Порядку подання декларації про відходи та її форми».

Згідно Порядку затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 № 556 «Деякі питання подання декларації про відходи» забезпечення можливості подання суб'єктами господарювання декларації про відходи відбувається через Єдиний державний вебпортал електронних послуг та Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема».

Законом України «Про управління відходами», який набрав чинності 09 липня 2023 року, передбачено, що суб'єкти господарювання у сфері управління відходами, тобто ті, які здійснюють господарську діяльність, в результаті якої утворюються відходи (комунальні підприємства, виробники, підприємства, що утворюють відходи, в тому числі небезпечні) зобов'язані мати дозвіл на здійснення операцій з оброблення відходів.

Порядок видачі, відмови у видачі, анулювання дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2023 року №1328.

Видача дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів та надання відмови у видачі здійснюються центральним органом виконавчої влади і відбувається через Єдиний державний вебпортал електронних послуг та Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема».

На виконання постанов Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 року № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення і утилізацію відходів» та від 03.08.1998 року № 1216 «Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів» постійно ведеться робота з формування Реєстрів і внесення до них відповідних змін згідно Порядку ведення Реєстрів.*

З набранням чинності Закону України «Про управління відходами» (далі – Закон), який запроваджує нові вимоги до дозвільної системи у сфері управління відходами. Так, 05.12.2023 Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 1279 «Про затвердження Порядку створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами», згідно з якою з 01.01.2025 року втратять чинність постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 року № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення і утилізацію відходів» та від 03.08.1998 року № 1216 «Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів».

Розроблення, погодження, затвердження та внесення змін до паспортів місць видалення відходів і до реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів не передбачено Законом, натомість для забезпечення належного обліку та звітності у сфері управління відходами створено інформаційну систему управління відходами (<https://eco.gov.ua/>), що функціонує згідно з Порядком створення та адміністрування інформаційної системи управління відходами, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2023 № 1279, яка набула чинності 09.12.2023 року.

Станом на 01.01.2024 року до реєстру включено 1234 реєстрові карти ОУОУВ, з них 1168 реєстрових карт ОУВ та 66 реєстрових карт ООУВ. Протягом 2023 року внесено зміни до 318 реєстрових карт ОУОУВ для 21 підприємства та включена інформація від 9 підприємств, що склали 86 реєстрових карт (РК), а саме:

- ТОВ «Захід-дистилері» с. Шпанів Рівненського району (16 РК);
- КАТП - 1728 м.Рівне (4 РК);
- ТОВ «Волинь Край» с. Квітневе Дубенського району (6 РК);
- Сільськогосподарський кооператив «ТАКО» (Гощанська діляниця) смт Гоща Рівненського району (12 РК);
- Сільськогосподарський кооператив «ТАКО» (Здолбунівська діляниця) м.Здолбунів Рівненського р-ну (12 РК);
- Сільськогосподарський кооператив «ТАКО» (Франівська діляниця) с. Франівка Рівненського району (12 РК);
- Філія «Дубенське лісове господарство» ДСГП «Ліси України» м.Дубно Дубенського району (9 РК);
- Філія «Костопільське лісове господарство» ДСГП «Ліси України» м.Костопіль Рівненського району (7 РК);
- ТОВ «Агрофірма Трипілля» с.Зарічне Вараського району (8 РК).

Станом на 01.01.2024 року до реєстру місць видалення відходів (МВВ) включена узагальнена інформація щодо 386 паспортів МВВ. У реєстрі МВВ внесено зміни до 153 паспортів місць видалення відходів.

5.10. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища

Наукові дослідження в галузі охорони довкілля здійснюють установи природоохоронного спрямування та наукові установи області.

Для вивчення стану природного середовища та його компонентів й збереження наявного різноманіття на території *Рівненського природного заповідника* щорічно ведуться систематичні спостереження та проводяться окремі наукові дослідження. Зокрема, протягом 2023 року:

- обстежено 10 постійних пробних площ (ППП), з яких 1 ППП зоологічного, 8 ботанічного та 1 радіологічного спрямування;

- проводився моніторинг рівня води на 21 гідроекологічному пості, зібрано 1113 показників;

- збір й аналіз метеорологічних даних на основі показників портативної метеостанції, а також фенологічних дат на основі спостережень наукових працівників з території заповідника;

- підготовлено черговий випуск Літопису природи за 2023 рік, том 25;

- з ботанічних досліджень: виявлено та закартовано 52 нових місцезростань 15 видів, з них 50 занесених до Червоної книги України, 2 – регіонально рідкісних для області; продовжено ревізію раритетного фіторізноманіття заповідника – обстежено 8 місцезростань 6 видів раритетних рослин, підтверджено місцезростання 382 видів флори (судинні, мохи, лишайники) у всіх відділеннях заповідника; в рамках наукової теми «Дослідження маловивчених систематичних груп (Лишайники і ліхенофільні гриби)» флора Рівненського природного заповідника поповнилася 38 видами лишайників (в т.ч. 30 видів – нові для Рівненської області та 6 видів – нові для України) та 1 видом моху; закартовано 5 адвентивних видів у 14 локаціях на усіх масивах заповідника; продовжено дослідження мохоподібних Рівненського природного заповідника – загалом бріофлора налічує 157 видів, що належать до 92 родів, 49 родин, 20 порядків, 7 класів, 3 відділів. Здійснено описи мохового ярусу на території Грабунського і Більського ПНДВ. Новими для території РПЗ є один вид, для Білоозерського ПНДВ – два, в рамках цих досліджень виявлено новий вид моху *Campylopusin troflexus* (Hedw.) Brid. (природоохоронний статус відсутній) у Білоозерському ПНДВ;

- із зоологічних досліджень проведено серію зимових обліків ссавців, зокрема, 2 комплексних обліків (по 2 рази для кожного відділення заповідника), в ході яких отримано інформацію про перебування та чисельність 16 видів ссавців та одночасно з обліками встановлювалися фотопастки для вивчення поширення рисі євразійської (14 фотопасток), успішності гніздування підорлика великого (6 фотопасток); проведено 25 синхронних обліків токовищ тетеруків й глушця та виявлено 414 спостережень, де зафіксовано токування тетерука.

- проведено 25 синхронних обліків гніздування журавля сірого – обліковано 236 спостереження виду, дані в процесі обробку та будуть представлені в черговому Літописі природи;

- проведено моніторинг існуючих та пошук нових місць гніздування денних хижих птахів, сови бороdatoї та лелеки чорного, в результаті чого обстежено 103 місць гніздування (гнізд, штучних платформ);

- проведено 25 маршрутних обліків птахів на постійних стаціонарах, об'єктах підвищеного наукового інтересу;

- в рамках завдання з вивчення міграції птахів шляхом їх мічення, на території заповідника та його околиць закріплено металевими та кольоровими кільцями 80 птахів 16 видів;

- проведено обліки безхребетних за допомогою використання пасток Малеза на масивах Сомине та Білоозерський. Встановлено видовий склад, фенологію окремих груп перетинчастокрилих, виявлено 10 нових видів у фауні заповідника;

- за результатами наукової діяльності працівників заповідника та виконанні досліджень іншими виконавцями список фауни заповідника поповнився 16 видами безхребетних тварин;

- з території заповідника зібрано близько 1500 фактів (дані доопрацьовуються) спостережень видів тварин, що занесені до Червоної книги України;

- здійснено роботу по ГІС забезпеченні ведення наукових досліджень, а саме створено ГІС шари кадастру раритетного різноманіття, детальних карт масивів, поширення адвентивних видів, поширення пріоритетних видів фауни.

Також здійснювалась наукова діяльність співвиконавцем відомчої прикладних тем Інституту екології Карпат Національної академії наук України за іншими напрямками: Рабик І.В «Особливості морфо-функціональної адаптації бріофітів лісових екосистем Українського Розточчя до кліматичних і антропогенних змін» за напрямом досліджень «Молекулярні, клітинні та фізіологічні механізми регуляції процесів у біологічних об'єктах» – принципи формування стійкості живих систем і визначення резервів фотосинтетичної і продукційної здатності рослин, визначено основні епігейні бріофітні асоціації, встановлено динаміку видів та утворення безрангових угруповань залежно від ступеня порушень лісових екосистем; «Розробка засад прикладного застосування моніторингу популяцій видів Червоної книги України для їхнього збереження на територіях природно-заповідного фонду західних областей України» – відзначено рідкісні види бріофітів Івано-Франківської області як екологічні маркери стану середовища. Виділено ряд ключових параметрів популяцій мохів, придатних для моніторингових досліджень їх стану на природоохоронних територіях.

За 2023 рік за авторством наукових працівників заповідника вийшло друком 12 наукових публікацій:

Сосновська С., Юсковець М., Данилик І. Популяційна організація *Carex chordorrhiza* L. (Cyperaceae Juss.) на території Рівненського природного заповідника (Україна) // Матеріали VII Міжнародної наукової конференції «Природні ресурси прикордонних територій в умовах зміни клімату». (Чернігів, 27-29 вересня 2023). – Чернігів: Десна Поліграф, 2023.

Сосновська С.В., Юсковець М.П. Оцінка стану популяцій раритетних видів рослин на території масиву Сира Погоня (Рівненський природний заповідник) // Матеріали V (XVI) Міжнародної конференції молодих учених «Наукові основи збереження біотичної різноманітності». (Львів, 18 жовтня, 2023). – Львів, 2023.

Yuskovets M., Kulish V., Bachuk L., Franchuk M. New finds of rare plant species on the territory of the Rivnenskyi Nature Reserve // Proceedings of Vth (XVIth) International Scientific Conference of Young Scientists «Scientific principles of biodiversity conservation». (Lviv, 18 October 2023). – Lviv, 2023.

Юсковець М., Рабик І., Сосновська С. Оцінка структурно-функціональної стійкості болотних типів оселищ на території масиву Сира Погоня Рівненського природного заповідника // Науково-практична конференція «Збереження та охорона унікальних природно-історичних комплексів регіонального ландшафтного парку «Знесіння», присвячена 30-річчю його створення. (Львів, 2 грудня 2023 року). – Львів, 2023.

Lobachevska, O.V., Rabyk, I.V., Karpinetz, L.I. (2023). Epigeic bryophytes of the forest ecosystems, peculiarities of their water exchange and productivity depending on the ecological locality conditions. Chornomorski Botanical Journal 19(1): 187–199 (in Ukrainian). doi: 10.32999/ksu1990-553X/2023-19-2-3

Рабик І.В. Домінантні життєві стратегії епігейних бріофітів у лісових екосистемах з різним ступенем порушень // Рослини та урбанізація: Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 1 лютого 2023 р.). Дніпро, 2023.

Рабик І.В., Лобачевська О.В. Домінантні епігейні мохи лісових екосистем як індикатори їх стану. Сучасний стан збереження природного різноманіття та сталого використання ресурсів природно-заповідних територій // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю створення Яворівського національного природного парку. Сміт Івано-Франкове, Яворівський національний природний парк.

Rabyk I., Dolnik C., Yuskovets M. Study of the peculiarities of the bryophyte cover of the dry meadows of south-eastern Alps. Book of abstracts 18th Eurasian Grassland Conference “Conservation and management of grasslands in transforming landscapes”, Szarvas, Hungary, 25-28 September 2023.

Рабик І.В. Структура бріофітного покриву як показник рівня порушення лісових екосистем // Науково-практична конференція «Збереження та охорона унікальних природно-історичних комплексів регіонального ландшафтного парку «Знесіння», присвячена 30-річчю його створення (Львів, 2 грудня 2023 року).

Куліш В.Ю. Перелік місцезростань представників порядку Lycopodiales на території Рівненського природного заповідника за 2000-2021 рр. // Збірник праць. Поширення раритетних видів біоти України. Том 2. – Київ, 2023.

Veselskiy M., Franchuk M., Khymyn M., Panchuk O., Kuzmenko T., Zhuravchak R., Gryb O., Bashta A.-T., Matveev M. Common Crane in the region of Right-Banked Ukrainian Polissia // Proceedings of X International Crane Conference (Tartu – Estonia, 2023).

Франчук М.В. Нові дані про гніздування лебедя-кликуна *Cygnus cygnus* в Рівненській області // Збірник праць ЗУОТ «Troglodytes», 2023р. – Випуск 11-12.

У 2023 році в заповіднику також виконувались роботи згідно укладених догвірних тем: «Вивчення малодосліджених груп організмів Рівненського природного заповідника. Лишайники, ліхенофільні гриби: видовий склад, поширення, природоохоронні рекомендації», ФОП Ходосовцев О.Є. Список лишайників та ліхенофільних грибів Рівненського природного заповідника, нараховує 170 видів (145 лишайників та 23 ліхенофільних гриба та 2 близьких до лишайників гриба), 99

родів, 48 родин, 31 порядків, 9 класів та 2 відділи. Новими для заповідника виявилось 38 видів, серед яких новими для Рівненської області є 30 видів, новими для рівнинної частини України 8 видів, а ліхенофільний гіфоміцет *Gonatophragmium lichenophilum* та факультативний лишайник *Lahmia kunzei* є новими для України.

У 2023 році заповідником надано 5 дослідницьких послуг від надання наукової продукції на загальну суму 90 тис. грн. для групи компаній «Амбер-груп». Послуги надані в рамках 5 договорів, а саме:

- згідно договору «1/23» від «20.02.2023 р.» «Вивчення видового складу флори та фауни, визначення їх раритетної складової та надання природоохоронних рекомендацій на території планової діяльності на ділянках «Західна-1», «Західна-2» в рамках перед проектного моніторингу»;

- згідно договору № «2/23» від «21.02.2023 р.» «Вивчення видового складу флори та фауни, визначення їх раритетної складової та надання природоохоронних рекомендацій на території планової діяльності на ділянці «Зелена» в рамках перед проектного моніторингу»;

- згідно договору № «3/23» від «22.02.2023 р.» «Вивчення видового складу флори та фауни, визначення їх раритетної складової та надання природоохоронних рекомендацій на території планової діяльності на ділянці «Залісся» в рамках перед проектного моніторингу»;

- згідно договору № «4/23» від «08.09.2023 р.» «Вивчення видового складу флори та фауни, визначення їх раритетної складової та надання природоохоронних рекомендацій на території планової діяльності на ділянці «Варварівська друга» в рамках перед проектного моніторингу»;

- згідно договору № «5/23» від «08.09.2023 р.» «Вивчення видового складу флори та фауни, визначення їх раритетної складової та надання природоохоронних рекомендацій на території планової діяльності на ділянках «Городивицька перша» «Городивицька друга» в рамках перед проектного моніторингу».

Одним із головних напрямків діяльності *національного природного парку «Дермансько-Острозький»* – є охорона унікальних природних комплексів і об'єктів, що увійшли до його складу.

Протягом 2023 року національним природним парком проводились наукові дослідження флори та рослинності за напрямками інвентаризації видів судинних рослин та грибів, досліджень місцезростань рідкісних видів рослин та оселищ.

У серпні 2023 року відбулась спільна експедиція на територію нацпарку науковців зі Києва та Рівного завідувача відділу природної флори Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка д.б.н Віктора Мельника, голови президії Рівненської обласної організації Українського товариства охорони природи к.е.н. Бориса Берташа, та к. с. н., професора Романа Савчука. Під час експедиції дослідили стан рідкісних видів рослин карбонатних боліт та лісових масивів на території парку в заплаві річки Збитинка, в заповідному урочищі «Вільхава» та в околицях парку – на території заповідного урочища «Гурби».

У вересні 2023 року на території нацпарку спільно з доцентом кафедри менеджменту РДГУ, к.е.н. Б. Берташем і кандидатом біологічних наук, доцентом к.б.н. Віталієм Володимирцем був закладений ґрунтовий профіль для дослідження

Бущанського ботанічного заказника. Також, під час експедиції дослідили стан рідкісних видів рослин болота.

Співробітниками нацпарк здійснено 62 польових виїзди, у яких дослідження проводились за наступними напрямками: фенологічні спостереження на екологічних профілях; дослідження чисельності ссавців за слідовою активністю; дослідження чисельності та видового складу орнітофауни території парку та околиць; закладання ґрунтового профілю Бущанському ботанічному заказнику; вивчення флори та рослинності заплави річки Збитинка; моніторинг стану популяцій рідкісних видів на постійних пробних площах; дослідження територій з метою виявлення нових локалітетів рідкісних видів рослин та тварин.

Наукові дослідження щодо стану дикої фауни і заходів, вжитих щодо охорони тваринного світу парку проводяться за наступними напрямками: дослідження орнітофауни заплави річки Збитинка – Новомалинського водосховища та прилеглих водно-болотних угідь під час весняної та осінньої міграцій, а також дослідження орнітофауни околиць парку; спостереження за фоновими видами тварин, реєстрація місцезнаходжень рідкісних видів тварин.

Всього в 2023 році на території національного природного парку «Демансько-Острозький» та в околицях зареєстровано 70 зустрічей 21 раритетного виду тварин.

Здійснено моніторинг гнізд лелеки білого в околицях нацпарку: у в. м. Острог та у селах: Борщівка, Буща, Петраківщина, Хорів, Розваж, Верхів, Грозів, Грем'яче Новомалин, Лючин, Межиріч, Теремне, Новородчиці, Кутянка, Болотківці, Прикордонне, Слобідка, Вельбівно, Вілія, Рівненського району Рівненської області. Проведено дослідження гнізд лелеки чорного в Новомалинському та Мостівському лісництвах. Обстежено 6 гнізд, виявлених протягом попередніх років, з них 5 гнізд в 2023 році не були заселені, а лише 1 гніздо було заселене, яке розташоване в ДП «Острозьке лісове господарство», Новомалинське лісництво. Гніздо розташоване понад господарською лісовою дорогою на дереві сосни звичайної в розвилці стовбура на висоті 3,5 м.

Дослідження орнітофауни заплави р. Збитинка проводились спільно з орнітологом Кальчуком М.О.

Так, у квітні 2023 року була проведена експедиція на території урочища «Пекло» біля закинутої штольні з метою дослідження рукокрилих співробітниками Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» (д.б.н. Влащенко А.С., д.в.н. Музика Д.В.). Вилів рукокрилих проводили за допомогою двох павутинних тенет (3 та 10 метрів) встановлених одна за одної біля входу до штольні. Загалом впродовж трьох ночей ловів було спіймано 11 особин трьох видів рукокрилих (*Myotis bechsteinii*, *Myotis nattereri*, *Myotis mystacinus*). Якщо вдасться підтвердити видову ідентифікацію *Myotis alcathoe* s.s., це буде новий вид рукокрилих, як для території нацпарку, так і для всієї території Рівненської області загалом. В рамках проведення «Міжнародної ночі кажанів в Україні» та за сприяння Українського центру реабілітації рукокрилих на території парку були встановлені кажанятники.

В 2023 році наукова робота, що проводилась *Рівненським зоологічним парком*, мала зоотехнічне спрямування і акцентується на покращенні умов

утримання, розробку раціонів годівлі, формуванні репродуктивних груп, визначенні статі тварин, і проводилась за наступними темами:

1: «Тренінг тварин в зоопарку. Мета, принципи та методи тренінгу» – протягом 2023 року проводилась робота з тренінгу тварин – пошук, ознайомлення та опрацювання матеріалів, обговорення методів тренінгу з колегами інших зоопарків, записування всіх результатів у журнал, проведення аналізу тренінгів для подальшого коригування.

2. «Зменшення проявів стереотипної поведінки у різних видів тварин. Методи і засоби для збагачення середовища мешкання тварин в умовах неволі» – триває збір та аналіз публікацій по даній темі, проведення спостережень за тваринами, розроблення та впровадження методів збагачення середовища, розробка графіків, накопичення та аналіз результатів спостережень.

3. «Утримання та розведення кінкажу (*Potos flavus*) в умовах Рівненського зоопарку» – проведення спостережень за групою кінкажу, аналіз отримання потомства, вибір оптимального раціону годівлі та умов утримання – як показали результати проведеної роботи, кінкажу не є складним в утриманні в умовах зоопарку видом, при умові дотримання температурного режиму, вологості, наявності ультрафіолетового опромінення та збалансованого харчування, що також включає в себе живі корма. При досягненні потомства статевої зрілості є необхідність відокремити їх з батьківської групи, бо виникає агресивна поведінка.

4. «Досвід утримання та розмноження кохінхінської водяної агами (*Physignathus cocincinus*) в Рівненському зоопарку» – здійснюється моніторинг за групою водяних агам, вибір оптимального раціону годівлі та умов утримання – як показують результати спостережень, велике значення в отриманні потомства має сталий температурний режим інкубатора в процесі інкубування яєць. Водяні агами при правильному утриманні та забезпеченні відповідними температурними показниками тепла та вологості, правильно розробленому раціоні досить швидко ростуть та розвиваються, гарно виглядають у експозиційних тераріумах, не агресивні та легко приручаються. Результати проведеної роботи фіксуються в журналі, проводиться аналіз отримання потомства та систематизація даних. Частина результатів роботи систематизована та оформлена в статті.

5. «Утримання морської фауни (коралових поліпів (*Anthozoa*)) та риб (*Pisces*) в умовах Рівненського зоопарку» – спостереження за станом морського акваріуму, проведення курсу вирівнювання показників стану води до необхідних, внесення бактерій для стимуляції росту коралів.

Протягом 2023 року у морські акваріуми вносився C_2H_5OH кожен день зі збільшенням дози розчину на 1 мг кожного тижня. При внесенні в акваріум розчину дози 60 мг нітрата впали до 5 мг/л, після цього дозування припинилося, але протягом 3 місяців після припинення внесення розчину C_2H_5OH нітрата знову піднялись до позначки 20 мг/л. Цю проблему можна вирішити за допомогою засадження акваріуму м'якими коралами або продовжувати вносити C_2H_5OH у дозуванні 15 мг для утримання нітрата на рівні 5-10 мг/л.

Також, протягом року вносився штаб бактерій французького виробництва Prodigio BioDigest (3 ампули 1 раз на тиждень) – це природна концентрована суміш, яка містить натуральні штаби природних живих нітрифікуючих та

денітрифікуючих бактерій, які працюють унікальним біологічним фільтром. До того ж, кожен штам завершує роботу, розпочату іншим штамом. Кожен вид бактерій доробляє роботу, розпочату попереднім видом. Бактерії з більш швидким, але більш коротким життєвим циклом, швидко перероблюють токсичні продукти (такі як аміак та нітрити) в менш токсичні нітрати. Потім більш повільні бактерії, але з більш тривалим життєвим циклом, відновлюють нітрати до азоту, а гетеротрофні бактерії утилізують мулові відкладення, знижуючи рівень фосфатів та зменшують зростання водоростей. Одна стандартна ампула BioDigest містить 50 мільярдів спеціально підібраних штамів бактерій, які працюють в команді. Таким чином, бактерії забезпечують чистоту акваріума, знижують вміст нітритів, нітратів та фосфатів, перешкоджають розмноження водоростей.

Акваріум починає відчувати себе добре, стабільно, згідно тестів та проведених дій, азотний цикл працює нормально, параметри води з точки зору біології у нормальній формі. Зауваження викликає хімічний склад води, а саме, провали карбонатної жорсткості Kh. Планується запуск системи Барінга для дозування Ca, Mg, Kh для покращення параметрів води.

У меншому акваріумі під новими T5 лампами корали почали активно повністю відкриватись та розростатись, а у великому акваріумі, навіть при недостатньому освітленні, корали розпушуються. Було заселено нові колонії коралів (*Sarcophyton* sp., *Briareum* sp., *Carabella* sp.) та проводиться спостереження за поведінкою та ростом коралів.

6. «Робота філіалу Українського Центру Реабілітації Рукокрилих в Рівненському зоопарку» – порятунок, реабілітація та реінтродукція у дику природу рукокрилих Рівненської області. Оскільки у 2022 році Рівненський зоопарк розпочав співпрацю з порятунку рукокрилих з Українським центром реабілітації рукокрилих (УЦРР), то обсяги звернень від мешканців міста Рівне та області почали стрімко зростати. У 2023 році працівниками було здійснено виїзди в межі міста на порятунок рукокрилих у квартирах та надано близько півсотні консультацій на рахунок поводження з рукокрилими телефоном.

Також, на території зоопарку було розміщено на деревах піно-бетонні будиночки для кажанів для майбутнього спостереження за кажанами. Постійно проводиться прийом кажанів від громадян, яких вони врятували від диких тварин або, коли кажани залетіли у будівлі і вже не змогли вибратись з них.

Після того, як кажан потрапив до відділу відбувається ретельний огляд загального стану здоров'я кажана (перевірити, чи є залисина, в якому стані крилові та міжстегнова перетинки (найчастіше сохнуть кінчики крил); оцінити ясна: колір, вологість та наявність травм; вгодованість; згинання та розгинання кінцівок; рани, переломи (закриті можна побачити на просвіт), наявність гематом; крила з двох боків). Під час огляду потрібно визначити вид, стать та вік кажана/-ів, зважити, виміряти довжину передпліччя (це є дуже важливою ознакою для встановлення виду), оцінити стан зубів кажана та визначити стать та вид, а також проводиться кільцювання кажанів з записом їх індивідуального номеру з подальшою можливістю відслідковувати їх шляхи міграції у країні. Всі дані про кажанів вносяться у онлайн Google таблиці, де є дані про всіх врятованих кажанів з усіх куточків України. У зимовий період всі кажани, які потрапляють у зоопарк

поміщаються на зимівлю до весняного потепління та подальшого випуску в природне середовище. Травмовані рукокрилі, які не можуть самостійно вижити в природі, залишаються на по життєвій реабілітації у зоопарку.

Протягом 2022–2023 років філією було врятовано близько 100 особин кажанів чотирьох видів: руда вечірниця (*Nyctalus noctule*), пізній пергач (*Eptesicus serotinus*), лилик двоколірний (*Vespertilio murinus*), нетопир пігмей (*Pipistrellus pygmaeus*).

7. «Утримання в умовах Рівненського зоопарку амфібій місцевої фауни» – у 2022 році була створена нова експозиція «Амфібії України» у 2023 році проводиться спостереження за мешканцями даної експозиції, підбираються умови утримання, температурні режими в зимовий та літній періоди.

8. «Утримання та розмноження в умовах неволі ібісів священних (*Threskiornis aethiopicus*)» – розведення спостережень за групою ібісів священних, корегування результатів, підготовка статті до друку.

9. «Утримання та розмноження в умовах неволі пугачів (*Bubo bubo*)» – тривають спостереження за поведінкою птахів в гніздовий період, в період підготовки до розмноження. Результати проведеної роботи фіксуються в журнал, проводиться аналіз та систематизація даних, готується стаття до друку.

10. «Штучне вигодовування молодняку папуг шляхетних (*Eclectus roratus*)» – систематизація даних, корегування результатів спостережень, готується стаття до друку.

11. «Утримання та розмноження водоплавних птахів: казарка канадська (*Branta canadensis*), мандаринка (*Aix galericulata*), огар (*Tadorna ferruginea*) в умовах Рівненського зоопарку» – спостереження за поведінкою та станом птахів в гніздовий період, в період підготовки до розмноження, формування пар, фіксування результатів з зоотехнічний журнал, проводиться аналіз матеріалів та систематизація даних.

12. «Утримання та розведення в умовах неволі лемурів котячих (*Lemur catta*)» – продовжено роботу з групою лемурів котячих (*Lemur catta*). Ведуться необхідні спостереження, робляться записи в зоотехнічний журнал. Триває систематизація та аналіз результатів спостережень за зміною поведінки тварин в групі в різні періоди року, триває робота по корегуванню дієти.

13. «Утримання в умовах неволі приматів Нового світу родини Ігрункових (*Callitrichidae*). Технології годівлі, кліматичні режими» – завершено перший етап роботи, зібрано велику кількість необхідних матеріалів та проведений їх аналіз. Результати опубліковані у збірнику II онлайн-семінару, проведення якого ініціювала Асоціація зоопарків України (АЗУ); триває спостереження за поведінкою, станом тварин в умовах зоопарку, проводиться аналіз; продовжується збір матеріалів по утриманню різних видів родини в інших зоологічних колекціях та аналіз спеціальної літератури, публікацій.

15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища

Проблеми екології в сучасному світі стали чи не найголовнішими після політичних. За останні роки ці проблеми вийшли за межі інтересів вузького кола

спеціалістів-екологів на більш широкий загаль. Значно активізувався фактор соціального збудження населення після Чорнобильської катастрофи. Інтерес до проблем безпеки життєдіяльності суспільства в цілому зумовив створення численних громадських організацій, клубів та об'єднань. На території області діє ряд громадських організацій, установчими документами яких передбачена природоохоронна діяльність (табл. 15.20).

Таблиця 15.20. Громадські організації природоохоронного спрямування області

№з/п	Організації	Юридична адреса
1	Рівненський обласний осередок Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта»	м. Рівне, вул. В.Чорновола, 79б rivneosun2007@ukr.net
2	Шкільний осередок Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта» Рівненської гімназії №24 Рівненської міської ради	м.Рівне, вул.Гайдамацька, 15
3	Шкільний осередок Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта» Рівненського ліцею №19 Рівненської міської ради	м.Рівне, вул.Кулика і Гудачека, 48
4	Громадська екологічна організація «Зелений промінь»	с.Довговоля Вараського району, вул.Шевченка, 19-В
5	Обласна організація Українського товариства охорони природи	м. Рівне, вул.Чорновола, 17 bertash_ua@ukr.net
6	Обласний осередок Всеукраїнської екологічної ліги	м. Рівне, вул. Миколи Карнаухова,53а
7	Рівненське регіональне відділення Української екологічної Академії наук (УЕАН) «Волинь-екологія»	м. Рівне, вул. Платова, 29 lykoD2010@meta.ua
8	Екологічний центр Рівненського Палацу дітей та молоді	м. Рівне, вул.Кн. Володимира, 10
9	Рівненський центр маркетингових досліджень	м. Рівне, вул. В.Чорновола 76а/32
11	Міська молодіжна громадська організація «Екоклуб»	м. Рівне, вул. Ст. Бандери 41, оф.95 office@ecoclubrivne.org
12	Гурток «Джерело» ВСП «РФК НУБіП України»	м. Рівне, вул. Коперніка, 44
13	Українське товариство охорони птахів	м. Рівне, вул. Басівкутська, 25 v.ilchuk@ukr.net
14	Благодійна організація «Благодійний фонд «Погорина»	м. Рівне, вул. Кавказька, 5 pohoryna@gmail.com

Міська молодіжна громадська організація «Екоклуб» – це громадська організація в Рівному, що працює більше 20-ти років задля збереження довкілля. Понад 10 із них – у сфері енергозбереження, адже саме енергетика найбільш згубно впливає на довкілля.

Діяльність Екоклубу за 20233 рік відбувалась за наступними напрямками:

1. Масштабні підвищення енергоефективності та розгортання ВДЕ – звичайна частина планів післявоєнного розвитку громад: протягом року надавали підтримку громадам у спорудженні сонячних електростанцій – від вивчення можливостей встановлення, підготовки технічної документації, залучення фінансування та підрядників – до введення електростанцій в експлуатацію та передачі на баланс муніципалітетам. Екоклуб отримав більше, ніж 600 запитів від муніципалітетів про допомогу у встановленні сонячних електростанцій для критичної інфраструктури – лікарень, водоканалів, навчальних закладів. Разом із партнерами ми встановили 12 сонячних електростанцій. Сумарна встановлена потужність усіх сонячних електростанцій – 626,8 кВт. Загальна кількість згенерованої електрики – 119126 кВт*год. Робота сонячних електростанцій допомогла зекономити муніципалітетам більше, ніж 845 тис. грн. на платі за електричну енергію. Усі встановлені сонячні електростанції співфінансовані громадами

Екоклуб допомагав громадам зберегти та розвивати системи центрального теплопостачання– цінний ресурс для енергетичного переходу (від викопних видів палива до відновлюваних джерел енергії). Під час війни комплексна реформа у цій сфері неможлива, проте громади можуть самостійно розвивати центральне опале-

ння. Спільно з муніципалітетами шукали шляхи долучення операторів центрального теплопостачання до енергоефективних заходів – встановлення теплових насосів.

Разом із залученими експертами розробили 11 техніко-економічних обґрунтувань для встановлення теплових насосів у системи центрального теплопостачання у громадах (Луцьк, Хмельницький, Звягель, Костопіль). Документи містять технічний аналіз та розрахунки доцільності втілення проєктів, завдяки чому громади можуть шукати кошти та партнерів. І як результат місто Костопіль (Рівненська область) та Звягель (Житомирська область) завдяки розробленим техніко-економічним обґрунтуванням знайшли кошти на встановлення теплових насосів у системи центрального теплопостачання.

Разом із Програмою розвитку ООН в Україні, Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження організували серію навчальних вебінарів «Основи для впровадження енергоменеджменту на шляху енергетичної стійкості» для енергоменеджерів та працівників комунальних підприємств.

В рамках міжнародної співпраці представники Екоклубу відвідали Лондонську конференцію з відновлення України (Ukraine Recovery Conference), виступили на Берлінській конференції Berlin Energy Transition Days та на події Кліматичної конференції Організації Об'єднаних Націй «Відновлювана енергетика та вплив на клімат: екоцид, зелена реконструкція, права корінних народів у постраждалих від війни Україні».

2. Пом'якшення зміни клімату та адаптації до неї інтегровані у плани повоєнної відбудови України, у національну і місцеву політику розвитку завдяки суспільному запиту та участі усіх гравців.

Екоклуб продовжував просувати важливість адаптації громад до зміни клімату, інформуючи про необхідність втілення відповідних заходів, а саме:

- організовано та взято участь у більше ніж 15 семінарах з представниками ОМС та активістами;
- консультували громади під час розроблення оцінок вразливостей до зміни клімату, ПДСЕРК та досліджень, в тому числі Костопільську та Рівненську територіальні громади
- співорганізували енергетичні та кліматичні стажування в Європі серед представників громадського сектору, малого та середнього бізнесу, журналістів;
- видали посібники «Зелене відновлення українських громад», «Адаптація до зміни клімату: короткий путівник для громад», «Як косити трав'яний покрив в містах: рекомендації та практичний досвід».

3. Місцеві ОГС є рушійною силою змін та каналом поширення передових практик і рішень в сфері клімату та енергетики.

Екоклуб разом із іншими українськими громадськими організаціями – Екодією, Зеленою Хвилею, Хмельницьким енергетичним кластером та НЕЦУ – став членом провідної європейської кліматичної мережі Climate Action Network (CAN) Europe.

Екоклуб координував загальну роботу Коаліції «Енергетичний перехід» – громадські організації, муніципалітети та активні громадяни, що об'єднали зусилля для сприяння переходу України до ощадливого енергоспоживання та використання відновлювальних джерел енергії.

Підтримали всесвітній рух за посилення санкцій на закупівлю російських викопних енергоносіїв.

Рівненська обласна організація Українського товариства охорони природи виступила партнером Університету інформаційних технологій та менеджменту (м.Жешув, Польща) в поданому на конкурс Програми Європейської Комісії «Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027» проєкті «Транскордонні стратегії забезпечення стабільного виробництва продуктів харчування на основі вирощування стійких видів, сортів і гібридів сільськогосподарських культур в Польщі та Україні в умовах зміни клімату».

Основним напрямом діяльності Рівненського обласного осередку *Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта»*, що діє на базі комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради, є екологічна просвіта та виховання особистості громадянина України, який здатний дбайливо ставитись до навколишнього природного середовища і прагне захищати усе живе на Землі. Ці завдання реалізуються через такі форми роботи як: експедиції, походи, круглі столи, брифінги, конференції, акції, операції та інші масові заходи природоохоронного спрямування. Рівненський обласний осередок дитячої спілки «Екологічна варта» щороку розширює коло екологічних проблем, якими він опікується. Мета таких заходів – привернути увагу учнівської молоді до місцевих проблем.

У 2023 році обласний осередок Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта» організував та провів наступні заходи: акції «Наша допомога птахам», «Первоцвіт», «Посади своє дерево», «Збережи ялинку», «Нове життя джерел».

Всеукраїнська акція «Наша допомога птахам» проходить із метою виховання в молоді ціннісного ставлення до біорізноманіття, проведення широкої просвітницької роботи та практичних дій з охорони та збереження орнітофауни, розвитку гуманного ставлення до птахів, мотивації до їх охорони в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах області. У великому обліку птахів найактивнішим був Рівненський міський осередок ВДС «Екологічна варта». Вартівці рівненських закладів загальної середньої освіти дослідили зимову орнітофауну м. Рівне, проаналізували результати досліджень, визначили систематичний склад, характеристики чисельності, екотопологічну приуроченість, екологічний аналіз зимуючих птахів м. Рівного. На базі комунального закладу «Центр національно-патріотичного виховання та позашкільної освіти» Рівненської обласної ради провели конкурс «Весняний переліт» та конкурс штучних гніздівель «Пташина оселя». Вихованці гуртка «Юні голубівники» та «Я досліджую природу» проводили просвітницьку роботу серед вихованців закладу. Вартівці закладу позашкільної освіти виготовляли годівнички та розвішували їх на території закладів освіти, стали учасниками конкурсу малюнків та Свята зимуючих птахів, на якому було узагальнено результати проведення акції та обговорено плани проведення заходів щодо допомоги птахам у зимовий період наступного року.

Рівненський обласний осередок дитячої спілки «Екологічна варта» щороку розширює коло екологічних проблем, якими він опікується. Мета таких заходів – привернути увагу учнівської молоді до місцевих проблем.

15.12. Екологічна освіта та інформування

В галузі екологічної освіти працює ряд наукових та природоохоронних установ області.

В *Національному університеті водного господарства та природокористування* здійснюють підготовку бакалаврів та магістрів за акредитованими освітніми програмами спеціальностей 101 «Екологія» галузь знань 10 «Природничі науки», та 183 «Технології захисту навколишнього середовища» галузь знань 18 «Технології та виробництво». Спеціальності акредитовані за найвищим четвертим рівнем. У 2021 році в університеті відкрита аспірантура за освітньо-науковою програмою «Екологія» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 101 Екологія, ступінь вищої освіти доктор філософії та докторантура за спеціальністю – екологія.

Викладачі, студенти, аспіранти є учасниками міжнародних семінарів та стажувань, вебінарів з питань охорони навколишнього середовища, збалансованого використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. До наукової роботи активно залучається і студенти університету, зокрема ті, що навчаються на спеціальностях «Екологія», «Технології захисту навколишнього середовища». При кафедрі екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства є постійно діючі наукові гуртки: «Охорона та раціональне використання водних ресурсів», «Екологічна безпека», «Збереження біорізноманіття» та ін. Учасники гуртків мають змогу розширити знання з відповідних галузей знань та виконувати науково-дослідну роботу, яка в подальшому має продовження в випускових та конкурсних роботах.

У *Рівненському державному гуманітарному університеті (РДГУ)* здійснюється підготовка бакалаврів та магістрів за спеціальністю 101 «Екологія». За другим (магістерським) рівнем підготовка фахівців зі спеціальності 101 «Екологія» здійснюється за такими спеціалізаціями: «Технологічні основи захисту навколишнього середовища», «Радіоекологія». Кафедра екології, географії та туризму РДГУ здійснює підготовку здобувачів за освітньо-науковою програмою підготовки доктора філософії в галузі знань 10 «Природничі науки» зі спеціальності 101 «Екологія».

У рамках даної спеціальності створені навчальні аудиторії та науково-дослідна лабораторія, де студенти під керівництвом викладачів проводять експериментальні дослідження і одночасно організовується науково-дослідна робота студентів. Діє Студентське наукове товариство, члени якого беруть активну участь у міжнародних, всеукраїнських, регіональних, міжвузівських олімпіадах, конкурсах-захистах науково-практичних робіт, науково-практичних конференціях, де показують високий рівень фахової підготовки та здобувають призові місця.

Вихідним положенням екологічної освіти бакалаврів та спеціалістів *Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука* є продовження базової середньої освіти на більш високому рівні з метою комплексного формування екологічних знань та вмінь у майбутніх фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр для національної економіки та підготовки свідомих громадян з питань екології та охорони навколишнього природного середовища в університеті створено 9 спеціалізованих кабінетів: соціально-економічної географії, геолого-палеонтологічний музей, зоологічний музей, кабінет туристично-красознавчої роботи, лабораторія геоінформаційних технологій, кабінет ботаніки, формується лабораторія фізіології людини і тварин, кабінет вивчення біології, кабінет безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

Експонати колекцій музеїв та лабораторій використовуються у лекційних, практичних та лабораторних заняттях студентів, що дозволяє досягнути максимальної ефективності навчального процесу з питань екології та охорони навколишнього природного середовища.

В університеті викладаються такі навчальні дисципліни «Цивільна безпека», «Біологія», «Ботаніка», «Географія», «Основи медичних знань та безпеки життєдіяльності».

На науково-методичній базі університету проводять свої дослідження учні Малої академії наук та гуртківці Станції юних туристів.

У Національному університеті «Острозька академія» в складі факультету політико-інформаційного менеджменту створена перша в Україні кафедра «Громадського здоров'я», яка у відповідності до цілей розвитку опікується питаннями охорони довкілля та здоров'я.

Цілями спеціальності «Громадське здоров'я» є підготовка нової генерації та перепідготовка фахівців для адміністративних установ та органів самоуправління, в т.ч. об'єднаних територіальних громад, установ та організацій у сфері державного санітарно-епідеміологічного і екологічного нагляду, біобезпеки, охорони навколишнього середовища, а також господарюючих суб'єктів різних форм власності та ін.

Освітньо-професійна програма підготовки бакалаврів громадського здоров'я передбачає цілий ряд навчальних дисциплін, які прямо або опосередковано пов'язані з питаннями охорони довкілля та здоров'я, наприклад: «Загальна гігієна», «Соціально-гігієнічний моніторинг», «Екологія людини», «Біобезпека», «Екологічна психологія», «Основи державного санітарно-епідеміологічного нагляду», «Основи здорового способу життя», «Лабораторна справа» та ін. Наразі в Університеті діє науково-дослідний центр «Екології людини та охорони громадського здоров'я», де студенти проходять практику та здобувають професійні навички з оцінки впливу довкілля на здоров'я людини. В основу програми покладені кращі зарубіжні та вітчизняні практики та досвід у сфері профілактичної роботи щодо охорони здоров'я та довкілля.

За ініціативою кафедри громадського здоров'я та керівництва Університету були внесені зміни до національного класифікатора професій в частині унесення нових професій за шифром «Фахівець з громадського здоров'я» та «Фахівець з довкілля та здоров'я», затверджених наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 18.08.2020 № 1574 «Про затвердження Зміни № 9 до національного класифікатора ДК 003:2010». На даний час кафедра громадського здоров'я та фізичного виховання спільно з НДЦ «Екології людини та охорони громадського здоров'я» (керівник проф., д.м.н. Гуцук І.В.) проводить науково-дослідні роботи за різною екологігігієнічною тематикою:

- «Соціально-гігієнічний моніторинг та оцінка ризиків в контексті розбудови системи громадського здоров'я України»;
- «Паспортизація населених пунктів та оцінка медико-екологічних ризиків для здоров'я населення, на прикладі ОТГ»;
- «Біобезпека територій під час російської військової агресії та в післявоєнний період»;
- «Еколого-гігієнічний моніторинг та оцінка ризиків від стану забруднення атмосферного повітря»;

- «Еколого-гігієнічний моніторинг та оцінка ризиків від стану забруднення питної води та поверхневих водойм»;
- «Еколого-гігієнічний моніторинг та оцінка ризиків від стану забруднення ґрунту, харчової сировини та харчових продуктів»;
- «Еколого-гігієнічний моніторинг та оцінка ризиків від стану забруднення ґрунту небезпечними, в т.ч. медичними відходами»;
- «Організація заходів з безпечного поводження з непридатними лікарськими засобами від фармацевтичного сектору та населення»;
- «Еколого-гігієнічний моніторинг та оцінка ризиків від стану шумового забруднення території населених пунктів»;
- «Екологічна свідомість як компонент формування особистості у період молодості»;
- «Правові основи безпеки середовища життєдіяльності людини».

За даними темами співробітники кафедри та здобувачі тісно співпрацюють з Департаментом екології та природних ресурсів РОДА, Департаментом економіки РОДА, ДУ «Рівненський центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», Національною академією медичних наук України, ГО «Всеукраїнська екологічна ліга» та ін.

В ході роботи основна увага спеціалістів акцентується на розробці методологічних підходів з оцінки медико-екологічних ризиків, гігієни довкілля, запобігання надзвичайним ситуаціям у сфері охорони здоров'я та довкілля, поводженні з небезпечними та особливо небезпечними відходами, в т.ч. медичними. Технічні завдання в контексті даних НДР було внесено до «Стратегії розвитку Рівненської області до 2027 року».

З моменту відкриття кафедри громадського здоров'я в період з 2017 по 2023 роки викладачами та здобувачами кафедри було підготовлено 65 публікацій на тему гігієни довкілля та медичної екології, прийнято участь в 44 наукових конференціях. У 2023 році – 5 та 3 відповідно.

У Відокремленому структурному підрозділі «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП» здійснюється підготовка молодших спеціалістів та фахових молодших бакалаврів за спеціальністю 101 Екологія.

З метою впровадження гнучкої багатоступеневої системи освіти у коледжі розроблені та впроваджені в навчальний процес інтегровані плани підготовки бакалаврів в Національному університеті водного господарства та природокористування на базі молодшого спеціаліста спеціальності 101 Екологія із скороченим терміном навчання на два роки за спеціальностями 101 Екологія та 183 Технології захисту навколишнього середовища.

Підготовку студентів-екологів забезпечує кваліфікований викладацький колектив, а саме: 7 кандидатів наук, 3 – викладачі-методисти, 2 – викладачі II категорії, 3 – викладачі I категорії, 6 – викладачів, 3 – майстри в/н, 1 – лаборант; з яких 3 – викладачі працюють над кандидатськими дисертаціями.

Для забезпечення підготовки молодших спеціалістів коледж має добре розвинену матеріально-технічну базу: кабінети загальної екології, хімії, лабораторія хімічного аналізу, обладнані необхідними технічними засобами навчання і наочністю, літературою, навчальними посібниками, роздатковим матеріалом, інвентарем, різноманітним обладнанням, є 6 комп'ютерних класів.

Навчальними планами підготовки молодших спеціалістів та фахових молодших бакалаврів за спеціальністю «Екологія» передбачено викладання наступних дисциплін професійної підготовки: Вступ до спеціальності, Загальна екологія, Екологія рослин, Геологія з основами геоморфології, Гідрологія з основами гідрогеології, Ґрунтознавство, Геохімія довкілля, Ландшафтна екологія, Техноекологія, Агроекологія, Методи вимірювання параметрів навколишнього природного середовища, Моніторинг довкілля, Основи метрології та стандартизації, Охорона навколишнього середовища, Заповідна справа, Збалансоване природокористування, Екологічне законодавство, Екологічна експертиза, Екологічна безпека, Методика дослідження стану навколишнього середовища, Менеджмент природних ресурсів, Комп'ютерна обробка екологічної інформації та ін.

Для практичної підготовки студентів навчальним планом передбачено проведення навчально-виробничих практик: з хімічного, фізико-хімічного аналізу; загально-екологічної; ландшафтно-екологічної; на здобуття робітничої професії «Лаборант хімічного аналізу» та «Лаборант з контролю за станом навколишнього середовища»; технологічної; переддипломної.

Екологічне виховання студентів у *Відокремленому структурному підрозділі «Березнівський лісотехнічний коледж НУВГП»* – один з пріоритетних напрямів, що формує екологічний світогляд майбутнього фахівця, які спрямовують діяльність спеціаліста лісової галузі на природоохоронну роботу.

Для формування екологічної компетентності майбутніх фахівців у коледжі традиційно щорічно проводиться акція «Чисте довкілля», метою якої є формування екологічної свідомості студентів, залучення молоді до поліпшення стану довкілля. Активізація молоді до участі у Всеукраїнських масових заходах «Зелений паросток майбутнього», «Посади сад», «Майбутнє лісу в твоїх руках». На заходах, що проводяться в рамках екологічної акції, обговорюються проблеми століття, розкриваються причини їхнього виникнення, висвітлюються пагубні наслідки екологічних проблем сьогодення, підкреслюється необхідність невідкладних дій людства задля збереження довкілля. Дана діяльність надає можливість формувати екологічну свідомість, екологічну культуру майбутнього спеціаліста лісової галузі. Окрім цього, з метою екологічного виховання молоді у коледжі відбувається пропагування та проведення природоохоронних заходів, прищеплення дбайливого ставлення молоді до об'єктів живої природи. Екологічне виховання спрямоване на навчально-виховну, дослідницьку, природоохоронну та краєзнавчу роботу. Студенти займаються опрацюванням наступних проблем: вивчають фізико-географічні особливості місцевості, природи рідного краю; приймають участь у організації та проведенні екологічних конкурсів та акцій; організовують екологічний моніторинг стану навколишнього природного середовища.

На території Березнівського лісотехнічного коледжу розташований унікальний навчальний, еколого-просвітницький осередок області – Березнівський дендрологічний парк загальнодержавного значення, який має важливе природоохоронне рекреаційне та естетичне значення й відіграє важливу роль для збагачення біорізноманіття дендрофлори Рівненщини. Насадження дендропарку є навчальною базою для підготовки фахівців лісового господарства, наочним посібником для студентів Рівненщини, учнів шкіл при вивченні ботаніки і природничих дисциплін, що дає можливість формувати екологічну свідомість та культуру підрастаючого покоління.

Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України» готує спеціалістів аграрного сектору. Екологічні знання, екологічна свідомість формуються у студентів на заняттях з дисципліни «Основи екології», яка викладається на всіх спеціальностях та інших спецдисциплінах. Також значна природоохоронна робота проводиться в позаурочний час: на засіданнях екологічного гуртка «Джерело», в якому задіяний викладацький та студентський колектив. Мета засідань – поглибити екологічні знання про природу рідного краю, про екологічні проблеми та шляхи їх подолання. Гуртківці взяли шефство над ботанічним заказником державного значення «Вишнева гора», де кожного року проводяться виїзні засідання із впорядкування території заказника і експедиції з дослідження природи. Студенти та викладачі коледжу працюють над науково-дослідницькими проектами на екологічну тематику та приймають участь у міжнародних, всеукраїнських і міжвузівських конференціях.

На сайті коледжу <https://rfc.nubip.edu.ua/> постійно розміщується інформація про екологічні заходи, що проводяться у коледжі.

Викладацький склад коледжу працює над екоосвітнім проектом «Формування екологічного мислення та екологічного стилю життя студентської молоді – запорука сталого розвитку суспільства». В рамках проекту за 2023 рік було проведено наступні заходи:

- відкрите засідання екологічного гуртка «Джерело» на тему «Природа і війна»;
- впорядкування території в гідропарку до Всеукраїнського дня довкілля;
- зустріч за круглим столом в Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці «Стан довкілля Рівненщини – сьогодні»;
- національна ініціатива «День води» з прибирання прибережних смуг – привертаємо увагу до проблем чистоти берегів водойм разом;
- екологічний проєкт «Сортування сміття – обов'язок кожного»;
- інформаційна година з еко-грою «Сортування сміття».

У коледжі постійно діє екологічний проєкт по збору відпрацьованих джерел живлення «Здай батарейку – врятуй природу!». Встановлено спеціальні бокси для збору відпрацьованих батарейок. У міру їх наповнення зібрані елементи живлення передаються до КАТП 1728 м. Рівне для подальшого централізованого пересилання і утилізації на спеціалізованих підприємствах.

Значна увага формуванню еколого – економічного мислення та екологічної культури приділяється на технічному відділенні. Діє проєкт «Моя маленька Батьківщина», де студенти розкривають екологічні проблеми їх місцевості, та шукають шляхи їх вирішення. Також на базі коледжу щорічно проводяться Всеукраїнські інтернет – конференції «Світ аграрних професій: історія, сучасність, майбутнє, досвід ЄС », «Майбутня професія - виклик сьогодення», де значна увага приділялась охороні та раціональному використанню природних ресурсів України. За результатами конференцій видаються наукові вісники, де представлено роботи викладачів та студентів. Щорічно до тижня землевпорядних дисциплін проводиться Всеукраїнський Інтернет – форум: «GeoWeeK». За підсумками якого видається науковий вісник, а також всі матеріали форуму розміщуються на порталі GeoWeeK.rv.ua

Значна увага також приділяється написанню підручників та посібників для студентів, в тому числі в сучасній, електронній формі. Так, зокрема, на сайті Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти Міністерства освіти і науки України в 2023 році розміщено оновлений посібник «Основи екології» авторства викладачів коледжу Малимон С.С. та Люльчик В.О. Ознайомитись з посібником можна за посиланням https://vukladach.pp.ua/MyWeb/manual/zagalosvit/Osnovu_ekologii/Osnovu_ekologii/Ykladachi/Ykladachi.htm

Викладацьким складом коледжу проводяться виховні заходи екологічного характеру: День здоров'я, туристичні походи, конкурси студентських робіт та плакатів екологічного змісту, проведення тематичних екологічних науково-популярних лекцій до визначених дат, зокрема Всесвітнього дня води, Дня довкілля в Україні, Всесвітнього дня Землі, річниці Чорнобильської катастрофи, Всесвітнього дня проти куріння тощо. Продовжено роботу із створення банку слайдотеки та науково-популярних фільмів в галузі охорони довкілля.

Велике значення для підвищення рівня екологічної свідомості мають зв'язки з громадськими організаціями, обмін досвідом, виконання екологічних проєктів, видання підручників та посібників, участь у громадських акціях.

Коледж активно співпрацює з екологічними громадськими та державними організаціями – Рівненською обласною організацією охорони природи, Департаментом екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації, Рівненською обласною універсальною науковою бібліотекою. За їх участі організовуються відкриті заходи, екологічні ігри, екскурсії, гостьові лекції.

У Рівненському природному заповіднику діє Еколого-просвітницький центр, до якого входить бібліотека, конференц-зал, а також музей природи, де представлений 15 фотостендів щодо структури, організації та діяльності заповідника, ландшафтів, ґрунтів, раритетної флори заповідника, експозиції мінералів та гірських порід, фауни хребетних та фауни комах заповідника та регіону, колекція гнізд та кладок птахів, експозиція мохів та лишайників, експозиція молюсків, експозиція гербарних зразків. Також експозиція музею природи доповнена фотоілюстративним матеріалом та короткими інформаційним довідками про окремі об'єкти флори та фауни. В бібліотеці заповідника зібрано 2211 одиниць літератури (періодичні та неперіодичні видання екологічної, еколого-освітньої, природоохоронної, природничої та наукової тематики).

При Рівненському природному заповіднику діють 4 екологічні стежки: «Білоозерські бори» (Білоозерський масив, Вараський район, 4,5 км), «По масиву Сира Погоня» (масив Сира Погоня, Сарненський р-н, 4 маршрути загальною протяжністю 28 км), «Екосистеми урочища Крисине» (масив Переброди, Сарненський район, 13,5 км), еколого-пізнавальна стежка «В гостях у чорного лелеки» (неподалік від центральної садиби заповідника, Страшівське лісництво Сарненського лісгоспу, 3,6 км), а також два велосипедні маршрути околицями міста Сарни («Маршрут вихідного дня» протяжністю 29 км та «Заплавами Случа», протяжністю 33,5 км).

Загалом протягом 2023 року на базі еколого-просвітницького центру заповідника було проведено 117 заходів, до яких було залучено 3915 осіб. З них 11 екскурсій в Музеї природи та 106 шкільних та позашкільних заходів.

Організація та участь у масових екологічних освітньо-виховних заходах до

екологічних дат сприяють обізнаності людей в питаннях, що стосуються довкілля. Зокрема, працівники заповідника проводили екологічні освітньо-виховні заходи, що приурочені до Міжнародного зимового обліку птахів населених пунктів; Всесвітнього дня водно-болотних угідь; Дня дикої природи; Всесвітнього дня води, Міжнародного дня матері-землі. Міжнародного дня біорізноманіття, Всесвітнього дня зникаючих видів (21 травня), Міжнародного дня мігруючих птахів (весна), Міжнародного дня навколишнього середовища, Дня лісу, Всесвітнього дня захисту тварин, Міжнародної ночі кажанів, Всесвітнього дня журавля, Міжнародного дня мігруючих птахів (осінь).

Окрім тематичних уроків та заходів до екологічних дат протягом 2023 року проводились уроки – презентації «Не допусти пожежі в лісі – збережи біорізноманіття краю!», «ПЗФ. Рівненський природний заповідник», «Жива весна», «Вічнозелені рослини», «Рівненський природний заповідник. Добра справа – посади дерево», проведено тиждень знайомства із Рівненським природним заповідником, організовано похід у лісове заповідне урочище «Розвилка» та взято участь у заходах до Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day», проведено тренінг «Життя – без сміття».

З 22 по 30 липня 2023 року тривав конкурс «Нічні дива природи» оголошений Рівненським природним заповідником з нагоди National Moth Week. У конкурсі взяли участь 17 учасників із різних областей України: Рівненської, Львівської, Дніпропетровської, Миколаївської, Київської та м.Київ. Отримано 50 робіт. По закінченню конкурсу учасники отримали грамоти за участь у конкурсі, роздатковий матеріал з інформацією про Рівненський природний заповідник та пам'ятні подарунки.

У лютому 2023 року наукові керівники Мосійчук О.В. - начальник відділу еколого-освітньої роботи Рівненського природного заповідника, Кузьмич О.В. - вчитель біології Сарненського ліцею №5 та учень 9-Б Сарненського ліцею №5 Кошелюк М., підготували науково-дослідницьку роботу МАН України в Рівненській області на тему: «QUERCUS RUBRA-адвентивна небезпечна краса масивів Рівненського природного заповідника». Захист роботи II етапу Всеукраїнського конкурсу відбувся 22 лютого 2023 року.

За фінансової підтримки Франкфуртським зоологічним товариством згідно брендбуку розроблено та виготовлено інформаційну продукцію з логотипом «Рівненський природний заповідник», а саме: футболки, кепки, горнятка, ручки, а також було розроблено та виготовлено 6 інформаційних стендів про природоохоронні науково-дослідні відділення (Карасинське, Північне, Старосільське, Грабунське, Більське, Білоозерське), ЧКУ флора та фауна, а також були розміщені у музеї природи; розробка та виготовлення рол-апу, який переданий у Міндовкілля.

Протягом 2023 року на ТРК «Полісся» двічі на тиждень в радіоефір виходила програма «Природа і людина», всього записано та вийшло в ефір 50 радіопередач, в медіа опубліковано 14 статей. Інформація про діяльність Рівненського природного заповідника активно поширюється у інтернет-мережах <https://www.facebook.com/RivneReserve> та вебсторінці заповідника <https://rivnenskiypz.blogspot.com>.

В 2023 році працівниками національного природного парку «Дермансько-Острозький» проведено 38 еколого-освітніх заходів, до яких залучено 941 особу.

Зокрема, проведено низку заходів та акцій, приурочених до Міжнародних екологічних дат, зокрема: Міжнародного зимового обліку птахів населених пунктів, Всесвітнього дня дикої природи, Всесвітнього дня води, Всесвітнього дня водно-болотних угідь, Дня Землі, Всесвітнього Дня Мігруючих птахів, Дня Довкілля, Міжнародного дня біорізноманіття, Всесвітнього дня охорони навколишнього природного середовища, Всесвітнього дня прибирання, Міжнародної ночі кажанів, Всесвітнього дня захисту тварин, акцій «Збережемо первоцвіти», «Збережи ялинку» та «Допоможи птахам взимку».

Проводяться заняття гуртка «Ботаніка» Рівненської малої академії наук учнівської молоді (на базі національного природного парку «Дермансько-Острозький», керівник – Головка О.В.). Всього проведено 20 занять. Вихованці гуртка «Ботаніка» зайняли 3 призові місця на 2 етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту учнівських науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, 2 учнів здобули 1 місце.

Видано 9 публікацій екологічного та природоохоронного характеру в регіональній періодиці. Активно проводиться інформаційна робота на сторінці парку в соціальних мережах.

На території національного природного парку розроблено 3 екологічні стежки і 2 туристичні маршрути, а також маршрут релігійного паломництва, що частково проходить територією парку.

На екологічній стежці «Від Волині до Поділля» відвідувачі мають змогу ознайомитись із особливостями трьох фізико-географічних областей – Волинської височини, Малого Полісся та Подільської височини, які змінюють одна одну на відносно невеликому проміжку екостежки. Характер маршруту – лінійний, протяжність – 5,5 км, спосіб пересування – піший, тривалість проходження – 3 години.

На орнітологічній екологічній стежці «Заплавою річки Збитинки» можна ознайомитись з різноманітністю орнітофауни національного парку. Характер маршруту – лінійний, тип маршруту – пізнавально-туристичний, протяжність – 3 км, спосіб пересування – піший, кількість купинок – 7, тривалість проходження – 2 години, маршрут промаркований, облаштований, також регулярно здійснюється впорядкування маршруту.

На екологічній стежці «Урочище «Вільхава» можна ознайомитись з природними комплексами, флорою та фауною національного парку. Маршрут стежки має кільцевий характер, протяжність його – 2 км, кількість зупинок – 7, середня тривалість проходження з врахуванням зупинок – 1,5 год, спосіб пересування – піший. В рамках облаштування, за сприяння Управління культури і туризму Рівненської облдержадміністрації та приватного підприємства «Бюро інноваційних технологій» виготовлено та встановлено 11 інформаційних щитів, 10 інформаційно-пізнавальних стендів, створено екологічний клас просто неба, місця короткострокового відпочинку, нанесено маркування.

Протягом туристичного маршруту «Заплавою річки Збитинка» можна ознайомитись з природними комплексами, флорою та фауною Малого Полісся, історико-культурною спадщиною регіону. Характер маршруту – лінійний, протяжність – 38 км, спосіб пересування – піший, тривалість проходження – 2 дні.

Протягом туристичного маршруту «Велика пригода» відвідувачі зможуть ознайомитися з унікальними історичними місцями та подіями Рівненщини, з природними особливостями Малого Полісся, Мізоцького кряжу та Кременецьких гір. Характер маршруту – кільцевий, протяжність – 65 км, спосіб пересування – велосипедом або пішки, тривалість – 1-3 дні.

Регулярно проводяться тематичні тури та екскурсії на території нацпарку по зазначених туристичних стежках та маршрутах. Протягом 2023 року співробітниками парку було проведено 19 екскурсій загальною кількістю 523 учасники. Вплив туристів на природні комплекси є незначним, оскільки туристична інфраструктура парку наразі не розвивається в зв'язку з ситуацією з передачею земель національному парку.

25-29 травня 2023 року територією парку проходив 10-ий «ювілейний» п'ятиденний мандрівний табір «Стежками князів Острозьких» спрямований на національно-патріотичне виховання молоді. Участь в ньому взяли діти з 18-ти областей України. Маршрут десятого мандрівного табору незмінний: учасники традиційно стартують від Замкової гори в Острозі, далі маршрут пролягає через Межиріч, Новомалин, Бущу, урочище Пекло, село Батьківці, а фінішують учасники в урочищі Гурби, де відбувся найбільший бій між бійцями УПА і військами НКВС. Загальна протяжність маршруту близько 50 км, в якому взяли участь 118 учасників.

Також, періодично здійснюються групові та індивідуальні велопоїздки вело-маршрутом «Велика пригода» у національному парку «Дермансько-Острозький».

Науково-освітня діяльність *Рівненського зоологічного парку* спрямована на пропагування природничих та екологічних знань, роботу з відвідувачами, висвітлення роботи закладу в засобах масової інформації, поширення новин через мережу Інтернет, зокрема, на соціальних сторінках та офіційному сайті установи, програма опікунства тварин зоопарку.

Протягом року екскурсоводи проводять оглядові екскурсії територією зоопарку. Відвідувачі, які вперше відвідують Рівненський зоопарк, або якщо їх цікавлять факти з життя тварин в природі і в експозиції, мають можливість замовити оглядову екскурсію, на якій вони мають змогу розширити свій кругозір про світ фауни, отримати інформацію про поширення в природі кожного виду тварин, представленого в Рівненському зоопарку, та ознайомитись з історію розвитку установи.

Рівненський зоопарк позиціонує себе, як зоопарк континентів, де кожен з відвідувачів має змогу познайомитись з різними тваринами усього світу та почути історії та легенди народів тих континентів (Амазонська Сельва, Африканська Саванна тощо). Екскурсії є різнобічними, освітньо-просвітницькими та пізнавальними.

Крім того, постійно протягом року працівниками зоопарку проводились показові годівлі тварин зоопарку. В зоопарку залучаються установи та організації Рівненщини та інших регіонів України, які виступають благодійниками та опікуються певною групою тварин.

На виконання положень Орхуської Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля в *департаменті екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації* діє бібліотека, де знаходяться наукові, довідкові та художні видання екологічного спрямування. Крім того, протягом 2023 року керівництво та представ-

ники департаменту екології та природних ресурсів Рівненської облдержадміністрації провели або взяли участь у 149 інформаційно-просвітницьких заходах: у нарадах, комісіях, робочих групах – 80, обстеженні, таксації – 3, конференції семінарах, вебінарах, круглих столах – 36, навчанні – 10, лекторському виступі – 2, виступах у медіа – 1, громадських обговореннях – 17. Крім того, постійне інформування про стан довкілля області здійснюється на офіційній веб-сторінці департаменту екології та природних ресурсів www.ecorivne.gov.ua.

15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

У 2023 році Рівненську область з робочими візитами відвідали делегації від Республіки Польща, США, Чеської Республіки, Литовської Республіки, Королівства Нідерландів, Латвійської Республіки, Тайваню.

З метою розширення ринків збуту вітчизняної продукції та залучення інвесторів в область впродовж року проведено десятки презентацій експортного та інвестиційного потенціалу Рівненщини в рамках зустрічей з членами іноземних делегацій, які проводилися безпосередньо за участю всіх зацікавлених сторін, так і в режимі реального часу (онлайн).

У лютому 2023 року заступник голови Рівненської облдержадміністрації Сергій Гемберг взяв участь у засіданні Моніторингового комітету Програми Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027. Захід відбувається у м. Люблін. На початку березня відбулася робоча поїздка делегації Рівненської області у складі начальника Рівненської ОВА Віталій Коваль, голови обласної ради Андрій Карауш та представників місцевого самоврядування до Республіки Польща. Серед інших зустрічей делегація взяла участь у VIII Європейському конгресі місцевого самоврядування у місті Миколайки.

20 травня 2023 року на Рівненщині проведено День транскордонного партнерства. Він був присвячений українсько-польському добросусідству та міжрегіональному співробітництву, а також початку реалізації Програми «Interreg NEXT Польща – Україна 2021 – 2027».

31 травня 2023 року заступник голови облдержадміністрації Сергій Гемберг взяв участь в офіційному відкритті Програми Interreg NEXT Польща-Україна 2021 – 2027 та першого конкурсу проектних заявок у цій Програмі, що відбулося у Перемишлі (Республіка Польща).

19 серпня 2023 року у парку історичної реконструкції «Оствиця» відзначали 20-ту річницю українсько-польської програми транскордонного співробітництва (Програми «Interreg NEXT Польща – Україна 2021 – 2027»). Захід під назвою «Поліський етновир» проходив у стилі сімейного пікніку. На гостей чекали майстер класи, страви поліської кухні та прогулянки на прадавніх човнах. Окрім цього, кожен бажаючий зміг дізнатися більше про Програму, зокрема й про пріоритет «Довкілля», від її офіційних представників.

Окрім цього, представники структурних підрозділів Рівненської обласної державної адміністрації взяли участь у навчальному візиті щодо європейської інтеграції, тренінгах «Шляхи післявоєнного відновлення України», «Росія та її сусіди, роль НАТО у захисті демократій» та інших тематичних тренінгах (Естонія). Навесні представниця управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Рівненської обласної державної (військової) адміністрації Тетяна Сімчук взяла участь у тематичному модулі для випускників програми з розбудови потенціалу Лундського університету у Швеції «Інновації в урядуванні для екорішень у містах» (Innovation in Governance for Urban Nature-based Solutions), що фінансується Шведським інститутом, який відбувся у м. Лунд Королівства Швеція, а 18 – 20 жовтня представляла Рівненщину на Європейському форумі стійкості міст (European Urban Resilience Forum (EURESFO), що відбувся у Португалії.

У 2023 році на території області реалізовувався українсько-швейцарський проєкт Organic Trade for Development (OT4D) (загальний бюджет проєкту 390 тис. євро); продовжувалася реалізація проєкту HOVERLA / проєкт USAID в Україні.

31 травня 2023 року розпочався набір заявок на Перший конкурс проєктів у рамках Програми Interreg NEXT Польща –Україна 2021-2027. Набір тривав до 31 липня 2023 року. Конкурс оголошено виключно для пріоритетів ДОВКІЛЛЯ та ЗДОРОВ'Я (усі тематичні цілі). З бюджету Програми на Перший конкурс проєктів виділено 81,11 млн. євро. Відповідне навчання для потенційних заявників з Рівненської області було проведене представництвом СТС у Львові 21 червня 2023 року у м. Рівне.

Таблиця 15.21. Міжнародне співробітництво

Назва міжнародного договору України	Дата підписання	Строк дії міжнародного договору України	Примітка
1	2	3	4
Угода про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво між Рівненською областю України та Люблінським воєводством Республіки Польща	23.03.2011	5 років з автоматичною пролонгацією при взаємній згоді сторін	27 січня 2023 року начальник Рівненської ОВА В. Коваль заповнив заявку на участь в Мережі регіонів ініціативи трьох морів. Документ передав особисто віцемаршалку Люблінського воєводства Збігневу Войцеховському. У лютому 2023 року заступник голови Рівненської ОДА С.Гемберг взяв участь у засіданні Моніторингового комітету Програми Interreg NEXT Польща-Україна 2021-2027. Захід відбувається у м. Люблін. 06 травня 2023 року відбулася зустріч керівництва області з Даніелем Драганом, заступником голови ради Більського повіту Люблінського воєводства. Під час зустрічі йшлося про співпрацю у рамках програми Interreg NEXT Польща-Україна, відбулося обговорення пріоритетних напрямків взаємодії. У травні в місті Люблін відкрилася виставка живопису рівненської художниці Інни Харчук.
Договір про міжрегіональне співробітництво між Рівненською областю (Україна) та Вармінсько-Мазурським воєводством (Республіка Польща)	09.12.2003	5 років з автоматичною пролонгацією	05 січня 2023 року очільник області провів онлайн-зустріч із маршалком Вармінсько-Мазурського воєводства Густавом Марекком Бжезінім. Вони обговорили подальші кроки співпраці та реалізацію спільних проєктів. На початку березня відбулася робоча поїздка делегації Рівненської області у складі начальника Рівненської ОВА В.Ковалю, голови обласної ради Андрій Карауш та представників місцевого самоврядування до Республіки Польща. 7 березня відбулася зустріч із маршалком Вармінсько-Мазурського воєводства Густавом Марекком Бжезінім. 19 – 20 квітня 2023 року з робочим візитом на Рівненщині перебували очільники Вармінсько-Мазурського воєводства: голова Сеймику Бернадета Гордеюк і Віце-маршалок Мирон Сич. В рамках візиту делегація відвідала Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни, де створено і працює Республіканський центр лікування та реабілітації наслідків нейротравми. Також відбувся обмін досвідом створення добровільних пожежних команд. Окрім цього, делегація спільно з очільником області взяли участь у Саміті партнерів, який проходив у м. Київ під патронатом Президента України.
Меморандум про взаєморозуміння між народним урядом провінції Чжецзян КНР і Рівненською обласною державною адміністрацією (Україна) щодо торговельно-економічного, науково-технічного і культурного співробітництва	20.04.2004	Укладений на невизначений термін	-
Меморандум про співробітництво між Рівненською областю (Україна) та штатом Санта-Катарина (Бразилія)	10.11.2004	Укладений на невизначений термін	-
Угода про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво між Рівненською обласною державною адміністрацією України та Меджимурською окружною адміністрацією Хорватської Республіки	12.04.2013	Укладена на невизначений термін	16 червня 2023 року під час онлайн-зустрічі на тему «Інвестиційне співробітництво між Україною та Хорватією: Міжрегіональний вимір» було представлено інвестиційні потенціали Рівненської області та Меджимурської жупанії.

1	2	3	4
Партнерська угода про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво між Березнівською районною державною адміністрацією, Березнівською районною радою Рівненської області України та Повітовим староством в місті Бартошице, Радою Бартошицького повіту Вармінсько-Мазурського воєводства Республіки Польща	червень 2010	безстрокова	-
Протокол між Рівненською обласною державною адміністрацією України та Виконавчою владою Габалинського району Азербайджанської Республіки про співробітництво в економічній та соціально-культурній сферах	18.11.2013	Укладений на невизначений термін	-
Угода про співпрацю між Острозьким районом Рівненської області України та Староством Сандомира Республіки Польща	19.06.2012	чинна до 2015 року з автоматичною пролонгацією	-
Угода про Партнерство між муніципалітетом Кобулеті (Грузія) та м. Рівне (Україна)	19.04.2016	-	-
Угода про транскордонну співпрацю між Корецьким районом Рівненської області України та Люблінським повітом Люблінського воєводства Республіки Польща	30.06. 2016	5 років з автоматичною пролонгацією	-

ВИСНОВКИ

Основними екологічними проблемами області на сьогодні залишаються:

- забруднення та нераціональне використання водних ресурсів: недостатньо ефективно працюють очисні споруди підприємств області, в основному комунальних; високий рівень зношеності комунальних та відомчих мереж водогонів та каналізації; не встановлені межі водоохоронних зон та прибережних смуг більшості водотоків області;
- забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами;
- забруднення території побутовими та виробничими відходами, а саме невідповідність більшості звалищ побутових відходів існуючим екологічним вимогам, низький ступінь утилізації ресурсоцінних відходів; накопичення відходів, у тому числі небезпечних, на території підприємств області;
- необхідність технічного переозброєння діючих об'єктів, проведення наукових розробок та впровадження інноваційних технологій, результатом яких стане суттєве зниження антропогенного впливу на довкілля;
- залежність приросту промислової діяльності області від споживання первинних енергоресурсів.

Відповідно до цього пріоритетними напрямками діяльності на наступний рік визначено:

- в галузі нормування природокористування: видача дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та здійснення заходів в рамках запровадження концепції регулювання охорони атмосферного повітря, реєстрація декларацій про відходи;
- в галузі управління відходами: розроблення Регіонального плану управління відходами в Рівненській області до 2030 року; здійснення заходів щодо організації в області збирання ресурсоцінних компонентів побутових відходів та їх утилізації; запровадження системи роздільного збирання побутового сміття; вирішення питання утилізації залишків непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (пестицидів і агрохімікатів) та збору небезпечних відходів у складі побутових (відпрацьованих люмінесцентних ламп; хімічних елементів живлення, фарб і розчинників, побутових миючих засобів, технічних мастил, аерозолів, прострочених медикаментів, електричної та електронної техніки, що вийшла з ладу, приладів, що містять ртуть тощо);
- в галузі заповідної справи: забезпечення послідовного розширення та впорядкування мережі природно-заповідного фонду, винесення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду в натуру, розбудова регіональної екомережі області;
- в галузі економіки природокористування: сприяння цільовому та повному використанню коштів місцевих природоохоронних фондів; стимулювання природоохоронної ресурсозберігаючої діяльності суб'єктів господарювання;
- в галузі моніторингу довкілля, екологічної освіти і зв'язків з громадськістю: інформування широкого загалу населення про стан довкілля, формування екологічної культури та свідомості громадян.

ЗМІСТ

Вступне слово	1
1. Загальні відомості	2
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території	2
1.2. Соціальний та економічний розвиток території	3
2. Атмосферне повітря	10
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	10
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	10
2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	13
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря	14
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах	14
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	18
2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	20
2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	23
3. Зміна клімату	25
3.1. Тенденції зміни клімату	25
3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	27
3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонного шару	27
4. Водні ресурси	29
4.1. Водні ресурси та їх використання	29
4.1.1. Загальна характеристика	29
4.1.2. Водокористування та водовідведення	31
4.2. Забруднення поверхневих вод	33
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	33
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	34
4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод	43
4.3. Стан поверхневих вод	43
4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	43
4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод	46
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	49
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод	49
4.4. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	51
5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі області	54
5.1. Збереження біо - та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі області	54
5.1.1. Загальна характеристика	54
5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	56
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	58
5.1.4. Формування екомережі області	59
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу	62
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	62
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	62
5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	66
5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України	72
5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	73
5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах області	74
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	77
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу	77
5.3.2. Стан і ведення мисливського господарства	78
5.3.3. Стан і ведення рибного господарства	80

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	81
5.3.5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів	89
5.3.6. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах області	89
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	92
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області	92
5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення	95
5.4.3. Формування Смарагдової мережі	96
5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду	97
5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	102
6. Земельні ресурси та ґрунти	104
6.1. Структура та стан земель	104
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь	104
6.1.2. Стан ґрунтів	104
6.3.3. Деградація земель	107
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	109
6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель	110
7. Надра	111
7.1. Мінерально-сировинна база	111
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази	111
7.2. Система моніторингу геологічного середовища	114
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	114
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси	115
7.3. Погоджувальна діяльність у сфері використання надр	115
7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	115
7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	116
8. Відходи	117
8.1. Структура утворення та накопичення відходів	117
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	118
8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів	124
8.4. Державна політика та заходи у сфері поведження з відходами	125
9. Екологічна безпека	126
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	126
9.2. Об'єкти підвищеної небезпеки	127
9.3. Радіаційна безпека	128
9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території області	130
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами	140
9.4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України	141
9.4.1. Шкода, завдана земельним ресурсам	141
9.4.2. Втрати надр	141
9.4.3. Збитки, завдані водним ресурсам	141
9.4.4. Шкода, завдана атмосферному повітрю	141
9.4.5. Втрати лісового фонду	141
9.4.6. Збитки, завдані природно-заповідному фонду	141
9.5. Державна політика та заходи з забезпечення екологічної безпеки	142
10. Промисловість та її вплив на довкілля	143
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва	143
10.2. Вплив на довкілля	144
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	144
10.2.2. Металургійна промисловість	145
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість	145
10.2.4. Харчова промисловість	145

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва	146
11. Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище	148
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства	148
11.2. Вплив на навколишнє середовище	149
11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	149
11.2.2. Використання пестицидів	150
11.2.3. Зрошення та осушення земель	150
11.2.4. Тенденції в тваринництві	152
11.3. Органічне сільське господарство	153
11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	154
12. Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище	155
12.1. Структура виробництва та використання енергії	155
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	155
12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	157
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики .	157
12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	158
13. Транспорт та його вплив на навколишнє природне середовище	159
13.1. Транспортна мережа області	159
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	159
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів	160
13.2. Вплив транспорту на навколишнє середовище	160
13.3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище	161
14. Стале споживання та виробництво	162
14.1. Тенденції та характеристика споживання	162
14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	164
15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	169
15.1. Регіональна екологічна політика	169
15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	170
15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища .	173
15.4. Виконання регіональних цільових екологічних програм	174
15.5. Державна політика у сфері моніторинг навколишнього природного середовища	176
15.6. Оцінка впливу на довкілля	179
15.7. Економічні засади природокористування	181
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності	181
15.7.2. Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища	187
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	197
15.9. Державне регулювання природокористування	198
15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища	200
15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	207
15.12. Екологічна освіта та інформування	210
15.13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	219
Висновки	222